

6^ο Πανελλήνιο Συνέδριο Ψυχολογικής Έρευνας
(ΥΠΟ ΤΗΝ ΑΙΓΙΔΑ ΤΗΣ ΕΛ.Ψ.Ε.)

Η ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΣΤΟ ΣΤΑΥΡΟΔΡΟΜΙ
ΤΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ
ΚΑΙ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

ΒΙΒΛΙΟ ΠΕΡΙΛΗΨΕΩΝ

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ – ΤΜΗΜΑ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ

ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝ
ΑΠΟ ΤΙΣ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ

Θάνος Ε. Ασητής

Η σεξουαλική αφύπνιση
της εφηβείας

Γ. Τσιάντης - Σ. Μανωλόπουλος.

(Επιμέλεια)

ΣΥΓΧΡΟΝΑ ΘΕΜΑΤΑ
ΠΑΙΔΟΨΥΧΙΑΤΡΙΚΗΣ

1. Ανάπτυξη (Τόμος Α1)
2. Προσεγγίσεις στην ταξινόμηση
και διάγνωση (Τόμος Α2)
3. Ψυχοκοινωνικά θέματα
(Τόμος Α3)
4. Ψυχοπαθολογία (Τόμος Β1)
5. Ψυχοπαθολογία (Τόμος Β2)
6. Θεραπευτικές προσεγγίσεις
(Τόμος Γ)

Θάλεια Βεργοπούλου

Ο φθόνος δείκτης της επιθυμίας

Ισκα Σάλτζμπεργκερ-Ουίτενμπεργκ

Η αυτογνωσία από ψυχαναλυτική
θεώρηση και οι ανθρώπινες σχέσεις.

Μια κλαϊνική προσέγγιση

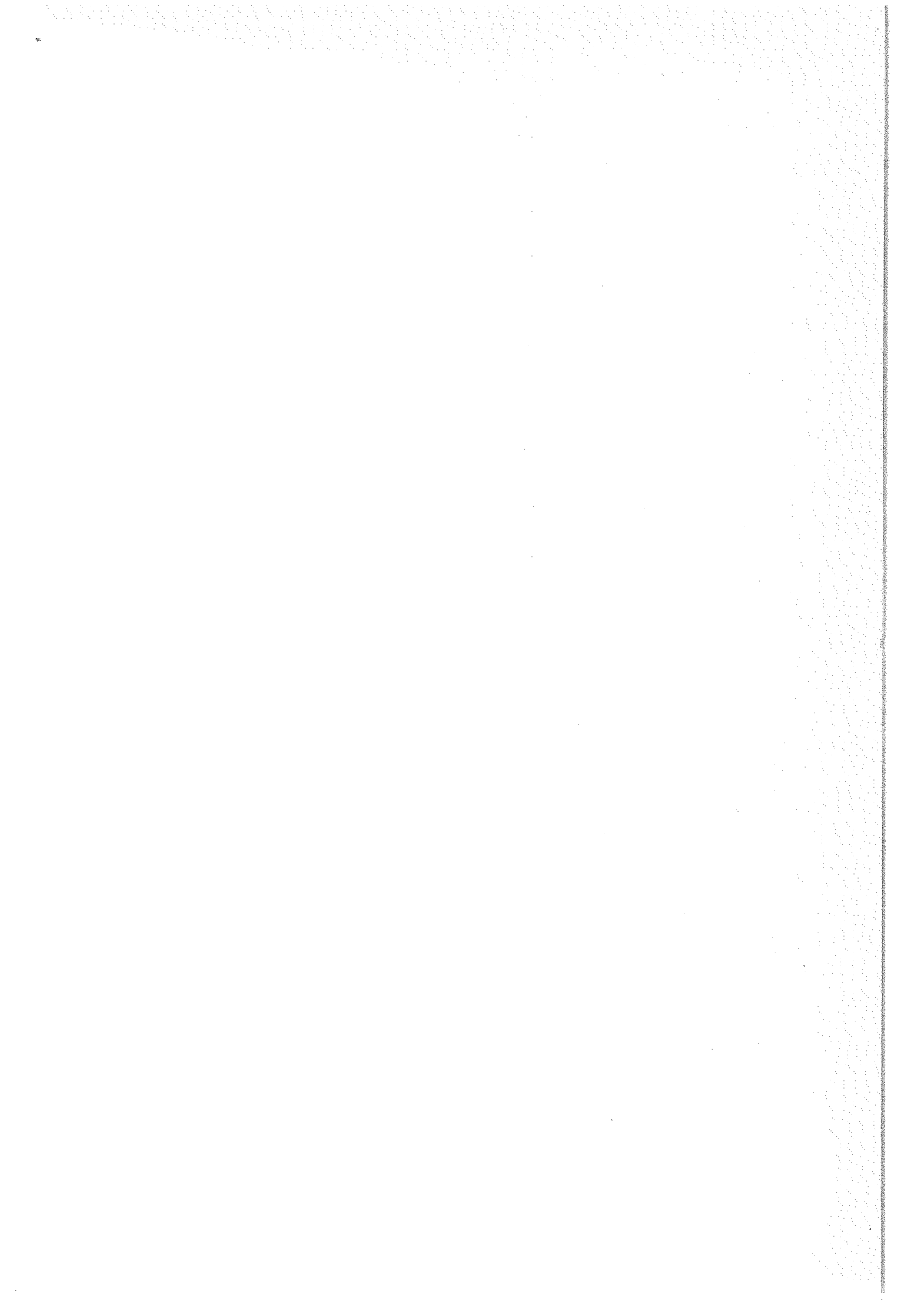
Ισκα Σάλτζμπεργκερ-Ουίτενμπεργκ

- Τζάνα Χένρι - Έλι Όζμπορν

Η συναισθηματική εμπειρία
της μάθησης και της διδασκαλίας

Μπερτράν Κραμέρ

Επάγγελμα μωρό

6ο Πανελλήνιο
Συνέδριο Ψυχολογικής Έρευνας

Η ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΣΤΟ ΣΤΑΥΡΟΔΡΟΜΙ
ΤΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ
ΚΑΙ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

Υπό την αιγίδα της ΕΛ.Ψ.Ε.
Αθήνα, 29 Μαΐου - 1 Ιουνίου 1997

ΒΙΒΛΙΟ ΠΕΡΙΛΗΨΕΩΝ

Επιμέλεια Φιλιά Καλαμπαλίκη

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ – ΤΜΗΜΑ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ

ΑΘΗΝΑ 1997

© Copyright 1997 ΕΛ.Ψ.Ε.
για την ελληνική γλώσσα σε όλο τον κόσμο

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ Α.Ε.
Ζαλόγγου 11, 106 78 Αθήνα
☎ 330.12.08 – 330.13.27 FAX: 384.24.31

ISBN 960-03-1848-4

Περιεχόμενα

Κύριες Ομιλίες	7
Συμπόσια	13
Ανακοινώσεις	79
Workshops	197
Ευρετήριο	201

Κύριες Ομιλίες

Ψυχολογικές και Οικολογικές Διαστάσεις στη Δομή και Λειτουργία της Οικογένειας

Γεώργιος Δημήτριος, Πανεπιστήμιο Αθηνών

Σκοπός της εισήγησης είναι να συνδεθούν θεωρητικά τα στοιχεία: οικολογικές συνθήκες, κοινωνικοί θεσμοί, οικογενειακά σχήματα και ψυχολογικές μεταβλητές, και να αναλυθούν, στα πλαίσια της διαπολιτιστικής προσέγγισης, οι επιπτώσεις που προκαλεί η μεταβολή της ελληνικής κοινωνίας στη δομή και λειτουργία της οικογένειας, στις οικογενειακές αξίες και σε άλλες ψυχολογικές μεταβλητές. Η μελέτη της δομής και της λειτουργίας της οικογένειας επιχειρείται από διάφορες προσεγγίσεις –την κοινωνιολογία της οικογένειας, την κοινωνική ανθρωπολογία, την ψυχιατρική και την ψυχολογία. Η θεώρηση της πυρηνικής οικογένειας ως απότοκο της εκβιομηχάνισης της κοινωνίας, της αστικοποίησης και της απομόνωσης από την εκτεταμένη οικογένεια αποτελεί την κυρίαρχουσα θεωρία της οικογένειας κατά τα τελευταία 40 έτη. Ωστόσο, η θεώρηση αυτή, με κύριο εισηγητή τον Parsons, αμφισβητείται από αρκετούς σύγχρονους κοινωνιολόγους και ανθρωπολόγους –μετά από μια πιο εμπειριστατομένη ανάλυση της ιστορίας της οικογένειας αλλά και από τα ευρήματα εμπειρικών μελετών σε τομείς όπως, π.χ. η κοινωνική υποστήριξη. Η ανάλυση της δομής –του αριθμού, των ρόλων, των θέσεων των μελών της οικογένειας– οδηγεί στην καταγραφή των ποικίλων σχημάτων της οικογένειας. Οι λειτουργίες –η κατοίκηση, η οικονομική απασχόληση, η μορφή των σχέσεών τους– αποτελούν το κλειδί για την κατανόηση των κωδικών διαφοροποίησης των σχημάτων της οικογένειας σε διαφορετικές κοινωνίες. Δεύτερος σκοπός της εισήγησης είναι η περιγραφή της δομής και της λειτουργίας της ελληνικής οικογένειας, η ανάλυση του μετασχηματισμού της σύγχρονης ελληνικής οικογένειας, ως αποτέλεσμα των κοινωνικών μεταβολών, και η παρουσίαση των επιπτώσεων όλων αυτών των μεταβολών σε ορισμένες ψυχολογικές μεταβλητές, καθώς και η σύγκριση του σχήματος της ελληνικής οικογένειας με σχήματα της οικογένειας σε άλλες χώρες.

The Five-Factor Model as a Universal Structure of Personality

Costa Paul, Gerontology Research Centre of Baltimore USA

Patterns of covariation among personality traits in English-speaking populations can be summarized by the five-factor model (FFM). To assess the cross-cultural generalizability of the FFM, data from studies using six translations of the Revised NEO Personality Inventory (NEO PI-R) were compared to the American factor structure. Data from twelve languages showed similar structures after varimax rotation of five factors. When targeted rotations were employed, the American factor structure was closely reproduced, even at the level of secondary loadings. Because the samples studied represent highly diverse cultures with languages from six distinct language families, these data strongly suggest that personality trait structure is universal.

Επίπεδα και διαστάσεις του εξελισσόμενου νου ως συστήματος επεξεργασίας πληροφοριών: Νέα μοντέλα και νέα ευρήματα

Δημητρίου Ανδρέας, Πανεπιστήμιο Κύπρου

Στην ομιλία θα επιχειρηθεί πρώτα μια σύνοψη της θεωρίας και της έρευνας που έγινε κατά τα τελευταία 40-50 περίπου χρόνια για να προσδιοριστούν τα χαρακτηριστικά και οι περιορισμοί του ανθρώπινου νου ως συστήματος επεξεργασίας πληροφοριών. Στη συνέχεια, θα παρουσιαστεί η έρευνα που έγινε στο δικό μας εργαστήριο στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης και η θεωρία στην οποία οδήγησε η έρευνα αυτή. Ειδικότερα, θα υποστηριχθεί ότι το ανθρώπινο σύστημα επεξεργασίας της πληροφορίας ορίζεται από τρεις παραμέτρους: την ταχύτητα της επεξεργασίας, τον έλεγχο και την εργαζόμενη μνήμη. Η κάθε μια από αυτές αλληλεπιδρά με ειδικό τρόπο με τα ειδικά πεδία γνώσης και τα ειδικά συμβολικά συστήματα, εγγράφεται με ειδικό τρόπο από τη συνείδηση, και στηρίζεται σε ειδικές στρατηγικές προκειμένου να τεθεί υπό έλεγχο. Στη συνέχεια θα παρουσιαστούν διαχρονικά και διαπολιτιστικά δεδομένα για τις μεταβολές στις παραμέτρους αυτές από την παιδική στη γερωνική ηλικία και θα συζητηθεί ο ρόλος τους στην ανάπτυξη και τη λειτουργία ποικίλων άλλων γνωστικών ικανοτήτων, όπως είναι τα μαθηματικά και ο συλλογισμός. Τα δεδομένα αυτά θα συζητηθούν υπό την προοπτική νέων θεωριών, όπως είναι η θεωρία των δυναμικών συστημάτων και η θεωρία της παράλληλης κατανεμημένης επεξεργασίας.

Les droits de l'homme comme représentations sociales normatives

Doïse Willem, Université de Genève

La circulation des personnes, de leurs produits, de leurs idées créent de multiples rapports d'interdépendance réelle entre populations qui affectent les conditions d'existence des uns et des autres souvent sans une réelle compréhension de ces liens d'interdépendance. Néanmoins, une prise de conscience de l'interdépendance se développe et une tendance à "orienter" cette interdépendance a vu le jour, notamment dans la Déclaration Universelle des Droits de l'Homme.

De telles considérations ont été à la base de nos recherches sur les représentations sociales des droits de l'homme. Plusieurs études sont présentées qui montrent que des groupes d'élèves et d'étudiant(e)s dans différents pays utilisent des référents ou repères communs en rapport avec les définitions institutionnelles des droits de l'homme. Les variations de leurs prises de positions individuelles sont organisées d'une manière systématique et assez semblable dans différents groupes nationaux, elles sont ancrées dans des systèmes de croyances et de valeurs et dans des insertions sociales. Une forme particulière d'ancrage est désignée sous le terme de contextualisation: lorsque les droits ne sont plus énoncés abstraitement mais présentés dans un contexte spécifique, leur universalité et inviolabilité s'estomperaient au profit de régulations de dynamiques interindividuelles, intergroupes, institutionnelles et de justice rétributive.

Η συμβολή της έρευνας των μεταγνωστικών εμπειριών στη Γνωστική Ψυχολογία

Ευκλείδη Αναστασία, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Οι μεταγνωστικές εμπειρίες συνιστούν την ενημερότητα του ατόμου για την τρέχουσα γνωσιακή επεξεργασία. Παραδείγματα μεταγνωστικών εμπειριών είναι το αίσθημα οικειότητας, το αίσθημα ότι γνωρίζουμε κάτι, το αίσθημα δυσκολίας, βεβαιότητας, κ.ά. αλλά και εκτιμήσεις που αφορούν το πού, πώς, και πότε της γνώσης ή της ορθότητάς της. Η μελέτη των μεταγνωστικών εμπειριών γίνεται σε σχέση με την επίδοση/συμπεριφορά και αποσκοπεί στην απάντηση ερωτημάτων που αφορούν τη σχέση των μεταγνωστικών εμπειριών με τη γνώση και τη συμπεριφορά, τη φύση τους και το μηχανισμό που βρίσκεται στο υπόβαθρό τους, τις μεταβολές που παρατηρούνται κατά την εξέλιξη της γνωσιακής επεξεργασίας, την ακρίβειά τους και τη σχέση τους με παράγοντες του έργου και ατομικούς, όπως η γνωστική ικανότητα και η προσωπικότητα. Παρουσιάζονται δεδομένα

από σχετικές έρευνες που γίνονται στο Εργαστήριο Ψυχολογίας του Αριστοτέλειου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης και τα οποία δείχνουν ότι οι μεταγνωστικές εμπειρίες συνιστούν ένα δικό τους σύστημα, το οποίο διαφέρει από το γνωστικό σύστημα αλλά επηρεάζονται από αυτό. Συνιστούν ένα δίκτυο αισθημάτων και εκτιμήσεων, που αλληλοεπηρεάζονται μεταξύ τους και μεταβάλλονται κατά την πρόοδο της γνωσιακής λειτουργίας. Η ακρίβειά τους εξαρτάται τόσο από τις σχέσεις με τα άλλα αισθήματα/εκτιμήσεις όσο και από παράγοντες έργου (π.χ. η δυσκολία του έργου) και ατομικούς παράγοντες. Υπάρχουν επίσης ενδείξεις ότι ο νευροφυσιολογικός μηχανισμός που είναι υπεύθυνος για ορισμένες τουλάχιστον από τις μεταγνωστικές εμπειρίες διαφοροποιείται ανάλογα με το αν αυτές αφορούν τη φάση πριν τη γνωσιακή επεξεργασία ή τη φάση μετά από αυτήν. Τα ευρήματα αυτά είναι ιδιαίτερος σημαντικά για τη Γνωστική Ψυχολογία διότι δίνουν πληροφορίες α) για την οργάνωση και λειτουργία του γνωστικού συστήματος, β) τη νευροφυσιολογική βάση των μεταγνωστικών εμπειριών και γ) τη διάμορφωση της συνειδητής εμπειρίας αλλά και τους τρόπους ρύθμισης της ανθρωπίνης συμπεριφοράς.

Η δημιουργική σκέψη: Η φύση, η μέτρηση και η άσκησή της

Παρασκευόπουλος Ι., Πανεπιστήμιο Αθηνών

Δυσλεξία: Η Γνωστική προσέγγιση

Πόρποδας Δ. Κωνσταντίνος, Πανεπιστήμιο Πατρών

Η Δυσλεξία, ως ειδική διαταραχή στη μάθηση και διεκπεραίωση των γνωστικών λειτουργιών της ανάγνωσης και ορθογραφημένης γραφής, έχει βρεθεί στο επίκεντρο του ερευνητικού ενδιαφέροντος πολλών μελετητών της Γνωστικής Ψυχολογίας. Με την αξιοποίηση του θεωρητικού πλαισίου, των μεθοδολογικών προσεγγίσεων και των ερευνητικών δεδομένων της Γνωστικής Ψυχολογίας, το ενδιαφέρον της επιστημονικής κοινότητας (διεθνούς και ελληνικής) που ερευνά το πρόβλημα της Δυσλεξίας, έχει στραφεί στην έρευνα για τον προσδιορισμό της φύσης των γνωστικών δυσλειτουργιών, εξ αιτίας των οποίων δυσχεραίνεται ή καθίσταται αδύνατη η γνωστική επεξεργασία των πληροφοριών που συνθέτουν το γραπτό λόγο. Αυτή, η «Γνωστικής προσέγγισης» έρευνα της Δυσλεξίας, πιστεύεται ότι συμβάλλει, μεταξύ άλλων, στη βελτίωση της εγκυρότητας της μεθόδου διάγνωσης της Δυσλεξίας (για τον ακριβέστερο προσδιορισμό των δυσλειτουργούντων γνωστικών μηχανισμών), στη μεγιστοποίηση της αποτελεσματικότητας της

εκπαιδευτικής αντιμετώπισης του προβλήματος και στην προσπάθεια για την, κατά το δυνατόν, έγκαιρη πρόγνωση της Δυσλεξίας.

Ξεπερνώντας τις ερμηνείες που απέδιδαν τη Δυσλεξία σε δυσλειτουργία του οπτικού συστήματος, η Γνωστικής προσέγγισης, έρευνα και ερμηνεία της Δυσλεξίας, συγκλίνει στην ενίσχυση της υπόθεσης ότι το «γνωστικό έλλειμμα» που διαπιστώνεται στη Δυσλεξία φαίνεται ότι σχετίζεται με τη γλωσσική λειτουργία και ειδικότερα με τη διαδικασία επεξεργασίας συγκεκριμένου επιπέδου γλωσσικών πληροφοριών. Κατά την ομιλία (η οποία θα στηριχθεί στα ερευνητικά δεδομένα που προέρχονται τόσο από τη Γνωστική έρευνα της δυσλεξίας στην ελληνική γλώσσα –στο Εργαστήριο της «Ερευνητικής και Διαγνωστικής Μονάδας Δυσλεξίας, Ανάγνωσης και Γραφής» του Πανεπιστημίου Πατρών– όσο και από τη διεθνή έρευνα) θα επιχειρηθεί η ερμηνεία της Δυσλεξίας με βάση την υπόθεση του «ελλείμματος στη διαδικασία επεξεργασίας γλωσσικών πληροφοριών».

**The impact of marital bereavement on mental and physical health:
a theoretical and empirical analysis**

Stroebe Wolfgang, Utrecht University, The Netherlands

Research on bereavement can be divided into three phases which are differentiated by their aims. Early research was concerned with establishing the health consequences of bereavement. It accumulated a great deal of empirical evidence to indicate that the loss of a spouse increases the risk of mental and physical illness and even mortality. Once it had been established satisfactorily that bereavement results in severe health consequences, research of the second phase was concerned with the description of risk groups. This research not only helped to identify those individuals likely to suffer most, which is important for targeting interventions, it also allowed us to assess the validity of different theories of bereavement. This will be illustrated with a few examples drawn from our own longitudinal study of bereavement. While the identification of risk groups is still a major focus of bereavement research, researchers have most recently begun to study processes of coping in order to enable them to help the bereaved to adjust to their loss. This research has mainly been guided by Freud's grief work hypothesis. I will present our own research on the effectiveness of grief work and emotional disclosure in coping with the loss of a partner. These studies have led us to reconceptualize our model of the coping process.

Συμπόσια

ΣΥΜΠΟΣΙΟ: ΓΝΩΣΗ ΜΕ Η ΧΩΡΙΣ ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑ

Οργανωτές: Βελλή Θ. Πανεπιστήμιο Κρήτης, Κανελλάκη Σ.

Πάντειο Πανεπιστήμιο, Σαμαρτζή Σ. Πάντειο Πανεπιστήμιο

Πρόεδρος: Κουγιουμτζάκης Ι.

Συμμετέχουν: Βελλή Θεώνη, Κανελλάκη Σοφία, Σαμαρτζή Σταυρούλα,

Χαντζή Αλεξάνδρα

Συζητητής/Σχολιαστής: Ευκλείδη Αναστασία

Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Στόχος του Συμποσίου είναι να δώσει την ευκαιρία για συζήτηση γύρω από ένα από τα παλαιότερα θέματα στην Ψυχολογία, το θέμα της σχέσης της νοητικής και της συναισθηματικής διάστασης του ψυχολογικού χώρου. Το θέμα αυτό παραμένει σύγχρονο και αποτελεί πεδίο έντονου διαλόγου ή και αντιπαράθεσης και ως προς τις θεωρητικές προτάσεις και ως προς τα ερευνητικά παραδείγματα. Πρόσφατες εκδόσεις όπως «Η Καμπύλη της Κανονικής Κατανομής» και «Συναισθηματική Νοημοσύνη» αποτελούν ακραία παραδείγματα αυτής της αντιπαράθεσης. Το επιχείρημα που θα αναπτυχθεί είναι ότι οι δύο αυτές διαστάσεις, η νοητική και η συναισθηματική, (αν πράγματι είναι δύο) ιστορικά έχουν συνυπάρξει στις θεωρητικές προτάσεις της επιστήμης της Ψυχολογίας, όπως π.χ. στον τομέα της μάθησης, της μνήμης, της ανάπτυξης και της ψυχοκοινωνικής διάστασης της συμπεριφοράς και ότι όταν στις έρευνες φαίνεται να τονίζεται η μία ή η άλλη διάσταση το πρόβλημα είναι μεθοδολογικό.

Η Συναισθηματική Κατάσταση (Διάθεση) ως Μεταβλητή στην Πειραματική Μελέτη Φαινομένων της Μνήμης

Βελλή Θεώνη, Πανεπιστήμιο Κρήτης

Κριτές της εργαστηριακής πειραματικής μελέτης της μνήμης, συχνά ισχυρίζονται

ότι η γνώση που παράγεται σε τέτοιο επίπεδο, δεν είναι χρήσιμη για την κατανόηση της πολυπλοκότητας της μνήμης, πρώτον διότι η μέθοδος είναι αναγωγιστική και δεύτερον διότι δεν λαμβάνεται υπ' όψιν ο παράγοντας «συναίσθημα». Οι παρακάτω παραπομπές, από δημοσιεύματα γνωστών πειραματικών ψυχολόγων, απαντούν στην κριτική περί «συναίσθηματος». Παραμένουν τα μεθοδολογικά προβλήματα που υπάρχουν στη μελέτη του παράγοντα διάθεση/συναίσθημα, τα οποία θα αποτελέσουν και το κύριο θέμα της παρουσίασης. «Οι αναμνήσεις συναίσθημάτων φαίνεται ότι πραγματοποιούνται μετά από ιδιαίτερη προσπάθεια. Και όταν πραγματοποιούνται μοιάζουν με χλωμές σκιές και συνήθως συνοδεύονται από νοερές εικόνες των αναπαραστάσεων των συμβάντων, με τα οποία συνδέονται» (Ebbinghaus, 1885). «Στο έργο αυτό έχω προσπαθήσει, και νομίζω ότι έχω επιτύχει, να κρατήσω ολοζώντανο το θέμα της επιρροής που ασκούν στη μνήμη, η στάση, η διάθεση, η έμφυτη ή επίκτητη τάση για αντίδραση, καθώς και η οργάνωση όλων αυτών» Bartlett, 1932). «Οι ψυχολόγοι παλεύουν τα τελευταία 75 χρόνια να κατανοήσουν πώς επιδρά η συναίσθηματική φόρτιση που προκαλείται από κάποιο συμβάν στην ανάκληση του συμβάντος αυτού, μετά από διάφορα χρονικά διαστήματα» (Neisser, 1982). «Στα προηγούμενα κεφάλαια έχω αναφερθεί στη μνήμη ως ένα σύστημα επεξεργασίας αποθήκευσης και ανάσυρσης πληροφοριών... περιβαλλόμενο από μονωτική ταινία. Είναι όμως έτσι; Σίγουρα, όχι. ...γι' αυτό στο κεφάλαιο αυτό θα συζητήσω τον παράγοντα συναίσθημα/διάθεση στη μελέτη και κατανόηση των φαινομένων μνήμης και λήθης» (Baddeley, 1990).

Υπάρχει μάθηση χωρίς συναίσθημα;

Κανελλάκη Σοφία, Πάντειο Πανεπιστήμιο

Μετά την αμφισβήτηση της μεθόδου της ενδοσκοπήσης, οι συμπεριφεριολόγοι ήταν αυτοί που εισήγαγαν μια διαφορετική μεθοδολογία στη μελέτη της συμπεριφοράς του οργανισμού σε σχέση με το περιβάλλον. Στις βασικές ιδέες τους (μελέτη της συμπεριφοράς, νόμοι που διέπουν τη συμπεριφορά, αντανakλαστική δραστηριότητα κ.ά.) δεν διαφαίνεται η αναγνώριση του ρόλου του συναίσθηματος, διότι δεν ήταν κάτι το παρατηρήσιμο, ποσοτικοποιήσιμο και κατά συνέπεια μετρήσιμο. Παρ' όλ' αυτά η βασική θέση της μεθοδολογίας της συμπεριφοράς που αναπτύχθηκε στην Αμερική και μεταγενέστερα στην Ευρώπη, είναι ότι δεν μπορούμε να αγνοήσουμε ορισμένες δραστηριότητες έστω και αν αυτές δεν εξωτερικεύονται ή δεν είναι συμπεριφεριολογικής φύσης. Έτσι για να ερμηνεύσουν τέτοιες δραστηριότητες καταφεύγουν και πάλι στη μελέτη της συμπεριφοράς. Το κύριο ερώτημα

που τίθεται και θα αποτελέσει μέρος της προβληματικής μας είναι: μήπως η «ενίσχυση» θετική ή αρνητική, που χρησιμοποιήθηκε ως λειτουργικό στοιχείο για τη μάθηση από τους συμπεριφεριολόγους, στηρίζεται στους συναισθηματικούς παράγοντες, χωρίς τους οποίους δεν μπορεί να έχει κανένα απολύτως αποτέλεσμα;

Γνωστική ανάπτυξη: ρητό ή άρρητο συναίσθημα;

Σαμαρτζή Στανρούλα, Πάντειο Πανεπιστήμιο

Η ανάπτυξη του νου τείνει πάντοτε να ερμηνεύεται με βάση τις «λογικές» διαδικασίες που τη διέπουν, το δε γνωστικό σύστημα εκλαμβάνεται ως τυπικό δείγμα ενός συνόλου αποτελούμενου από σαφώς προσδιορισμένα δομικά και λειτουργικά στοιχεία. Ωστόσο το ερώτημα «λογική ή συναίσθημα κατά τη γνωστική ανάπτυξη» αποτελεί ψευδο-δίλημμα. Είναι γνωστό ότι ο ίδιος ο Piaget ποτέ δεν διατύπωσε ρητά, στα πλαίσια της θεωρίας του, θέσεις για το ρόλο του συναισθήματος ως παράγοντα ανάπτυξης. Όμως η μεθοδολογία που χρησιμοποιεί στη συλλογή των δεδομένων του συνιστά κλινική προσέγγιση, εισάγοντας αυταπάγγελτα το συναισθηματικό παράγοντα στην αλληλοεπίδραση ερευνητή-υποκειμένου και κατά συνέπεια στη δόμηση της γνώσης. Είναι εξ' άλλου ενδιαφέρον ότι ο Piaget ποτέ δεν εγκατέλειψε την κλινική μέθοδο παρά το γεγονός ότι αυτή και μόνο ήταν η πηγή όλων των κριτικών που υπέστη η θεωρία του. Πέραν τούτου, είναι προφανές ότι η γενεσιουργός διαδικασία η οποία συνίσταται στην επανάληψη μιας ενέργειας (νοητικής ή πρακτικής), στην αναδιοργάνωσή της ή στην εγκατάλειψή της, συνδέεται άμεσα με την επίτευξη ή όχι του στόχου και την ευχαρίστηση ή τη δυσαρέσκεια που τη συνοδεύει. Η άποψη αυτή ισχύει και για όλες τις νεοπιαζετιανές θεωρίες. Στις θεωρίες όμως αυτές βρίσκουμε και ρητά διατυπωμένο το ρόλο του συναισθήματος. Η πρωτοποριακή άποψη που εισήγαγαν στη γνωστική ανάπτυξη περί ατομικών διαφορών στηρίζεται ουσιαστικά σε προσωπικά, ιδιοσυγκρασιακά και συναισθηματικά χαρακτηριστικά της προσωπικότητας. Ο Pascual-Leone θεωρεί τους συναισθηματικούς παράγοντες (συναισθηματική διέγερση, ενστικτώδεις ρυθμούς, συναισθήματα) ως δομικό συστατικό του γνωστικού συστήματος και μιλάει για συναισθηματικά συστήματα κατά την τυπική σκέψη (σύστημα συναισθημάτων εξουσίας, σύστημα αγάπης, συναισθηματικές ψευδαισθήσεις). Κατά το Fisher, η συναισθηματική κατάσταση του οργανισμού παίζει σημαντικό ρόλο στον κύκλο συνεργασίας οργανισμού-περιβάλλοντος. Ο Fisher μιλάει για συναισθηματική ανάπτυξη δίνοντας το παράδειγμα της Οιδιπόδειας σύγκρουσης, θεωρεί δε ότι οι συναισθηματικοί παράγοντες, επιδρούν συστηματικά στους μηχανισμούς παραγωγής των ατομικών διαφορών.

Η συναισθηματική κατάσταση ως μεταβλητή στη μελέτη της επεξεργασίας κοινωνικών πληροφοριών

Χαντζή Αλεξάνδρα, Πανεπιστήμιο Πατρών

Πώς επηρεάζουν τα συναισθήματα, την κοινωνική αντίληψη και την εκφορά κοινωνικών κρίσεων; Το ερώτημα τίθεται από τους ερευνητές με αυτόν τον τρόπο γιατί σχεδόν κανείς δεν αμφισβητεί ότι η συναισθηματική κατάσταση του ατόμου επηρεάζει (και επηρεάζεται από) τον τρόπο με τον οποίο επεξεργάζεται τις κοινωνικές πληροφορίες και κατ' επέκταση πώς αντιλαμβάνεται και αξιολογεί τις κοινωνικές καταστάσεις και εκφέρει κοινωνικές κρίσεις. Δεδομένου ότι η ακρίβεια και η αποτελεσματικότητα της κοινωνικής αντίληψης έχει μεγάλη σημασία σε όλα τα επίπεδα λειτουργίας του ατόμου (ατομικό, διατομικό, διομαδικό), είναι πράγματι περίεργο το γεγονός ότι οι κοινωνικοί ψυχολόγοι άρχισαν να ασχολούνται με τη μελέτη της αλληλεπίδρασης των συναισθηματικών και των γνωστικών διαδικασιών σχετικά πρόσφατα. Η παρούσα ανακοίνωση επικεντρώνεται στις επιπτώσεις της θετικής ή αρνητικής συναισθηματικής κατάστασης στην επιφανειακή ή λεπτομερή επεξεργασία των κοινωνικών πληροφοριών και συνοψίζεται στο εξής ερώτημα: «Χαρούμενος και απερίσκεπτος ή λυπημένος και βαθιά σκεπτόμενος;» (Schwarz & Bless, 1991).

ΣΥΜΠΟΣΙΟ: Η ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΣΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ

*Οργανωτές: Βελλή Π. Θεώνη Πανεπιστήμιο Κρήτης, Μπεξέ Λουκία
Πανεπιστήμιο Θράκης*

Πρόεδρος: Παπαστάμου Στάμος Πάντειο Πανεπιστήμιο

Συμμετέχουν: Χαρίτου-Φατούρου Μ.

Συζητητής/Σχολιαστής: Μενουδάκος Κωνσταντίνος Εθνική Σχολή Δικαστών

Πολλές φορές οι αποφάσεις των δικαστηρίων, ιδιαίτερα των ποινικών, υπαγορεύονται από την ερμηνεία των νόμων που στηρίζεται σε μια ορισμένη παράδοση της νομικής θεωρίας και της πρακτικής της δικαιοσύνης. Η συσσώρευση νέων δεδομένων στις επιστήμες της Ψυχολογίας και της Κοινωνιολογίας καθιστά απαραίτητη τη μεταφορά των σύγχρονων αντιλήψεων γύρω από τις συνθήκες και την αιτιολόγηση της συμπεριφοράς των ανθρώπων, στις διαδικασίες νομικής εκτίμησης της εν γένει παρέκκλισης. Αυτό δεν μπορεί να επιδιωχθεί έμπρακτα χωρίς τη διαμεσολάβηση εμπειρογνομόνων που οφείλουν να συμμετάσχουν σ' ένα θεσμοθετημένο διάλογο ανάμεσα στους εκπροσώπους της δικαιοσύνης και τους ίδιους. Ένας τέτοιος διάλογος εξασφαλίζει τη μεταφορά των γνώσεων των

κοινωνικών επιστημών στο χώρο του δικαστηρίου και παράλληλα δίνει την ευκαιρία στους κοινωνικούς επιστήμονες να έρθουν σε επαφή με ένα διαφορετικό φάσμα εμπειριών και να επανεκτιμήσουν τα επιστημονικά τους συμπεράσματα.

**ΣΥΜΠΟΣΙΟ: ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ
ΤΟΥ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ «ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ»**

Πρόεδρος: Γεώργιος Δ.

*Συμμετέχοντες: Ευκλείδη Α. Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης,
Βελλή Θ. Πανεπιστήμιο Κρήτης, Κάντας Αριστοτέλης Πανεπιστήμιο Πατρών,
Κιοσέογλου Γρηγόρης Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης*

**ΣΥΜΠΟΣΙΟ: ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΑ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΑΤΡΙΚΑ
ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΕΛΛΗΝΩΝ ΔΙΑΙΤΗΤΩΝ ΠΟΔΟΣΦΑΙΡΟΥ**

Πρόεδρος: Γεώργιος Δ., Πανεπιστήμιο Αθηνών

*Ομιλητές: Σταλίκας Α., Ροντογιάννης Γ.Π., Τζουβάρας Π.
Εθνικό Κέντρο Αθλητικών ερευνών*

Ο διαιτητής ποδοσφαίρου είναι εξουσιοδοτημένος να ελέγχει τη διεξαγωγή της ποδοσφαιρικής συνάντησης συμφώνως προς τους κανονισμούς του αθλήματος, υποβοηθούμενος προς τούτο από τους δύο επόπτες γραμμών. Οι ενέργειές του στοχεύουν να υποβοηθήσουν τους παίκτες να παίξουν καλύτερα και να κυριαρχεί το ευ αγωνίζεσθαι μεταξύ των αντιπάλων παικτών. Για να επιτύχει στο έργο του ο διαιτητής οφείλει να ευρίσκεται εκεί που κάθε φορά παίζεται η μπάλα, ώστε να παρατηρεί τα διαλαμβανόμενα από το εγγύτερο δυνατό σημείο και την καλύτερη γωνία παρατηρήσεως και να εκτιμά την εκάστοτε κατάσταση όσο γίνεται πλέον αμερόληπτα, καθ' ην στιγμήν υπόκειται σε ποικιλία ψυχολογικών επιβαρύνσεων και πραγματοποιεί σημαντική μινική δραστηριότητα.

Τους παράγοντες εκείνους που είτε αποτελούν τους βασικούς είτε τους καθοριστικούς της αποδόσεως ενός διαιτητή ποδοσφαίρου προτιθέμεθα να παρουσιάσουμε. Οι παράγοντες αυτοί είναι: μορφολογικοί, λειτουργικοί, ψυχολογικοί και σχετικοί με την υγεία Ελλήνων διαιτητών ποδοσφαίρου. Τα ευρήματα προέρχονται από μελέτη που έγινε το 1992 σε αντιπροσωπευτικό δείγμα πληθυσμού διαιτητών όλων των κατηγοριών. Ορισμένα δεδομένα προέρχονται από μεταγενέστερες παρατηρήσεις σε αντίστοιχο δείγμα.

ΣΥΜΠΟΣΙΟ: ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΕΣ ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΣΥΓΧΡΟΝΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ

*Οργανωτής και Προεδρεύων: Καθηγητής Γεώργιος Δημήτριος
Πανεπιστήμιο Αθηνών*

*Ομιλητές: Παυλόπουλος Β., Παναγιωτοπούλου Π., Μπεξεβέγκης Η.,
Παπαδήμου Α., Ντάλλα Μ. Πανεπιστήμιο Αθηνών*

Το συμπόσιο αυτό ερευνά θέματα που αφορούν τη δομή και λειτουργικότητα του θεσμού της οικογένειας. Συγκεκριμένα μελετά τις διαστάσεις της προσωπικότητας του παιδιού, όπως την αξιολογούν οι γονείς και σε συνάρτηση με τις οικογενειακές αξίες και τους συναισθηματικούς δεσμούς μεταξύ των μελών της οικογένειας. Παρουσιάζει την επίδραση της οικογένειας, ως κοινωνικής κατηγορίας, στη διαμόρφωση της εικόνας του εαυτού, συγκριτικά ανάμεσα στα δύο φύλα και σε δείγμα από την Ελλάδα και το Μεξικό. Μελετά τη γεωγραφική εγγύτητα, τη συχνότητα συναναστροφής καθώς και το βαθμό συμφωνίας ή διαφωνίας μεταξύ των μελών της οικογένειας αναφορικά με οικογενειακές παραδοσιακές αξίες. Επίσης διερευνάται η κοινωνική υποστήριξη και η ανταλλαγή οικονομικής και συναισθηματικής βοήθειας μεταξύ των μελών σε δείγματα αστικών, ημιαστικών και αγροτικών περιοχών. Παρουσιάζει τα αποτελέσματα μιας παρέμβασης στο χώρο της σχολικής τάξης, με στόχο την αλλαγή των στάσεων και συμπεριφοράς των ηγετών καθώς και των συμμαθητών τους προς τις ομάδες Βορειοηπειρωτών και Ποντίων σύμφωνα με το οικολογικό κοινωνικό μοντέλο Γεώργια.

Αξιολόγηση της παιδικής προσωπικότητας από τους γονείς: Εγκυρότητα και αξιοπιστία ενός νέου ερωτηματολογίου

Παυλόπουλος Βασίλης, Μπεξεβέγκης Ηλίας, Πανεπιστήμιο Αθηνών

Παρουσιάζονται τα ευρήματα έρευνας με αντικείμενο τη μελέτη της προσωπικότητας παιδιών και εφήβων. Ειδικότερα, συζητούνται τα αποτελέσματα της τρίτης φάσης της έρευνας, που αφορούν στη δημιουργία ενός νέου ερωτηματολογίου για την αξιολόγηση της παιδικής προσωπικότητας. Το ερωτηματολόγιο αυτό κατασκευάστηκε με βάση ελεύθερες περιγραφές της προσωπικότητας των παιδιών από τους γονείς. Η στατιστική επεξεργασία της πρώτης μορφής του ερωτηματολογίου (που περιελάμβανε 214 ερωτήσεις) έδειξε ότι η δομή της παιδικής προσωπικότητας, όπως περιγράφεται από τους γονείς, περιέχει διαστάσεις που είναι παρόμοιες με αυτές του Μοντέλου των Πέντε Παραγόντων της Προσωπικότητας. Τριακόσιοι γονείς συμπλήρωσαν την τελική μορφή του ερωτηματολογίου.

ον (που αποτελείται από 99 ερωτήσεις), μαζί με ερωτηματολόγιο που αξιολογεί τους συναισθηματικούς δεσμούς στην οικογένεια και το βαθμό συμφωνίας με τις παραδοσιακές οικογενειακές αξίες. Τα ευρήματα της έρευνας επιβεβαιώνουν τη δομή της αρχικής μορφής του ερωτηματολογίου προσωπικότητας. Οι παράγοντες που προκύπτουν είναι (κατά σειρά): η συναισθηματική αντιδραστικότητα, η ευσυνειδησία, η πνευματική καλλιέργεια, η προσήνεια και η εξωστρέφεια. Επιπλέον, με τη μέθοδο της παραγοντικής ανάλυσης εντοπίστηκαν επιμέρους πλευρές των πέντε αρχικών παραγόντων. Επαναχορήγηση του ερωτηματολογίου προσωπικότητας σε 100 γονείς, μετά από διάστημα 15 ημερών, έδειξε υψηλό δείκτη αξιοπιστίας. Τέλος, σχολιάζεται η σχέση της παιδικής προσωπικότητας με χαρακτηριστικά των γονέων (φύλο, μορφωτικό επίπεδο), των παιδιών (φύλο), και της οικογένειας (δομή, συναισθηματικοί δεσμοί, και βαθμός συμφωνίας των γονέων με τις παραδοσιακές οικογενειακές αξίες).

Οι κοινωνικές διαστάσεις της εικόνας του εαυτού

Παναγιωτοπούλου Πέννη, Πανεπιστήμιο Αθηνών

Η εικόνα του εαυτού συνίσταται στην κοινωνική διάσταση –προσδιορισμός του εαυτού σε συνάρτηση με κοινωνικές ομάδες στις οποίες ανήκει– και στην προσωπική διάσταση –προσδιορισμός του εαυτού ως προς τα ατομικά χαρακτηριστικά του ατόμου. Ο εαυτός είναι μια πολυδιάστατη οντότητα η οποία διαμορφώνεται ανάλογα με κοινωνικούς και πολιτιστικούς παράγοντες. Η γέννηση ενός ατόμου σε ένα συγκεκριμένο κοινωνικό πλαίσιο και ορισμένο χρόνο συνεπάγεται και την ένταξη του ατόμου σε κοινωνικές κατηγορίες, όπως θρησκεία, φυλή, κοινωνική τάξη. Περιλαμβάνει α) κοινωνικές ταυτότητες, ανάλογα με τις συγκεκριμένες κοινωνικές ομάδες στις οποίες είναι το άτομο μέλος, β) ταυτότητες ρόλων, ανάλογα με το ποιες λειτουργίες επιτελεί το άτομο μέσα στο κοινωνικό πλαίσιο και γ) προσωπικούς προσδιορισμούς, που αφορούν καθαρά προσωπικά χαρακτηριστικά του ατόμου. Τα τρία αυτά στοιχεία σχετίζονται είτε με τον ανεξάρτητο-αυτόνομο εαυτό είτε με τον αλληλεξαρτώμενο εαυτό. Τα ερωτήματα στα οποία επιχειρεί να δώσει απαντήσεις η έρευνα αυτή είναι: α) Πόσο, σύμφωνα με την εκάστοτε εκτίμηση, συγκεκριμένες κοινωνικές ομάδες, συμπεριλαμβανομένης και της οικογένειας, προσδιορίζουν τον εαυτό του καθενός, β) Πόσο σημαντικοί είναι οι ρόλοι που λαμβάνει κανείς κατά τη διάρκεια της ζωής του (π.χ. πατέρας/μητέρα, γιος/κόρη, σύζυγος, εργαζόμενος, φοιτητής κ.λπ.) στη διαμόρφωση της εικόνας του εαυτού του, γ) Πώς οι παράγοντες που διαμορφώνουν την εικόνα του εαυτού διαφοροποιούνται στα δύο φύλα και δ) Πώς διαμορφώνονται οι παράγοντες συγκριτικά ανάμεσα σε δείγματα από την Ελλάδα και το Μεξικό.

Κοινωνική και ψυχολογική ανάλυση της σύγχρονης ελληνικής οικογένειας: αποτελέσματα από μία πανελλήνια δημογραφική έρευνα

Παπαδήμου Λίτσα, Πανεπιστήμιο Αθηνών

Παρουσιάζονται τα αποτελέσματα μιας πανελλήνιας δημογραφικής έρευνας που μελετά την αλληλεγγύη και τη συνεκτικότητα μεταξύ των μελών της οικογένειας. Κύριος στόχος της έρευνας είναι να μελετηθούν οι κοινωνικές και ψυχολογικές παράμετροι που επιδρούν στις ενδοοικογενειακές αλληλεπιδράσεις, στις οικογενειακές αξίες, σε κάποιες στερεότυπες συμπεριφορές των μελών και γενικά στις προσδοκίες της οικογένειας σαν ένα κοινωνικό σύστημα. Ερευνώνται διάφορες διαστάσεις της δομής και της λειτουργίας της σύγχρονης Ελληνικής οικογένειας. Συγκεκριμένα:

α) μελετάται η γεωγραφική εγγύτητα των μελών, η συχνότητα συναναστροφής καθώς και ο βαθμός συμφωνίας ή διαφωνίας τους αναφορικά με ορισμένες οικογενειακές παραδοσιακές αξίες.

β) εξετάζονται οι συναισθηματικοί δεσμοί μεταξύ γονέων και παιδιών και κατά πόσο είναι αμοιβαία η εμπιστοσύνη, ο σεβασμός, η κατανόηση και η τρυφερότητα μεταξύ των δύο αυτών ομάδων.

γ) διερευνάται η κοινωνική υποστήριξη και η ανταλλαγή υλικής, οικονομικής και συναισθηματικής βοήθειας ανάμεσα στα μέλη της οικογένειας.

Το δείγμα της έρευνας αποτελούν 1.300 άτομα, ηλικίας 18-75 ετών. Τα άτομα του δείγματος προέρχονται από αστικές, ημιαστικές και αγροτικές περιοχές και θα γίνει συγκριτική μελέτη μεταξύ των ομάδων αυτών αναφορικά με τα ερευνητικά ερωτήματα της έρευνας.

Ψυχολογική προσαρμογή μεταναστών. Αλλαγή στάσεων και συμπεριφοράς Ελλήνων μαθητών προς τους μαθητές παλιννοστούντες Βορειοηπειρώτες και Ποντίους

Ντάλλα Μαρίνα, Πανεπιστήμιο Αθηνών

Η διεργασία της ψυχολογικής προσαρμογής μεταναστών αφορά τον «επιπολιτισμό» που ορίζεται ως πολιτιστική μεταβολή που επέρχεται ως αποτέλεσμα συνεχούς επαφής ατόμων δύο πολιτιστικά διαφορετικών ομάδων (Redfield, Linton και Herskovits, 1936), μια μεταβολή που το μεγαλύτερο μέρος πραγματοποιείται στην πλευρά της μειονότητας (Γεώργας, 1994, Berry et al, 1992).

Αντικείμενο της έρευνας είναι η παρέμβαση στο χώρο της σχολικής τάξης με στόχο την εναρμόνιση των παλιννοστούντων στο καινούργιο πολιτιστικό πλαίσιο

διαμέσου της αλλαγής των στάσεων και συμπεριφοράς των ηγετών και των συμμαθητών τους προς τις ομάδες Βορειοηπειρωτών και Ποντίων, σύμφωνα με το οικολογικό-κοινωνικό μοντέλο (Γεώργας, Berry, 1995).

Η μεθοδολογία περιλαμβάνει:

- 1) εντοπισμό των ηγετών στις ομάδες της σχολικής τάξης.
- 2) παρέμβαση στους ηγέτες: α) με προγράμματα ενημέρωσης που δίνουν έμφαση στις πολιτιστικές ομοιότητες και διαφορές ανάμεσα στις ομάδες, στις αξίες, στον επιπολιτισμό, στην κατηγοριοποίηση και στις στερεότυπες αντιλήψεις, β) με πολιτιστικές δραστηριότητες και ομαδική συζήτηση όσον αφορά την ιστορική προέλευση, τον τρόπο ζωής, τη γλώσσα, την εκπαίδευση, τη θρησκεία της εξω-ομάδας.
- 3) πρώτη και δεύτερη μέτρηση των στάσεων και στερεότυπων αντιλήψεων προς τις ομάδες παλινοστούτων.

Για την πρώτη και δεύτερη μέτρηση χρησιμοποιήθηκαν η Κλίμακα Κοινωνικής Αποδοχής (Schwarzwald & Cohen, 1982) και η Κλίμακα Στερεότυπων Αντιλήψεων (Hagendoorn & Kleinpenning, 1991, Γεώργας & Παπαστυλιανού, 1993).

Δείγμα της έρευνας αποτέλεσαν 810 μαθητές και 102 ηγέτες, 13-14 χρονών σε 31 τάξεις που φοιτούν παιδιά παλινοστούτων από 6 σχολεία της Αθήνας, 570 μαθητές και 70 ηγέτες αποτέλεσαν την ομάδα παρέμβασης, ενώ την ομάδα ελέγχου αποτέλεσαν 240 μαθητές και 32 ηγέτες.

Οι συναντήσεις στους ηγέτες της ομάδας παρέμβασης έγιναν 2 φορές την εβδομάδα ανά 90 λεπτά. Η διάρκεια της παρέμβασης 3 εβδομάδες.

ΣΥΜΠΟΣΙΟ: ΔΙΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΟΥ ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΑΚΟΥ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΟΣ

Πρόεδρος: Γεώργας Δημ., Πανεπιστήμιο Αθηνών

Συμμετέχοντες: Φραντζεσκάκης Ι. Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο,

Ρήγας Χ. Υποδιευθυντής Τροχαίας Αττικής, Νιάρχος Κ. Πανεπιστήμιο Αθηνών,

Ρήγας Α. Πανεπιστήμιο Αθηνών

Το κυκλοφοριακό πρόβλημα στις μεγάλες πόλεις και οι πιθανοί τρόποι αντιμετώπισης του προβλήματος αποτελούν το επίκεντρο ενδιαφέροντος από πολλούς φορείς και επιστήμονες. Η ψυχολογική πλευρά του κυκλοφοριακού προβλήματος έχει γίνει πλέον κλάδος της εφαρμοσμένης ψυχολογίας. Θα παρουσιαστούν οι προσεγγίσεις στο θέμα από την πλευρά της τροχαίας, της πολεοδομίας, της παιδαγωγικής, της φιλοσοφίας και της ψυχολογίας της κυκλοφορίας.

ΣΥΜΠΟΣΙΟ: ΑΡΧΕΣ ΔΕΟΝΤΟΛΟΓΙΑΣ ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΠΡΑΚΤΙΚΗΣ ΣΤΗΝ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ

Οργανωτές: Ελληνική Ψυχολογική Εταιρεία και Σύλλογος Ελλήνων Ψυχολόγων

Πρόεδρος: Αναγνωστόπουλος Φώτης Πανεπιστήμιο Κρήτης

Συμμετέχουν: Βελλή Θ. Πανεπιστήμιο Κρήτης, Μόττη-Στεφανίδη Φ.

Πανεπιστήμιο Αθηνών, Λιάτσου Μ., Τζαβάρα Ε.

Συζητητής/Σχολιαστής: Κάντας Αριστοτέλης Πανεπιστήμιο Πάτρας

Το συμπόσιο αυτό αποτελεί έκφραση του κοινού ενδιαφέροντος της Ελληνικής Ψυχολογικής Εταιρείας και του Συλλόγου Ελλήνων Ψυχολόγων για τον κώδικα δεοντολογίας για την Ψυχολογία στην Ελλάδα. Θα γίνουν αναφορές α) στον κώδικα δεοντολογίας που έχει διαμορφωθεί από το Σύλλογο Ελλήνων Ψυχολόγων, υιοθετήθηκε το 1965 και αναθεωρήθηκε το 1978, β) στις βασικές αρχές δεοντολογίας που καθορίζονται από τον καταστατικό χάρτη και το μετακώδικα δεοντολογίας της Ευρωπαϊκής Ομοσπονδίας Επαγγελματιών Ψυχολόγων, γ) στις αρχές δεοντολογίας χωρών εκτός Ευρώπης, όπως των ΗΠΑ και του Καναδά, δ) θα τεθούν ερωτήματα, προβληματισμοί και διλήμματα που αφορούν στην παραγωγή, δημοσιότητα και εφαρμογή της γνώσης της Ψυχολογίας στα πλαίσια ενός συγκεκριμένου κοινωνικού και πολιτισμικού συστήματος το οποίο η Ψυχολογία υπηρετεί και στο οποίο χρειάζεται να καταξιωθεί. Η κεντρική ιδέα, που θα αναπτυχθεί μέσα από παραδείγματα, είναι ότι η γνώση και οι εφαρμογές της δεν μπορεί να είναι επιστημονικά ορθά αν δεν είναι και δεοντολογικά ορθά.

ΣΥΜΠΟΣΙΟ: ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ: ΕΡΕΥΝΑ ΚΑΙ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ

Συντονίστρια: Καλαντζή-Αζίζι Αναστασία, Πανεπιστήμιο Αθηνών

Συμμετέχοντες: Μπαφίτη Τσαμπίκα, Βεζιάρη Δήμητρα, Πανεπιστήμιο Αθηνών,

Κοτσιδάς Φώτης, Ψυχίατρος

Στο Συμπόσιο αυτό θα γίνει αναφορά σε ερευνητικά και εμπειρικά δεδομένα που έχουν σχέση με την Οικογένεια και τις ενδοοικογενειακές σχέσεις. Συγκεκριμένα, θα παρουσιασθούν έρευνες που αναφέρονται: α) στη σχέση που υφίσταται ανάμεσα στους ενδοοικογενειακούς δεσμούς και στις ψυχοσωματικές διαταραχές, β) στον τρόπο διαπαιδαγώγησης των παιδιών από τους γονείς τους, ώστε να αποκτήσουν συγκεκριμένες ικανότητες μελέτης, καθώς και γ) στη συμβολή της οικογενειακής θεραπείας στην κατανόηση και αντιμετώπιση της νευρογενούς ανορεξίας. Στο Συμπόσιο θα γίνει ανάλυση, επίσης, του ερωτήματος κατά πόσο η γνωσιακή - συμπεριφοριστική θεραπεία αποτελεί μια εντελώς καινούργια πρόταση

για την ψυχοκοινωνική στήριξη οικογενειών με δυσλειτουργίες, ενώ θα παρουσιασθεί και το συστημικό μοντέλο οικογενειακής θεραπείας και θεραπείας ζευγαριών. Τέλος, θα δοθεί έμφαση στη σημασία της σύνθεσης της σχετικής έρευνας και πράξης για την πληρέστερη κατανόηση της Οικογένειας.

Γνωσιακή-συμπεριφοριστική οικογενειακή θεραπεία

Καλαντζή-Αζίζι Αναστασία, Πανεπιστήμιο Αθηνών

Γίνεται σύντομη αναδρομή στις ραγδαίες εξελίξεις που έλαβαν χώρα στους κόλπους της «Θεραπείας της συμπεριφοράς», ώστε σήμερα να παίρνει τη μορφή της «Γνωσιακής-Συμπεριφοριστικής Θεραπείας», με έμφαση στο συστημικό τρόπο ανάλυσης της συμπεριφοράς και την πολυπαραγοντική παρέμβαση. Γίνεται επίσης σύντομη ανάλυση διαφόρων προτάσεων παρέμβασης, όπου κυριαρχούν μοντέλα βελτίωσης της επικοινωνίας ή/και θεραπείας ζευγαριών, μοντέλα που συνδυάζονται με τη θεραπεία παιδιών και εφήβων. Τέλος, επιχειρείται η απάντηση στο ερώτημα κατά πόσο η «Γνωσιακή/συμπεριφοριστική θεραπεία» αποτελεί μια εντελώς καινούργια πρόταση ψυχοκοινωνικής στήριξης οικογενειών με δυσλειτουργίες, κυρίως με παιδιά που παρουσιάζουν δυσκολίες προσαρμογής.

Ενδοοικογενειακοί δεσμοί και ψυχοσωματική υγεία

Μπαφίτη Τσαμπίκα, Πανεπιστήμιο Αθηνών

Ερευνώνται διαστάσεις της δομής και της λειτουργίας του συστήματος της οικογένειας προέλευσης (συνοχή, προσαρμοστικότητα, επικοινωνία, αξίες) και η επίδρασή τους στην αντίληψη του ατόμου για τον εαυτό του και τους άλλους, και στην ψυχοσωματική του υγεία. Η ερευνητική τακτική που χρησιμοποιήθηκε είναι η *ex post facto* σύγκριση διαφορετικών ομάδων. Το δείγμα αποτέλεσαν 207 άτομα με καλή σωματική υγεία, 103 άτομα με κακοήθεις νεοπλασίες και 81 άτομα με χρόνιες γαστρεντερολογικές διαταραχές. Το μέσο συλλογής των δεδομένων ήταν η δομημένη συνέντευξη. Τα βασικά ερευνητικά ερωτήματα συνίστανται στα ακόλουθα: α) υπάρχει κάποιος τύπος οικογένειας που να σχετίζεται με «καλή» σωματική υγεία του ατόμου ή με την εκδήλωση των συγκεκριμένων οργανικών διαταραχών; β) υπάρχει κάποιος τύπος οικογένειας που να σχετίζεται με «καλή» ψυχική υγεία του ατόμου ή με την εκδήλωση συγκεκριμένων ψυχολογικών διαταραχών (υποχονδρία, άγχος και αϋπνία, κοινωνική δυσλειτουργία, κατάθλιψη); γ) ποιος τύπος οικογένειας σχετίζεται με τη διαμόρφωση στο άτομο ενός συ-

στήματος αντιλήψεων που ο Antonovsky ονόμασε «εσωτερική συγκρότηση» (sense of coherence) και τη συνέδεσε με ισχυρή ψυχοσωματική υγεία; δ) η υψηλή «εσωτερική συγκρότηση» σχετίζεται με καλή ψυχοσωματική υγεία; ε) υπάρχουν διαφορές στους μηχανισμούς που κινητοποιεί ο κάθε τύπος οικογένειας ή η κάθε ομάδα του δείγματος για την αντιμετώπιση στρεσογόνων γεγονότων; στ) ο βαθμός «εσωτερικής συγκρότησης» σχετίζεται με συγκεκριμένους μηχανισμούς αντιμετώπισης στρεσογόνων γεγονότων; Τα δεδομένα της έρευνας βρίσκονται υπό επεξεργασία και θα παρουσιαστούν τα ευρήματα και τα πρώτα συμπεράσματα.

Οι ικανότητες μελέτης των μαθητών και χαρακτηριστικά ανατροφής τους από την οικογένεια

Βεκιάρη Δήμητρα, Πανεπιστήμιο Αθηνών

Η αναβλητικότητα στην εκτέλεση των σχολικών καθηκόντων αποτελεί πρόβλημα που απασχολεί μαθητές, γονείς και καθηγητές. Ορίζεται ως η σκόπιμη καθυστέρηση στην έναρξη ή στην ολοκλήρωση σχολικών ή φοιτητικών καθηκόντων, με συνέπεια τη βίωση συναισθημάτων δυσφορίας (Ellis & Knaus, 1977). Η παρούσα έρευνα διερευνά τη σχέση ανάμεσα στην αναβλητικότητα στα σχολικά καθήκοντα και στους τρεις τύπους γονεϊκής διαπαιδαγώγησης: αυταρχικοί γονείς, που επιδιώκουν να εξουσιάζουν με τη δύναμη και την επιβολή, οι δημοκρατικοί-διαλεκτικοί γονείς, που επιδιώκουν τη συνεργασία, την πειθώ και την εσωτερικευμένη πειθαρχία των παιδιών τους και οι ελαστικοί γονείς, που δεν ασκούν κανένα έλεγχο και αφήνουν ελεύθερα τα παιδιά τους (Baumrid, 1970, 1971). Χορηγήθηκαν 230 ερωτηματολόγια σε μαθητές της Β' Λυκείου στην περιοχή Αθηνών. Χορηγήθηκαν τα ακόλουθα ψυχομετρικά μέσα: ι) Ερωτηματολόγιο γονεϊκού ελέγχου, ιι) Ερωτηματολόγιο αλληλεπίδρασης γονέα-παιδιού, ιιι) Ερωτηματολόγιο ικανοτήτων για μελέτη και εξετάσεις. Θα συζητηθούν τα ευρήματα και θα γίνει σύγκριση με άλλες παρόμοιες έρευνες σε διαπολιτιστικό επίπεδο.

Η συμβολή της οικογενειακής θεραπείας στην κατανόηση, έρευνα και αντιμετώπιση της νευρογενούς ανορεξίας

Κοτσίδας Φώτης, Ψυχίατρος

Ο ρόλος που παίζει η οικογένεια στην αιτιολογία των διαταραχών πρόσληψης τροφής, έχει μελετηθεί ευρέως από μελετητές και οικογενειακούς θεραπευτές, οι οποίοι από κοινού θεωρούν την οικογένεια ως δυσλειτουργική.

Ο Μπρας (1973, 1978), ισχυρίζεται πως οι οικογένειες των ανορεκτικών λειτουργούν με τέτοιο τρόπο ώστε ο ένας να μπορεί να διαβάσει τη σκέψη του άλλου.

Η Παλατσόλι (1974), θεωρεί πως τέτοιες οικογένειες αποτελούν ένα «άκαμπτο» ομοιοστατικό σύστημα που διέπεται από κρυφούς νόμους οι οποίοι αποφεύγουν συστηματικά την αλήθεια και δεσμεύουν την οικογένεια με παθολογικούς δεσμούς. Η νοσηρότητα εμφανίζεται όταν το σύστημα δέχεται σοβαρές απειλές από την πρόκληση κάποιας αλλαγής, προερχόμενης είτε μέσα από την οικογένεια είτε έξω από αυτήν.

Συνήθως η μετάβαση του ατόμου από την παιδική ηλικία στην εφηβεία, σχετίζεται με την έναρξη της διαταραχής πρόσληψης τροφής.

Και η Παλατσόλι και ο Μινούτσιν (1978), ισχυρίζονται πως τα μέλη μιας οικογένειας που πάσχουν από νευρογενή ανορεξία συνήθως τριγωνοποιούνται σε μη αναγνωρίσιμες συζυγικές συγκρούσεις.

Η Παλατσόλι υπογραμμίζει πως η αφοσίωση, η συνοχή και η αυτοθυσία, εξιδανικεύονται σε τέτοιου είδους οικογένειες, με αποτέλεσμα να εμποδίζουν τον ανορεκτικό να διαμαρτύρεται ή να προσπαθεί να ξεφύγει, και έτσι να διαιωνίζεται το πρόβλημά του.

Ο Μινούτσιν και συν. (1978) όμως, αντίθετα με τους περισσότερους συγγραφείς, έχουν διακρίνει την αναγκαιότητα μιας προϋπάρχουσας φυσιολογικής ευαλωτότητας για την εκδήλωση της νευρογενούς ανορεξίας. Περιγράφουν τις οικογένειες ως υπερβολικά εμπλεκόμενες, υπερπροστατευτικές, άκαμπτες και με τάσεις αποφυγής συγκρούσεων.

Ο Ντέαρ (1985), υποθέτει πως η νευρογενής ανορεξία παρέχει μια «ανάπαυλα» στην οικογένεια, που αντί να διαπραγματεύεται αλλαγές, χρησιμοποιεί και υποστηρίζει το σύμπτωμα για να διατηρήσει το status quo.

Είναι σημαντικό να σημειώσει κανείς ότι ενώ τα δυσλειτουργικά οικογενειακά πρότυπα συμπεριφορών που έχουν περιγραφεί, μπορεί να προδιαθέτουν την έναρξη των διαταραχών πρόσληψης τροφής, δεν μπορούν όμως να θεωρηθούν από μόνες τους αιτιοπαθογενείς. Εν τούτοις μπορεί να θεωρηθούν σαν προδιαθεσικοί παράγοντες.

Ένας παρόμοιος ισχυρισμός μπορεί να προβληθεί για οικογενειακούς παράγοντες που συμβάλουν στη διατήρηση μιας προϋπάρχουσας διαταραχής πρόσληψης τροφής, ανεξάρτητα από το αν έχουν προηγηθεί ή έπονται της διαταραχής. Υπάρχουν πολύ λίγες εμπειρικές μελέτες για τις οικογενειακές αλληλεπιδράσεις που αφορούν τις διαταραχές πρόσληψης τροφής. Αν και η οικογενειακή δυσλειτουργία είναι πιο συνηθισμένη σε αυτές τις οικογένειες παρά σε οικογένειες με ασυμπτωματικά μέλη, δεν έχει αποδειχθεί πως η διαταραγμένη οικογενειακή αλληλεπίδραση προκαλεί διαταραχές πρόσληψης τροφής. Αυτά τα δεδομένα έχουν αξιοσημείωτη σημασία για τους οικογενειακούς θεραπευτές που θεραπεύουν τέτοιες οικογένειες.

ΣΥΜΠΟΣΙΟ: ΠΡΟΛΗΠΤΙΚΑ ΚΑΙ ΠΑΡΕΜΒΑΤΙΚΑ ΜΟΝΤΕΛΑ ΨΥΧΙΚΗΣ ΥΓΕΙΑΣ ΣΤΗΝ ΤΡΙΤΟΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Συντονίστρια: Καλαντζή-Αζίζι Αναστασία, Πανεπιστήμιο Αθηνών
*Συμμετέχοντες: Χαρίτου-Φατούρου Μ., Ναυρίδης Κ., Καλαντζή-Αζίζι Α.,
Ζώνιου-Σιδέρη Α.*

Στο Συμπόσιο αυτό θα συζητηθεί η αναγκαιότητα ίδρυσης και λειτουργίας προληπτικών και παρεμβατικών μοντέλων ψυχικής υγείας στα ΑΕΙ και ΤΕΙ της χώρας. Η ως τώρα εμπειρία, τόσο στο εξωτερικό όσο και στην Ελλάδα, έχει δείξει ότι οι φοιτητές αποτελούν μια αρκετά ευάλωτη μερίδα του πληθυσμού λόγω των έντονων μετεφηβικών προβληματισμών. Η ενασχόληση με τη μάθηση όπως και η προσαρμογή σε ένα καινούργιο τρόπο απόκτησης της γνώσης –σε αντιδιαστολή με την ως εκείνη τη στιγμή δωδεκάχρονη «θητεία» στα μαθητικά θρανία–, εντείνουν ακόμη περισσότερο πιθανές κρίσεις και ψυχοκοινωνικές δυσκολίες προσαρμογής. Γι' αυτό το λόγο η ψυχολογική βοήθεια –σε συμβουλευτικό ή/και ψυχοθεραπευτικό επίπεδο– είναι αναγκαία για ένα μέρος τουλάχιστον του φοιτητικού πληθυσμού.

Τέλος στο Συμπόσιο θα συζητηθούν Ελληνικές εμπειρίες, τρόποι εφαρμογής ενός προληπτικού και παρεμβατικού πλαισίου, καθώς και συντονισμένες ενέργειες δράσης από τα Τμήματα Ψυχολογίας των Πανεπιστημίων στη χώρα μας.

Η χρησιμότητα των Κέντρων Πληροφόρησης-Συμβουλευτικής στα Α.Ε.Ι.

Χαρίτου-Φατούρου Μίκα, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Συζητείται η αναγκαιότητα της ίδρυσης Κέντρων Πληροφορικής-Συμβουλευτικής στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση για τη χρήση των φοιτητών. Οι απόπειρες και τα προσκόμματα στο παράδειγμα του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης

Δομή και λειτουργία του Συμβουλευτικού Κέντρου για Φοιτητές του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων

Ναυρίδης Κλήμης, Πανεπιστήμιο Αθηνών

Το Συμβουλευτικό Κέντρο για τους φοιτητές του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων είναι ιστορικά το πρώτο που δημιουργήθηκε στην Ελλάδα. Η διαδικασία για την ίδρυσή του άρχισε το Νοέμβριο του 1988, και το Κέντρο, με χρηματοδότηση της

Γενικής Γραμματείας Νέας Γενιάς, άρχισε να λειτουργεί από το 1989. Δύο χρόνια αργότερα, παρά την επιτυχή πορεία του μέσα στην κοινότητα και τον ακατάβλητο ενθουσιασμό των ανθρώπων που εργάστηκαν σ' αυτό και το στήριξαν με τη δουλειά τους, έπαψε να λειτουργεί, επειδή διεκόπη η σχετική επιχορήγηση. Στην εισήγηση θα παρουσιαστούν: α) η θεωρητική προβληματική και η «φιλοσοφία» του Κέντρου, β) η μέθοδος και τα αποτελέσματα της έρευνας εκτίμησης αναγκών της κοινότητας, καθώς επίσης, γ) στοιχεία από την περίοδο της λειτουργίας του.

Προληπτικά και παρεμβατικά μοντέλα ψυχικής υγείας στην τριτοβάθμια εκπαίδευση

Καλαντζή-Αzizi Αναστασία, Πανεπιστήμιο Αθηνών

Η εισήγηση αυτή χωρίζεται σε τρία μέρη. Πρώτο μέρος: παρουσιάζεται η σχέση της ψυχολογικής συμβουλευτικής φοιτητών (ΨΣΦ), ως ένα σχετικά νέο «παρακλάδι» της Συμβουλευτικής και Ψυχοθεραπείας, με την έρευνα στην ψυχολογία και τις εφαρμογές της γενικότερα. Το δεύτερο μέρος δίνει το στίγμα της ΨΣΦ, παρουσιάζοντας την ολιστική άποψη ερμηνείας και αντιμετώπισης των ψυχολογικών διεργασιών που διέπουν την αναπτυξιακή φάση που ονομάζεται «μετεφηβεία». Ειδικότερα διαφωτίζονται οι αλληλεπιδράσεις μεταξύ συναισθημάτων, γνωστικών διεργασιών και εξωτερικευμένης συμπεριφοράς, σε συσχετισμό με τις διεργασίες ολοκλήρωσης της ταυτότητας και τις ιδιαιτερότητες και απαιτήσεις που διέπουν την ιδιότητα του φοιτητή. Στο τρίτο μέρος παρουσιάζεται μια πρόταση για τις δυσλειτουργίες προσαρμογής του νέου φοιτητή και της νέας φοιτήτριας, που βασίζεται στο γνωσιακό/συμπεριφοριστικό πρότυπο. Ακολουθεί συζήτηση των πιθανών πλεονεκτημάτων αυτού του είδους παρέμβασης.

Φοιτητές με Ειδικές Ανάγκες: Ψυχοκοινωνική στήριξη στα πλαίσια των δραστηριοτήτων Συμβουλευτικών Κέντρων Φοιτητών

Ζώνιον-Σιδέρη Αθηνά, Πανεπιστήμιο Αθηνών

Οι φοιτητές με ειδικές ανάγκες (Φ.Ε.Α.) αποτελούν μια κατηγορία φοιτητών που ο αριθμός τους αυξάνει συνεχώς και στη χώρα μας. Αρχικά γίνεται μια ανάλυση των βασικών προϋποθέσεων που πρέπει να προσφέρουν τα Ιδρύματα Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης, ώστε να διασφαλιστεί η ισότιμη φοίτηση των Φ.Ε.Α. με τους άλλους φοιτητές. Η ευρωπαϊκή εμπειρία και οι επισημάνσεις που έχουμε να

κάνουμε σχετικά με το τι ισχύει στην Ελλάδα, μας οδηγούν στη διατύπωση βασικών αρχών που εξασφαλίζουν την απρόσκοπτη ψυχοπνευματική εξέλιξη και ακαδημαϊκή ολοκλήρωση των Φ.Ε.Α. Αναφορές σε παραδείγματα που έχουν υλοποιηθεί στο Συμβουλευτικό Κέντρο του Πανεπιστημίου Αθηνών δίνουν τη δυνατότητα να προβληματιστούμε και να απαντήσουμε στο ερώτημα εάν οι Φ.Ε.Α. χρειάζονται και ειδική ψυχολογική στήριξη.

ΣΥΜΠΟΣΙΟ: ΓΝΩΣΙΑΚΗ - ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΙΣΤΙΚΗ ΘΕΡΑΠΕΙΑ

*Οργανωτές: Καλπάκογλου Θωμάς Ψυχολόγος, Χαρίλα Ντιάνα Ψυχολόγος
Συμμετέχοντες: Καλπάκογλου Θ., Μπλέτα Μ., Πολονούφης Ν., Κόλλιας Κ.,
Χαλμούρδας Θ.*

Γνωσιακή θεραπεία και έκθεση: από τη θέση του θεραπευόμενου

Καλπάκογλου Θωμάς, Ψυχολόγος

Η έκθεση (in-vivo exposure) αποτελεί μια συμπεριφοριστική τεχνική που χρησιμοποιείται ευρέως στα πλαίσια της γνωσιακής-συμπεριφοριστικής θεραπείας για τις αγχώδεις διαταραχές, ιδίως στις περιπτώσεις που ο ασθενής αποφεύγει σε μεγάλο βαθμό ερεθίσματα ή καταστάσεις που του προκαλούν άγχος. Τα τελευταία χρόνια, το βάρος στη γνωσιακή θεραπεία βρίσκεται στην αναδόμηση δυσλειτουργικών αυτόματων σκέψεων και πιστεύω, ενώ κυριαρχεί η άποψη πως η αντιμετώπιση της αποφυγής επιτυγχάνεται μέσα από γνωσιακές διαδικασίες. Η προσέγγιση αυτή χρησιμοποιήθηκε με επιτυχία σε ασθενείς με αγχώδεις διαταραχές που εμφάνιζαν μεγάλο βαθμό αποφυγής, οι οποίοι μόνον τους επέλεξαν το χρόνο και τον τρόπο έκθεσης σε αγχογόνα ερεθίσματα, χωρίς την παρουσία του θεραπευτή, έχοντας απορρίψει σχετικές προτάσεις για έκθεση με τον κλασικό τρόπο. Θα συζητηθεί το μοντέλο παρέμβασης μέσα από την παρουσίαση ανάλογων περιστατικών και η σημασία που του προσδίδουν οι ίδιοι οι ασθενείς.

Γνωσιακή-Συμπεριφοριστική θεραπεία νυκτερινής ενούρησης: παρουσίαση περιστατικού

Καλπάκογλου Θωμάς, Μπλέτα Μαρία

Τα τελευταία χρόνια η θεραπεία της νυκτερινής ενούρησης στηρίζεται περισσότερο σε συμπεριφοριστικές μεθόδους ή φαρμακολογία. Στην περίπτωση εφήβου,

μαθητή Λυκείου, με χρόνια πρόβλημα νυκτερινής ενούρησης –από τη βρεφική ηλικία έως 16 ετών– εφαρμόστηκε το γνωσιακό συμπεριφοριστικό μοντέλο παρέμβασης με κύριους στόχους τη μείωση άγχους και εκπαίδευση στη διεκδικητική συμπεριφορά. Η θεραπεία επετεύχθη σε 12 συνεδρίες, μια φορά την εβδομάδα, ενώ δεν έχει υπάρξει κρούσμα ενούρησης 15 μήνες μετά την τελευταία συνεδρία. Θα συζητηθούν οι κύριοι άξονες παρέμβασης, καθώς κι η σημασία της για το συγκεκριμένο περιστατικό.

Η αποτελεσματικότητα της γνωσιακής-συμπεριφοριστικής θεραπείας απέναντι σε πολυσύνθετες διαγνώσεις: παρουσίαση περιστατικού

Καλλάκογλου Θωμάς, Πολονύφης Νικόλαος

Ασθενής, ηλικίας 34 ετών, παρουσίαζε προβλήματα κρίσεων πανικού, αγοραφοβίας, έντονων σωματικών ενοχλημάτων (πέραν των κρίσεων πανικού), κατάθλιψης και εξάρτησης στη χρήση ελασσόνων ηρεμιστικών και αλκοόλ. Με το γνωσιακό-συμπεριφοριστικό μοντέλο θεραπείας, με κυρίαρχα μέρη τη γνωσιακή αναδόμηση και εκπαίδευση δεξιοτήτων, και σε σύνολο 20 συνεδριών, ο ασθενής παρουσίασε σημαντική βελτίωση. Θα συζητηθεί ο κεντρικός άξονας παρέμβασης και η χρησιμότητα των επιμέρους τεχνικών.

Η ευελιξία της γνωσιακής-συμπεριφοριστικής θεραπείας σε ειδικές συνθήκες: παρουσίαση περιστατικού

Κόλλιας Κωνσταντίνος, Χαρίλα Ντιάνα

Ένας από τους λόγους που τα τελευταία χρόνια η γνωσιακή-συμπεριφοριστική θεραπεία έχει καταξιωθεί ως η πιο αποτελεσματική στις διαταραχές άγχους είναι η ευελιξία της στον τρόπο παρέμβασης όταν επικρατούν ειδικές συνθήκες, ακόμα και όταν αυτές δεν επιτρέπουν τη χρήση κάποιων τεχνικών μέσα στα γνωστικά πλαίσια. Θα συζητηθούν οι δυνατότητες που έχει ο/η θεραπευτής/τρια να προσαρμόσει τον άξονα παρέμβασης και να αξιοποιήσει τις ειδικές συνθήκες στη θεραπευτική πορεία, μέσα από την παρουσίαση ανάλογου περιστατικού.

Θεραπεία οικογένειας: γνωσιακό-συμπεριφοριστικό μοντέλο

Χαρίλα Ντιάνα

Μέχρι πρόσφατα, η θεραπεία οικογένειας στηριζόταν περισσότερο σε παρεμβάσεις ψυχοδυναμικού, συστημικού, ή συμπεριφοριστικού τύπου παρεμβάσεις. Η γνωσιακή προσέγγιση θεωρείται μια εξέλιξη των συμπεριφοριστικών παρεμβάσεων για την αντιμετώπιση δυσκολιών στην επικοινωνία ζευγαριών ή ευρύτερων οικογενειακών σχημάτων. Το μοντέλο υποστηρίζει πως η διαμόρφωση και η εξέλιξη των ενδοοικογενειακών σχέσεων επηρεάζονται σημαντικά από τα γνωσιακά σχήματα των μελών της οικογένειας. Η παρουσίαση έχει σκοπό να θίξει θεωρητικές και πρακτικές πτυχές του μοντέλου που καθορίζουν την αποτελεσματικότητά του στο θεραπευτικό έργο.

Γνωσιακή-συμπεριφοριστική θεραπεία διαταραχής πανικού με αγοραφοβία σε μέλη της ίδιας οικογένειας

Χαλιμούρδας Θεόδωρος, Χαρίλα Ντιάνα

Οι λόγοι για τους οποίους δύο ή περισσότερα μέλη μιας οικογένειας αναπτύσσουν την ίδια διαταραχή μπορούν να είναι πολύμορφοι. Μια τέτοια συνθήκη παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον για την αναζήτηση των δομών και ευρύτερων λειτουργιών της οικογένειας που την επιτρέπουν. Θα γίνει παρουσίαση του άξονα παρέμβασης σε «μητέρα» και «κόρη» με διαταραχή πανικού, αγοραφοβία και έντονα στοιχεία κατάθλιψης, όπως επίσης και η περιγραφή των στοιχείων εκείνων που καθόρισαν την επιτυχία της παρέμβασης.

ΣΥΜΠΟΣΙΟ: ΝΕΥΡΟΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΠΑΙΔΙΚΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ

Πρόεδρος: Καραπέτσας Αργύρης, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

Μετέχοντες: Καραπέτσας Α., Βλάχος Φ., Ζαμπεθάνης Β., Βούλγαρη Κ.

Το Συμπόσιο συμπεριλαμβάνει ερευνητικά στοιχεία τεσσάρων ερευνών, οι οποίες αναφέρονται σε νευροψυχολογικά δεδομένα διαφορετικών δραστηριοτήτων των υποκειμένων.

α) Πρόκειται για δεδομένα της μελέτης παιδιών ηλικίας 10-12 ετών που εξετάστηκαν με ειδική μεθοδολογία που ανιχνεύει τις πρωτότυπες δημιουργίες και τη λειτουργικότητα των προμετωπικών λοβών. Τα δεδομένα επιβεβαιώνουν προη-

γούμενη διαπίστωση και διαμορφώνουν προοπτική έρευνας για τη Νευροψυχολογία της παιδικής ηλικίας.

β) Η μελέτη αφορά τα δεδομένα που προέκυψαν από την εξέταση 420 αριστερόχειρων και ισάριθμων δεξιόχειρων παιδιών ηλικίας 5,5 που επιλέχτηκαν με το Edinburgh Handedness Inventory. Εξετάστηκε η ανάπτυξη των οπτικοκινητικών ικανοτήτων όπως αυτή παρουσιάζεται με την ακρίβεια της αντιγραφής και της μνημονικής αναπαραγωγής του σχήματος Rey Osterrieth. Τα δεδομένα έδειξαν αύξηση της οπτικοκινητικής οργάνωσης σε διάφορες ηλικιακές ομάδες και σημαντικές αλληλεπιδράσεις φύλου και προτίμησης χεριού.

γ) Με τη μελέτη επιδιώκεται να προσδιοριστεί η νευροψυχολογική φύση των ειδικών ικανοτήτων που απαιτούνται για τη μαθηματική ικανότητα και να εξεταστεί αυτή ως προς το φύλο και την προτίμηση του χεριού, με σκοπό να προταθεί μία κατάλληλη εκπαιδευτική μεθοδολογία.

δ) Η μελέτη σχεδιάστηκε να προσεγγίσει υπό το πρίσμα της Νευροψυχολογίας το θέμα της δυσλεξίας-διαταραχής στη μάθηση του γραπτού λόγου και το ενδιαφέρον που παρουσιάζει η αγωγή του δυσλεκτικού παιδιού.

Διερεύνηση της πρωτότυπης σκέψης σε παιδιά 10-12 ετών, μέσω μελέτης των προμετωπικών λοβών τους

Καραπέτσας Α., Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

Η μελέτη μου αυτή έχει σχέση μ' αυτήν που παρουσιάσαμε στο Συνέδριο της ΕΛ.Ψ.Ε. στην Πάτρα στις 23-26/5/1996. Στόχος μας είναι να διερευνήσουμε τις πρωτότυπες δημιουργίες στο παιδί και τη σχέση τους με τη λειτουργική ενεργοποίηση των προμετωπικών λοβών.

Το δείγμα μας αποτελούνταν από αγόρια και κορίτσια ηλικίας 10 ως 12 ετών. Η μελέτη έγινε με ειδική μεθοδολογία δύο δοκιμασιών που ανίχνευε και τις πρωτότυπες δημιουργίες αλλά και τη λειτουργικότητα των προμετωπικών λοβών. Τ' αποτελέσματα μας από τη μια επιβεβαίωσαν προηγούμενες διαπιστώσεις, αλλά από την άλλη ανοίγουν νέες προοπτικές έρευνες στο χώρο της Νευροψυχολογίας του παιδιού.

Οπτικοκινητική ανάπτυξη, προτίμηση χεριού και διαημισφαιρικές αλληλεπιδράσεις

Βλάχος Φίλιππος, Καραπέτσας Αργύρης, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

Σκοπός αυτής της έρευνας ήταν η διερεύνηση των ατομικών διαφορών στην

οπτικοκινητική ανάπτυξη και η συσχέτισή τους με την εγκεφαλική ασυμμετρία και τις αλληλεπιδράσεις μεταξύ των εγκεφαλικών ημισφαιρίων. Τα άτομα από τη βρεφική κιόλας ηλικία πιστεύεται ότι διαφέρουν μεταξύ τους σε μεγάλο αριθμό διαστάσεων της ημισφαιρικής ασυμμετρίας και σε ποικίλες όψεις της διαημισφαιρικής επικοινωνίας και συντονισμού. Οι ατομικές διαφορές στην ασυμμετρία των εγκεφαλικών ημισφαιρίων, έχει θεωρηθεί ότι σχετίζονται με την προτίμηση χεριού και με το φύλο των υποκειμένων.

Στην παρούσα μελέτη σε 420 αριστερόχειρα και ισάριθμα δεξιόχειρα παιδιά ηλικίας 5,5 ως 12,5 ετών που επιλέχθηκαν σύμφωνα με το Edinburgh Handedness Inventory εξετάσθηκε η ανάπτυξη των οπτικοκινητικών ικανοτήτων όπως αυτή παρουσιάζεται μέσα από την ακρίβεια της αντιγραφής και της μνημονικής αναπαραγωγής του σύνθετου σχήματος των Rey-Osterrieth. Τα αποτελέσματα έδειξαν έντονη αύξηση της οπτικοκινητικής οργάνωσης καταμήκος των διάφορων ηλικιακών ομάδων και μέχρι την ηλικία των 10 περίπου ετών. Σημαντικές όμως αλληλεπιδράσεις μεταξύ του φύλου και της προτίμησης χεριού παρατηρήθηκαν μέσα στις διάφορες ηλικιακές ομάδες με τα κορίτσια να επιτυγχάνουν συνήθως καλύτερες επιδόσεις από τα αγόρια και τα δεξιόχειρα άτομα να υπερτερούν των αριστερόχειρων. Τα παραπάνω αποτελέσματα σχολιάζονται με βάση τους διαφορετικούς ρυθμούς ανάπτυξης και ωρίμανσης των εγκεφαλικών ημισφαιρίων καθώς και σύγχρονα νευροβιολογικά ευρήματα σχετικά με ανατομικές και λειτουργικές διαφορές στη διαημισφαιρική επικοινωνία τόσο μεταξύ των φύλων όσο και μεταξύ δεξιόχειρων και αριστερόχειρων ατόμων.

Η φύση της μαθηματικής ικανότητας και των διαταραχών της, μαθητών 10-12 ετών

Ζαμπεθάνης Βάιος, Καραπέτσας Αργύρης, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

Η μελέτη αφορά τη διερεύνηση της φύσης της μαθηματικής ικανότητας και των διαταραχών της σε μαθητές ηλικίας 10-12 ετών. Βασική επιδίωξη είναι να περιγραφεί πολύπλευρα η ικανότητα αυτή και οι διαταραχές της σε σχέση με το φύλο και την προτίμηση χεριού. Επίσης, να προσδιοριστούν οι δυσκολίες που εμφανίζονται κατά την εκτέλεση βασικών μαθηματικών πράξεων και να συσχετισθούν με την οπτικοαντιληπτική ικανότητα, την οπτικοχωρική ενημερότητα, τη μνήμη εργασίας, τη βραχυπρόθεσμη μνήμη και άλλες ικανότητες που εμπλέκονται.

Το δείγμα συγκροτείται από αγόρια και κορίτσια δεξιόχειρα και αριστερόχειρα, τα οποία κλήθηκαν να εκτελέσουν αριθμητικές πράξεις ακεραίων και δεκαδικών χωρίς όρια χρόνου. Τα στοιχεία που προέκυψαν συμφωνούν με αντίστοιχα στοιχεία άλλων ερευνών και δίνουν τη δυνατότητα για ερευνητικές προεκτάσεις και

σε άλλα πεδία της μαθηματικής ικανότητας. Παράλληλα, τα συμπεράσματα καθίστανται χρήσιμα και για την εκπαιδευτική διαδικασία προκειμένου να διαμορφωθεί κατάλληλη μεθοδολογία.

Νευροψυχολογική διάγνωση και αντιμετώπιση της δυσλεξίας

Καραπέτσας Αργύρης, Βούλγαρη Κατερίνα, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

Η εισήγησή μου θα επιχειρήσει να προσεγγίσει, υπό το πρίσμα της Νευροψυχολογίας, το θέμα της δυσλεξίας-διαταραχής μάθησης του γραπτού λόγου. Το ενδιαφέρον θα εστιαστεί στη νευροψυχολογική διάγνωση και την αγωγή του δυσλεκτικού παιδιού. Ως εκ τούτου, θα γίνει λεπτομερής αναφορά τόσο στη συμπτωματολογία –κριτήρια διάγνωσης των ειδικών μαθησιακών δυσκολιών όσο και στην αντιμετώπιση της εν λόγω διαταραχής– υπόθεση δύσκολη, που απαιτεί μακροχρόνιες προσπάθειες, διαφέρει από περίπτωση σε περίπτωση και από ηλικία σε ηλικία. Άλλωστε, ούτε δύο δυσλεκτικοί δεν έχουν αναπτύξει ακριβώς την ίδια μορφή δυσλεξίας.

Ιδιαίτερη έμφαση θα δοθεί στο θέμα της αυτοεκτίμησης του δυσλεκτικού παιδιού, την οποία οφείλουν να χτίσουν οι γονείς μην παραλείποντας να του θυμίζουν συχνά τις ασυνήθιστες δημιουργικές ικανότητες που διαθέτει, τα ειδικά ταλέντα, που όλοι οι δυσλεξικοί μοιράζονται και που έχουν δημιουργήσει γνωστές στους χώρους της Επιστήμης και της Τέχνης ιδιοφυίες. Το ειδικό τους ταλέντο προέρχεται από τις ίδιες πνευματικές λειτουργίες που τους εμποδίζουν να διαβάζουν και να γράφουν πολύ καλά. Πρόκειται για δυνάμεις και ταλέντα που δύσκολα διαθέτουν οι άνθρωποι που μαθαίνουν να διαβάζουν, να γράφουν και να ορθογραφούν (ζωηρή φαντασία, πολύ-αισθητική αντίληψη, μεγάλη διορατικότητα, σκέψη κυρίως με εικόνες και όχι με λόγια, εκμετάλλευση της ικανότητας του μυαλού ν' αλλάζει και δημιουργεί αντιλήψεις κ.ά.). Το χάσμα μεταξύ του δείκτη νοημοσύνης και της σχολικής επίδοσης είναι, στην περίπτωσή μας, αποτέλεσμα του πώς είναι οργανωμένο το μυαλό του παιδιού και όχι ανεπαρκούς υποκίνησης στο σπίτι, συναισθηματικών παραγόντων ή ελλιπούς διδασκαλίας στο σχολείο. Σημαντικό για τα ελληνικά δεδομένα είναι να πάψουν πια οι γονείς να κάνουν το παιδί τους να νιώθει πως η αξία του ως προσώπου σχετίζεται με το πόσο καλά πηγαίνει στο σχολείο.

ΣΥΜΠΟΣΙΟ: AIDS ΚΑΙ ΠΡΟΦΥΛΑΞΗ ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΟΨΥΧΟΛΟΓΙΚΗ ΣΚΟΠΙΑ

Πρόεδρος: Κορδούτης Π., Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης
Συμμετέχοντες: Κορδούτης Π., Δουμάκου Μ., Αρβανίτη Α., Πανλοπούλου Ι.,
Παλατιανού Κ., Σαραφίδου Ε., Ρεντζή Σ., Πετροπούλου Μ., Αργύρογλου Ν.,
Γλυκού Μ., Σαμαρά Α.

AIDS και Προφύλαξη από την Κοινωνιοψυχολογική Σκοπία

Κορδούτης Παναγιώτης, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Η πρόληψη αποτελεί πρώτης προτεραιότητας ανάγκη στην προσπάθεια ανάσχεσης της μετάδοσης του AIDS. Η ανάγκη αυτή δημιουργεί μεγάλες προκλήσεις για τις επιστήμες της συμπεριφοράς και μάλιστα την Κοινωνική Ψυχολογία, η οποία ουσιαστικά καλείται να συνεισφέρει στο σχεδιασμό παρεμβάσεων επιρροής και τροποποίησης, προς την κατεύθυνση της προφύλαξης, ανθρώπινης συμπεριφοράς η οποία παρουσιάζει την αντίφαση να είναι από τη μια η πλέον ιδιωτική και δύσκαμπτη σε τροποποίηση, και από την άλλη η πλέον ευάλωτη σε κοινωνικές, πολιτισμικές νόρμες, θεσμούς και συμβολισμούς. Στην ερωτική συμπεριφορά το «κοινωνικό»-διαπροσωπικό και το «ψυχολογικό»-ενδοπροσωπικό σχετίζονται ή μάλλον συγχέονται κατά τρόπο αυτονόητο όσο ίσως σε καμία άλλη ανθρώπινη συμπεριφορά, αποτελώντας το πεδίο που μπορεί κατ' εξοχήν να δικαιώσει την ιδιαιτερότητα της σύνθετης Κοινωνιοψυχολογικής ερευνητικής προσέγγισης. Η εμφάνιση του AIDS διαταράσσει την ερωτική σχέση, όπως τη γνωρίζουμε, δημιουργώντας ανάγκη επανα-κανονισμού (re-normalization) της, πράγμα που έχει συνέπειες που ξεπερνούν τις στενές συντεταγμένες των ενδοατομικών και διατομικών λειτουργιών της ερωτικής επαφής καθαυτής π.χ. τις στάσεις προς την ερωτική σχέση, προς το AIDS και την προφύλαξη, τις πρακτικές προφύλαξης και τη συνέπεια στάσεων-πρακτικών. Έτσι το σύγχρονο Κοινωνιοψυχολογικό βλέμμα στο πρόβλημα της προφύλαξης από το AIDS έχει απομακρυνθεί από την αρχική αποσπασματική, γραμμική και στατική προσέγγιση παραδοσιακών μοντέλων, όπως της σχέσης Γνώσεως-Στάσεων-Αντιλήψεων και Πρακτικών, της Έλλογης Πράξης και της Σχεδιασμένης Συμπεριφοράς (όλα επηρεασμένα από τους Ajzen & Fishbein) ή αυτά των αντιλήψεων για την Υγεία (Health Belief Model) και της Θεωρίας των Αποφάσεων. Η κατανόηση, η πρόβλεψη και ο έλεγχος της συμπεριφοράς προστασίας από τη μετάδοση του ιού, οφείλει να προσεγγίζει το ζήτημα σφαιρικά κατανοώντας α) το διαπροσωπικό πλαίσιο εντός του οποίου προκύπτει η απειλή του AIDS, δηλαδή την ερωτική συνεύρεση,

β) τα συστήματα γνωσημάτων εντός των οποίων αυτό αφομοιώνεται (κοινωνικές αναπαραστάσεις του AIDS) αλλά και τα συστήματα μέσα στα οποία επανεπεντάχθηκε η έννοια της προφύλαξης μετά την εμφάνιση του AIDS, γ) τις κοινωνικές νόρμες για τους ρόλους των φύλων που σχετίζονται με τις πρακτικές προφύλαξης και δ) τις γνωστικές κοινωνικές διεργασίες που υπεισέρχονται στην αφομοίωση πληροφοριών γύρω από το AIDS όταν π.χ. υπολογίζεται ο προσωπικός κίνδυνος προσβολής. Στο συμπόσιο εκπροσωπούνται και οι τέσσερις παραπάνω τομείς κατανόησης της σχέσης του AIDS με τη συμπεριφορά προφύλαξης, με αντίστοιχες εργασίες.

Η ερωτική επαφή μεταξύ των νέων: Σκηνικό-Τελετουργίες-Διαδικασία-Γνωστικές ερμηνείες-Συναισθήματα

Δουμάκου Μ., Αρβανίτη Α., Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης

Διερευνήθηκαν οι κοινωνικές αναπαραστάσεις της ερωτικής συνεύρεσης σε δείγμα νέων (N=250, άνδρες, γυναίκες, ηλικίας 18-25 ετών). Χρησιμοποιήθηκε η μέθοδος της γνωστικής απόκρισης. Ζητήθηκε από τα άτομα να παραθέσουν, σε σύντομο χρονικό διάστημα, τις λέξεις ή φράσεις που πιστεύουν ότι περιγράφουν τις σκέψεις, τα συναισθήματα και τις πράξεις των περισσότερων συνομηλίκων τους όταν σκέφτονται τη σωματική-σεξουαλική ερωτική επαφή. Οι αποκρίσεις υποβλήθηκαν σε ανάλυση περιεχομένου, από την οποία προέκυψαν οι εξής κατηγορίες: συναισθηματικό κλίμα (εγγύτητα, ενοχική διέγερση, σαρκική επαφή), άμεση συναισθηματική απόκριση στη διαδικασία-διέγερση, άμεσες γνωστικές ερμηνείες της γενικευμένης διέγερσης, επιθυμία χωρίς αντικείμενο, λεκτικά τελετουργικά (κάλεσμα-παρότρυνση-υποδαύλιση, «περιγραφές» επανατροφοδότησης της εικόνας του συντρόφου, «λεκτικές πράξεις»), σωματική ευεξία, έμμεσες συναισθηματικές αποκρίσεις στη διαδικασία: α) αξιολογήσεις (θετικές-αρνητικές), β) άγχη (επίδοσης, τροποποίησης της σχέσης), κοινωνικά κλισέ (κοινωνικά αποδεκτές αιτιολογήσεις, απομυθοποιητική εξοικείωση), σωματική εκτόνωση, σημεία του σώματος ερωτογενή α) άμεσα, β) έμμεσα, προδιαγραφές ηδονής, προϋποθέσεις α) ετοιμότητα, β) συναισθηματική επαφή, προφύλαξη, ολοκλήρωση και διεύρυνση εαυτού, αυτοεπιβεβαίωση, αναστολές, απώλεια ορίων εαυτού, σκηνικό. Συζητείται η διαμόρφωση της κοινωνικής αναπαραστάσης της ερωτικής συνεύρεσης με βάση τις κατηγορίες αυτές.

Οι κοινωνικές αναπαραστάσεις του AIDS σε μαθητές Λυκείου

Παυλοπούλου Ιωάννα, Πάντειο Πανεπιστήμιο

Η λέξη "AIDS" δεν παραπέμπει μόνο σε μία απειλητική για τη ζωή ασθένεια, αλλά και σε κοινωνικούς συμβολισμούς, σε αντιλήψεις για τη σεξουαλικότητα, σε κοινωνικές προκαταλήψεις, έλλογους και άλογους φόβους, και φαντασιώσεις, αναστολές, συμπεριφορές φυγής και προσέγγισης κ.ο.κ. Το σύνθετο αυτό ψυχολογικό-κοινωνικό μόρφωμα εμπίπτει κατ' εξοχήν στο θεωρητικό και μεθοδολογικό πλαίσιο μελέτης των Κοινωνικών Αναπαραστάσεων λόγω της διττής ιδιότητάς τους να αποτελούν το περιεχόμενο αλλά και τις διαδικασίες που καθοδηγούν την πρόσληψη πληροφοριών και τη συμπεριφορά. Για τη μελέτη των ΚΑ του AIDS ζητήσαμε από δείγμα 362 μαθητών Λυκείου ηλικίας 15-18 ετών α) να αναφέρουν τις τρεις πρώτες λέξεις που τους έρχονται στο νου όταν ακούν τη λέξη "AIDS" (μέθοδος γνωστικής απόκρισης), β) να τοποθετηθούν σε κλίμακα συμφωνίας-διαφωνίας έναντι 42 λέξεων-φράσεων σχετικών με το AIDS που προέρχονταν από την έρευνα των Morin, Joule (1991). Τα δεδομένα υποβλήθηκαν τόσο σε ποιοτική-δομική όσο και ποσοτική ανάλυση. Από τη μέθοδο της γνωστικής απόκρισης προέκυψαν 129 λέξεις-φράσεις με έντονο συμβολικό και ηθικά φορτισμένο περιεχόμενο. Η λέξη-φράση «θάνατος-αργός θάνατος» εμφάνιζε την υψηλότερη συχνότητα. Ως προς τις 42 λέξεις-φράσεις (κλειστές ερωτήσεις), τα υποκείμενα θεώρησαν ως πλέον περιγραφικές του AIDS τις εξής: μετάδοση μέσω αίματος, προφυλακτικό, ασθένεια, σεξουαλικά μεταδιδόμενη ασθένεια, θάνατος και ιός. Συζητείται περαιτέρω η προκύψασα δομή της ΚΑ του AIDS και οι υποθέσεις-προσδοκίες που μπορούν να στηριχτούν στα ευρήματα αυτά.

Η χρήση του προφυλακτικού: κοινωνική αναπαράσταση ή συστήματα γνωσημάτων κοινωνικής μέθεξης, συνέπειες για τις εκστρατείες προφύλαξης από τα Σεξουαλικά Μεταδιδόμενα Νοσήματα

Κορδούτης Π., Παλατιανού Κ., Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Διερευνήθηκαν οι κοινωνικές αναπαραστάσεις (νοούμενες ως «γνωσθήματα κοινωνικής μέθεξης» (socially shared cognitions) της χρήσης προφυλακτικού κατά την ερωτική επαφή σε δείγμα νέων (N=250, άνδρες, γυναίκες, ηλικίας 18-25 ετών). Χρησιμοποιήθηκε η μέθοδος της γνωστικής απόκρισης. Ζητήθηκε από τα άτομα να παραθέσουν, μέσα σε λίγα λεπτά, τις λέξεις ή φράσεις που πιστεύουν ότι περιγράφουν τις σκέψεις, τα συναισθήματα και τις πράξεις των περισσότε-

ρων συνομηλίκων τους όταν σκέφτονται τη χρήση του προφυλακτικού κατά τη σωματική ερωτική επαφή. Οι αποκρίσεις υποβλήθηκαν σε ανάλυση περιεχομένου, από την οποία προέκυψαν οι εξής κατηγορίες οι οποίες παρατίθενται εδώ σύμφωνα με τη σειρά συχνότητας των λέξεων ή φράσεων που τις αντιπροσώπευαν αλλά και την ποικιλία των υποκατηγοριών τους: **1. Λειτουργίες** α) Αντισύλληψη, β) Προφύλαξη από σεξουαλικά μεταδιδόμενα νοσήματα (ΣΜΝ), γ) Προφύλαξη με ιδιαίτερη αναφορά στο AIDS. **2. Συναισθηματικές αντιδράσεις στις λειτουργίες** α) Άμεση Αξιολογική Απόρριψη, Φόβος και άγχος, β) Έμμεση αξιολογική αποδοχή. **3. Γνωστικές αντιδράσεις κατά τη διαπραγμάτευση της χρήσης** α) καχυποψία, β) ευθύνη, γ) αποδόσεις του αιτίου της απόρριψης της χρήσης, δ) αποδόσεις του αιτίου της αποδοχής της χρήσης. **4. Συνθήκες χρήσης/μη χρήσης.** **5. Διαπραγμάτευση-Ρόλοι** (ποιον αφορά, εισαγωγικές, νοερές ή μη, «ατάκες»). **6. Διαθεσιμότητα:** λαϊκά ονόματα κι εμπορικές επωνυμίες, μηνύματα προώθησης, μέθοδοι προώθησης, τιμή, σχετικοί ψυχολογικοί ανασταλτικοί παράγοντες. **7. Υποκειμενική αντίληψη:** α) αρνητική (αφή, οσμή, πίεση), β) μη αρνητική («τεχνητές» εντυπώσεις). **8. Περιγραφικά στοιχεία** (χρώμα, σχήμα, οσμή). **9. Εναλλακτικοί τρόποι αντισύλληψης και προφύλαξης.** **10. Σχέση με μέρη και λειτουργίες του σώματος.** Συζητείται η διαμόρφωση της κοινωνικής αναπαράστασης της χρήσης του προφυλακτικού με βάση τις κατηγορίες αυτές και η σημασία της για το σχεδιασμό εκστρατειών προώθησης του προϊόντος αυτού, ικανότερων στον περιορισμό της μετάδοσης ΣΜΝ. Προτείνεται μέθοδος που ανταποκρίνεται στην αντίληψη της κοινωνικής αναπαράστασης ως συστήματος γνωσημάτων κοινωνικής μέθεξης εστιασμένων γύρω από ένα κοινωνικό ερέθισμα. Συζητούνται σχετικά αποτελέσματα και σχολιάζεται η χρησιμότητα της αντίληψης αυτής αλλά και της μεθόδου στην εφαρμοσμένη κοινωνική ψυχολογία και δη στο σχεδιασμό εκστρατειών προώθησης της προφύλαξης.

Στάσεις των φοιτητών σχετικά με τη χρήση προφυλακτικού: ανασταλτικοί και διευκολυντικοί παράγοντες στα δύο φύλα

Σαραφίδου Ε., Ινστιτούτο Υγείας του Παιδιού

Παρουσιάζονται συγκριτικά αποτελέσματα από δύο σχετικές μελέτες που πραγματοποιήθηκαν στα πλαίσια του προγράμματος της ΕΕ "Europe against AIDS". Η πρώτη περιέλαβε αντιπροσωπευτικό δείγμα 600 πρωτοετών και τριτοετών φοιτητών και η δεύτερη δείγμα 1.000 φοιτητριών των Πανεπιστημιακών Σχολών της Αθήνας. Χρησιμοποιήθηκαν ερωτηματολόγια σχετικά με τη σεξουαλική συμπεριφορά, τη χρήση προφυλακτικού και τους λόγους χρήσης ή μη προφυλακτικού, τα οποία χορηγήθηκαν με προσωπική συνέντευξη.

Και για τα δύο φύλα οι δύο κυριότεροι ανασταλτικοί παράγοντες βρέθηκαν να είναι: α) ο περιορισμός του αυθορμητισμού και η μείωση της απόλαυσης κατά την ερωτική πράξη και β) το αίσθημα ντροπής και αμηχανίας για την προμήθεια και την πρωτοβουλία χρήσης προφυλακτικού. Αυτός ο δεύτερος παράγων ήταν πολύ ισχυρότερος στις γυναίκες. Στους άντρες βρέθηκε επίσης ένας πρόσθετος ανασταλτικός παράγων της χρήσης, που αφορά στην έννοια του ριψοκίνδυνου ως μέρος της εικόνας του ανδρικού φύλου.

Όσον αφορά στους διευκολυντικούς παράγοντες, ο κυριότερος και για τα δύο φύλα ήταν η προστασία από το AIDS και τα άλλα σεξουαλικά μεταδιδόμενα νοσήματα. Ένας δεύτερος παράγων, που, για τους άντρες, προτρέπει στη χρήση προφυλακτικού ήταν η σύνδεσή του με αισθήματα προστασίας της συντροφού. Για τις γυναίκες, ο δεύτερος διευκολυντικός παράγοντας αφορούσε στη θεώρηση του προφυλακτικού σαν μέρος του ερωτικού παιγνιδιού.

Παρουσιάζονται επίσης αποτελέσματα που αφορούν στις πρακτικές χρήσης και συζητείται η σχέση τους με τους παραπάνω παράγοντες.

Διομαδικη μεροληψία φύλου κατά τον υπολογισμό της πιθανότητας προσβολής από τον ιό του AIDS

Ρεντζή Σ., Πετροπούλου Μ., Αργύρογλου Ν., Γλυκού Μ., Σαμαρά Α., Κορδούτης Π., Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Εξετάστηκε αν η χρήση της πληροφορίας συχνή εναλλαγή ή μη, ερωτικών συντρόφων («πολυγαμικότητα/μονογαμικότητα»), για την πρόβλεψη πιθανότητας προσβολής ενός ατόμου από τον ιό του AIDS, επηρεάζεται από γνωστικές κοινωνικές μεροληψίες οφειλόμενες στις διομαδικές σχέσεις, όπως είναι η μεροληψία υπέρ της εσωομάδας. Υποθέσαμε ότι τα άτομα, θα συνέδεαν κατηγορικά με αυξημένη πιθανότητα προσβολής πολυγαμικά άτομα του αντίθετου μόνο φύλου. Θα χρησιμοποιούσαν δηλαδή μεροληπτικά την προγνωστική αξία της πληροφορίας πολυγαμικότητα/μονογαμικότητα, για τις προβλέψεις ατόμων της εσωομάδας (άτομα του ίδιου φύλου) παρά της εξωομάδας. Στο Α' Πείραμα τα άτομα (40 άνδρες και 40 γυναίκες, ηλικίας 19-21) διάβασαν σενάρια που περιέγραφαν μονογαμική ή πολυγαμική ηρωίδα, αντίστοιχα. Κατόπιν προέβλεψαν την πιθανότητα (κλίμακα 10-90%) προσβολής της. Οι γυναίκες προέβλεψαν μεγαλύτερη πιθανότητα προσβολής της απ' ότι οι άνδρες και τα άτομα θεωρούσαν την πιθανότητα προσβολής της πολυγαμικής ηρωίδας υψηλότερη απ' ότι της μονογαμικής. Η σημασία των ευρημάτων αυτών ελέγχεται από τάση αλληλεπίδρασης φύλου και εναλλαγής συντρόφου σε κατεύθυνση αντίθετη της προβλεπόμενης! Οι γυναίκες θεωρούσαν ότι η πολυγαμική γυναίκα είχε μεγαλύτερη πιθανό-

τητα προσβολής από τη μονογαμική ενώ οι άνδρες δεν έβλεπαν διαφορά μεταξύ πολυγαμικής και μονογαμικής ηρωίδας. Στο Β' Πείραμα ισάριθμη ομάδα από μων διάβασε όμοια με του Α' σενάρια αλλά με άνδρα ήρωα και προέβλεψαν πιθανότητα προσβολής του με την ίδια κλίμακα. Τα άτομα προέβλεψαν μεγαλύτερη πιθανότητα προσβολής για τον πολυγαμικό ήρωα απ' ό τι για το μονογαμικό. Δεν υπήρχε επίδραση φύλου, αλληλεπίδραση ή τάση αλληλεπίδρασης. Το φύλο, των ερωτωμένων ως στοιχείο ομαδικής κατηγοριοποίησης δεν υπεισιήλθε στις προβλέψεις για τον άνδρα ήρωα. Αντίθετα, επηρέασε τις προβλέψεις των γυναικών για την ηρωίδα, με τάση μεροληπτικής χρήσης της πληροφορίας συχνή εναλλαγή ή μη, εις βάρος της. Η πρόβλεψη υψηλότερης επικινδυνότητας για γυναίκα από γυναίκες οφείλεται μάλλον σε διομαδική μεροληψία φύλου με υπόβαθρο αμυντικό μηχανισμό, ερμηνεία που ενισχύεται από την τάση των γυναικών να προβλέπουν υψηλότερη πιθανότητα προσβολής για την πολυγαμική γυναίκα, την οποία ίσως, οι περισσότερες γυναίκες θεωρούν εξωομάδα εντός της φυλικής ομάδας τους.

ΣΥΜΠΟΣΙΟ: ΨΥΧΙΚΗ ΥΓΕΙΑ ΚΑΙ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΣΤΟ ΗΛΙΚΙΩΜΕΝΟ ΑΤΟΜΟ

*Πρόεδρος: Κοσκινιάς Ενάγγελος
Συμμετέχοντες: Ζερβής Χρήστος, Διαλυνά Μάρια*

Φυσιολογική προσαρμοστική λειτουργία και παθολογικές εκτροπές των μηχανισμών άμυνας στον ηλικιωμένο

Ζερβή Χρήστος, Πάντειο Πανεπιστήμιο

Οι ειδικές συνθήκες εσωτερικής και εξωτερικής ύπαρξης του ηλικιωμένου κάνουν ώστε η ψυχολογική του λειτουργία να χαρακτηρίζεται από την επίταση της δραστηριότητας ορισμένων μηχανισμών άμυνας που ήδη σχετίζονταν, με εμφανή ή λανθάνοντα τρόπο, με την ψυχική του δομή. Η αποποίηση, η απάρνηση και η παλινδρόμηση αποτελούν παραδείγματα αντιπροσωπευτικών μηχανισμών άμυνας της τρίτης ηλικίας. Αυτή η ενεργοποίηση έχει σχέση και με τη συχνά παρατηρούμενη όξυνση των ψυχοπαθολογικών εκδηλώσεων ψυχικών δομών νευρωσικού, ψυχωσικού ή άλλου τύπου κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου της ζωής.

Όμως οι μηχανισμοί άμυνας εκτός από σπασμωδικές αντιδράσεις προστασίας του ψυχικού οργάνου, όπως συνηθίζουμε να τις αντιμετωπίζουμε στην ψυχοπα-

θολογία, αποτελούν και πολύτιμους προσαρμοστικούς μηχανισμούς που έχουν ως σκοπό να ευνοήσουν μια ισορροπία ανάμεσα στον εσωτερικό και στον εξωτερικό κόσμο. Η τρίτη ηλικία θέτει ακριβώς αυτό το θέμα ισορροπίας ανάμεσα σε ένα μεταβαλλόμενο και αμυνόμενο ψυχικό όργανο και ένα περιβάλλον που έχει δομηθεί σύμφωνα με τα κριτήρια λειτουργικότητας άλλων ηλικιών και στο πλαίσιο μιας λογικής οικονομικής και κοινωνικής αποδοτικότητας.

Η παρούσα εργασία αποσκοπεί, μέσα από κλινικό και θεωρητικό υλικό, να καταδείξει τον πρώτιστο προσαρμοστικό χαρακτήρα ορισμένων ψυχικών μηχανισμών άμυνας, που συνιστούν εξωτερικά ψυχοπαθολογικές εκδηλώσεις. Επίσης να συνδέσει αυτή την ψυχοπαθολογική εκτροπή με κοινωνικού χαρακτήρα ανισορροπίες κατά τη διάρκεια της τρίτης ηλικίας, που οδηγούν σε έντονη και υπερβολική κινητοποίηση των εσωτερικών προστατευτικών μηχανισμών. Τέλος να υποδείξει θεραπευτικές διεξόδους που συνδέονται με την αναγνώριση στην τρίτη ηλικία λιγότερο μιας ενδογενούς προβληματικής κατάστασης και περισσότερο μιας εναγωνίας προσπάθειας προσαρμογής και ισορροπίας με το περιβάλλον.

Προβλήματα και μηχανισμοί άμυνας του νοσηλευτικού προσωπικού και ιατρών απέναντι σε ηλικιωμένους ασθενείς με ψυχικά προβλήματα, στα γενικά νοσοκομεία

Διαλυνά Μάρια

Η δομή της ελληνικής κοινωνίας χάνει μεταπολεμικά τον παραδοσιακό χαρακτήρα της μεγάλης πατριαρχικής οικογένειας, ενώ συγχρόνως το κράτος δεν κατορθώνει να εκσυγχρονιστεί σύμφωνα με τις απαιτήσεις ενός μοντέρνου κράτους πρόνοιας.

Η αδυναμία του κράτους να υποκαταστήσει εκλείπουσες κοινωνικές δομές γίνεται άμεσα αντιληπτή στις ιδιαίτερα ευπαθείς κοινωνικές ομάδες, όπως είναι τα ηλικιωμένα άτομα. Στην ανακοίνωση αυτή θα παρουσιαστούν η εμπειρία και τα προβλήματα που αντιμετωπίζει ο ψυχίατρος ή το ψυχιατρικό τμήμα το ενταγμένο σε ένα μεγάλο, γενικό νοσοκομείο. Τα προβλήματα αυτά συνοψίζονται στα εξής:

- 1) Στην έλλειψη ειδικών ψυχογηριατρικών τμημάτων (υπάρχουν μόνο δύο καλά οργανωμένα στο λεκανοπέδιο της Αττικής) καθώς και στην άρνηση των ιδρυμάτων να δεχθούν ανοικτούς ασθενείς.
- 2) Στην υποτυπώδη οργάνωση των κοινωνικών υπηρεσιών και στις ελάχιστες δυνατότητές τους.
- 3) Στην έλλειψη εξειδίκευσης και επιστημονικής κατάρτισης όσον αφορά στα προβλήματα της τρίτης ηλικίας, εκ μέρους του νοσηλευτικού αλλά και του ιατρικού προσωπικού.

4) Στη μη επαρκή εκπαίδευση των φοιτητών της ιατρικής στα θέματα της ψυχογριατρικής και ειδικά στα οργανικά ψυχοσύνδρομα.

Δύο σημεία θα ήθελα να τονίσω στην ανακοίνωση αυτή: α) την αντίδραση του νοσηλευτικού και ιατρικού προσωπικού απέναντι στον επονομαζόμενο «αρνητισμό» των ηλικιωμένων ατόμων και β) τη διαμάχη σχετικά με το αν τα οργανικά ψυχοσύνδρομα πρέπει να αντιμετωπίζονται σε ψυχιατρικές ή παθολογικές κλινικές.

Αυτά τα προβλήματα δυσχεραίνουν τη συνεργασία και αυξάνουν την προκατάληψη για τους ασθενείς με ψυχικά προβλήματα, έστω και αν αυτά οφείλονται στην ηλικία.

Συμπερασματικά η τρίτη ηλικία και τα οργανικά ή ψυχικά προβλήματά της υποκινούν έντονους φόβους «θανάτου» στους νεότερους, διότι δε θέλουν να δεχθούν τη φυσική φθορά και διότι, όπως τονίζει ο Φουκώ, η ίδια η «τρέλα» κινητοποιεί τους ίδιους φόβους και άμυνες.

Αποτέλεσμα, το οικείο περιβάλλον αλλά και το ιατρικό-νοσηλευτικό να αντιδρούν με «άρνηση» του προβλήματος και απόρριψη των ηλικιωμένων ατόμων.

ΣΥΜΠΟΣΙΟ: Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΓΝΩΣΙΑΚΩΝ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΩΝ ΣΤΗ ΧΡΗΣΗ ΚΑΙ ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΤΟΥ ΓΡΑΠΤΟΥ ΛΟΓΟΥ ΑΠΟ ΜΑΘΗΤΕΣ ΤΗΣ ΠΡΩΤΟΒΑΘΜΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Οργανωτής: Κυριαζή Ουρανία, Πανεπιστήμιο Αθηνών

Πρόεδρος: Κολιάδης Εμμ., Πανεπιστήμιο Αθηνών

Συμμετέχοντες: Παπαρηγορίου Γ., Παπαδημητρίου Ε., Σπαντιδάκης Ι., Κολιάδης Ε., Βοσνιάδου Σ.

Συζητητές: Βοσνιάδου Σ., Κολιάδης Ε., Νάκας Θ., Πανεπιστήμιο Αθηνών

Με το συμπόσιο επιδιώκεται να προσδιοριστεί ο ρόλος των γνωσιακών στρατηγικών στην παραγωγή και χρήση του γραπτού λόγου από μαθητές της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης. Ειδικότερα επιδιώκεται να εξεταστούν από μαθησιακή-διδασκαλική άποψη: α) οι συνέπειες της συστηματικής λεξιλογικής διδασκαλίας στη γλωσσική ανάπτυξη των μαθητών του δημοτικού σχολείου (Ε' και ΣΤ' τάξη) και ειδικότερα στο γραπτό λόγο, β) οι αλλαγές στην ικανότητα για παραγωγή διαφορετικών ειδών γραπτού λόγου παιδιών που έχουν συμμετάσχει σε διδασκαλική παρέμβαση σε σύγκριση με μια ομάδα ελέγχου, γ) οι συνέπειες από τις διαδικαστικές διευκολύνσεις, που παρέχονται από τον υπολογιστή («Προμηθέα») και από το δάσκαλο για την παραγωγή ώριμου γραπτού λόγου από τους μαθητές της ΣΤ' τάξης, δ) αν οι βελτιώσεις στην παραγωγή του γραπτού λόγου

συνοδεύονται από μια καλύτερη κατανόηση των μεταγνωσιακών διαδικασιών, που εμπλέκονται στην παραγωγή ώριμου γραπτού λόγου, ε) η αποτελεσματικότητα εφαρμογής γνωστικών στρατηγικών στην αναγνωστική ικανότητα των μαθητών.

Τα αποτελέσματα δείχνουν ότι τα παιδιά των πειραματικών ομάδων ωφελήθηκαν από τη διδασκαλία των στρατηγικών σε διάφορους τομείς. Τα αποτελέσματα των ερευνών ήταν πολύ σημαντικά τόσο από διδακτικής μαθησιακής άποψης όσο και θεωρητικής ερευνητικής. Οι μαθητές των πειραματικών ομάδων βελτίωσαν την ποιότητα των γραπτών συγκριτικά με τις ομάδες ελέγχου. Ιδιαίτερα φαίνεται να ωφελήθηκαν οι «αρχάριοι συγγραφείς» σε σχέση με τους «έμπειρους συγγραφείς». Ιδιαίτερα σημαντικά ήταν τα ευρήματα της έρευνας σχετικά με το ρόλο των γνωστικών στρατηγικών στην αναγνωστική ικανότητα.

Συστηματική λεξιλογική διδασκαλία και συνέπειες στη γλωσσική ανάπτυξη των μαθητών

Παπαρηγορίου Γιάννης, Πανεπιστήμιο Αθηνών

Τα σχολικά έτη 1993-94 και 1994-95 πραγματοποιήσαμε πειραματική έρευνα με δημιουργία πειραματικών τάξεων και τάξεων ελέγχου σε δημοτικά σχολεία της Δραπετσώνας, του Κερατσινίου και του Πειραιά, για να διαπιστώσουμε τις συνέπειες της συστηματικής λεξιλογικής διδασκαλίας στη γλωσσική ανάπτυξη των μαθητών των τελευταίων τάξεων του δημοτικού σχολείου, Ε' και ΣΤ'.

Με την έκφραση συστηματική λεξιλογική διδασκαλία εννοούμε μια μέθοδο διδασκαλίας του λεξιλογίου που θα συμπληρώνει τις ελλείψεις και αδυναμίες της μεθόδου με την οποία διδάσκεται σήμερα το λεξιλόγιο στους μαθητές του δημοτικού σχολείου. Στη μέθοδο αυτή, εκτός από τη χρήση, θέση έχουν η συνειδητοποίηση της δομής και του ρόλου (λειτουργία) των λέξεων ως βασικών στοιχείων του γλωσσικού συστήματος, στο μέτρο πάντοτε όπου οι αντιληπτικές ικανότητες των παιδιών αυτής της ηλικίας το επιτρέπουν.

Γλωσσική ανάπτυξη: Εμείς στην έρευνά μας για τη γλωσσική ανάπτυξη ελέγχουμε: την ικανότητα κατανόησης γραπτού κειμένου, την ικανότητα παραγωγής γραπτού κειμένου, την ορθογραφική ικανότητα, την ικανότητα αναγνώρισης των κυριότερων σημασιολογικών σχέσεων, το λεκτικό πλούτο, την ικανότητα των μαθητών να χρησιμοποιούν (ενεργητικό λεξιλόγιο) τις λέξεις του Βασικού Λεξιλογίου και την ικανότητα να χρησιμοποιούν τις κατάλληλες λέξεις για έννοιες που διδάχτηκαν στα άλλα μαθήματα.

Από τη βαθμολόγηση 4.498 προτέστ και μετατέστ και τη στατιστική επεξεργασία αυτών των στοιχείων και οι ερευνητικές υποθέσεις που είχαμε διατυπώσει επιβε-

βαιώθηκαν και άλλα σπουδαία συμπεράσματα προέκυψαν, τα οποία έχουν σχέση με τις επιδόσεις των μαθητών ως προς το φύλο καθώς και με την περιοχή όπου λειτουργεί ένα σχολείο.

Ο ρόλος της ανάλυσης κειμένων στη βελτίωση της γραπτής έκφρασης των μαθητών

Παπαδημητρίου Έφη, Βοσνιάδου Στέλλα, Πανεπιστήμιο Αθηνών

Σκοπός της παρούσας έρευνας είναι η διερεύνηση των αλλαγών στην ικανότητα για παραγωγή διαφορετικών ειδών γραπτού λόγου παιδιών που έχουν συμμετάσχει σε διδακτική παρέμβαση σε σύγκριση με μια ομάδα ελέγχου.

Το δείγμα της έρευνας αποτέλεσαν 48 παιδιά της Ε' τάξης από τα οποία ζητήθηκε να γράψουν διάφορα κείμενα πριν, κατά τη διάρκεια και μετά την παρέμβαση. Υπήρχε μια πειραματική ομάδα και μια ομάδα ελέγχου. Η παρέμβαση, διάρκειας ενός έτους, ελάμβανε χώρα δύο ώρες την εβδομάδα στα πλαίσια του μαθήματος της «Γλώσσας» και αποσκοπούσε στο να καταστήσει ικανό το μαθητή να παράγει διάφορες μορφές του γραπτού λόγου (αφηγηματικό / περιγραφικό κείμενο, περίληψη, επιστολή, πληροφοριακό κείμενο) παρέχοντάς του τις απαραίτητες πληροφορίες που αφορούσαν, τόσο στην ανάλυση της διαδικασίας της γραφής, όσο και στους τρόπους δόμησης των διάφορων ειδών κειμένων. Τα κείμενα των παιδιών αξιολογήθηκαν με κριτήρια: το περιεχόμενο, τη γλωσσική ικανότητα, το λεξιλόγιο και την εμφάνιση.

Τα πρώτα αποτελέσματα δείχνουν ότι τα παιδιά των πειραματικών ομάδων παράγουν πιο επεξεργασμένα κείμενα τα οποία περιλαμβάνουν μεγαλύτερο αριθμό δευτερευουσών προτάσεων, πολυπλοκότερη σύνταξη, περισσότερα επίθετα, επιρρήματα, αντωνυμίες και συνδέσμους καθώς και διαφορετική θεματική προσέγγιση, εν αντιθέσει προς τα παιδιά των ομάδων ελέγχου τα κείμενα των οποίων δεν φαίνεται να παρουσιάζουν σημαντική ποιοτική ή ποσοτική βελτίωση.

Συγκριτική μελέτη μοντέλων διδασκαλίας του γραπτού λόγου

*Σπαντιδάκης Ιωάννης, Κολιάδης Εμμανουήλ, Βοσνιάδου Στέλλα,
Πανεπιστήμιο Αθηνών*

Η παρούσα έρευνα αποτελεί τμήμα μιας μεγαλύτερης έρευνας που διεξήχθη στα πλαίσια διδακτορικής διατριβής και είχε στόχο να συγκρίνει δύο διδακτικές προσεγγίσεις με την παραδοσιακή μέθοδο.

Κύριος σκοπός αυτής της μελέτης ήταν να εξετάσει αν οι διαδικαστικές διευκολύνσεις (γνωσιακές και μεταγνωσιακές οδηγίες, που κάνουν το «φορτίο» της γραφής ευκολότερο) που παρέχονται με διαφορετικές διδακτικές προσεγγίσεις (από τον Υπολογιστή –«Προμηθέα»– και το δάσκαλο –κοινωνιογνωσιακή μέθοδος) επηρεάζουν την ποιότητα και την ποσότητα του γραπτού λόγου των μαθητών/τριών. Επίσης αν οι βελτιώσεις στην παραγωγή του γραπτού λόγου συνοδεύονται από μια καλύτερη κατανόηση των μεταγνωστικών οδηγιών, που εμπλέκονται στην παραγωγή του ώριμου γραπτού λόγου.

Τρία τμήματα της ΣΤ' τάξης του δημοτικού σχολείου έλαβαν μέρος στην έρευνα αυτή (78 μαθητές/τριες). Οι διδακτικές παρεμβάσεις γίνονταν δύο φορές την εβδομάδα κατά τη διάρκεια ενός διδακτικού έτους.

Τα παιδιά των πειραματικών ομάδων, μετά το τέλος της παρέμβασης, έγραφαν καλύτερα και μεγαλύτερα κείμενα σε σχέση με την ομάδα ελέγχου. Ιδιαίτερα φαίνεται να ωφελήθηκαν οι «αρχάριοι» συγγραφείς σε σχέση με τους έμπειρους συγγραφείς.

Όλοι οι μαθητές των πειραματικών ομάδων που έγραφαν καλύτερες εκθέσεις, μετά το τέλος της παρέμβασης, έδειξαν να έχουν εσωτερικεύσει τις παρεχόμενες γνωσιακές και μεταγνωσιακές οδηγίες που σχετίζονται με την παραγωγή γραπτού λόγου.

ΣΥΜΠΟΣΙΟ: ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΝΕΩΝ ΚΑΙ ΗΛΙΚΙΩΜΕΝΩΝ

Οργανωτής: Μαλικιώση-Λοΐζου Μ., Πανεπιστήμιο Αθηνών

Προεδρεύουν: Μαλικιώση-Λοΐζου Μ. Πανεπιστήμιο Αθηνών, Κλεφτάρας Γ.

Πανεπιστήμιο Κρήτης

Συμμετέχοντες: Τζονιχάκη Ι, Παγοροπούλου-Αβεντισιάν Α., Τζάβελου Ε.

Προτείνεται συμπόσιο όπου θα διερευνηθούν οι παράγοντες εκείνοι της προσωπικότητας οι οποίοι επιδρούν στα ψυχολογικά προβλήματα νέων και ηλικιωμένων ατόμων. Πιο συγκεκριμένα, θα μελετηθεί η επίδραση της σφαιρικής ελέγχου της συμπεριφοράς, της μοναξιάς και της αυτοεκτίμησης στο άγχος και την κατάθλιψη, δύο από τα πιο συχνά συναντώμενα ψυχολογικά προβλήματα της εποχής μας. Θα συζητηθούν οι επιπτώσεις των παραπάνω ευρημάτων στην αντιμετώπιση του άγχους και της κατάθλιψης μέσα από την κοινωνική και την κλινική ψυχολογία σε συνδυασμό με την επιστήμη της επικοινωνίας.

Μοναξιά και αυτοεκτίμηση: συγκριτική μελέτη μεταξύ νέων και ηλικιωμένων

*Τζονιχάκη Ι. ΤΕΙ Αθήνας, Κλεφτάρας Γ. Πανεπιστήμιο Κρήτης,
Μαλικιώση-Λοΐζου Μαρία Πανεπιστήμιο Αθηνών*

Πολύ συχνά η έννοια της μοναξιάς αναφέρεται στη βιβλιογραφία ως ένα χαρακτηριστικό του σύγχρονου τρόπου ζωής και συχνά είναι συνυφασμένη με μεταβατικές και δύσκολες περιόδους της ζωής ενός ατόμου. Τέτοιες περιόδους είναι η εφηβική και μετεφηβική ηλικία καθώς και η τρίτη και τέταρτη ηλικία. Η μοναξιά φαίνεται να διακρίνεται σε δύο τύπους: την κοινωνική μοναξιά και τη συγκινησιακή μοναξιά. Η κοινωνική μοναξιά, η οποία είναι συχνά φαινόμενο εφήμερο και παροδικό, αναφέρεται στο άτομο που είναι για κάποιους λόγους απομονωμένο από ένα κύκλο φίλων. Στη συγκινησιακή μοναξιά αντίθετα το άτομο μπορεί να έχει φίλους και συντροφιά, αλλά βρίσκει πως καμιά από αυτές τις σχέσεις δεν είναι ικανοποιητική και δεν του προσφέρει επαρκή ψυχολογική οικειότητα. Φαίνεται ότι η συχνότητα του τύπου της μοναξιάς διαφέρει στους νέους και στους ηλικιωμένους. Έτσι, ενώ οι νέοι τείνουν να παρουσιάζουν συγκινησιακή μοναξιά, οι ηλικιωμένοι αντίθετα αναφέρουν υψηλότερα επίπεδα κοινωνικής μοναξιάς. Ένα άλλο στοιχείο που συχνά αναφέρεται στη βιβλιογραφία ως παράγοντας που σχετίζεται με ψυχολογικά προβλήματα και δυσκολίες προσαρμογής και ενδεχόμενα συνδέεται με τη μοναξιά, είναι η αυτοεκτίμηση. Από τους δύο τύπους της μοναξιάς φαίνεται ότι είναι η συγκινησιακή μοναξιά που συνδέεται περισσότερο με την αυτοεκτίμηση. 250 φοιτητές και 150 ηλικιωμένα άτομα έλαβαν μέρος στην έρευνα αυτή και συμπλήρωσαν τα ερωτηματολόγια της μοναξιάς και της αυτοεκτίμησης. Η μελέτη αυτή είναι σε εξέλιξη και η ανάλυση των δεδομένων δεν έχει ολοκληρωθεί. Τα αποτελέσματα μέχρι αυτή τη στιγμή φαίνεται να επαληθεύουν τις υποθέσεις μας. Ο ρόλος της μοναξιάς και της αυτοεκτίμησης σε σχέση με την ηλικία θα συζητηθεί.

Ο ρόλος της μοναξιάς και της αυτοεκτίμησης στην κατάθλιψη των ηλικιωμένων

*Κλεφτάρας Γ. Πανεπιστήμιο Κρήτης, Μαλικιώση-Λοΐζου Μ.
Πανεπιστήμιο Αθηνών, Τζονιχάκη Ι. ΤΕΙ Αθηνών*

Στην παρούσα έρευνα διερευνάται η σχέση της μοναξιάς και της αυτοεκτίμησης των ηλικιωμένων με τα καταθλιπτικά συμπτώματα που παρουσιάζουν. Η μοναξιά, που ορίζεται ως η διαφορά μεταξύ της πραγματικής και της επιθυμητής ποσότητας και ποιότητας των κοινωνικών σχέσεων ενός ατόμου, χωρίζεται σε δύο

βασικούς τύπους: την κοινωνική μοναξιά και τη συγκινησιακή μοναξιά. Από τους δύο αυτούς τύπους είναι η συγκινησιακή μοναξιά που κατά κύριο λόγο φαίνεται ότι μπορεί να αποτελεί στοιχείο της κατάθλιψης. Ο τρόπος με τον οποίο η μοναξιά μπορεί να σχετίζεται με τα καταθλιπτικά συμπτώματα είναι διπλός: α) άμεσα λόγω της αδυναμίας του ατόμου να δημιουργήσει μια ουσιαστική σχέση που να του προσφέρει επαρκή οικειότητα και β) έμμεσα λόγω των επιπτώσεων που η μοναξιά μπορεί να έχει στην αυτοεκτίμηση του ατόμου που με τη σειρά της συχνά αναφέρεται ως σημαντικός παράγοντας στην κατάθλιψη. Εκατόν πενήντα ηλικιωμένα άτομα, άνω των 60 ετών που ζουν ανεξάρτητα στην κοινότητα και συμμετέχουν στα ΚΑΠΗ της ευρύτερης περιοχής Αθηνών, συμπλήρωσαν τα παρακάτω ψυχομετρικά εργαλεία: α) Το Ερωτηματολόγιο της Καταθλιπτικής Συμπτωματολογίας, β) Το Ερωτηματολόγιο της Μοναξιάς και γ) Το Ερωτηματολόγιο της αυτοεκτίμησης. Η παρούσα έρευνα δεν έχει ακόμα ολοκληρωθεί. Τα μέχρι τώρα αποτελέσματα φαίνεται ότι σε γενικές γραμμές επιβεβαιώνουν τις υποθέσεις αυτής της μελέτης και συνηγορούν υπέρ του σκεπτικού που προαναφέρθηκε. Τόσο η συγκινησιακή μοναξιά όσο και η αυτοεκτίμηση φαίνεται ότι παίζουν σημαντικό ρόλο στην εμφάνιση και διατήρηση των καταθλιπτικών συμπτωμάτων στους ηλικιωμένους. Τέλος θα συζητηθεί η σπουδαιότητα των ευρημάτων αυτών όσον αφορά την πρόληψη και την αντιμετώπιση της κατάθλιψης στα άτομα της τρίτης ηλικίας.

Ο ρόλος του άγχους στη διαμόρφωση διαπροσωπικών σχέσεων σε άτομα τρίτης ηλικίας

Αβεντισιάν-Παγοροπούλου Α., Πανεπιστήμιο Αθηνών

Σε ένα δείγμα 40 ατόμων, με μέσο όρο ηλικίας τα 72,5 έτη, χορηγήθηκαν τρία ψυχοτεχνικά μέσα: α) το ερωτηματολόγιο ατομικών στοιχείων, β) το ερωτηματολόγιο άγχους των Spielberger, Gorsuch & Lushene (1970) που έχει σταθμιστεί στην Ελλάδα (Liakos, Papakostas, Stefanis, 1976; Liakos, Yannitsi, Loucas, 1982), γ) το ερωτηματολόγιο γνωστικής επίλυσης διαπροσωπικών προβλημάτων των Herrpner & Petersen (1982) που μεταφράστηκε και χορηγήθηκε από τους Κλεφτάρα Γ., Παγοροπούλου Α. και Τζονιχάκη Ι. (5ο Πανελλήνιο Συνέδριο Ψυχολογικής έρευνας).

Η έρευνα απέδωσε τρία (3) βασικά ευρήματα, τα οποία συμφωνούν με ευρήματα συναφών ερευνών του χώρου, και επιπλέον πέντε (5) ειδικά ευρήματα που μπορούν να θεωρηθούν πρωτότυπα. Τα τρία βασικά ευρήματα είναι: οι ηλικιωμένοι είναι ιδιαίτερα επιρρεπείς στο άγχος όταν βιώνουν έντονες καταστάσεις και οδηγούνται σε ψυχολογικές διαταραχές, οι γυναίκες εκδηλώνουν συχνότερα και

εντονότερα συμπτώματα άγχους από τους άνδρες, τα άτομα μέσου και ανωτέρου κοινωνικού οικονομικού επιπέδου έχουν περισσότερες πιθανότητες να ελέγχουν το άγχος τους. Τα πέντε ειδικά ευρήματα έχουν σχέση με τις αλληλεπιδράσεις (interaction effects) ανάμεσα στα δύο επίπεδα άγχους (δηλ. το άγχος στιγμής και το χρόνιο άγχος) και τους τρεις παράγοντες που προέκυψαν από την παραγοντική ανάλυση του τρίτου ερωτηματολογίου (δηλ. τον αυτοέλεγχο, το ζήλο για δράση και την αυτοπεποίθηση).

Σύγκριση σχέσεων κέντρου ελέγχου της συμπεριφοράς με τη μοναξιά σε νέα και ηλικιωμένα άτομα

*Μαλικιώση-Λοΐζου Μαρία Πανεπιστήμιο Αθηνών, Τζονιχάκη Γ. ΤΕΙ Αθηνών,
Κλεφτάρας Γ. Πανεπιστήμιο Κρήτης*

Η κατανόηση της ανθρώπινης μοναξιάς μπορεί να προσεγγισθεί μέσα από τις θεωρίες των κοινωνικών δεξιοτήτων ή μέσα από την ανάλυση των παραγωγικών αιτιών. Οι έρευνες που ακολουθούν αυτή τη δεύτερη προσέγγιση έχουν βρει, γενικά, πως τα μοναχικά άτομα πιστεύουν ότι ελέγχουν ελάχιστα τη ζωή τους. Έχοντας υπόψη τα αποτελέσματα αυτά, η παρούσα έρευνα προσπάθησε να εξετάσει τη σχέση των παραγωγικών αιτιών του αντιληπτικού ελέγχου με τη μοναξιά σε δείγματα νέων 18-22 ετών και ηλικιωμένων άνω των 60 ετών. Για την εκτίμηση του αντιληπτικού ελέγχου χρησιμοποιήθηκε η νέα Κλίμακα Σφαιράς Ελέγχου που αναγνωρίζει τον αντιληπτικό έλεγχο σε τρία πεδία: προσωπικό, διαπροσωπικό και κοινωνικο-πολιτικό. Για τη μέτρηση της μοναξιάς χρησιμοποιήθηκε η Αναθεωρημένη Κλίμακα της Μοναξιάς UCLA. Η έρευνα στόχευε επίσης στη διερεύνηση τυχόν επιδράσεων της ηλικίας στο αίσθημα της μοναξιάς και το κέντρο ελέγχου της συμπεριφοράς. Τα αποτελέσματα καταλήγουν ότι τα παραγωγικά αίτια του αντιληπτικού ελέγχου έχουν σαφή και ισχυρή σχέση με τη μοναξιά. Οι μοναχικοί άνθρωποι έχουν σημαντικά χαμηλότερους βαθμούς από τους μη-μοναχικούς στην κλίμακα της σφαιράς ελέγχου και ιδιαίτερα στην υποκλίμακα του διαπροσωπικού ελέγχου. Επίσης, διαφαίνεται μια διαφορά μεταξύ νέων και ηλικιωμένων ως προς το επίπεδο μοναξιάς που νιώθουν και τον έλεγχο που πιστεύουν ότι ασκούν στην προσωπική τους ζωή. Οι νέοι έχουν σημαντικά χαμηλότερες τιμές στην κλίμακα της μοναξιάς από τους ηλικιωμένους και υψηλότερη βαθμολογία στην Κλίμακα Σφαιράς Ελέγχου. Το εύρημα αυτό, αν και προβλεπόμενο, δείχνει να συνδέεται με το ποσόν και το ποιόν των κοινωνικών επαφών καθώς και των οικογενειακών δομών και σχέσεων των δύο ομάδων. Όσον αφορά τη θεραπευτική προσέγγιση ατόμων με κατάθλιψη λόγω μοναξιάς, αυτή θα πρέπει να κατευθυνθεί προς μια αύξηση της αίσθησης ελέγχου των ανθρώπων αυ-

τών πάνω στα καθημερινά γεγονότα της ζωής τους. Η άποψη αυτή μπορεί να μειώσει σημαντικά τα αισθήματα μοναξιάς και συγχρόνως να υποστηρίξει γενικά αισθήματα ικανοποίησης από τη ζωή.

ΣΥΜΠΟΣΙΟ: ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΗ ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ, ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΨΥΧΟΠΑΘΟΛΟΓΙΑ ΠΑΙΔΙΩΝ ΣΧΟΛΙΚΗΣ ΚΑΙ ΕΦΗΒΙΚΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ

Οργανωτής: Μόττη-Στεφανίδη Φρόσω, Πανεπιστήμιο Αθηνών

Πρόεδρος: Τσιάντης Ιωάννης, Πανεπιστήμιο Αθηνών

Συμμετέχουν: Μόττη-Στεφανίδη Φ., Σωτηροπούλου Γ.,

Τσιάντης Ι., Χαντζάρα Β., Οικονόμου Β., Τσανίρα Ε., Μπίμπου Ι., Στογιαννίδου

Α., Παπαγεωργίου Β., Κιοσέογλου Γ.

Χαρακτηριστικά της προσωπικότητας παιδιών κλινικού δείγματος:

Σύγκριση με παιδιά που θεωρούνται ψυχολογικά επαρκή

Σωτηροπούλου Γεωργία, Μόττη-Στεφανίδη Φρόσω, Τσιάντης Ιωάννης,

Πανεπιστήμιο Αθηνών (Τομέας Ψυχολογίας και Ιατρική Σχολή)

Στόχος αυτής της μελέτης ήταν να περιγραφούν τα χαρακτηριστικά της προσωπικότητας παιδιών που έχουν παραπεμφθεί για ψυχολογικά προβλήματα και να συγκριθούν με τα χαρακτηριστικά της προσωπικότητας παιδιών που θεωρούνται από γονείς και δασκάλους ψυχολογικά υγιή και επαρκή. Στην έρευνα αυτή συμμετείχαν 122 παιδιά, ηλικίας 8-11 χρόνων. Από αυτά τα παιδιά τα 54 είχαν κατονομασθεί από τους δασκάλους τους ως ψυχολογικά επαρκή, τα 21 είχαν κατονομασθεί ως μη ψυχολογικά επαρκή (Motti-Stefanidi, Besevegis, Giannitsas, 1996), και τα 47 ήταν παραπομπές στο Τμήμα Ψυχολογικής Παιδιατρικής του Νοσοκομείου Παίδων «Αγία Σοφία». Ζητήθηκε από τους γονείς των παιδιών να περιγράψουν τα χαρακτηριστικά της προσωπικότητας του παιδιού τους με το California Child Q-sort (CCQ-sort, Block & Block, 1980) ταξινομώντας 100 προτάσεις που αφορούν τη συμπεριφορά παιδιών σχολικής ηλικίας σε μία εννιάβαθμη κλίμακα. Το προφίλ της προσωπικότητας καθενός από τα 122 παιδιά συγκρίθηκε με το θεωρητικό προφίλ του ψυχολογικά υγιούς παιδιού που είχαν περιγράψει οι δάσκαλοι με το CCQ-sort σε άλλη μελέτη (Motti-Stefanidi, και συν., 1996). Βρέθηκε ότι το προφίλ της προσωπικότητας των παιδιών που είχαν παραπεμφθεί για ψυχολογικά προβλήματα καθώς και αυτό των μη επαρκών παιδιών συμφωνούν λιγότερο με το θεωρητικό προφίλ του ψυχολογικά υγιούς παιδιού όπως το περιέγραψαν οι δάσκαλοι, από ό,τι το προφίλ των επαρκών παιδιών (F

(2,124=23,3, $p<0,0001$). Η μελέτη αυτή επιτρέπει να κατανοήσουμε καλύτερα πώς ορίζεται κατά την παιδική ηλικία η προβληματική και η φυσιολογική συμπεριφορά στον πολιτισμό μας.

Ψυχική υγεία γονέων και ψυχολογικά προβλήματα παιδιών κλινικού δείγματος και παιδιών που θεωρούνται ψυχολογικά επαρκή

*Χαντζάρα Βάσω, Τσιάντης Ιωάννης, Μόττη-Στεφανίδη Φρόσω,
Πανεπιστήμιο Αθηνών, Νοσοκομείο Παίδων «Η Αγία Σοφία»*

Στόχος αυτής της έρευνας ήταν να μελετηθούν και να συγκριθούν η ψυχική υγεία παιδιών που είχαν παραπεμφθεί για ψυχολογικά προβλήματα και παιδιών που θεωρούνται από τους δασκάλους ψυχολογικά υγιή και επαρκή, καθώς και η ψυχική υγεία των γονέων τους. Στη μελέτη αυτή συμμετείχαν 54 παιδιά που είχαν κατονομασθεί από τους δασκάλους τους ως ψυχολογικά επαρκή, 21 παιδιά που είχαν κατονομασθεί ως μη επαρκή (Motti-Stefanidi, Besevegis, Giannitsas, 1996), και 47 παιδιά που ήταν παραπομπές στο Τμήμα Ψυχολογικής Παιδιατρικής του Νοσοκομείου Παίδων «Αγία Σοφία», και οι οικογένειές τους. Ζητήθηκε από τους γονείς να απαντήσουν στο ερωτηματολόγιο ψυχικής υγείας παιδιών του Achenbach (CBCL), και στο ερωτηματολόγιο γενικής υγείας ενηλίκων του Goldberg (GHQ-28). Τα αποτελέσματα από το GHQ-28 έδειξαν πως οι γονείς των παιδιών που είχαν παραπεμφθεί για ψυχολογικά προβλήματα είχαν περισσότερα σωματικά συμπτώματα ($F(2,122)=6,2$, $p<0,005$), άγχος, αϋπνία ($F(2,122)=7,3$, $p<0,001$) και κατάθλιψη ($F(2,122)=5,3$, $p<0,005$) από τους γονείς των ψυχολογικά επαρκών παιδιών. Τα ευρήματα αυτά δείχνουν ότι οι γονείς των παιδιών που είχαν παραπεμφθεί για ψυχολογικά προβλήματα είχαν οι ίδιοι περισσότερα ψυχολογικά προβλήματα από τους γονείς των παιδιών που θεωρούνται από τους δασκάλους ψυχολογικά επαρκή.

Σχολική επίδοση και ψυχολογική επάρκεια μαθητών Α' τάξης του Γυμνασίου

*Οικονόμου Βασιλική, Μόττη-Στεφανίδη Φρόσω, Τσανίρα Ειρήνη,
Ιατροπαιδαγωγικό Κέντρο Νέου Ηρακλείου, Π.Ν.Α. (Β. Κλινική) και Τομέας
Ψυχολογίας Πανεπιστημίου Αθηνών*

Η έρευνα αυτή αποσκοπούσε να μελετήσει τα χαρακτηριστικά της προσωπικότητας, την ψυχολογική επάρκεια και τα ψυχολογικά προβλήματα μαθητών της Α' τάξης του Γυμνασίου που διέφεραν ως προς τη σχολική τους επίδοση. Εξετά-

σθηκαν 22 παιδιά της Α' τάξης του Γυμνασίου που είχαν παραπεμφθεί στο Ιατροπαιδαγωγικό Κέντρο Νέου Ηρακλείου με αιτία παραπομπής τη σχολική αποτυχία, και 25 άριστοι μαθητές της ίδιας τάξης από σχολεία της ίδιας περιοχής (βαθμολογία πάνω από 18 σε όλα τα κύρια μαθήματα). Ζητήθηκε από τους γονείς των παιδιών να περιγράψουν τα χαρακτηριστικά της προσωπικότητας του παιδιού τους με το California Child Q sort (CCQ-sort, Block & Block, 1980), ταξινομώντας 100 προτάσεις που αφορούν τη συμπεριφορά παιδιών σε μία εννιάβαθμη κλίμακα, και να απαντήσουν στο ερωτηματολόγιο ψυχικής υγείας παιδιών του Achenbach (CBCL). Οι αναλύσεις έδειξαν ότι το προφίλ της προσωπικότητας των παιδιών που έχουν χαμηλή σχολική επίδοση συμφωνεί λιγότερο από το προφίλ των καλών μαθητών, με το θεωρητικό προφίλ του παιδιού με υψηλό βαθμό ψυχολογικής επάρκειας, όπως το είχαν περιγράψει τρεις Αμερικάνοι κλινικοί ψυχολόγοι (Block & Block, 1980), καθώς και ότι τα παιδιά με τη χαμηλή σχολική επίδοση είχαν περισσότερα ψυχολογικά προβλήματα από τα παιδιά με υψηλή σχολική επίδοση. Θα συζητηθεί η θεωρητική και πρακτική σημασία των αποτελεσμάτων.

Επιδημιολογική μελέτη της συμπεριφοράς και των μαθησιακών ικανοτήτων σε παιδιά σχολικής ηλικίας: Στοιχεία από δύο σχολεία της Θεσσαλονίκης

*Μπίμπου Ιωάννα, Στογιαννίδου Αριάδνη, Παπαγεωργίου Βάγια,
Κωσέογλου Γρηγόρης, Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής εκπαίδευσης
Αριστοτέλειου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, Τμήμα Ψυχολογίας Αριστοτέλειου
Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης και Ιατροπαιδαγωγικό Κέντρο Β. Ελλάδας*

Η μελέτη αυτή αποτελεί μέρος μίας ευρύτερης διαχρονικής μελέτης σε σχολικό πληθυσμό (400 παιδιά Α' έως ΣΤ' τάξης του Δημοτικού), που έγινε με στόχο την αξιολόγηση των χαρακτηριστικών των παιδιών σχολικής ηλικίας ως προς τους δείκτες μάθησης και συμπεριφοράς και τη διερεύνηση τρόπων σύνδεσης του σχολείου με τους φορείς ψυχικής υγείας.

Στη συγκεκριμένη μελέτη, που αφορά 204 παιδιά, οι στόχοι επικεντρώνονται στην καταγραφή των δυνατοτήτων και δυσκολιών των παιδιών, στη σχέση των δυσκολιών μάθησης με συναισθηματικά προβλήματα και με προβλήματα συμπεριφοράς στα παιδιά, όπως καταγράφονται από γονείς και εκπαιδευτικούς, και στη σχέση της γενικής κατάστασης της ψυχικής υγείας των γονέων με τις δυσκολίες προσαρμογής στα παιδιά.

Με βάση το ερωτηματολόγιο δυνατοτήτων και δυσκολιών του Goodman, οι εκατοστιαίες αναλογίες παιδιών που παρουσίασαν σημαντικές δυσκολίες στη συμπεριφορά και στα συναισθήματά τους ήταν σύμφωνα με τις δασκάλες 19,2%

και τους γονείς 18,8%. Οι δασκάλες εντόπιζαν σημαντικά περισσότερα προβλήματα κοινωνικής συμπεριφοράς και σχέσεων με συνομηλίκους, απ' ό τι οι γονείς. Οι γονείς των παιδιών με δυσκολίες στο ερωτηματολόγιο δυνατοτήτων ανέφεραν επίσης σημαντική επιβάρυνση στο ερωτηματολόγιο γενικής υγείας ενηλίκων (GHQ). Η επίδοση στη δοκιμασία της οπτικοκινητικής ωριμότητας Beery-VMI και το Σχέδιο Ανθρώπου DAP, σχετίστηκαν σημαντικά με την αναγνωστική ικανότητα των παιδιών, όπως αξιολογήθηκε από τις δασκάλες τους. Τέλος, η σχολική επίδοση και η αναγνωστική ικανότητα των παιδιών διαφοροποιήθηκαν σημαντικά από το επίπεδο δυσκολιών στη συμπεριφορά των παιδιών. Τα αποτελέσματα θα συζητηθούν σε σχέση με τα δεδομένα από τη διεθνή βιβλιογραφία.

ΣΥΜΠΟΣΙΟ: «ΨΥΧΟΛΟΓΙΕΣ» ΣΤΑ Μ.Μ.Ε.

Προεδρεύων: Ναυριδής Κλήμης, Πανεπιστήμιο Αθηνών

Ομιλητές: Ναυριδής Κλήμης, Πανεπιστήμιο Αθηνών

«Το Κεφάλαιο του πόνου στην Τηλεόραση»

Τζαβάρας Θανάσης, Ψυχίατρος, Ψυχαναλυτής, Πανεπιστήμιο Αθηνών

«Το ψυχιατρικό σύνδρομο στην Τηλεόραση»

Χρηστάκης Νικόλας, Πάντειο Πανεπιστήμιο

«Ψυχολογικά και Κοινωνικά προβλήματα στα σύγχρονα Μ.Μ.Ε.: Κατανόηση και συσκότιση, πραγματικότητα και θέαμα»

Στα σύγχρονα Μ.Μ.Ε. ο «άνθρωπος» δεν προτάσσεται ως ον προς κατανόησιν, αλλά ως ο ανησυχητικός έτερος: από τη μία πλησίον και όμοιος (όπως επιβιβάζουν οι αναγκαιότητες της ταύτισης), από την άλλη ξένος και παρεκκλίνων που εισβάλλει στην ήσυχη και φυσιολογική ζωή του θεατή ελευθερώνοντας –για να τα σκλαβώσει ακόμα πιο καλά– τα δαιμόνια που κρύβονται στην ψυχή του τελευταίου. «Ψυχολογία» στα Μ.Μ.Ε. δεν είναι γνώση, αλλά συμμόρφωση (παραγωγή, περιέργεια και κουτσομπολιό), ύστατη δηλαδή μορφή κοινωνικού ελέγχου, βασιζόμενη στην κοινωνική συνείδηση και συμμετοχή και με το άλλοθι του στρατευμένου επιστημονικού λόγου. Αποτέλεσμα: ένας πρωτοφανής ψυχο-κοινωνικο-παρα-λόγος, που έντεχνα συνδυάζει τον κοινωνικό τουρισμό με την εμπορευματοποίηση της «δικής μας» έγκυρης γνώσης και του θεαματικοποιημένου βιώματος των «άλλων».

ΣΥΜΠΟΣΙΟ: ΠΡΩΤΟΓΕΝΗΣ ΚΑΙ ΔΕΥΤΕΡΟΓΕΝΗΣ ΠΡΟΛΗΨΗ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ

Πρόεδρος: Ναυρίδης Κλήμης, Πανεπιστήμιο Αθηνών
Συμμετέχοντες: Βλασσά Ν. Ψυχολόγος, Λέτσιος Κ., Σακκά Δ. Ψυχίατρος

ΣΥΜΠΟΣΙΟ: ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ ΣΤΗ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ

1η Ενότητα (Session):
Οργανωτές: Παπαδόπουλος Ν.Γ., Βάμβουκας Μ., Πανεπιστήμιο Κρήτης
Πρόεδρος: Ευκλείδη Α., Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης
Συμμετέχοντες: Αλεξόπουλος Σ. Δ., Παπαστάμου Σ.,
Ευκλείδη Α., Sarris V., Holling W. D., Νέστορος Ν. Ι.,
Κιοσέογλου Γ., Μπεξεβέγκης Η.

Τα θέματα μεθόδων στη Σύγχρονη Ψυχολογία σχετίζονται με αρκετές αντιφατικές ή και ακραίες απόψεις, όχι μόνο σε ευρείς αλλά και σε επιστημονικούς και ειδικούς κύκλους. Είναι, κατά συνέπεια, σκόπιμο να γίνει προσέγγιση των σχετικών προβλημάτων.

Το Συμπόσιο αυτό περιλαμβάνει ανακοινώσεις δύο κατηγοριών:

1. Ειδικών θεμάτων, που αφορούν μεθόδους έρευνας επιμέρους κλάδων της Σύγχρονης Ψυχολογίας, όπως Γενικής (Sarris), Γνωστικής (Ευκλείδη), Κοινωνικής (Παπαστάμου), Διαφορικής (Αλεξόπουλος), Κλινικής (Νέστορος), Εξελικτικής Ψυχολογίας (Μπεξεβέγκης), Ειδικών μεθόδων Επεξεργασίας - Ανάλυσης (Κιοσέογλου, Holling).
2. Γενικών θεμάτων, που αφορούν γενικότερου ενδιαφέροντος θέματα μεθόδων έρευνας στη Σύγχρονη Ψυχολογία, όπως το αντικείμενο και ο χαρακτήρας έρευνας στις επιστήμες της ανθρώπινης συμπεριφοράς (Βάμβουκας), οι ποσοτικές και ποιοτικές μέθοδοι και η προτεραιότητά τους (Βελλή), η μέτρηση των ανθρωπινων χαρακτηριστικών (Κάντας, Κανάκης), και το θέμα των νέων τάσεων για σύζευξη των διαφόρων μεθοδολογικών ρευμάτων και αντίστοιχης εκτίμησης-αξιολόγησης της ανθρώπινης συμπεριφοράς (Βάμβουκας, Παπαδόπουλος/Σταμπουλίδης).

Σε αρκετές από τις παραπάνω ανακοινώσεις θα αναφερθούν και άμεσα ερευνητικά πορίσματα με ενδεικτικά στοιχεία αξιοπιστίας των μεθόδων και θα γίνουν επισημάνσεις αξιολόγησης των διαγραφόμενων τάσεων.

Μεθοδολογικά θέματα έρευνας στην ψυχολογία των ατομικών διαφορών

Αλεξόπουλος Σ. Δημήτριος, Πανεπιστήμιο Πατρών

Οι μέθοδοι έρευνας στην Ψυχολογία των Ατομικών διαφορών είναι οι ίδιες με αυτές της ψυχολογίας γενικώς με έμφαση σε ορισμένα θέματα. Τα θέματα, που διερευνά, είναι η νοημοσύνη και η προσωπικότητα κυρίως, καθώς επίσης και η επίδοση, τα κίνητρα, τα διαφέροντα, οι αξίες και η αυτοαντίληψη. Εξετάζονται επίσης θέματα, που αναφέρονται στις διαφορές μεταξύ των φύλων, των ηλικιών, του κοινωνικοοικονομικού επιπέδου των ατόμων με σημαντικές αποκλίσεις, δηλαδή νοητικώς καθυστερημένων και ευφυών. Επομένως ο κλάδος αυτός ενδιαφέρεται να διερευνήσει σχέσεις ή διαφορές. Τα βασικά μεθοδολογικά προβλήματα που αντιμετωπίζει κανείς είναι τα επόμενα: 1. Αντιπροσωπευτικό δείγμα, 2. Άσχετες μεταβλητές, 3. Καταλληλότητα των μέσων μέτρησης, και 4. Προκατάληψη του ερευνητή. Δύο στατιστικές μέθοδοι, που χρησιμοποιούνται κυρίως στην Ψυχολογία Ατομικών Διαφορών είναι η ανάλυση της διακύμανσης και η παλινδρομική ανάλυση. Με την πρώτη διερευνάται είτε η στατιστική σημαντικότητα των διαφορών μεταξύ περισσότερων των δύο ομάδων σε μια εξαρτημένη μεταβλητή σε σχέση με μια ανεξάρτητη μεταβλητή, μονοδρομική παλινδρομική ανάλυση, είτε οι αλληλεπιδράσεις δύο ανεξαρτήτων μεταβλητών ως προς μια εξαρτημένη μεταβλητή, παραγοντική ανάλυση της διακύμανσης. Με τη δεύτερη η επίδραση της ανεξάρτητης (απλή ή γραμμική παλινδρομική ανάλυση) ή των ανεξαρτήτων μεταβλητών (πολλαπλή παλινδρομική ανάλυση) στην εξαρτημένη μεταβλητή. Η ανάλυση της διακύμανσης είναι ειδική μέθοδος της πολλαπλής παλινδρομικής ανάλυσης και η χρησιμοποίησή της σε πολλές έρευνες ισοδυναμεί με απώλεια πολύτιμων πληροφοριών από αμέλεια.

Η μεθοδολογία ψυχολογικών ερευνών γνωστικής παρέμβασης και γνωστικής επιτάχυνσης

Ευκλείδη Αναστασία, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Η εισήγηση αυτή αποσκοπεί στην παρουσίαση της μεθοδολογίας των ερευνών γνωστικής παρέμβασης και επιτάχυνσης και, ειδικότερα, στα ερωτήματα που επιδιώκει να απαντήσει η σχετική έρευνα και τα προβλήματα που αντιμετωπίζει. Τα κυριότερα ερωτήματα που θέτει η έρευνα της γνωστικής επιτάχυνσης είναι α) αν είναι δυνατή η επιτάχυνση της γνωστικής ανάπτυξης, β) αν υπάρχει μεταβίβαση της άσκησης από μια ασκούμενη ικανότητα σε άλλες, γ) ποιος είναι ο μηχανισμός γνωστικής αλλαγής. Τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι έρευνες του

τύπου αυτού είναι η επιλογή των έργων εκτίμησης της επίδοσης πριν και μετά τη γνωστική άσκηση (παρέμβαση), η επιλογή των έργων άσκησης και η επιλογή των τρόπων παρέμβασης. Επίσης, από τα πιο κρίσιμα προβλήματα είναι η μέτρηση της γνωστικής αλλαγής και η σύγκριση των αποτελεσμάτων διάφορων ερευνών/προσεγγίσεων μεταξύ τους και η διάγνωση του μηχανισμού γνωστικής αλλαγής. Η χρήση της μεθόδου του μεγέθους του αποτελέσματος και οι αναλύσεις δομικών μοντέλων συμβάλλουν στη λύση των δύο τελευταίων προβλημάτων. Παρουσιάζεται μια έρευνα γνωστικής παρέμβασης και γνωστικής επιτάχυνσης ως παράδειγμα χρήσης της προτεινόμενης μεθοδολογίας.

Frame-of-Reference Effects in Psychophysics: New Experimental Findings with Baby Chicks

Sarris Viktor, University of Frankfurt

Newborn chicks were trained in a simultaneous-discrimination task to peck selectively either at a red versus green or at a small versus large box. Pecking at the correct box was reinforced by a combination of a hen's maternal call and/or the delivery of a stream of warm air or selectively by the former or the latter as a single reinforcer, always together with food, and furthermore with food only. Training started on the first day of life; after reaching the criterion of training performance, subsequent generalization testing followed. It was expected, and subsequently supported by the empirical data, that the combination of these reinforcers would be more effective than the use of the single reinforcement component. Lawful generalization-test data were obtained, especially with colour. These findings were extended by some data of a context-effect study showing that perceptual relativity in size perception is likely to occur not only with older animals but also in baby chicks.

Adaptive Conjoint Analysis

Holling Heinz, University of Muenster, Germany

Conjoint analysis refers to a group of statistical methods for modeling preferences. It has become very popular in last years, especially within marketing. Foundations go back to mathematical psychology, multidimensional scaling and multiattribute decision analysis.

Within conjoint analysis respondents have to evaluate a set of items each consist-

ing of several simultaneously presented attributes. These items may be judged using rating scales, ranking or paired comparison techniques. From these judgements utility scores for each attribute level are derived by least squares or maximum likelihood estimation.

Adaptive conjoint analysis is a special computer-based system for conjoint analysis usually including paired comparisons. At each step the selection of two computer-administered items for a paired comparison is based upon the answers of the respondent to the previous paired comparisons.

In a series of computer simulations and experimental studies we have dealt with three questions: 1) How many paired comparisons are necessary to obtain reliable and valid estimates of utility scores? 2) How many attributes should the items consist of to get best results within the shortest time? 3) Should graded paired comparisons be preferred to binary ones?

The results of these studies will be reported after a short overview about main results and recent developments of conjoint analysis. Furthermore, we will demonstrate our PC-program ALASCA a fully menu-driven program which permits carrying out different kinds of adaptive conjoint analysis.

Μεθοδολογία Έρευνας στην Ψυχοθεραπεία

Νέστορος Ν. Ιωάννης, Πανεπιστήμιο Κρήτης

Η ψυχοθεραπεία εξ' ορισμού αποτελεί την αλληλεπίδραση μεταξύ δύο ή περισσότερων ατόμων εκ των οποίων τουλάχιστον ο ένας είναι πελάτης (θεραπευόμενος) και τουλάχιστον ένας άλλος είναι επαγγελματίας θεραπευτής. Σκοπός της είναι η βελτίωση των συμπτωμάτων του θεραπευόμενου, η εξέλιξη της προσωπικότητάς του και η βελτίωση της ποιότητας της ζωής του.

Βασικά θέματα αξιολόγησης στη μεθοδολογία έρευνας της σύγχρονης ψυχοθεραπείας αποτελούν παράγοντες που αναφέρονται: 1) Στο θεραπευόμενο, 2) στο θεραπευτή, 3) στη συμβατότητα θεραπευτή-θεραπευόμενου, 4) στον τύπο της ψυχοθεραπείας, 5) στην ψυχοθεραπευτική διαδικασία αυτή καθεαυτή, 6) στην ποσότητα και τον τρόπο που η ψυχοθεραπεία χορηγείται, 7) στους στόχους μιας ψυχοθεραπείας, 8) στην επίδραση άλλων παραγόντων εκτός ψυχοθεραπείας.

Η παρούσα φιλοσοφία στοχεύει στην εφαρμογή «κατάλληλων μεθοδολογιών» (φαινομενολογική ή ηθική προσέγγιση, νατουραλιστική ποιοτική έρευνα, συστηματική λεπτομερής ανάλυση της ψυχοθεραπευτικής διαδικασίας ή λέξη προς λέξη ανάλυση των λεχθέντων κατά τη διάρκεια της θεραπείας, εφαρμογή επαγωγικών στατιστικών κριτηρίων, μετα-ανάλυση προηγούμενων ερευνών, κ.λπ.), που επιλέγονται ανάλογα με το ερευνητικό ερώτημα-υπόθεση που κάθε φορά τίθεται.

Οι μετρήσεις για την αξιολόγηση της θεραπευτικής διαδικασίας μπορεί να γίνονται είτε από τους συμμετέχοντες στη διαδικασία (θεραπευτής, θεραπευόμενος) είτε από εξωτερικούς κριτές. Κυριαρχεί μάλιστα η τάση να θεωρούνται σήμερα ίσης αξίας οι «εσωτερικές» όσο και οι «εξωτερικές» αξιολογήσεις. Ιδιαίτερη σημασία αποδίδεται επίσης σήμερα στις νατουραλιστικές προσεγγίσεις.

Η αξιολόγηση της ψυχοθεραπευτικής διαδικασίας αυτής καθαυτής γίνεται με βάση τις ακόλουθες παραμέτρους:

1. Τη σκοπιά των μετρήσεων (ποιος κάνει τις μετρήσεις)
2. Την εστίαση των μετρήσεων (ποιο μέρος του συστήματος θεραπευτή-θεραπευόμενου μελετάται)
3. Την πτυχή της ψυχοθεραπευτικής διαδικασίας που ερευνάται
4. Τη μονάδα μέτρησης (π.χ. λέξη, ιδέα, συνεδρία)
5. Τη διαδοχή των φάσεων (ποια είναι η χρονική διαδοχή μεταξύ δύο ή περισσότερων μετρήσεων).

Εφαρμογή της Ιεραρχικής Ανάλυσης Συστάδων στην Ψυχολογική Έρευνα

Κιοσέογλου Γρηγόρης, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Η Ιεραρχική Ανάλυση Συστάδων (ΙΑΣ), (Hierarchical Cluster Analysis) εφαρμόζεται σε ένα σύνολο n αντικειμένων (ή ατόμων) πάνω στο οποίο μετρούμε p μεταβλητές, με στόχο τη δημιουργία συστάδων από αντικείμενα έτσι ώστε «όμοια» αντικείμενα να ανήκουν στην ίδια συστάδα. Είναι επίσης δυνατό να εφαρμοστεί πάνω στο σύνολο των p μεταβλητών δημιουργώντας συστάδες από «ομοειδείς» μεταβλητές. Η μέθοδος αρχίζει με τον υπολογισμό των «αποστάσεων» μεταξύ των διαφόρων αντικειμένων συνενώνοντας σε μια συστάδα τα πιο «κοντινά» αντικείμενα και συνεχίζει έτσι ώστε σε κάθε βήμα να συγχωνεύονται σε μια συστάδα οι δύο εκείνες συστάδες που παρουσιάζουν μεταξύ τη μεγαλύτερη «ομοιότητα». Στο τελευταίο βήμα, όλα τα αντικείμενα θα ανήκουν σε μια μόνο συστάδα. Η όλη διαδικασία μπορεί να αναπαρασταθεί από ένα δενδρόγραμμα το οποίο δείχνει σε κάθε βήμα τις συστάδες που συνενώνονται. Υπάρχουν διάφοροι τρόποι με τους οποίους υπολογίζονται οι «αποστάσεις» μεταξύ των αντικειμένων αλλά και διάφοροι μέθοδοι βάσει των οποίων κατασκευάζονται οι συστάδες. Για την καλύτερη κατανόηση του τρόπου ερμηνείας της μεθόδου θα παρουσιαστούν δύο παραδείγματα από έρευνες που προέρχονται η πρώτη από το χώρο της ψυχολογίας της γλώσσας και η δεύτερη από τη γνωστική ψυχολογία. Στην πρώτη έρευνα, η εφαρμογή της ΙΑΣ στόχευε στην ομαδοποίηση 270 ατόμων βάσει των επιδόσεών τους σε 9 λεκτικά tests έτσι ώστε να εντοπιστούν οι ομάδες των ατόμων με τις καλύτερες και τις χειρότερες επιδόσεις. Στη δεύτερη έρευνα ο

σκοπός ήταν η ομαδοποίηση 15 κατηγοριών που αφορούσαν την εικόνα των μη ειδικών, για τη νοημοσύνη των παιδιών και των ενηλίκων, έτσι ώστε να διερευνηθεί ο τρόπος δόμησής τους και να διαπιστωθεί αν υπάρχει ένα κοινό πρωτότυπο για τον ευφυή ενήλικα και το ευφρές παιδί.

Ερωτηματολόγιο Προσωπικότητας για Παιδιά και Εφήβους: Διαδικασία κατασκευής και Ψυχομετρικά Χαρακτηριστικά

Μπεζεβέγγης Ηλίας, Πανεπιστήμιο Αθηνών

Στο πρώτο μέρος της εισήγησης, το εισαγωγικό, τίθεται το θέμα της χρήσης και των ψυχομετρικών χαρακτηριστικών του ερωτηματολογίου, και συζητείται ο ρόλος του στον ορθό μεθοδολογικό σχεδιασμό και τη διεξαγωγή μιας έρευνας στο χώρο της Ψυχολογίας. Επίσης, αναπτύσσεται η θέση ότι τα δύο κυριότερα ψυχομετρικά χαρακτηριστικά ενός ερωτηματολογίου, η εγκυρότητα και η αξιοπιστία του, ενώ ελέγχονται στο τέλος της διαδικασίας κατασκευής του, ουσιαστικά εξασφαλίζονται κατά την κυρίως φάση ανάπτυξής του, δηλαδή στη φάση επιλογής ερωτήσεων και ένταξής των σε παράγοντες/διαστάσεις. Στο κύριο μέρος της εισήγησης παρουσιάζεται η όλη διαδικασία που ακολουθήθηκε για την κατασκευή του Ερωτηματολογίου Προσωπικότητας για παιδιά 1-13 ετών. Η διαδικασία αυτή έχει ήδη συμπληρώσει τα τρία (από τα τέσσερα αναγκαία) στάδια που συνήθως ακολουθούνται: Στο πρώτο στάδιο έγιναν συνεντεύξεις με 459 γονείς (201 πατέρες και 258 μητέρες), από τους οποίους ζητήθηκε να περιγράψουν το παιδί τους, ως προς την προσωπικότητα, την ιδιοσυγκρασία, το χαρακτήρα του. Οι συνεντεύξεις αυτές παρήγαγαν 2776 μονάδες περιγραφής (descriptors), δηλαδή επίθετα ή ρηματικές φράσεις που περιείχαν χαρακτηριστικά παιδιών και που κωδικοποιήθηκαν και εντάχθηκαν σε 14 κατηγορίες. Στο δεύτερο στάδιο, μετά από ανάλυση περιεχομένου και cluster analysis, αυτές οι μονάδες περιγραφής περιορίστηκαν σε 214 (επίθετα ή φράσεις) που αποτέλεσαν το αρχικό, διερευνητικό ερωτηματολόγιο. Το ερωτηματολόγιο αυτό δόθηκε σε 509 γονείς (231 πατέρες και 278 μητέρες), οι οποίοι το συμπλήρωσαν με βάση κλίμακα από το 0 (καθόλου) ως το 4 (πάρα πολύ), δηλώνοντας πόσο αντιπροσώπευε το παιδί τους καθένα από τα χαρακτηριστικά (items) του ερωτηματολογίου. Το τρίτο –και κύριο– στάδιο περιλαμβάνει τη στατιστική ανάλυση παραγόντων, με την οποία καθορίστηκαν οι διαστάσεις προσωπικότητας των παιδιών, όπως την αντιλαμβάνονται οι γονείς. Τα ψυχομετρικά δεδομένα που προέκυψαν οδήγησαν στην επιλογή της λύσης των 5 παραγόντων, οι οποίοι, σε μεγάλο βαθμό, συμπίπτουν με τους ευρύτερα γνωστούς παράγοντες προσωπικότητας ενηλίκων. Τα 214 items του αρχικού ερωτηματολογίου περιορίστηκαν σε 98. Τέλος, παρουσιάζονται δεδομένα

για την ικανότητα του ερωτηματολογίου να διακρίνει διαφορές ανάμεσα στους γονείς (πατέρες-μητέρες) και ανάμεσα στα παιδιά ως προς το φύλο (αγόρια-κορίτσια).

2η Ενότητα (Session):

Οργανωτές: Παπαδόπουλος Ν.Γ., Βελλή Θ., Πανεπιστήμιο Κρήτης

Πρόεδρος: Παπαδόπουλος Ν.Γ., Πανεπιστήμιο Κρήτης

Συμμετέχοντες: Βάμβουκας Ι. Μ., Βελλή Θ., Κάντας Α., Παπαδόπουλος Γ. Ν.,

Σταμπουλίδης Γ. Π., Κανάκης Ν. Ι.

Το «αντικείμενο» έρευνας στις Επιστήμες της ανθρώπινης συμπεριφοράς και η προσέγγισή του

Βάμβουκας Ι. Μιχάλης, Πανεπιστήμιο Κρήτης

Με την εισήγηση αυτή γίνεται προσπάθεια να επισημανθούν και να συνειδητοποιηθούν ορισμένα επιστημολογικά και μεθοδολογικά προβλήματα σχετικά με τα χαρακτηριστικά της Έρευνας της ανθρώπινης συμπεριφοράς.

I. Το αντικείμενο της έρευνας στις Επιστήμες μελέτης της συμπεριφοράς του ανθρώπου δεν είναι δοσμένο, έτοιμο και απλό. Ο ερευνητής οφείλει να το οριοθετήσει, να το προσδιορίσει, να το οικοδομήσει. Η θεώρηση του αντικειμένου εξαρτάται σε κάποιο βαθμό από την προσωπικότητα, το σύστημα αξιών και το βαθμό ωριμότητας του ερευνητή. Επίσης τα αντικείμενα έρευνας στο πεδίο των Επιστημών αυτών είναι τωρινά, παρόντα, δυναμικά και μεταβλητά στο χρόνο και το χώρο. Η μελέτη, η ανάλυση, η εξήγηση και η κατανόησή τους απαιτεί ιδιαίτερες μεθόδους και τεχνικές, γνώσεις και ικανότητες κατανόησης του άλλου.

II. Υπάρχει μια δυναμική σχέση μεταξύ υποκειμένου-ερευνητή και αντικειμένου έρευνας. Σχετικά αντιπαρατίθενται δύο ρεύματα σκέψης: Ο Θετικισμός και η Φαινομενολογία.

III. Η αντιπαράθεση συνελάγεται αντιθέσεις ως προς τη δυνατότητα γνώσης του αντικειμένου: Σύμφωνα με τη θετικιστική οπτική το αντικείμενο θεωρείται μόνο ως γεγονός το οποίο συλλέγεται με αντικειμενική και ουδέτερη παρατήρηση, η οποία όμως σύμφωνα με τη φαινομενολογική οπτική δεν μπορεί ποτέ να είναι αντικειμενική και ουδέτερη, γιατί εξαρτάται από το υποκείμενο που αντιλαμβάνεται.

Μια άλλη αντίθεση εκδηλώνεται στον τρόπο εξήγησης των φαινομένων: Νομοθετισμός-αιτιότητα και Ερμηνευτική (κατανόηση της βαθιάς σημασίας των συμβαινόντων).

Στη μεθοδολογία η αντίθεση σημειώνεται μεταξύ Πειραματικής και Κλινικής με-

θόδου. Η Πειραματική επεξεργάζεται πειραματικά δεδομένα ποσοτικά, τα οποία έχει συλλέξει με όργανα, τα οποία όμως έχουν συλληφθεί από το υποκείμενο, ενώ η Κλινική απευθύνεται σε δεδομένα ποιοτικά, που εκφράζονται με το λόγο (λέξεις-φράσεις) και συνεπώς είναι δύσκολα προσεγγίσιμα με ακρίβεια και επιστημονική αυστηρότητα.

Σήμερα ερευνητές ολοένα και περισσότερο σκέφτονται μια άρθρωση μεταξύ ποιοτικής και ποσοτικής προσέγγισης. Δοκιμάζουν ένα συνδυασμό «αντικειμενικότητας» και «υποκειμενικότητας». Η προσέγγιση του αντικειμένου με πολλαπλές μεθόδους είναι μια προσπάθεια σύζευξης των δύο αυτών ρευμάτων επιστημονικής σκέψης.

Ο Συμπληρωματικός Ρόλος των Ποιοτικών και Ποσοτικών Μετρήσεων

Βελλή Θεώνη, Πανεπιστήμιο Κρήτης

Στόχος της παρουσίασης είναι να δείξει ότι το ερώτημα αν η ποσοτική ή η ποιοτική μέθοδος (για την καταγραφή, ερμηνεία, αξιολόγηση και πρόβλεψη της ανθρώπινης συμπεριφοράς) είναι η πλέον κατάλληλη, για την επιστήμη της Ψυχολογίας, δεν είναι επιστημονικό ερώτημα. Η μέθοδος δεν μπορεί παρά να εξαρτάται από τον τρόπο που τίθεται η ερευνητική υπόθεση ή ερώτημα και από τον τρόπο που εκφράζονται και ορίζονται οι μεταβλητές. Εκτός αυτού, η επιλογή της μεθόδου πολλές φορές εξαρτάται και από παράγοντες όπως πρακτικά θέματα και δεοντολογικά διλήμματα. Η ιστορία της ανάπτυξης της επιστήμης της ψυχολογίας δείχνει ότι τόσο η ποσοτική όσο και η ποιοτική μέθοδος, όπου χρησιμοποιήθηκαν σωστά, οδήγησαν σε παραγωγή πολύτιμης γνώσης και όπου χρησιμοποιήθηκαν εσφαλμένα οδήγησαν όχι μόνο σε αποτελέσματα άνευ σημασίας, αλλά και σε καταστάσεις που θα μπορούσαν να θεωρηθούν επικίνδυνες στην εφαρμογή αυτών των αποτελεσμάτων. Ως προς τη σύγχρονη τάση χρησιμοποίησης στατιστικών προγραμμάτων για τη διερεύνηση μεταβλητών και παραγόντων «στα τυφλά» και της εκ των υστέρων διαμόρφωσης της υπόθεσης αλλά και του σχεδιασμού της έρευνας χωρίς αυτό να δηλώνεται από τον ερευνητή, η ευθύνη βέβαια δεν βαρύνει τη μέθοδο, αλλά τον ερευνητή. Επίσης θα γίνουν αναφορές σε άλλες επιστήμες, όπως στη Βιολογία, όπου η ποσοτική και η ποιοτική μέθοδος συνυπάρχουν σε μια σχέση αλληλοσυμπλήρωσης, και θα τονιστεί η ανάγκη αναβάθμισης της εκπαίδευσης των φοιτητών ψυχολογίας στον τομέα της μεθοδολογίας και της επιστημονικής σκέψης ώστε να μπορούν να καθοδηγούν εκείνοι τους μαθηματικούς και τους στατιστολόγους συναδέλφους τους και όχι να ακολουθούν εντυπωσιακά στατιστικά «πακέτα» άνευ ουσίας και νοήματος για το αντικείμενο της Ψυχολογίας.

Προβλήματα εγκυρότητας των μετρήσεων

Κάντας Αριστοτέλης, Πανεπιστήμιο Πατρών

Στην παρούσα εισήγηση θα γίνει αναφορά σε προβλήματα εγκυρότητας των ψυχολογικών μετρήσεων. Το κριτήριο χρησιμοποιείται για τη διαπίστωση της προγνωστικής εγκυρότητας των μετρήσεων, ή εγκυρότητας «σε σχέση με το κριτήριο». Το κυριότερο πρόβλημα που σχετίζεται με το κριτήριο είναι ότι παρά το γεγονός ότι θεωρητικά αυτό αναφέρεται στην πραγματική συμπεριφορά που προσπαθούμε να προβλέψουμε με τις μετρήσεις, οι μετρήσεις που χρησιμοποιούμε για το ίδιο το κριτήριο είναι από τη φύση τους ελλιπείς, αντιπροσωπεύουν δηλαδή μέρος μόνο της πραγματικής συμπεριφοράς, με αποτέλεσμα να μην μπορούμε εύκολα να διαπιστώσουμε την πραγματική προγνωστική εγκυρότητα των προγνωστικών μας οργάνων (predictors). Θα αναπτυχθεί ο προβληματισμός σχετικά με την ανάπτυξη ή βελτίωση των χρησιμοποιούμενων κριτηρίων.

Στη συνέχεια θα γίνει αναφορά στον περιορισμό του εύρους των μετρήσεων που συνδέεται άμεσα με το προαναφερθέν πρόβλημα του κριτηρίου, εφόσον τα ελλιπή δείγματα και οι μετρήσεις με περιορισμένο εύρος διακύμανσης, ή οι αναξιόπιστες μετρήσεις, κατά κανόνα οδηγούν σε εσφαλμένη εκτίμηση των παραμέτρων που αναφέρονται στον πληθυσμό και κατά συνέπεια σε εσφαλμένο υπολογισμό της εγκυρότητας των μετρήσεων. Θα δοθούν παραδείγματα εσφαλμένων εκτιμήσεων και θα γίνει εκτενής αναφορά στη μέθοδο της μετα-ανάλυσης (ή γενίκευσης της εγκυρότητας) με την οποία γίνεται εκτίμηση των πραγματικών παραμέτρων του πληθυσμού με βάση μεμονωμένες έρευνες. Θα αναπτυχθεί επίσης ο προβληματισμός σχετικά με τον αντίκτυπο που είναι πιθανόν να έχει η μέθοδος της μετα-ανάλυσης στην ερευνητική πρακτική.

Η Ανάδραση ως Παράγοντας και Πηγή Ιδιαιτερότητας

Παπαδόπουλος Γ. Νίκος, Σταμπουλίδης Γ. Παύλος, Πανεπιστήμιο Κρήτης

Στα περισσότερα μοντέλα συμπεριφοράς και μάθησης υπάρχει και το στοιχείο της ανατροφοδότησης (ή ανάδρασης - feedback). Σε αυτά τα μοντέλα ο οργανισμός έχει τη σημαντική ιδιότητα να ρυθμίζει το επίπεδο στο οποίο θα ισορροπήσει ο οργανισμός σε σχέση με το περιβάλλον. Μοντέλα αυτού του τύπου επιδέχονται εύκολα τη μαθηματική επαλήθευσή τους.

Με τη χρήση διάφορων συναρτήσεων μπορούμε να εξομοιώσουμε τη συμπεριφορά ενός οργανισμού σε θεωρητικό επίπεδο. Είναι απαραίτητο να υπάρχει η εξάρτηση της επόμενης τιμής από την προηγούμενη, δηλαδή η ανατροφοδότηση.

Για την πρακτική εφαρμογή της συνάρτησης χρειάζεται να οριστούν: ένας εσωτερικός συντελεστής (A) και μια αρχική τιμή για την κατάσταση του οργανισμού. Το αποτέλεσμα του μαθηματικού τύπου $y_v=f(y_{v-1})$, (που εξαρτάται από τις δύο αυτές τιμές) είναι η νέα κατάσταση του οργανισμού.

Έτσι η προηγούμενη κατάσταση (προηγούμενη συμπεριφορά) αποτελεί παράγοντα καθορισμού (ερέθισμα) για την επόμενη κατάσταση-συμπεριφορά.

Η συνάρτηση (οργανισμός), για κάθε διαφορετική τιμή του συντελεστή A εμφανίζει μια διαφορετική αλληλουχία τιμών (καταστάσεων).

Ανάλογα με τις τιμές του συντελεστή A η συμπεριφορά είναι σταθερή, η περιοδική ή χαστική (σχεδόν τυχαία). Το μοντέλο που θα παρουσιαστεί, όπως και άλλα παρόμοια, που στηρίζονται στην αρνητική ανάδραση, φέρουν ένα σημαντικό μήνυμα για την ανθρώπινη φύση: άσχετα με το υπό μέτρηση ποσοτικό χαρακτηριστικό (π.χ. άγχος, διάθεση, νοημοσύνη), η φύση του χαρακτηριστικού είναι ανατροφοδοτούμενη, έτσι, ώστε κανένα από τα γραμμικά μοντέλα της επαγωγικής στατιστικής να μην είναι σε θέση να εξηγήσει όλη τη διακύμανση που εμφανίζεται. Αυτό το συμπέρασμα έρχεται σε ευθεία αντίθεση με την κρατούσα άποψη-θέση στη σημερινή έρευνα ότι η ανεξήγητη από τα επαγωγικά κριτήρια διακύμανση, οφείλεται μόνο σε άλλες παρεμβαλλόμενες μεταβλητές που δεν έχουν μετρηθεί σε μια έρευνα, σε ατομικές διαφορές και στο σφάλμα μέτρησης. Κατά συνέπεια πρόκειται για τη λειτουργική-αναδραστική φύση του υπό μέτρηση φαινομένου που προκαλεί ένα σημαντικό μέρος της ανεξήγητης με την παραδοσιακή στατιστική διακύμανσης (πβ. Tolman, Lewin, Piaget, κ.ά.).

Είναι Μετρήσιμα τα Ανθρώπινα Χαρακτηριστικά και σε ποιο Επίπεδο Μέτρησης;

Κανάκης Ν. Ιωάννης, Πανεπιστήμιο Κρήτης

Το ερώτημα, σε πιο βαθμό είναι μετρήσιμα τα κοινωνικά φαινόμενα και τα ανθρώπινα χαρακτηριστικά, παραμένει μέχρι σήμερα αμφισβητήσιμο. Ουσιαστικά τόσο στις φυσικές όσο και στις κοινωνικές επιστήμες δεν μετριέται το ερευνώμενο αντικείμενο –όπου αντικείμενο σημαίνει ένα σύστημα από ιδιότητες– αλλά οι ιδιότητές του. Στις Κοινωνικές Επιστήμες μας ενδιαφέρουν γενικά οι ιδιότητες των αντικειμένων, για τις οποίες συχνά δεν διαθέτουμε κατάλληλα όργανα μέτρησης, εξαιτίας της σχετικά πρόσφατης ιστορίας των ποσοτικών μεθόδων στις επιστήμες αυτές και της περιπλοκότητας των αντικειμένων που ερευνούν. Ο άνθρωπος μπορεί σίγουρα να αποτελέσει αντικείμενο έρευνας ως προς τα σωματικά χαρακτηριστικά του: ύψος, βάρος, συστολική ή διαστολική πίεση, ταχύτητα αντίδρασης στα ερεθίσματα κ.λπ. (αυτά τα χαρακτηριστικά μπορούν να μετρη-

θούν), αλλά είναι πολύ δυσκολότερο να εκφραστούν ποσοτικά πολύπλοκα ανθρώπινα χαρακτηριστικά, όπως η παρώθηση, η νοημοσύνη, οι κοινωνικές στάσεις, το άγχος, κ.λπ. Το ερώτημα σε ποιο επίπεδο μέτρησης ανταποκρίνονται οι μετρήσεις των Κοινωνικών Επιστημών με τα κριτήρια επίδοσης, τα ερωτηματολόγια, τις κλίμακες στάσεων, τους βαθμούς, κ.λπ. παραμένει ανοικτό. Πολλοί επιστήμονες υποστηρίζουν, δίκαια, ότι οι περισσότερες μετρήσεις στις Κοινωνικές Επιστήμες είναι στην καλύτερη περίπτωση μετρήσεις τακτικής κλίμακας. Όμως δεν είναι λίγοι κι εκείνοι, οι οποίοι χρησιμοποιούν το δείκτη νοημοσύνης, τις κλίμακες στάσεων ή τους σχολικούς βαθμούς ως τιμές ισοδιαστημικής κλίμακας. Η έκθεση του σχετικού προβληματισμού αποτελεί το αντικείμενο της εισήγησης.

ΣΥΜΠΟΣΙΟ: ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΣΚΕΨΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑΣ

Οργανωτής: Παλαστάμου Στάμος, Πάντειο Πανεπιστήμιο

Συμμετέχοντες: Παλαστάμου Σ., Μαντόγλου Α., Κατερέλος Γ., Πάσσα Κ., Γκέκα Μ.

Η πολιτική σκέψη και η πολιτική συμπεριφορά αποτελούν το σύνηθες και παραδοσιακό αντικείμενο μελέτης της πολιτικής επιστήμης η οποία, εντούτοις, εστιάζει το ενδιαφέρον της σε «εξωγενείς» κυρίως μεταβλητές όπως, για παράδειγμα, τα δημογραφικά στοιχεία του ερευνητικού δείγματος. Όσο σημαντικός και απαραίτητος και αν είναι ο συγκεκριμένος τρόπος προσέγγισης των υπό μελέτη φαινομένων, δεν παύει να παρουσιάζει το μειονέκτημα μιας στατικής θεώρησης, η οποία δυσχεραίνει την ανάδειξη της δυναμικής που χαρακτηρίζει τόσο τον τρόπο με τον οποίο «σκεπτόμαστε» την πολιτική, όσο και τον τρόπο με τον οποίο εκφράζουμε τις πολιτικές μας επιλογές.

Στο συμπόσιο αυτό προτείνεται μια κοινωνιοψυχολογική προσέγγιση της πολιτικής σκέψης και της πολιτικής συμπεριφοράς η οποία επικεντρώνεται στην –κατά τα φαινόμενα, τουλάχιστον– αντίφαση που συχνά εντοπίζεται ανάμεσα στο πολιτικό «λέγειν» και το πολιτικό «πράττειν». Οι εργασίες που συμπεριλαμβάνονται σ' αυτό το συμπόσιο χρησιμοποιούν η κάθε μια διαφορετική μεθοδολογία, γεγονός που αυξάνει τη φερεγγυότητα των συμπερασμάτων στα οποία καταλήγουν και, κυρίως, αναδεικνύει την επιτακτική ανάγκη προσέγγισης του πολιτικού γίγνεσθαι από μια διαφορετική σκοπιά και, πιο συγκεκριμένα, από τη σκοπιά της κοινωνικής ψυχολογίας. Μακριά από ψυχολογικούς αναγωγισμούς στους οποίους πολλές φορές καταφεύγουν οι ίδιοι οι πολιτικοί επιστήμονες στην προσπάθειά τους να διευρύνουν τα θεωρητικά και μεθοδολογικά τους εργαλεία, η κοινωνιοψυχολογική προσέγγιση της πολιτικής σκέψης και της πολιτικής συμπεριφοράς που προτείνεται εδώ δίνει έμφαση στις κοινωνικές αναπαραστάσεις

της πολιτικής και, ειδικότερα, στις «αλλοιώσεις» που επιφέρει η αναπαραστασιακή δυναμική στον τρόπο με τον οποίο προσλαμβάνεται και «εκφράζεται» η πολιτική. Η βασική υπόθεση που εξετάζεται κατά κύριο λόγο στις εργασίες του Συμποσίου είναι πως οι αλλοιώσεις αυτές –κατά κανόνα μη συνειδητές– λειτουργούν εκλογικευτικά και ανατροφοδοτούν τις αντιφάσεις που συχνά εντοπίζονται ανάμεσα στο πολιτικό λέγειν και το πολιτικό πράττειν.

Αναπαραστασιακά στοιχεία της πολιτικής και των πολιτικών

Μαντόγλου Άννα, Πάντειο Πανεπιστήμιο

Σκοπός της έρευνας είναι ο εντοπισμός των στοιχείων της κοινωνικής αναπαραστάσης της πολιτικής και των πολιτικών από ένα δείγμα φοιτητών και των γονιών τους. Συγκεκριμένα στην παρούσα έρευνα συμμετέχουν 171 φοιτητές κοινωνικών επιστημών (Τμήμα Ψυχολογίας και Κοινωνιολογίας) ηλικίας 18-22 ετών και 106 γονείς φοιτητών, ηλικίας 40-63 ετών. Η μέθοδος που χρησιμοποιήθηκε για τη συλλογή των δεδομένων είναι η συνειρμική. Προτείνουμε στα υποκείμενά μας τις λέξεις-ερέθισμα «πολιτική» και «πολιτικοί» και τους ζητάμε να μας γράψουν τις τρεις πρώτες λέξεις που τους έρχονται στο μυαλό. Με το υλικό αυτό εντοπίζουμε το κατηγοριακό σύστημα που χρησιμοποιούν τα υποκείμενα. Η συχνότητα των λέξεων και η σειρά εμφάνισής τους μας βοηθά να συνάγουμε υποθέσεις στο επίπεδο της κεντρικότητας των αναπαραστασιακών στοιχείων. Μία παραγοντική ανάλυση αντιστοιχιών στην οποία υποβλήθηκαν τα δεδομένα μας δείχνει μία διαφοροποιημένη πρόσληψη της πολιτικής και των πολιτικών ανάλογα με την κοινωνική ταυτότητα των υποκειμένων. Έτσι, οι φοιτητές δίνουν έμφαση στο θεσμικό ορισμό της πολιτικής (Εκλογές, Κόμματα, Κυβέρνηση, Βουλή, Σύνταγμα..., ενώ οι γονείς τους τονίζουν τη Διαφθορά, το Ψέμα, το Συμφέρον, το Ρουσφέτι, την Αδιαφορία...).

Οι κοινωνικές αναπαραστάσεις των νέων για την Πολιτική στην Ελλάδα

Γκέκα Μαρία

Η προτεινόμενη ανακοίνωση* εντάσσεται στο πεδίο ερευνών των Κοινωνικών Αναπαραστάσεων έχοντας ως αντικείμενο μελέτης τη σχέση των νέων με την πολιτική.

Στα πλαίσια αυτής της ερευνητικής εργασίας στόχος μας ήταν η συλλογή του αναπαραστασιακού περιεχομένου της πολιτικής στους νέους, με σκοπό την εξή-

γηση και κατανόηση της πολιτικής συμπεριφοράς τους.

Έχοντας ως θεωρητικό πλαίσιο το μοντέλο των Κοινωνικών Αναπαραστάσεων η γενική υπόθεση της παρούσας έρευνας στηρίζεται στην παρακάτω άποψη: οι κοινωνικές αναπαραστάσεις καθοδηγούν τη δράση και τη συμπεριφορά των ατόμων και των κοινωνικών ομάδων. Κάθε κοινωνική ομάδα κατέχει το δικό της πολιτιστικό και ιδεολογικό υπόβαθρο σύμφωνα με την κοινωνική της θέση, με αποτέλεσμα τη διαμόρφωση των δικών της κοινωνικών αναπαραστάσεων (Jodelet, 1989, Abric, 1994). Πιο συγκεκριμένα, οι υποθέσεις έρευνας είναι οι εξής:

— η συμπεριφορά της αδιαφορίας και της απάθειας την οποία οι νέοι εκδηλώνουν σήμερα απέναντι στην πολιτική, μπορεί να εξηγηθεί μέσα από ένα αναπαραστασιακό περιεχόμενο της πολιτικής, κατά κύριο λόγο αρνητικό.

— διαφοροποίηση του αναπαραστασιακού περιεχομένου μεταξύ των νέων που είναι εγγεγραμμένοι σε μια πολιτική παράταξη σε σχέση απ' αυτούς που δεν είναι, μεταξύ των αγοριών και των κοριτσιών καθώς και μεταξύ των μαθητών λυκείου, των σπουδαστών των Τ.Ε.Ι. και των φοιτητών Πανεπιστημίου.

Το εξεταζόμενο δείγμα συνέθεσαν 176 υποκείμενα. Νέοι ηλικίας από 17 έως 24 ετών, εγγεγραμμένοι σε μια πολιτική παράταξη (29%) ή μη εγγεγραμμένοι (71%), αγόρια (56%) και κορίτσια (44%), μαθητές λυκείου (26%), σπουδαστές των Τ.Ε.Ι. (36%) και φοιτητές Πανεπιστημίου (38%). Η έρευνα πραγματοποιήθηκε στη βόρεια Ελλάδα (Θεσσαλονίκη, Κοζάνη, Πτολεμαΐδα), την άνοιξη του 1996.

Για τη συλλογή των δεδομένων χρησιμοποιήθηκε η μέθοδος των ελεύθερων ειρμών (association libre des mots) στη λέξη ΠΟΛΙΤΙΚΗ. Ζητήθηκε από τα 176 υποκείμενα να καταγράψουν τους ελεύθερους ειρμούς (8 με 10 λέξεις) που τους δημιουργούσε η λέξη Πολιτική. Τα συλλεγόμενα δεδομένα (1591 λέξεις) υποβλήθηκαν στις παρακάτω αναλύσεις:

— περιγραφική ανάλυση των συλλεγομένων λέξεων (analyse descriptive)

— ανάλυση των λέξεων σύμφωνα με τη σειρά εμφάνισης

— ανάλυση θεματικών κατηγοριών

— analyse factorielle des correspondances (στατιστική ανάλυση)

Από τις παραπάνω αναλύσεις προέκυψαν πολύ ενδιαφέροντα αποτελέσματα. Συνοπτικά αναφέρουμε τα εξής:

— τα κύρια χαρακτηριστικά της πολιτικής για τους νέους είναι το ψέμα, το ρουσφέτι, τα συμφέροντα και οι υποσχέσεις. Μάλιστα, σύμφωνα με την ανάλυση της σειράς εμφάνισης των λέξεων προέκυψε ότι η λέξη ψέμα ήταν για τους περισσότερους ο πρώτος ειρμός (64%)

— οι θεματικές κατηγορίες προέβαλαν το σημαντικό ρόλο των πολιτικών και της ηθικής τους στη σφαίρα της πολιτικής έννοιας, την υπάρχουσα κοινωνική αταξία

καθώς και το θεσμικό και ιδεολογικό χαρακτήρα της πολιτικής — τέλος, σύμφωνα με τα αποτελέσματα της *analyse factorielle des correspondances* (στατιστική ανάλυση) η κοινωνική αναπαράσταση των αγορών για την πολιτική διαφοροποιείται σαφώς απ' αυτήν των κοριτσιών, των εγγεγραμμένων σε μία πολιτική παράταξη από τους μη εγγεγραμμένους. Επίσης, το γεγονός ότι κάποιος μπορεί να είναι μαθητής λυκείου, σπουδαστής των Τ.Ε.Ι. ή φοιτητής Πανεπιστημίου αποτελεί βασικό παράγοντα στη διαφοροποίηση της κοινωνικής αναπαράστασης για την πολιτική.

* Η προτεινόμενη έρευνα εγγράφεται στα πλαίσια της μεταπτυχιακής εργασίας, η οποία πραγματοποιήθηκε στο τμήμα Κοινωνικής Ψυχολογίας της Ecole des Hautes Etudes en Sciences Sociales (E.H.E.S.S.) στο Παρίσι, υπό την επίβλεψη της κ. Denise JODELET, Διευθύντρια Σπουδών, με θέμα «Οι κοινωνικές αναπαραστάσεις της πολιτικής στους νέους: επιδράσεις του Ευρωπαϊκού πλαισίου στις εθνικές θέσεις. Συγκριτική έρευνα: Ελλάδα-Γαλλία».

ΣΥΜΠΟΣΙΟ: ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

Πρόεδρος: Παπαστάμου Στάμος, Πάντειο Πανεπιστήμιο

ΣΥΜΠΟΣΙΟ: ΣΠΟΥΔΕΣ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ ΑΣΚΗΣΗ ΤΟΥ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΟΣ ΤΟΥ ΨΥΧΟΛΟΓΟΥ: ΣΗΜΕΡΙΝΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ

Συντονιστής: Παπαστάμου Σ., Πάντειο Πανεπιστήμιο

*Ομιλητές: Παρασκευόπουλος Ι., Ενκλείδη Α., Παπαδάκης Θ., Καράμπελας Α.,
Τομέας Ψυχολογίας Πανεπιστημίου Αθηνών, Ελληνική Ψυχολογική Εταιρεία,
Σύλλογος Ελλήνων Ψυχολόγων*

Το Συμπόσιο αυτό αποτελεί έκφραση της συνεργασίας ανάμεσα στην Ελληνική Ψυχολογική Εταιρεία (ΕΛΨΕ) και το Σύλλογο Ελλήνων Ψυχολόγων (ΣΕΨ) σε δύο επίκαιρα θέματα: την πανεπιστημιακή εκπαίδευση στην ψυχολογία και τη σύνδεσή της με το επάγγελμα του ψυχολόγου.

Ειδικότερα θέματα που θα αναπτυχθούν είναι:

- Η οργάνωση και οι προοπτικές των πτυχιακών και μεταπτυχιακών προγραμμάτων ψυχολογίας στη χώρα μας.
- Οι τάσεις ανάπτυξης και εξειδίκευσης του επαγγέλματος στην Ελλάδα και την Ευρώπη.

- Η συνεργασία πανεπιστημίου και επαγγελματιών χώρων με στόχο την οργάνωση της πρακτικής άσκησης των φοιτητών και την ενίσχυση της επαγγελματικής κατάρτισής τους.

ΣΥΜΠΟΣΙΟ: Η ΠΡΩΤΟΓΕΝΗΣ ΠΡΟΛΗΨΗ ΤΗΣ ΧΡΗΣΗΣ ΕΞΑΡΤΗΣΙΟΓΟΝΩΝ ΟΥΣΙΩΝ

*Πρόεδρος: Παρασκευόπουλος Ι., Πανεπιστήμιο Αθηνών
Συμμετέχοντες Λεκάκης Γ., Χαραλαμπίδης Β., Μπαφέ Ν.*

Η Πρωτογενής Πρόληψη της Χρήσης Εξαρτησιογόνων Ουσιών. Βασικές έννοιες και φιλοσοφία

Λεκάκης Γ., Ψυχολόγος

Γίνεται αναφορά σε βασικές έννοιες που αναφέρονται στο πεδίο της πρωτογενούς πρόληψης έτσι όπως ιστορικά εμφανίστηκαν.

Στη συνέχεια παρουσιάζεται η εξέλιξη της φιλοσοφίας της πρωτογενούς πρόληψης και των θεωρητικών βάσεων στις οποίες στηρίζεται. Στα πλαίσια αυτά παρουσιάζονται οι στόχοι της πρωτογενούς πρόληψης και γίνεται κριτική αναφορά στην εστίαση στη συμπεριφορά της χρήσης εξαρτησιογόνων ουσιών. Αναδεικνύεται έτσι το ενιαίο πεδίο της πρόληψης στον τομέα της ψυχικής υγείας στο οποία εντάσσονται συμπεριφορές όπως η χρήση εξαρτησιογόνων ουσιών.

Τέλος, προτείνεται η ειδική προσέγγιση στον τομέα της πρωτογενούς πρόληψης γενικότερα, που στηρίζεται στην ανάλυση του Λόγου που κάθε υποκείμενο αρθρώνει σε σχέση με τη δομική λειτουργία του γενικότερου πλαισίου που αυτό εντάσσεται και τη «θέση» που το πλαίσιο αυτό τοποθετεί το ανθρώπινο υποκείμενο.

Όρια και δυνατότητες της Πρωτογενούς Πρόληψης στο χώρο του σχολείου

Χαραλαμπίδης Β., Ψυχολόγος

Το σχολείο μπορεί να ενισχύσει ή να αποδυναμώσει προβληματικές συμπεριφορές ή ψυχικά προβλήματα του νέου που τα αίτιά τους μπορούν να αναζητηθούν στην οικογένεια σε προηγούμενες εξελικτικές φάσεις, παίζοντας έτσι έναν αποφασιστικό ρόλο στην ωρίμανση της προσωπικότητάς του.

Το ρόλο αυτό μπορεί να τον επιτελέσει μέσα από:

- Την προσφορά εναλλακτικών ενήλικων προτύπων ταύτισης.

- Τη διεύρυνση της εμπειρίας και των γνώσεων του νέου.
 - Τη διευκόλυνση της πορείας του νέου προς τη δημιουργία της κοινωνικής του ταυτότητας.
 - Την «αναμέτρηση» με τον εαυτό του και την κατανόηση των δυνατοτήτων και των ορίων του μέσα σε ένα πλαίσιο αλληλοσεβασμού και ασφάλειας.
- Προς αυτή την κατεύθυνση μια προληπτική παρέμβαση στο σχολικό πλαίσιο αφορά τρία επίπεδα:
- Ένα δομικό επίπεδο
 - Ένα επίπεδο περιεχομένου
 - Ένα επίπεδο διαπροσωπικών σχέσεων

Παρουσίαση του υλικού Πρωτογενούς Πρόληψης «Στηρίζομαι στα Πόδια μου»

Μπαφέ Ν., Ψυχολόγος

Το «Στηρίζομαι στα Πόδια μου» είναι ένα εκπαιδευτικό υλικό που προτείνεται για να εφαρμοστεί από εκπαιδευτικούς της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης στα πλαίσια ενός προγράμματος πρόληψης της χρήσης εξαρτησιογόνων ουσιών στους μαθητές.

Η εφαρμογή του υλικού αυτού προϋποθέτει κατάλληλη επιμόρφωση των εκπαιδευτικών που επιθυμούν να το χρησιμοποιήσουν. Βασίζεται στις μεθόδους ενεργητικής μάθησης και προτρέπει τον εκπαιδευτικό να αναλάβει ένα νέο ρόλο που προωθεί τη δημιουργία κλίματος εμπιστοσύνης, κατανόησης και συνεργασίας στην τάξη. Το υλικό αποτελείται από έξι θεματικές ενότητες (βιβλία). Τελικός στόχος της εφαρμογής του εκπαιδευτικού αυτού υλικού είναι η ολόπλευρη ανάπτυξη της προσωπικότητας του παιδιού που θα του επιτρέψει να προάγει τη σωματική, κοινωνική και ψυχική του υγεία.

ΣΥΜΠΟΣΙΟ: ΚΑΤΑΣΚΕΥΗ ΚΑΙ ΣΤΑΘΜΙΣΗ ΨΥΧΟΜΕΤΡΙΚΩΝ ΚΑΙΜΑΚΩΝ

Πρόεδρος: Παρασκευόπουλος Ι.Ν., Πανεπιστήμιο Αθηνών

Συμμετέχοντες: Γεώργας Δ., Πανεπιστήμιο Αθηνών,

Μπεζεβέγκης Η. Πανεπιστήμιο Αθηνών, Γιαννίτσας Ν. Πανεπιστήμιο Αθηνών,

Χατζηγηρόστου Χ. Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

Παρουσίαση αποτελεσμάτων ερευνητικών προγραμμάτων του Ψυχομετρικού

Εργαστηρίου του Τομέα Ψυχολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών για την κατασκευή και στάθμιση ψυχομετρικών κλιμάκων.

Ειδικότερα θα γίνει παρουσίαση:

α) Της προσαρμογής και στάθμισης στην Ελλάδα της κλίμακας νοημοσύνης για παιδιά Hellenic WISC - III.

β) Της κλίμακας του Αθηνά Τεστ για τη διάγνωση δυσκολιών μάθησης και προσαρμογής.

γ) Της κατασκευής κλίμακας για την αξιολόγηση του «Ενδοπροσωπικού - Εξωπροσωπικού Ελέγχου» (Locus of Control).

δ) Δέσμης ερωτηματολογίων (checklists) για την αξιολόγηση ατομικών διαφορών στην προσωπικότητα, για τη διαφορική αξιολόγηση ατομικών και κοινωνικών δεξιοτήτων των παιδιών, καθώς και για την αξιολόγηση της ψυχοδυναμικής του ψυχολογικού κλίματος και της ψυχοδυναμικής της σχολικής τάξης και της οικογένειας.

ΣΥΜΠΟΣΙΟ: ΨΥΧΟΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ: ΔΙΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

Οργανωτής: Ρήγα Α. Β., Πανεπιστήμιο Κρήτης

Συζητητής: Μαρκαντώνης Ι., Πανεπιστήμιο Αθηνών

Ομιλητές: Μαρκαντώνης Σ. Ι., Ρήγα Α. Β., Κόλλια Σ., Τζαβάρα Α.,

Δαμιονάκου Σ., Παναγιωτακόπουλος Δ., Τσιομίδου Ε.

Προς αναζήτηση της ταυτότητας της ψυχολογικής επιστήμης: επιστημολογική προσέγγιση

Μαρκαντώνης Ιωάννης, Πανεπιστήμιο Αθηνών

Στην αλλαγή δομών και λειτουργιών του κοινωνικού / πολιτισμικού γίνεσθαι στοιχούν αναδομήσεις στη διερεύνηση, τη σκοποθεσία και την οργάνωση των ανθρωπολογικών επιστημών. Η ψυχολογία ως η κυριότερη μεταξύ των επιστημών βρίσκεται στο επίκεντρο του επιστημολογικού ενδιαφέροντος για ριζική αναθεώρηση της επιστημονικής της ταυτότητας. Ιδιαίτερη έμφαση δίδεται στη σημασία της μετανεωτερικότητας, διεπιστημονικότητας, ολικότητας της επιστήμης.

Οι Κοινωνικές Αναπαραστάσεις των Νέων για την Εθνική και Ευρωπαϊκή ταυτότητα: Εγω-οικολογική προσέγγιση

Ρήγα Αναστασία-Βαλεντίνη, Πανεπιστήμιο Κρήτης

Μελετάται και αναλύεται μέσω της εγω-οικολογικής προσέγγισης η Εθνική και Ευρωπαϊκή ψυχοκοινωνική ταυτότητα των Νέων Ελλήνων, ηλικίας 19-28 ετών (μελέτη περιπτώσεων). Διερευνώνται οι συγκεκριμένοι μηχανισμοί της σκέψης βάθους των ερωτώμενων με σκοπό την παραγωγή των αναπαραστάσεων του κοινωνικού και ψυχικού κόσμου. Η ανάλυση των θεματικών πρωτόκολλων παραπέμπει στην εκδίπλωση διαφοροποιημένων και αντιτιθέμενων μεταξύ τους ταυτοτήτων (της Ελληνικής και της Ευρωπαϊκής). Η Ευρωπαϊκή ταυτότητα εκλαμβάνεται από τα Υποκείμενα, για μεν τους άνδρες ως ένα πλήρες συμμετρικό πρότυπο αντίθεσης προς τον ελληνικό Εαυτό, για δε τις γυναίκες ως πρότυπο διαφοροποίησης. Για την ομάδα η Εθνική / Ευρωπαϊκή ταυτότητα οργανώνεται γύρω από τις βασικές Αναπαραστατικές Ενότητες έννοιες πολιτισμός, συναίσθημα, αυθορμητισμός, ψυχρότητα, αδιαφορία, που αποτελούν και τον πυρήνα του παρορμητικού δίκτυου αξιών του Εαυτού των Νέων Ελλήνων.

Η Νεοελληνική ταυτότητα ανάμεσα στην Ανατολή και στη Δύση σχετικά με το λαϊκό αστικό τραγούδι: Το ρεμπέτικο

Κόλλια Ζαφειρία, Πανεπιστήμιο Κρήτης

Μια έρευνα σχετικά με την εθνική και/ή πολιτιστική ταυτότητα των Ελλήνων. Αναφέρεται στην ψυχο-κοινωνιολογική έννοια της συλλογικής ταυτότητας και χρησιμοποιεί το θεωρητικό πλαίσιο που προτείνει ο M. Oriol, ο οποίος αντιπαράθετει διαλεκτικά την παραγωγή της από τους επίσημους μηχανισμούς (θεσμική ολοποίηση) και εκείνη που πραγματοποιείται από τα συγκεκριμένα άτομα (υπαρξιακή ολοποίηση).

Αυτή η τελευταία μοιάζει να είναι ιδιαίτερα εμφανής στην Ελλάδα από τη σπουδαιότητα του λαϊκού τραγουδιού, που σημαδεύει την αντίθεση ανάμεσα στην αστική τάξη (στραμμένη προς τη Δύση) και τις κατώτερες κοινωνικές τάξεις (στραμμένες προς την Ανατολή).

Η κοινωνικο-ιστορική μελέτη του τραγουδιού και η ανάλυση περιεχομένου 100 συνεντεύξεων, επιβεβαιώνουν αυτή την αντίθεση και δείχνουν ότι τα «λαϊκά στρώματα» επιδιώκουν τη θεσμοθέτηση (μέσω της εκπαίδευσης) των πηγών της ταυτότητάς τους.

Η ταυτότητα της ψυχολογίας μέσα από τη φιλοσοφία της ύπαρξης. Φαινομενολογική προσέγγιση

Δήμου-Τζαβάρα Αναστασία

Η φιλοσοφία της ύπαρξης έχει μελετήσει μεταξύ άλλων το συναισθηματικό κόσμο του ανθρώπου, που ως γνωστόν εμπίπτει επίσης στο ενδιαφέρον της ψυχολογίας. Αυτά που η ψυχολογία εξετάζει συνήθως κατά τρόπο αποσπασματικό και εξειδικευμένο, η φιλοσοφία της ύπαρξης τα εντάσσει στην έννοια του ανθρώπινου υπάρχουν και γενικότερα του κόσμου, όπου ζει ο άνθρωπος. Πρόκειται –σύμφωνα με τη φαινομενολογική σχολή– για βιωματικά φαινόμενα που μπορούν να προσεγγισθούν μέσα από μια μη-εμπειρική αποστασιοποίηση («ειδητική αναγωγή»), της οποίας βασικό επίτευγμα είναι η σύλληψη του συνόλου των φαινομένων ως ενός «κόσμου ζωής» (Lebenswelt). Από εδώ η ψυχολογία μπορεί να αντλήσει μια θεμελιωμένη συνάφεια φαινομένων, ως προ-εμπειρική προϋπόθεση της κατεξοχήν εμπειρικής (δηλ. περιγραφικής και πειραματικής) ψυχολογικής επεξεργασίας.

Οικογένειες Τσιγγάνων: Ταυτότητα, προσδιορισμοί και στερεότυπα. Μελέτη περιπτώσεων των τσιγγάνων της Ελλάδας

Ρήγα Αναστασία-Βαλεντίνη, Δαμιονάκου Σοφία, Πανεπιστήμιο Κρήτης

Τα σύγχρονα στοιχεία που έχουν συλλεγεί διεθνώς από τους επιστήμονες που ασχολούνται με την ποικιλία των προβλημάτων των τσιγγάνων, παραθέτουν απόψεις σχετικά με μια ιδιαίτερη υπο-πολιτισμική ταυτότητα στις χώρες διαμονής τους.

Οι ίδιοι οι Τσιγγάνοι αλλά και οι Τοπικές αρχές κάθε τόπου διαμονής τους, δανείστηκαν αυτή την έννοια της ξεχωριστής φυλής με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά, για να αντιμετωπίσουν από τη μια την κριτική και από την άλλη για να δικαιολογήσουν την προκατάληψη που υφίστανται οι μάζες των ανθρώπων που ζουν κατά νομάδες.

Οι Τσιγγάνοι, ως κομμάτι της νομαδικής κοινότητας, βρίσκονται κάτω από την ομπρέλα της προκατάληψης και στερεότυπης εικόνας, που εμφανίζουν οι περιθωριακές ομάδες με τα χαρακτηριστικά που διέπουν αυτές τις ομάδες π.χ. εγκληματικότητα, φτώχεια, αναλφαβητισμός κ.ά.

Σκοπός αυτής της έρευνας είναι η μελέτη και η διερεύνηση των στερεοτύπων και των προκαταλήψεων που προσδιορίζουν την τσιγγάνικη φυλή στην Ελλάδα.

Η έρευνα διεξάγεται στην περιοχή της πρωτεύουσας (Αγ. Βαρβάρα και Ζεφύρι).

Οι οικογένειες των τσιγγάνων προσεγγίζονται με τη φαινομενολογική προσέγγιση του Van Kaan, μέσα από την ιστορία της οικογένειας.

Αστικό Λαϊκό Τραγούδι και ψυχολinguιστολογική προσέγγιση της λέξης «ρεμπέτης»

Παναγιωτακόπουλος Δήμος, Πανεπιστήμιο Κρήτης

Ζωντανό κομμάτι της λαϊκής μουσικής ελληνικής παράδοσης και του νεοελληνικού πολιτισμού αποτελούν τα ρεμπέτικα τραγούδια τα οποία περνούν μηνύματα και αναπαραστάσεις ιστορικών, πολιτικών και κοινωνικών διαδρομών.

Στην παρούσα εισήγηση παρουσιάζεται μια ιδιαίτερη ψυχολinguιστολογική ανάλυση της λέξης «Ρεμπέτης», όπως αυτή εξηγείται από την ετυμολογική και δομο-λειτουργική ανάλυση του ιδεογραφήματος των ελληνικών γραμμάτων που τα δομούν. Μέσω αυτής της αναλυτικής προσέγγισης διερευνάται η επίδραση της ρεμπέτικης κουλτούρας στη δημιουργία της νεοελληνικής πολιτισμικής μας ταυτότητας.

Η ψυχοκοινωνική ταυτότητα των νέων αγροτών και η σχέση της με τη διαδοχή στο γεωργικό επάγγελμα

Τσιομίδου Ελένη

Η μεταβιομηχανική εποχή έχει θέσει σήμερα νέα δεδμένα για τους ανθρώπους του αγροτικού κόσμου. Τα προβλήματα που ακολούθησαν τη βιομηχανική ανάπτυξη δημιούργησαν μια τάση αμφισβήτησης και επιστροφής στην παράδοση της αγροτικής κουλτούρας.

Η έρευνα που προτείνεται στοχεύει στην αναζήτηση των προϋποθέσεων δημιουργίας μιας νέας ψυχοκοινωνικής ταυτότητας στους νέους του αγροτικού χώρου μέσω των αλλαγών που ενθαρρύνονται από Κοινοτικά Προγράμματα και κινήματα νέων αγροτών που στοχεύουν να αναπτύξουν το αίσθημα της υπευθυνότητας έναντι των νέων δεδομένων της μεταβιομηχανικής εποχής και την πρωτοβουλία για μια κριτική τους αντιμετώπιση.

Η μεθοδολογία που επιλέχθηκε είναι οι ιστορίες ζωής και ειδικότερα οι ιστορίες οικογενειών, η οποία είναι μία μέθοδος ανάλυσης ποιοτικής έρευνας που στόχο έχει την ανεύρεση της διαπλοκής του υποκειμενικού και κοινωνικού χώρου, μέσα από τη διερεύνηση των σύνθετων προβλημάτων και βιωματικών εμπειριών του υποκειμένου.

Οι περιπτώσεις που θ' αναλυθούν αφορούν νέους 4 περιοχών της χώρας με διαφορετική δομή αγροτικού τομέα: Πεδινή (Θεσσαλία), Ορεινή (Ήπειρος), Τουριστική (Κρήτη) και Μειονεκτική (Θράκη).

ΣΥΜΠΟΣΙΟ: ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΟΔΗΓΩΝ ΑΓΩΝΩΝ ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΟΥ (ΔΟΚΙΜΑΣΤΕΣ) ΚΑΤΑ ΤΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ 24ΩΡΗΣ ΕΠΙΒΑΡΥΝΣΗΣ

*Πρόεδρος: Σταλίκας Α., Εθνικό Κέντρο Αθλητικών Ερευνών
Ομιλητές: Σταλίκας Α., Τσοπανάκης Α., Φιλιππακόπουλος Π.*

Σκοπός της μελέτης αυτής ήταν να διερευνηθεί εάν και κατά πόσον υπάρχει stress και επιβάρυνση σε 24ωρη συνεχή δοκιμασία. Αξιολογήθηκαν τόσο ψυχολογικοί όσο και βιοχημικοί παράμετροι.

Ψυχολογικοί παράμετροι: Ικανότητα οπτικού προσανατολισμού, αντίδραση stress, ικανότητα προσοχής με επιβάρυνση, δερματική θερμοκρασία, καρδιακή συχνότητα και σταθερότητα άνω άκρων.

Βιοχημικοί παράμετροι: Παράγοντες σωματικού stress, σωματικής κόπωσης, αντιοξειδωτικοί, αιματολογικοί παράμετροι και μυϊκή ενεργοποίηση.

Οι μετρήσεις πραγματοποιήθηκαν στην πίστα Ντε Λεβάντε, στο Μπάρι της Ιταλίας για να δοκιμαστεί η αντοχή τεσσάρων αυτοκινήτων από τα best sellers της ελληνικής αγοράς αλλά και των 8 ανθρώπων που τα οδηγούσαν επί 24 συνεχείς ώρες.

Διαδικασία αξιολόγησης: Η διαδικασία όριζε να υπάρξουν τρεις αιμοληψίες. Μία εργαστηριακή αξιολόγηση πέντε ημέρες πριν τη δοκιμασία, μία 60 λεπτά μετά την έναρξη και η τελευταία ευθύς μετά το πέρας της. Για την ψυχολογική αξιολόγηση οι οδηγοί αξιολογήθηκαν συνολικά πέντε φορές. Μία πέντε ημέρες πριν τη δοκιμασία στο ΕΚΑΕ, στη συνέχεια τριάντα (30) λεπτά πριν την εκκίνηση, μετά την 2η ώρα, μετά την 12η και στο τέλος της 24ης στην πίστα δοκιμών.

Αποτελέσματα - Συμπεράσματα: Οι πιο εντυπωσιακές αλλαγές παρατηρήθηκαν στη ραγδαία αύξηση του ορμονικού δείκτη stress που αυξανόταν από φάση σε φάση, ενώ για το ψυχικό stress τα αποτελέσματα ήταν σχεδόν αντίστροφα. Έδειξαν ότι η μέγιστη ψυχική επιβάρυνση-κόπωση παρατηρήθηκε 30 λεπτά πριν την εκκίνηση και κατά τη 12η ώρα. Επίσης οι υψηλότεροι δείκτες μετρήθηκαν πριν την εκκίνηση επιβεβαιώνοντας το προ-εκκινήτικο άγχος των οδηγών.

Έχουμε λοιπόν ένα σαφή διαχωρισμό στο χρόνο παρουσίας μεταξύ της φυσικής και της ψυχικής κόπωσης. Επίσης οι ψυχολογικές μετρήσεις έδειξαν παρατεταμένη σταθερότητα στρες σε όλες τις ώρες οδήγησης, παρατεταμένη σταθερότητα ρυθμού προσοχής και ενεργοποίηση του οργανισμού σε ελεγχόμενα επίπεδα.

(Τα πλήρη αποτελέσματα, ψυχολογικά και βιοχημικά, θα παρουσιαστούν κατά τη διάρκεια του Συμποσίου).

Η ΨΥΧΑΝΑΛΥΣΗ ΚΑΙ Η ΨΥΧΟΘΕΡΑΠΕΙΑ ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΣΤΙΣ ΨΥΧΟΠΑΘΟΛΟΓΙΕΣ ΤΟΥ ΣΗΜΕΡΑ

Πρόεδρος: Συνοδινού Κλαίρη, Πάντειο Πανεπιστήμιο

Συμμετέχοντες: Ζερβής Χ., Στεφανάτος Γ.

Ψυχική δομή και ψυχαναλυτική ευαισθησία στο χώρο και στο χρόνο

Συνοδινού Κλαίρη, Πάντειο Πανεπιστήμιο

Οι μεθοριακές καταστάσεις, ως αντικείμενο ηυξημένου ενδιαφέροντος από την πλευρά των ψυχαναλυτών τα τελευταία χρόνια, παρουσιάζουν για μας το πλεονέκτημα να αποτελούν ενδεικτικό παράδειγμα της εξέλιξης της ψυχαναλυτικής ψυχοπαθολογίας και θεραπευτικής, όπως επίσης και των επιστημολογικών προβληματισμών που τίθενται, όσον αφορά την επίδραση του τύπου του ενδιαφέροντος και του θεωρητικού σχήματος που διαθέτει ο ψυχαναλυτής επάνω στον τύπο των διαταραχών που διαπιστώνει στους ασθενείς του και αντίστροφα. Λέγοντάς το διαφορετικά, είναι οι μεθοριακές καταστάσεις, η συνηθισμένη ψυχοπαθολογική κατάσταση της εποχής μας, όπως ήταν οι νευρώσεις πριν από μερικές δεκαετίες ή πρόκειται για μια νεότερη διατύπωση ψυχοπαθολογικών συμπλεγμάτων που θα είχαν ονομαστεί διαφορετικά πριν από μερικές δεκαετίες; Μήπως το ένα ισοδυναμεί με το άλλο με την έννοια ότι δεν υφίσταται ψυχοπαθολογική οντότητα πέρα από το βλέμμα του ψυχοπαθολόγου, αφού αυτό το βλέμμα δεν αποτελεί μόνο αισθητήριο όργανο αλλά και οργανωτή που μπορεί να υπάρξει μόνο σε μια κοινωνία μια δεδομένη εποχή;

Η τελευταία τοποθέτηση ίσως επιτρέπει να ξεπεραστεί η απορία, συνδέοντας τον ψυχαναλυτή με το αντικείμενό του, όπως είναι και φυσικό, αφού είναι αυτό το «αντικείμενο» μέσα του αυτή τη φορά, δηλαδή η ασυνείδητη διάστασή του στο δικό του ψυχικό του όργανο, που διαμορφώνει την ψυχαναλυτική του ευαισθησία και αντιληπτικότητα.

Οι μεθοριακές καταστάσεις παραπέμπουν σε μια προγενετήσια προβληματική που τοποθετείται όμως μετά τη στοιχειώδη συγκρότηση του πυρήνα του Εγώ, σε βαθμό που να αποφεύγεται ο κίνδυνος του ψυχωσικού κατακερματισμού. Ο τραυματισμός είναι σεξουαλικού χαρακτήρα αλλά επιδρά σε ένα ανώριμο και ανίσχυρο Εγώ που δεν είναι έτοιμο να τον υποδεχθεί και να τον μεταβολίσει σε μια οιδιπόδεια προοπτική. Η συγκρότηση του ψυχικού συμπλέγματος δεν είναι ούτε συμβιωτική ούτε τριαδική αλλά ασύμμετρα δυαδική, με τον πόλο του Εγώ του ατόμου σε αδύναμη θέση, στηριζόμενο ανακλιτικά επάνω στη μητέρα.

Η προβληματική που προτείνουμε περιλαμβάνει την άποψη ότι η έλλειψη συμ-

βολικής τριαδικής δόμησης, που αντανακλάται σε ένα κοινωνικό και οικογενειακό επίπεδο αποδίδει το ψυχικό σύμπλεγμα που βρίσκεται στη βάση της μεθοριακής κατάστασης, ενδεικτικού παραδείγματος σύγχρονης ψυχοπαθολογικής δομής.

Η συμβολή κοινωνικών παραγόντων στη διαμόρφωση του ψυχικού οργάνου στο πλαίσιο της εξέλιξης της ψυχαναλυτικής θεωρίας

Ζεοβή Χρήστος, Πάντειο Πανεπιστήμιο

Το φροϋδικό μεταψυχολογικό σχήμα της ψυχικής διαταραχής διαμορφώθηκε στα τέλη του 19ου αιώνα επάνω στο πρότυπο της ενδοψυχικής νευρωσικής σύγκρουσης, που θα μπορούσε σχηματικά να αναπαρασταθεί ως αντίθεση ανάμεσα στην επιθυμία και στην απαγόρευση, στο πλαίσιο ψυχοπαθολογικών οντοτήτων που ονομάστηκαν από τον Φρόυντ ψυχονευρώσεις άμυνας. Η ενδοψυχική σύγκρουση θεωρήθηκε βεβαίως αντανάκλαση προτύπων οικογενειακών και κοινωνικών ηθών και σχέσεων που συνδέονται με τις αρχές της κοινωνικής οργάνωσης και των οποίων κάποια ποιοτικά ή ποσοτικά χαρακτηριστικά μπορούν πιθανότατα να μεταβληθούν τουλάχιστον οριακά αναλόγως με τον τόπο και τη στιγμή της ιστορίας της ανθρωπότητας.

Το φάσμα εφαρμογής της ψυχαναλυτικής θεραπείας διευρύνθηκε στη συνέχεια. Στην παρούσα φάση, η ψυχαναλυτική προσέγγιση φαίνεται να έχει περάσει, κατά κύριο λόγο, σε ένα ευρύ φάσμα διαταραχών, που σχετίζονται με παθολογικές προσωπικότητες, στη βάση των οποίων αποτυπώνονται νέου τύπου οικογενειακές και διανθρώπινες σχέσεις συνδεδεμένες με νέα κοινωνικά δεδομένα.

Στο πλαίσιο της ίδιας εξέλιξης, το ζητούμενο δεν είναι πλέον μόνο η εξάλειψη συγκεκριμένων επωδύνων συμπτωμάτων αλλά επίσης και η αντιμετώπιση διαφόρων τύπων ψυχολογικής δυσπραγίας, με τη μορφή σχεσιακής και κοινωνικής δυσχέρειας και απομόνωσης, έλλειψης κοινωνικής και προσωπικής ολοκλήρωσης, αναζήτησης μιας ταυτότητας για το άτομο. Η δυσχερής αναγνώριση της τελευταίας είναι στο μέτρο των ελλειπών ή προβληματικών ταυτίσεων και της περιορισμένης εσωτερικής διαφοροποίησης στο πλαίσιο μιας ρηχής εξέλιξης μετουσίωσης της ενορμητικής έκφρασης, που σχετίζεται με τη σειρά της με αντιστοίχου ποιότητας επιπεδώσεις σε ένα κοινωνικό επίπεδο. Συγκεκριμένα, η ευρέως διαπιστούμενη σε ένα κοινωνικό επίπεδο «έλλειψη ιδανικών, στόχων ή οράματος» αντανακλάται, σε ένα ενδοψυχικό επίπεδο, σε περιορισμένης έκτασης μετουσιωτικές μεταλλαγές που συνδέονται με ατελείς εσωτερικές διαφοροποιήσεις συστημάτων όπως το Υπερεγώ ή το Ιδεώδες του Εγώ. Η οιδιπόδεια απόθνηξη βέβαια λαμβάνει χώρα, αλλά συχνά είναι ατελής και δεν συνοδεύεται από την εσωτερική

κευση στέρεων σχημάτων ψυχικής δόμησης που θα σηματοδοτούσαν όχι μόνο αποδεκτές απαγορεύσεις αλλά και δημιουργικές διεξόδους σε κοινωνικό ή ηθικό επίπεδο. Η ασαφής σε σχέση με το παρελθόν οριοθέτηση ρόλων, κανόνων και γενεών στην οικογένεια και την κοινωνία, η σχετική απελευθέρωση της επιθετικής και λιμπιντικής ενορμητικής έκφρασης μείωσαν την ένταση της νευρωσικής σύγκρουσης ανάμεσα στην επιθυμία και την απαγόρευση και πιθανώς υποθήκευσαν παραδοσιακές δημιουργικές διεξόδους.

Εμπόδια και αδιέξοδα στο έργο ποιήσεως εαυτού: Το παράδειγμα της εφηβείας

Στεφανάτος Γεράσιμος, Ψυχίατρος

Το υποκείμενο, σ' όλη τη διάρκεια της ύπαρξής του στην ψυχική σκηνή, εικοποιεί, λεκτικοποιεί και αυτοερμηνεύει, προσπαθώντας μέσω της άρθρωσης ενός πρώτου ενικού προσώπου του λόγου, ενός εγώ, να μετατρέψει σε ψυχική ιστορία τις διαδοχικές και ταυτίζουσες συναντήσεις του με το αντικείμενο.

Τα εμπόδια και τα αδιέξοδα στο έργο ποιήσεως εαυτού, θα προσεγγίσουμε μέσα από την αποτυχία της συγκρότησης του απωθημένου και την αδυναμία του υποκειμένου να διατηρήσει μία ναρκισσιστική, ταυτιστική και χρονική συνέχεια, απέναντι στην αναπόφευκτη μεταβλητότητα που του επιβάλλει η ίδια η συνθήκη του ζώντος. Το παράδειγμα της εφηβείας, ως σύνολο ψυχικών διεργασιών, αλλαγών, ανακατατάξεων και συμβιβασμών, όπως επίσης και η ψυχοπαθολογία του εφήβου, ιδωμένη σαν συνέπεια του κινδύνου να επωμισθεί τον εαυτό του ως υποκείμενο με δικές του επιθυμίες, σκέψη, ιστορία και πρόταγμα, φωτίζουν την προβληματική ορισμένων από τις επωνομαζόμενες «νέες» και πέραν της κλασικής νευρώσεως ψυχοπαθολογίες.

Σ' αυτές τις περιπτώσεις, οι δυσκολίες της αναλυτικής εργασίας, συμβαδίζουν με την αμυντική στρατηγική του υποκειμένου, το οποίο για να αποφύγει κάθε κίνδυνο αλλαγής, επιχειρεί μία αδύνατη παγίωση των ψυχικών του επενδύσεων και μία ανέφικτη ακινητοποίηση της ιστορίας του. Οι πολλαπλές αποσυνδέσεις, η αποποίηση ολόκληρων κομματιών της ιστορίας του και των παιδικών του βιωμάτων, η αποεπένδυση των αναμνήσεων, η προβολή, η σχάση, η καταφυγή στην εκφορτίζουσα πράξη και τη σωματοποίηση, καθώς και οι ποικίλες εξαρτητικές και αυτοκαταστροφικές συμπεριφορές, αποτελούν μέρος του αμυντικού οπλοστασίου του υποκειμένου, που βρίσκεται σε αδυναμία να επεξεργαστεί τα Οιδιπόδεια σχήματα.

**ΣΥΜΠΟΣΙΟ: Η ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΣΤΗ ΜΙΚΡΗ ΟΘΟΝΗ:
«ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΕΣ» ΣΥΝΤΑΓΕΣ ΓΙΑ ΤΟ ΖΕΙΝ ΚΑΙ ΤΟ ΕΥ-ΖΕΙΝ**

*Πρόεδρος: Τσαλίκολου Φωτεινή, Πάντειο Πανεπιστήμιο
Συμμετέχοντες: Τσαλίκολου Φ., Κορωναίου Α., Βασιλείου Ν.,
Δημητροπούλου Μ., Καραμαντοπούλου Ε., Κονταζιώτης Σ., Κατάκη Ε.,
Μαντζάνα Μ., Ράμμον Β.
Σχολιαστής: Παπαστάμου Στάμος, Πάντειο Πανεπιστήμιο*

**Ο λόγος των Ψυχολόγων στη μικρή οθόνη: Ιδεολογικές
και επιστημονικές περιπέτειες**

Τσαλίκολου Φωτεινή, Πάντειο Πανεπιστήμιο

Στόχος της έρευνας είναι η αποκωδικοποίηση των ποικίλων ερμηνευτικών μοντέλων της ανθρώπινης συμπεριφοράς που προτείνονται στο ευρύ κοινό μέσα από τα Μ.Μ.Ε. και ειδικότερα από την τηλεόραση.

Το υλικό στηρίχθηκε σε απομαγνητοσκοπημένες τηλεοπτικές εκπομπές (Reality shows και συζητήσεις ψυχολογικών και κοινωνικών θεμάτων) ενός διαστήματος τεσσάρων μηνών.

Η ανάλυση περιεχομένου που χρησιμοποιήθηκε επικεντρώθηκε σε δυο αλληλοδιαπλεκόμενους άξονες: Τον άξονα της διαπροσωπικής επικοινωνίας, και τον άξονα ενός κανονιστικού, ομαλοποιητικού κοινωνικού προτύπου.

Σε ποιο βαθμό τα μοντέλα ερμηνείας της ανθρώπινης συμπεριφοράς που κατακλύζουν τη μικρή οθόνη συγκλίνουν, αποκλίνουν, ή και αναπαράγουν τα κατ'ισχύοντα στο στερέωμα της επιστημονικής ψυχολογίας θεωρητικά μοντέλα;

Σε ποιο βαθμό η συνεχής παρείσφρηση μιας «καθημερινής ψυχολογίας» μεστής αντιφάσεων, υπερ-απλουστεύσεων, μη διαψεύσιμων στοιχείων αλλοιώνει τη φυσιογνωμία μιας επιστημονικής ψυχολογίας συνυφασμένης με την αναζήτηση της απόδειξης και τη διατύπωση καθολικών νόμων;

Οι απαντήσεις θα επιχειρηθούν με σημείο αναφοράς τα δεδομένα της ψυχολογίας του κοινού νου, την ψυχολογιοποίηση, τις ρητές και άρρητες θεωρίες προσωπικότητας.

Το κεντρικό ερώτημα που θα μας απασχολήσει είναι ποιος τελικά είναι ο ιδεολογικός και επιστημονικός λόγος της ψυχολογίας που διαμορφώνεται μέσα από τη δύναμη και τη γοητεία της μικρής οθόνης.

Μεθοδολογικές επιλογές

Κορωναίου Αλέκα, Πανεπιστήμιο Αθηνών

Αντικείμενο του Συμποσίου είναι η ανάδειξη του προφορικού λόγου της ψυχολογίας όπως αυτός εκφέρεται μέσα από διάφορες τηλεοπτικές εκπομπές οι οποίες απομαγνητοσκοπήθηκαν για τους σκοπούς της έρευνας. Ως μεθοδολογικό εργαλείο επιλέχτηκε η ανάλυση περιεχομένου του προφορικού λόγου. Μια μέθοδος πολύμορφη και πολυλειτουργική της οποίας τα πλεονεκτήματα έχουν δοκιμασθεί σε ποικίλες αναλύσεις των Μ.Μ.Ε.

Συνδυάζοντας τη θεματική και τη σημειολογική ανάλυση, επιδιώξαμε να αναδείξουμε όχι μόνο το ρητό περιεχόμενο αλλά κυρίως το άρητο και λανθάνον περιεχόμενο του σημασιολογικού πεδίου του λόγου. Η ανάλυση επικεντρώνεται σε δυο αλληλοδιαπλεκόμενους άξονες: 1) «Τον άξονα της διαπροσωπικής επικοινωνίας. 2) Τον άξονα ενός κανονιστικού, ομαλοποιητικού προτύπου με βάση το οποίο γίνεται η προσέγγιση της ανθρώπινης συμπεριφοράς.

ΣΥΜΠΟΣΙΟ: Η ΔΙΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΣΤΗΝ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑ

*Πρόεδρος: Φαρσαδάκης Ι., Πάντειο Πανεπιστήμιο
Ομιλητές: Αρτινοπούλου Β., Νικολόπουλος Γ.*

Αρτινοπούλου Βάσω, Πάντειο Πανεπιστήμιο

Τα βασικά θέματα που θα αναλυθούν στο συμπόσιο είναι:

- α) η έννοια και το περιεχόμενο της διεπιστημονικής προσέγγισης στην Εγκληματολογία,
- β) τα θεωρητικά και μεθοδολογικά προβλήματα της διεπιστημονικότητας,
- γ) τα παραδείγματα της διεπιστημονικής σύνθεσης στην Εγκληματολογία (αναφορά και κριτική), και
- δ) η αναγκαιότητα της διεπιστημονικότητας στη θεωρία και την αντεγκληματική πολιτική.

Νικολόπουλος Π. Γιώργος, Δικηγόρος

Η διεπιστημονική προσέγγιση αποτελεί ουσιαστικά μια δοκιμασία των ορίων του

διαλόγου και των ανοιγμάτων που αντέχει κάθε επιστημονικό πεδίο στις προκλήσεις διαφορετικών προσεγγίσεων του αντικειμένου μελέτης του. Έτσι, μέσα από κάθε διεπιστημονική προσέγγιση διακυβεύεται ουσιαστικά η ιδιαίτερη ταυτότητα μιας επιστήμης και το ζήτημα αυτό δεν μπορεί να επιλυθεί θετικά παρά είτε με την οργανική αφομοίωση των διαφορετικών προοπτικών (αποφυγή του συγκρητικού κινδύνου) είτε με μια ριζική αναδιοργάνωση των όρων συγκρότησης του αντικειμένου μελέτης («αλλαγή παραδείγματος»). Μέσα σ' αυτή την προοπτική ανάλυσης, μπορούμε να δεχτούμε πως, όσες φορές η εγκληματολογία τήρησε τους μεθοδολογικούς κανόνες της διεπιστημονικής προσέγγισης, βγήκε πάντοτε κερδισμένη από τα ανοίγματά της προς την κοινωνιολογία, την ψυχολογία, τη φιλοσοφία και την ιστορία. Άλλωστε, η ιδιαιτερότητα καθεμιάς απ' τις «επιστήμες του ανθρώπου» αφορά κυρίως στον τρόπο «κατασκευής του αντικειμένου» της, δηλαδή στις απαντήσεις που δίνει στα συγκεκριμένα θεωρητικά και πρακτικά ζητήματα της εποχής μας. Απ' αυτή την άποψη, η συνάντηση της εγκληματολογίας με την ψυχολογία δεν μπορεί παρά να εμπλουτίσει τον κοινωνικό προβληματισμό τους και να ενδυναμώσει αμοιβαία τα διαβήματά τους για τις ιδέες, τις αξίες και τις πρακτικές που προβάλλουν στη σημερινή συγκυρία.

Ανακοινώσεις

Μέγεθος οικογένειας, σειρά γέννησης και Δείκτης Νοημοσύνης παιδιών ηλικίας 16-18 ετών

*Αλεξόπουλος Δημήτριος, Βάης Πέτρος, Βλάχου Όλγα, Σόγιας Αντώνης,
Πανεπιστήμιο Πατρών*

Σκοπός της παρούσας έρευνας είναι να διερευνήσει την επίδραση του μεγέθους της οικογένειας και της σειράς γέννησης στο Δείκτη Νοημοσύνης των παιδιών ηλικίας 16-18, δηλαδή μαθητών Λυκείου.

Το δείγμα αποτελούνταν από 274 μαθητές (124 αγόρια και 150 κορίτσια) τεσσάρων Λυκείων. Χρησιμοποιήθηκε το ομαδικό τεστ νοημοσύνης AH4 της HEIM, που αποτελείται από το 1ο Μέρος - ένα προφορικό τεστ και το 2ο Μέρος - ένα εκτελεστικό τεστ. Καθένα από τα δύο επιμέρους τεστ απαρτίζεται από 65 ερωτήσεις. Βρέθηκε ότι δεν υπάρχει στατιστικώς σημαντική διαφορά των Δεικτών Νοημοσύνης των μαθητών του Λυκείου όσον αφορά το μέγεθος της οικογένειας και τη σειρά γέννησής τους.

Προσωπικότητα και Νοημοσύνη

Αλεξόπουλος Σ. Δημήτριος, Πανεπιστήμιο Πατρών

Σκοπός της έρευνας αυτής είναι να διερευνήσει τις σχέσεις μεταξύ προσωπικότητας και νοημοσύνης. Χορηγήθηκαν το ομαδικό τεστ νοημοσύνης AH4 της HEIM, που αποτελείται από το 1ο Μέρος - ένα προφορικό τεστ και το 2ο Μέρος - ένα εκτελεστικό τεστ. Καθένα από τα δύο αυτά επιμέρους τεστ απαρτίζεται από 65 ερωτήσεις. Επίσης χορηγήθηκε το τεστ του RAVEN, ένα απηλλαγμένο πολιτισμού τεστ. Και τα δύο αυτά τεστ έγιναν στην Αγγλία. Χορηγήθηκε και το Ερωτηματολόγιο προσωπικότητας του EYSENCK (EPQ) για παιδιά και ενήλικες σε 105 μαθητές Γυμνασίου (48 κορίτσια και 57 αγόρια) και σε 79 μαθητές Λυκείου (44 κορίτσια και 35 αγόρια). Βρέθηκαν στατιστικώς σημα-

ντικές συνάφειες μεταξύ νοημοσύνης και νευρωτισμού, εξωστρέφειας, ψυχωτισμού και κλίμακας ψεύδους στους μαθητές του Γυμνασίου. Στους μαθητές του Λυκείου βρέθηκαν στατιστικώς σημαντικές συνάφειες μόνο μεταξύ νοημοσύνης και εξωστρέφειας. Επίσης οι διαφορές μεταξύ αγοριών και κοριτσιών ήταν στατιστικώς σημαντικές στο νευρωτισμό και την κλίμακα ψεύδους, που υπερτερούσαν τα κορίτσια στο Γυμνάσιο, και στον ψυχωτισμό, που υπερτερούσαν τα αγόρια, και στην κλίμακα ψεύδους, που υπερτερούσαν τα κορίτσια, στο Λύκειο.

«Η ανάπτυξη της ικανότητας εννοιών χώρου σε παιδιά με νοητική υστέρηση σε σχέση με ομαλώς αναπτυσσόμενα παιδιά»

Αλευριάδου Αναστασία, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Η παρούσα μελέτη έχει στόχο να διερευνήσει την ανάπτυξη της ικανότητας των εννοιών χώρου, σε παιδιά με νοητική υστέρηση και σ' αυτά με ομαλή ανάπτυξη. Για το σκοπό αυτό εξετάστηκαν 25 υποκείμενα με ήπια νοητική υστέρηση, 11 αγόρια και 14 κορίτσια, κληρονομικής (μη-οργανικής) αιτιολογίας. Όλα τα παιδιά φοιτούσαν σε τάξεις ειδικής αγωγής. Το εύρος της χρονολογικής ηλικίας ήταν 108 έως 184 μηνών (μ.ο. 142.76 μήνες), ενώ το αντίστοιχο εύρος της νοητικής ηλικίας 78 έως 108 μηνών (μ.ο. 91.20). Τα παιδιά με νοητική υστέρηση εξισώθηκαν με ίσο αριθμό ομαλώς αναπτυσσόμενων παιδιών, ως προς τη νοητική ηλικία [το εύρος της νοητικής ηλικίας ήταν 78 έως 108 μηνών (μ.ο. 91.92)], με βάση τις Έγχρωμες Προοδευτικές Μήτρες του RAVEN (1965), και ως προς το φύλο. Η μέση επίδοση των δύο ομάδων, στο τεστ του RAVEN, ήταν 17.44 και 17.64 αντίστοιχα.

Οι δύο ομάδες των παιδιών εξετάστηκαν (κυρίως τεστ) σε μία συστοιχία 15 έργων χώρου (όπως συναρμολόγησης αντικειμένων, εγγεγραμμένων σχημάτων, προσανατολισμού, νοερής περιστροφής και βραχύχρονης οπτικοχωρικής μνήμης), συνδεόμενων με συμφραζόμενα κοινωνικού και μη κοινωνικού περιεχομένου.

Οι υποθέσεις που ελέγχθηκαν ήταν οι ακόλουθες: 1) Η υπόθεση της «όμοιας δομής» του Zigler (1969) (βλ. και Weiss, Weisz and Zigler, 1986; Weiss and Zigler, 1979), μεταξύ των δύο ομάδων, 2) Η θεωρία της «διαφοράς» των Ellis (1969) και Milgram (1973), υπέρ των ομαλώς αναπτυσσόμενων ατόμων και 3) Η θεωρία της «διαφοράς» του Kohlberg (1968), υπέρ των ατόμων με νοητική υστέρηση.

Γενικώς, τα δεδομένα έδειξαν: α) Τα ομαλώς αναπτυσσόμενα παιδιά είχαν στατιστικώς σημαντικά καλύτερες επιδόσεις, έναντι των παιδιών με νοητική υστέρηση, σε κάποια έργα οπτικοχωρικής μνήμης και νοερής περιστροφής, β)

Σε καμία από τις ομάδες δεν προέκυψαν στατιστικώς σημαντικές διαφορές μεταξύ των δύο φύλων.

Τα ευρήματα αυτά συζητούνται σε σχέση με τις παραπάνω υποθέσεις.

Στρατηγικές αντιμετώπισης αρνητικής κοινωνικής ταυτότητας. Θεωρητικές θέσεις και εμπειρικά ευρήματα

Αμπακούμιν Γεώργιος, Χαντζή Αλεξάνδρα, Πανεπιστήμιο Πατρών

Σε πολλούς τομείς της ψυχολογίας είναι διαδεδομένη η άποψη, ότι οι άνθρωποι επιδιώκουν να έχουν θετική αυτοεκτίμηση. Ένας τρόπος για να το επιτύχουν –σύμφωνα με τη θεωρία κοινωνικής ταυτότητας (ΘΚΤ)– είναι μέσω της ταύτισης με κοινωνικές ομάδες που αξιολογούνται θετικά. Οι ομάδες υπαγωγής ονομάζονται ενδοομάδες και υπάρχει η τάση να συγκρίνονται με εξωομάδες. Θεωρείται, ότι αν η σύγκριση αποβεί αρνητική για την ενδοομάδα, το αποτέλεσμα είναι αρνητική κοινωνική ταυτότητα για τα μέλη της. Μία κατάσταση αρνητικής κοινωνικής ταυτότητας μπορεί να επηρεάσει το βαθμό ταύτισης με την ενδοομάδα και να οδηγήσει στην εφαρμογή στρατηγικών για την αντιμετώπισή της. Η ταύτιση και η επιλογή στρατηγικών συνεξαρτώνται από τρεις κοινωνικο-δομικές μεταβλητές (διαπερατότητα των ορίων της ομάδας, νομιμότητα και σταθερότητα του αποτελέσματος σύγκρισης) που χαρακτηρίζουν τη συγκεκριμένη κατάσταση. Παρουσιάζονται θεωρητικές θέσεις ως προς το ρόλο των κοινωνικο-δομικών μεταβλητών, καθώς και εμπειρικά ευρήματα για τον έλεγχο των αντίστοιχων υποθέσεων.

Κοινωνικότητα των βρεφών προς έναν άγνωστο ενήλικα

Αναγνωστάκη Λήδα, Ψυχολόγος

Σκοπός της μελέτης ήταν να εξετασθεί η κοινωνικότητα βρεφών προς άγνωστα άτομα σε σχέση με την ποιότητα δεσμού με τη μητέρα τους, την ιδιοσυγκρασία, το φύλο τους και το επίπεδο νοητικής τους λειτουργίας. Εξετάστηκαν οι αντιδράσεις 83 βρεφών, ηλικίας 12-13 μηνών, προς ένα άγνωστο ενήλικα κατά τη διάρκεια της πειραματικής διαδικασίας του ξένου της Ainsworth (1978). Ειδικότερα αξιολογήθηκαν με επτάβαθμες κλίμακες η επιδίωξη σωματικής επαφής, η αντίσταση, η αποφυγή του ξένου και η αλληλεπίδραση από απόσταση. Ο δεσμός μητέρας-βρέφους αξιολογήθηκε με τα κριτήρια της Ainsworth. Η ιδιοσυγκρασία αξιολογήθηκε με το Ερωτηματολόγιο Βρεφικών Χαρακτηριστικών του Bates (1979) και η νοητική λειτουργία με την κλίμακα Νοητικής Ανάπτυξης της Bayley (1969).

Δεν βρέθηκαν στατιστικά σημαντικές συσχετίσεις μεταξύ του φύλου των βρεφών, της νοητικής τους ανάπτυξης, της ιδιοσυγκρασίας και της συμπεριφοράς τους προς το ξένο. Εντούτοις, βρέθηκαν στατιστικά σημαντικές διαφορές στις αντιδράσεις αντίστασης [$F(2, 78) = 11, p < .001$] και αποφυγής του ξένου [$F(2, 78) = 6.5, p < .05$], ανάλογα με την ποιότητα δεσμού των βρεφών με τη μητέρα τους. Συγκεκριμένα, τα βρέφη με ασφαλή δεσμό με τη μητέρα παρουσίασαν βαθμιαία αύξηση στις αντιδράσεις αντίστασης και αποφυγής του ξένου, καθώς βαθμιαία αυξανόταν και το άγχος που προκαλούσε ο αποχωρισμός από τη μητέρα. Τα βρέφη με ανασφαλή/ανθιστάμενο δεσμό με τη μητέρα παρουσίασαν στατιστικά σημαντικά υψηλότερη βαθμολογία στις κλίμακες αντίστασης και αποφυγής του ξένου από τις άλλες δύο ομάδες, ενώ τα βρέφη με ανασφαλή/αποφευκτικό δεσμό με τη μητέρα είχαν στατιστικώς σημαντικά χαμηλότερη βαθμολογία στις ίδιες κλίμακες από τις άλλες ομάδες.

Θα συζητηθεί ο τρόπος με τον οποίο η ποιότητα του δεσμού των βρεφών με τη μητέρα τους επηρεάζει τη σχέση τους με άλλα άτομα τον πρώτο χρόνο της ζωής τους.

Διερεύνηση των ψυχοκοινωνικών χαρακτηριστικών ασθενών με καρκίνο, στεφανιαία νόσο, γαστρεντερικά νοσήματα, βρογχικό άσθμα και ηπατοπάθειες

*Αναγνωστοπούλου Τάνια, Κιοσέογλου Γρηγόρης,
Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης*

Η έρευνα διεξήχθη κατά το χρονικό διάστημα 1994-96 και περιελάμβανε την εξέταση της κατάθλιψης, του άγχους, της αλεξιθυμίας, της έκφρασης θυμού, του κυνισμού, της εσωτερικής συγκρότησης και της μοιρολατρίας σε δείγμα 380 ενδο νοσοκομειακών και εξωνοσοκομειακών ασθενών από το Θεαγένειο Ιατρικό Ινστιτούτο και το Γενικό Νοσοκομείο «Γεώργιος Παπανικολάου» στη Θεσσαλονίκη.

Το δείγμα περιελάμβανε ασθενείς με:

1. γαστρεντερικές διαταραχές (ελκώδη κολίτιδα, ασθένεια του Crohn, γαστρικά έλκη, χολολιθίαση) (N=80).
2. καρκίνο του μαστού και του ουρολογικού συστήματος, καρκίνο του στομάχου και του παχέος εντέρου (N=150)
3. στεφανιαία νόσο (N=30)
4. βρογχικό άσθμα και χρόνια αποφρακτική πνευμονοπάθεια (N=50)
5. ηπατοπάθεια (N=80), με έμφαση στους χρήστες και πρώην χρήστες, φορείς της ηπατίτιδας C.

Για την έρευνα χρησιμοποιήθηκαν τα ερωτηματολόγια BDI, STAI, Spielberger's Anger Expression Scale, Twenty-item Toronto Alexithymia Scale, Cynical Distrust Scale, Sense of Coherence Scale.

Στην ανασκόπηση παρουσιάζονται οι συσχετίσεις ανάμεσα στα δημογραφικά χαρακτηριστικά, τις μεταβλητές της ασθένειας και τις μεταβλητές της συναισθηματικής κατάστασης των ασθενών.

Η επίδραση της ανάγνωσης εξωσχολικών βιβλίων στη γραπτή έκφραση των μαθητών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης

Ανδρώνης Α., Παγοροπούλου Α., Πανεπιστήμιο Αθηνών

Οι δεξιότητες της γραπτής έκφρασης στους μαθητές του δημοτικού σχολείου αναπτύσσονται κατά κύριο λόγο από δύο παράγοντες: την ηλικία και την εκπαιδευτική εμπειρία. Στην παρούσα ερευνητική εργασία θα δείξουμε ότι, εκτός από τους δύο κύριους συντελεστές, σημαντικό ρόλο παίζει επίσης και ένας τρίτος παράγοντας: η ανάγνωση καλών εξωσχολικών βιβλίων. Ως δείκτες γραπτής έκφρασης των μαθητών ορίζονται οι βαθμοί των μαθητών στην έκθεση και την ορθογραφία (ανεξάρτητες μεταβλητές).

Ως εξαρτημένες μεταβλητές της έρευνας ορίζονται: το είδος και η ποιότητα των εξωσχολικών αναγνωσμάτων, το μορφωτικό επίπεδο των γονέων, η πίεση που ασκούν οι γονείς στα παιδιά τους για μελέτη εξωσχολικών βιβλίων, και η προτίμηση της ανάγνωσης εξωσχολικών βιβλίων έναντι της προτίμησης για τηλεόραση.

Τα ευρήματα της έρευνας παραπέμπουν στην ευθύνη που έχει τόσο η οικογένεια όσο και το σχολείο στην καλλιέργεια θετικών στάσεων (attitudes) απέναντι στο καλό εξωσχολικό ανάγνωσμα. Τόσο οι γονείς όσο και οι δάσκαλοι μπορούν να βοηθήσουν με ποικίλους τρόπους τους μαθητές Δημοτικού σχολείου να γίνουν φιλοαναγνώστες.

Υψηλό Αυτοσυναίσθημα και Προικισμένα Παιδιά: ερευνητική τεκμηρίωση

Αντωνίου Αλέξανδρος Ψυχολόγος, Παναγιώτου Μαρία Ψυχολόγος

Σκοπός αυτής της ανακοίνωσης είναι κυρίως η παρουσίαση όλων εκείνων των ερευνών (συμπεριλαμβανομένων και των ερευνών των συγγραφέων) που θεμελιώνουν την άποψη ότι τα προικισμένα παιδιά (gifted) σε κανονικές συνθήκες έχουν καλύτερη επίδοση στις μετρήσεις για το αυτοσυναίσθημα απ' ότι οι συνομήλικοί

τους. Επιπλέον, θα αναφερθούν έρευνες που επιβεβαιώνουν την ύπαρξη θετικής σχέσης μεταξύ νοημοσύνης, εμπιστοσύνης στον εαυτό (self-confidence) και θετικής αυτοεικόνας. Ακόμη πιο σημαντική θεωρείται η ύπαρξη θετικής αλληλεπίδρασης μεταξύ σχολικών επιτευγμάτων και αυτοσυναίσθηματος (self-concept). Αν και υπάρχουν ορισμένοι ερευνητές που υποστηρίζουν ότι τα προικισμένα παιδιά έχουν σημαντικά υψηλότερες προσδοκίες για επιτυχία στις προσπάθειες που καταβάλλουν όσον αφορά μόνο το σχολικό και όχι γενικότερα και το κοινωνικό επίπεδο, εντούτοις πλήθος άλλων ερευνών έχουν αποδείξει ότι το κοινωνικό αυτοσυναίσθημα των προικισμένων παιδιών βρίσκεται σε υψηλότερα επίπεδα από εκείνο των μη προικισμένων. Μια πρώτη βασική θεωρία στηρίζεται στην υπόθεση ότι τα προικισμένα παιδιά έχουν υψηλότερο θετικό αυτοσυναίσθημα ως αποτέλεσμα ακριβώς του χαρακτηρισμού τους ως «προικισμένων». Όταν ένα παιδί χαρακτηριστεί «προικισμένο», συνήθως αποκτά μια θετική αυτοεικόνα, η οποία ακολούθως έχει θετική επίδραση στην αυτοεκτίμησή του. Μια δεύτερη, πιο διαδεδομένη θεωρία βασίζεται στον ισχυρισμό ότι τα υψηλά επίπεδα ικανοτήτων κανονικά συνοδεύονται και από πραγματικά προσόντα. Η θεωρία αυτή προϋποθέτει την εξάρτηση της βελτιωμένης επίδοσης από τις ιδιαίτερες ικανότητες. Σθεναρή πάντως υποστήριξη είχε και η αντίθετη άποψη, ότι δηλαδή η μετακίνηση των προικισμένων από τις κανονικές τάξεις και η τοποθέτησή τους σε περιβάλλον με παιδιά αντίστοιχων ικανοτήτων μπορεί να θεωρηθεί ως παράγοντας πρόβλεψης αρνητικού αυτοσυναίσθηματος για χαρακτηρισμένα προικισμένα παιδιά. Ο Feldhusen (1986) συγκεκριμένα έχει αποδείξει ότι τα προικισμένα παιδιά πολλές φορές δεν θεωρούν τους εαυτούς τους επιτυχημένους εξαιτίας των δικών τους υψηλών προσδοκιών ή των υψηλών προσδοκιών των άλλων. Τέλος, θα παρουσιαστούν τα αποτελέσματα ερευνών που επιστημαίνουν την ύπαρξη συγκεκριμένων διαφορών ανάμεσα στα δύο φύλα, αναφορικά με την αυτοεκτίμηση (self-esteem). Για παράδειγμα, υπάρχουν έρευνες που παρουσιάζουν τα αγόρια να συνδέουν την αυτοεκτίμησή τους περισσότερο με αθλητικές επιδόσεις ενώ τα κορίτσια με εξωτερικά φυσικά γνωρίσματα.

Αντιδράσεις ασθενών με καρκίνο και στεφανιαία νόσο στην ασθένειά τους

*Αποστολίδου Νεκταρία, Κολύβα Χρυσάνθη, Κιουρκτσή Βέρα,
Αναγνωστοπούλου Τάνια, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης*

Η έρευνα εξετάζει τον τρόπο με τον οποίο 85 μετεγχειρητικοί ενδοновоκομειακοί ασθενείς με καρκίνο (N=55) και στεφανιαία νόσο (N=30) αντιλαμβάνονται την αιτία για την ασθένειά τους, την πληροφόρηση σχετικά με την ασθένειά τους, τις πηγές κοινωνικής υποστήριξης, τα συναισθήματα τα οποία βιώνουν, και τις αλλαγές στον τρόπο ζωής τους.

Η συλλογή δεδομένων έγινε στην Ουρολογική Κλινική και στην Κλινική Μαστού του Θεαγένειου Ιατρικού Ινστιτούτου και της Καρδιοχειρουργικής Κλινικής του Νοσοκομείου Θεσσαλονίκης «Γεώργιος Παπανικολάου» μετά από άδεια της Επιστημονικής Επιτροπής των νοσοκομείων.

Τα αποτελέσματα θα διερευνήσουν τον τρόπο με τον οποίο οι αντιδράσεις στην ασθένεια σχετίζονται με τις δημογραφικές μεταβλητές, τη σοβαρότητα και τη χρονιότητα της ασθένειας και την ψυχολογική κατάσταση των ασθενών.

Αναγνώριση εικόνων αντικειμένων διαφόρων σημασιολογικών πεδίων από παιδιά ηλικίας 3 έως 6 ετών

*Βακάλη-Μάνιου Μ., Συρμαλή Κ., Στανρωσή Π. Τσαπουτζόγλου Μ.,
Τζιμοτόλη Α., Χριστοδούλου Χ., Τάτα Δ.
Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης*

Η έρευνα αυτή αποτελεί μέρος ενός μεγάλου ερευνητικού προγράμματος που βρίσκεται σε εξέλιξη. Αποσκοπεί να μελετήσει τη λειτουργία της αναγνώρισης εικόνων προσώπων, ζώων και αντικειμένων ποικίλων σημασιολογικών πεδίων. Με βάση την ξένη σχετική βιβλιογραφία επιλέχθηκαν 15 σημασιολογικά πεδία με μεγάλο αριθμό αντικειμένων ανά σημασιολογικό πεδίο, ήτοι: πρόσωπα (15), μουσικά όργανα (8), σχολικά είδη (16), τρόφιμα (38), σχήματα (12), κτίσματα - μέρη σπιτιού (15), ζώα (56), ενδυμασία (25), μεταφορικά μέσα - μηχανές (14), φυτά (9), παιχνίδια (16), εξοπλισμός σπιτιού (66), εργαλεία (15), φύση (11) και μέρη του σώματος (12), τα οποία ιχνογραφήθηκαν.

Εξετάστηκαν 90 υποκείμενα τα οποία χωρίστηκαν με βάση την ηλικία τους σε τρεις ομάδες με 30 υποκείμενα η καθεμιά: α) 3-4 χρονών (Μ.Ο.=3.5), β) 4-5 (Μ.Ο.=4.6) και γ) 5-6 χρονών (Μ.Ο.=5.5). Τα δύο φύλα αντιπροσωπεύονταν στις τρεις ομάδες με τον ίδιο αριθμό υποκειμένων (15 αγόρια - 15 κορίτσια). Η εξέταση των υποκειμένων ήταν ατομική. Σε όλα τα υποκείμενα οι κάρτες παρουσιάστηκαν ανάποδα και κάθε παιδί έπρεπε, σύμφωνα με τις οδηγίες, να βρει τι έδειχνε η κάθε κάρτα είτε ανάποδα, είτε γυρίζοντάς τη μόνο του ή, αν δεν μπορούσε το ίδιο, με τη βοήθεια της ερευνήτριας.

Η στατιστική ανάλυση των δεδομένων έδειξε ότι υπάρχει σαφής διαφοροποίηση των επιδόσεων σε σχέση με την ηλικία και τα σημασιολογικά πεδία των αντικειμένων στα οποία εξετάστηκαν τα υποκείμενα. Ειδικότερα, τα παιδιά της πιο μικρής ηλικίας έχουν χειρότερες επιδόσεις από τις άλλες δύο ομάδες. Η κύρια επίδραση του φύλου δεν βρέθηκε στατιστικά σημαντική. Τα αποτελέσματα θα συζητηθούν στα πλαίσια των σύγχρονων γνωστικών θεωριών για την απόκτηση και ανάπτυξη της γλώσσας.

Ταύτιση και ονομασία εικόνων αντικειμένων διαφόρων σημασιολογικών πεδίων από παιδιά ηλικίας 3 έως 6 χρονών

Βακάλη-Μάνιου Μ., Τσαπουτζόγλου Μ., Σταυρούση Π., Χριστοδούλου Χ., Συρμαλή Κ., Τάτα Δ., Τζιμοτόλη Α. Αριστοτέλιο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Η έρευνα αυτή αποτελεί μέρος ενός μεγάλου ερευνητικού προγράμματος που βρίσκεται σε εξέλιξη. Αποσκοπεί να μελετήσει τη φύση, την ανάπτυξη και τη σχέση μεταξύ των λειτουργιών ταύτισης και ονομασίας εικόνων προσώπων, ζώων και αντικειμένων ποικίλων σημασιολογικών πεδίων. Με βάση την ξένη σχετική βιβλιογραφία επιλέχθηκαν 15 σημασιολογικά πεδία με μεγάλο αριθμό αντικειμένων ανά σημασιολογικό πεδίο, ήτοι: πρόσωπα (15), μουσικά όργανα (8), σχολικά είδη (16), τρόφιμα (38), σχήματα (12), κτίσματα - μέρη σπιτιού (15), ζώα (56), ενδυμασία (25), μεταφορικά μέσα - μηχανές (14), φυτά (9), παιχνίδια (16), εξοπλισμός σπιτιού (66), εργαλεία (15), φύση (11) και μέρη του σώματος (12), τα οποία ιχνογραφήθηκαν.

Εξετάστηκαν 90 υποκείμενα τα οποία χωρίστηκαν με βάση την ηλικία τους σε τρεις ομάδες με 30 υποκείμενα η καθεμία: α) 3-4 χρονών (Μ.Ο.=3.5), β) 4-5 (Μ.Ο.=4.6) και γ) 5-6 χρονών (Μ.Ο.=5.5). Τα δύο φύλα αντιπροσωπεύονταν στις τρεις ομάδες με τον ίδιο αριθμό υποκειμένων (15 αγόρια - 15 κορίτσια). Η εξέταση των υποκειμένων ήταν ατομική. Σε όλα τα υποκείμενα οι κάρτες παρουσιάστηκαν ανάποδα και κάθε παιδί έπρεπε, σύμφωνα με τις οδηγίες, να βρει τι έδειχνε η κάθε κάρτα είτε ανάποδα, είτε γυρίζοντάς τη μόνο του ή, αν δεν μπορούσε το ίδιο, με τη βοήθεια της ερευνήτριας.

Η στατιστική ανάλυση των δεδομένων έδειχνε ότι υπάρχει στατιστικά σημαντική διαφορά ανάμεσα στην ταύτιση και την ονομασία σε σχέση με την ηλικία. Τα διάφορα σημασιολογικά πεδία διαφοροποιούνται μεταξύ τους και ως προς την ταύτιση και ως προς την ονομασία, όπως και τα επιμέρους αντικείμενα αυτών.

Δομή και ανάπτυξη των γνωστικών ικανοτήτων μαθητών γυμνασίου: Επιπτώσεις στα αναλυτικά προγράμματα και τη διδασκαλία

Βαλανίδης Νίκος, Πανεπιστήμιο Κύπρου

Η έρευνα αποσκοπούσε στη μελέτη της δομής και της ανάπτυξης των ικανοτήτων των μαθητών γυμνασίου σε πέντε μορφές τυπικής λογικής σκέψης (ΤΛΣ) που αναφέρονται στον έλεγχο μεταβλητών, τις αναλογίες, τις πιθανότητες, τη συσχέτιση και τους συνδυασμούς. Οι απαντήσεις του συνόλου των μαθητών τριών γυμνασίων σε δέκα γνωστικά έργα, που ανά δύο αναφέρονται στις πέντε μορφές ΤΛΣ, χρησιμοποιήθηκαν για την αξιολόγηση των γνωστικών τους ικανοτήτων. Η

στατιστική ανάλυση των δεδομένων έδειξε ότι παρατηρείται συστηματική γνωστική ανάπτυξη από την πρώτη τάξη προς την τρίτη τάξη του γυμνασίου και ότι τα αγόρια είχαν στατιστικά υψηλότερες επιδόσεις από τα κορίτσια μόνο στα γνωστικά έργα των αναλογιών, των πιθανοτήτων και της συσχέτισης. Οι «ρυθμοί» όμως της γνωστικής ανάπτυξης ήταν διαφορετικοί για τις πέντε μορφές ΤΛΣ και είχαν σχέση με την τάξη και το φύλο των μαθητών. Το εύρος των διαφορών ανάμεσα σε άτομα της ίδιας ηλικίας ήταν πολύ μεγάλο και ένα μεγάλο ποσοστό μαθητών και των τριών τάξεων, με βάση το Πιαζετιανό πρότυπο, βρίσκεται ακόμα στο στάδιο των συγκεκριμένων λειτουργιών. Η ηλικία και το φύλο των μαθητών και οι βαθμοί τους σε τελικές εξετάσεις στα μαθηματικά και τα φυσικά είχαν σημαντική συμμετοχή στην πρόβλεψη των επιδόσεών τους στα γνωστικά έργα. Η εξέταση της δομής των γνωστικών ικανοτήτων με βάση τις επιδόσεις των μαθητών στα γνωστικά έργα αποκάλυψε δύο παράγοντες για το δείγμα των 1065 αγοριών και τρεις παράγοντες για το δείγμα των 984 κοριτσιών ή το συνολικό δείγμα των 2049 μαθητών. Τα αποτελέσματα αυτά επιβεβαιώνουν βασικές «ατέλειες» του Πιαζετιανού προτύπου ανάπτυξης που υπογραμμίζονται και από τις Νεοπιαζετιανές θεωρίες που επιχειρούν να υπερβούν τις αδυναμίες του. Οι γνωστικές αδυναμίες της πλειοψηφίας των μαθητών υποδεικνύουν επίσης την ακαταλληλότητα των αναλυτικών προγραμμάτων ή της διαδικασίας εφαρμογής τους. Η συμβολή της εκπαιδευτικής διαδικασίας για την υποβοήθηση της γνωστικής ανάπτυξης των μαθητών δεν πρέπει να υποβαθμίζεται. Τα πορίσματα της ερευνητικής προσπάθειας επιβάλλεται να συνυπολογίζονται στο σχεδιασμό και την εφαρμογή εκπαιδευτικών παρεμβάσεων και αναλυτικών προγραμμάτων με στόχο την υποβοήθηση της γνωστικής ανάπτυξης του συνόλου των μαθητών.

Άγχος, κατάθλιψη και στρατηγικές αντιμετώπισής του από μαθητές και μαθήτριες που προετοιμάζονται για εισαγωγή στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση

Βασιλάκη Ελένη, Τριλίβα Σοφία, Chimient Giovanni, Πανεπιστήμιο Κρήτης

Το σύστημα των εξετάσεων για εισαγωγή στο πανεπιστήμιο έχει απασχολήσει πολλές φορές την κοινωνία. Κατά καιρούς έχουν πραγματοποιηθεί εκπαιδευτικές αλλαγές και μεταρρυθμίσεις, έχουν εκπονηθεί μελέτες αναλύοντας το ευρύτερο εκπαιδευτικό πλαίσιο. Πρόσφατα ανακοινώθηκε από το Υπουργείο Παιδείας ένα διαφορετικό σύστημα εισαγωγής στο Πανεπιστήμιο. Οι ψυχολογικές, όμως, συνέπειες μιας τέτοιας διαδικασίας τόσο βραχυπρόθεσμα όσο και μακροπρόθεσμα έχουν διερευνηθεί λίγο. Η κατάσταση των εξετάσεων αρκετές φορές προσεγγίζει τα όρια του παθολογικού και η βαθμοθηρία εγγίζει τα όρια της παρanoiας και υστερίας. Μεγάλο μέρος του μαθητικού πληθυσμού κρατείται σε

«ομηρία», αδυνατώντας να ξεπεράσει το στρες και άγχος που παράγεται από την εξεταστική περιπέτεια.

Στο ευρύτερο αυτό πλαίσιο εντάσσεται και η έρευνα που εκπονήσαμε, η οποία έχει διάρκεια τριών χρόνων και επικεντρώνεται στις ακόλουθες διαστάσεις: α) διερεύνηση των παραγόντων και καταστάσεων που προκαλούν άγχος και κατάθλιψη, β) διερεύνηση της αυξομείωσης και μεταβολής του άγχους, της αυτοεκτίμησης και κατάθλιψης των μαθητών και μαθητριών σε διάστημα τριών ετών, γ) διερεύνηση των ικανοτήτων προσαρμογής που βοηθούν στην αντιμετώπιση, καταπολέμηση του άγχους και της θλίψης, δ) διερεύνηση των συγκεκριμένων τρόπων μελέτης και συναισθηματικής αντίδρασης που οδηγεί τους υποψήφιους/ες στην επιτυχία.

Για να εξασφαλιστεί η όσο το δυνατόν πληρέστερη καταγραφή των παραγόντων που προκαλούν ψυχολογική ένταση χρησιμοποιήσαμε τα ακόλουθα ερωτηματολόγια και διερευνήσαμε τις πιθανές σχέσεις μεταξύ τους: α) Κλίμακα Στρατηγικών Αντιμετώπισης Αγχογόνων Καταστάσεων από παιδιά και εφήβους, Μπεξεβέγκης (1994), β) Ερωτηματολόγιο Αυτοεκτίμησης, υπό Α. Λιάκου και C. D. Spielberger (STAI - Gr. X - 2), γ) Beck Depression Scale, προσαρμογή κλίμακας στον Ελληνικό πληθυσμό από τον κ. Σ. Ντώνια. Τα ερωτηματολόγια συμπληρώθηκαν από το 10% των μαθητών και μαθητριών της Β' και Γ' τάξης Λυκείου των τεσσάρων Νομών της Κρήτης. Τα λύκεια επιλέχθηκαν με τη μέθοδο της τυχαίας ως προς το φύλο και στρωματοποιημένης ως προς την περιοχή δειγματοληψίας. Οι μαθητές/τριες εξετάζονται σε δύο διαφορετικά χρονικά διαστήματα κατά τη διάρκεια των Ακαδ. Ετών 1996-97, 1997-98.

Βρισκόμαστε στο στάδιο επεξεργασίας των δεδομένων. Τα επίπεδα άγχους εμφανίζονται αυξημένα, τόσο λόγω των εξετάσεων όσο και λόγω της ανασφάλειας και αβεβαιότητας από την πιθανότητα εφαρμογής ενός νέου συστήματος αξιολόγησης. Συγκεκριμένοι παράγοντες στη δομή της προσωπικότητας των παιδιών αυτών τα κάνουν πιο επιρρεπή σε αγχογόνες καταστάσεις, γίνεται ακόμη χρήση τόσο λειτουργικών όσο και δυσλειτουργικών στρατηγικών αντιμετώπισης των ψυχοπιεστικών καταστάσεων, λόγω προσωπικότητας, δικτύου κοινωνικής υποστήριξης και μίμησης προτύπων. Επίσης, το φύλο, η ηλικία και το μορφωτικό επίπεδο των γονιών φαίνεται να παίζει καθοριστικό ρόλο στη χρήση των παραπάνω στρατηγικών. Τα αυξημένα επίπεδα άγχους συνοδεύονται από έντονα αρνητικά συναισθήματα όπως θυμός, απόγνωση, επιθετικότητα και κατάθλιψη.

Θεωρήσαμε ότι η διεξαγωγή μιας μελέτης τριών χρόνων στην οποία εξετάζονται οι παραπάνω μεταβλητές, με τις αυξομειώσεις τους, σε τακτά χρονικά διαστήματα μέσα στο ακαδημαϊκό έτος βοηθά τόσο στη διάγνωση ατόμων που είναι επιρρεπή σε αρνητική γνωστική επεξεργασία του άγχους και κατά συνέπεια χρησιμοποιούν δυσλειτουργικούς τρόπους αντιμετώπισής του όσο και στον εντοπισμό

των κοινωνικών μεταβλητών που επιτείνουν αυτή την επηρέεια. Το πρόγραμμα αυτό είναι απαραίτητη προϋπόθεση πριν το σχεδιασμό και ένταξη στα σχολεία προγραμμάτων για τη μείωση του άγχους και την εκπαίδευση στην ανάπτυξη κοινωνικών δεξιοτήτων για αντιμετώπιση προβλημάτων.

Ψυχοκοινωνικά χαρακτηριστικά ασθενών με καρκίνο

*Βασιλειάδου Σήλια, Χατζηνταή Άννα, Γκουσκουσιδής Σταύρος,
Αναγνωστοπούλου Τάνια, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης*

Η έρευνα εξετάζει τη σχέση των δημογραφικών χαρακτηριστικών και των χαρακτηριστικών ασθένειας με την κατάθλιψη, το άγχος, την αλεξιθυμία, την έκφραση θυμού, τον κυνισμό, τη μοιρολατρεία και την εσωτερική συγκρότηση σε δείγμα 98 ενδονοσοκομειακών μετεγχειρητικών ασθενών από το Θεαγένειο Ιατρικό Ινστιτούτο Θεσσαλονίκης.

Το δείγμα αποτελούσαν 34 άντρες με ουρολογικό καρκίνο και 64 γυναίκες με καρκίνο του μαστού. Οι άνδρες είχαν ηλικία 37-74 ετών και οι γυναίκες 27-75 ετών. Η πλειοψηφία των ανδρών (85%) και των γυναικών (78%) ήταν παντρεμένοι και είχαν πρωτοβάθμια εκπαίδευση (άνδρες 75% και γυναίκες 59%). Η βαρύτητα της ασθένειας κρίθηκε ελαφριά (23,5% για τους άνδρες), μέτρια (35,3% για τους άνδρες και 22% για τις γυναίκες), σοβαρή (20,6% για τους άνδρες και 64% για τις γυναίκες) και πολύ σοβαρή (20,6% για τους άνδρες και 14% για τις γυναίκες). Για τη συλλογή των δεδομένων χρησιμοποιήθηκαν ερωτηματολόγια και συμπληρώθηκε ιατρικό δελτίο από τον θεράποντα ιατρό. Στα αποτελέσματα θα παρουσιαστούν οι συσχετίσεις ανάμεσα στις μεταβλητές ασθένειας και των δημογραφικών χαρακτηριστικών με τις επιδόσεις στα ερωτηματολόγια.

Μεταβίβαση και Αντιμεταβίβαση με τα Νευρωτικά και Καταθλιπτικά Παιδιά Χωρισμένων Γονέων

Βασιλείου Γεώργιος, Ψυχολόγος

Αντικείμενο αυτής της εργασίας ήταν η «μεταβίβαση» και «αντιμεταβίβαση» στην αναλυτική ψυχοθεραπεία των καταθλιπτικών και ψυχονευρωτικών παιδιών χωρισμένων γονέων. Η μεταβίβαση ανήκει στις σπουδαιότερες ανακαλύψεις του Freud. Η μεταβίβαση αφορά στη συναισθηματική σχέση του ασθενή (παιδί, έφηβος, ενήλικας) προς τον αναλυτή, όπου σε κάποια φάση της ψυχοθεραπείας ο αναλυτής αποκτά σπουδαιότητα στη ζωή του αναλυόμενου, ενώ η

αντιμεταβίβαση αναφέρεται στα υποσυνείδητα συναισθήματα της ψυχικής ενέργειας και της επιθετικότητας που εμπίπτει ο αναλυτής, ως αντίδραση προς τη στάση του αναλυόμενου ασθενή. Η μεταβίβαση στα παιδιά είναι διαφορετική απ' ό,τι στους ενήλικες, επειδή το «εγώ» τους είναι ανώριμο για ελεύθερους συνειρμούς ή προβολή, γι' αυτό και εκφράζουν τις διαμάχες τους μέσω του παιχνιδιού ή της ζωγραφικής. Το γενικό συμπέρασμα όμως είναι ότι ο αναλυτής δεν αντικαθιστά τον απόντα γονέα στον ψυχικό κόσμο του παιδιού, παρόλο που ο χωρισμός των γονέων, αυτός καθεαυτός, δεν αποτελεί ψυχιατρικό νόσημα. Αυτό ισχύει για όλα τα παιδιά των χωρισμένων γονέων γενικά αλλά θεωρείται ότι είναι πιο έντονο και πιο επώδυνο για τα καταθλιπτικά και τα νευροψυχωτικά παιδιά.

Πολυπαραγοντική Θεραπευτική Προσέγγιση του «Δύσκολου» Ασθενούς

Βογιατζάκη Ζωή, Κλινικός Ψυχολόγος

Ως «δύσκολους» ασθενείς οι θεραπευτές συνήθως ορίζουν εκείνους τους θεραπευόμενους, οι οποίοι δεν ανταποκρίνονται νοητικά, συναισθηματικά, αλλά και πρακτικά στις προσδοκίες τους, συχνά διακόπτουν τη θεραπεία και προκαλούν συναισθήματα απογοήτευσης και αδιεξόδου. Αυτού του είδους οι θεραπευόμενοι, ανεξαρτήτως κλινικής διαγνώσεως, αντιπροσωπεύουν σημαντικό ποσοστό των προσερχομένων στο Α.Ψ.Κ.

Η εφαρμογή, στους ασθενείς αυτούς, της πολυπαραγοντικής προσέγγισης, δηλαδή της παράλληλης συμμετοχής σε Δυαδική Ψυχοθεραπεία, Κοινωνικοθεραπευτικές Ομάδες της Ψυχοθεραπευτικής Κοινότητας, Οικογενειακή Θεραπεία, Φαρμακοθεραπεία, κ.λπ., φαίνεται να δίδει επί πλέον δυνατότητες για επιτυχή θεραπευτική πορεία.

Θεωρούμε ότι η ανωτέρω θεραπευτική προσέγγιση είναι αποτελεσματική, διότι αφ' ενός διευκολύνει το έργο των θεραπειών (διότι εμπλέκονται περισσότεροι του ενός στη θεραπεία του συγκεκριμένου «δύσκολου» ασθενούς), αφ' ετέρου ικανοποιεί τις ανάγκες του θεραπευόμενου, ο οποίος, λόγω της εμπλοκής του σε πολυποικίλλες θεραπευτικές δραστηριότητες, έχει τη δυνατότητα να εκφράσει τις διαφορετικές και «δύσκολες» πλευρές της προσωπικότητός του, χωρίς τον κίνδυνο διακοπής της συνολικής θεραπευτικής διαδικασίας.

Ευαισθητοποίηση και ενημέρωση δασκάλων σε θέματα ενίσχυσης της αυτοεκτίμησης των μαθητών/μαθητριών

Γαβριηλίδου Μηλέβα Ψυχολόγος, Ψάλτη Αναστασία Ψυχολόγος

Το εκπαιδευτικό σύστημα στη χώρα μας, εστιασμένο στις γνωστικές ανάγκες των παιδιών, συχνά παραμελεί σε μεγάλο βαθμό τις ψυχοκοινωνικές ανάγκες τους, με αποτέλεσμα να μην μπορεί να ανταποκριθεί στα συνεχώς αυξανόμενα προβλήματα μάθησης και συμπεριφοράς. Το πιλοτικό Πρόγραμμα Ενίσχυσης Αυτοεκτίμησης (Π.ΕΝ.Α.) είχε σαν στόχους: (α) να επισημάνει και να αποσαφηνίσει τις στάσεις, τις απόψεις και τις προσδοκίες των δασκάλων σε θέματα ενίσχυσης αυτοεκτίμησης και γενικότερης ψυχοκοινωνικής ανάπτυξης των μαθητών/μαθητριών δημοτικού σχολείου, (β) να ευαισθητοποιήσει και να ενημερώσει τους δασκάλους/τις δασκάλες στα παραπάνω θέματα και (γ) να ενισχύσει την αυτοεκτίμηση των μαθητών/μαθητριών (και κατ' επέκταση τη σχολική τους επίδοση).

Εμπνευσμένο από τις αρχές της ψυχοσυναισθηματικής εκπαίδευσης, το Π.ΕΝ.Α. υλοποιήθηκε σε τρία τμήματα της πέμπτης τάξης ενός δημοτικού σχολείου της Δυτικής Θεσ/νίκης, έχοντας το ένα τμήμα ως ομάδα ελέγχου. Η κύρια παρέμβαση περιλάμβανε εβδομαδιαίες δίωρες συναντήσεις με τους δασκάλους, παρατήρηση μέσα στην τάξη, βιντεοσκόπηση διδασκαλίας και δραστηριότητες ενίσχυσης της αυτοεκτίμησης. Επίσης, πραγματοποιήθηκαν μετρήσεις της αυτοεκτίμησης και της σχολικής επίδοσης των παιδιών πριν και μετά την παρέμβαση (pre-test & post-test).

Η θετική επίδραση της παρέμβασης στην ενίσχυση της αυτοεκτίμησης και στην αύξηση της σχολικής επίδοσης, παρόλο που υποστηρίζεται στατιστικά, δεν μπορεί να γενικευτεί λόγω του περιορισμένου και μη αντιπροσωπευτικού δείγματος. Συνεπώς, τα αποτελέσματα της παρέμβασης είναι κυρίως ποιοτικά και σχετίζονται με την επίτευξη των δύο πρώτων στόχων. Τέλος, επισημαίνονται οι δυσκολίες σε όλα τα είδη των δραστηριοτήτων παρέμβασης και εκτίμησης, συζητιούνται θέματα ψυχοδυναμικής της ομάδας και προτείνονται τρόποι άρσης των δυσκολιών για μελλοντικές έρευνες.

Διαχρονική παρατήρηση της συναλλαγής μητέρας-παιδιού: μελέτη δύο περιπτώσεων

Γαλανού Ασπασία, Πανεπιστήμιο Πατρών

Ο χαρακτήρας της παρούσας μελέτης, είναι διερευνητικός, με σκοπό την παρα-

τήρηση και ποιοτική εκτίμηση της συναλλαγής μητέρας-βρέφους, σε ένα αναπτυξιακό πλαίσιο (8-20) μηνών.

Ιδιαίτερα διερευνάται η απαντητικότητα της μητέρας ως προς δύο ρόλους της:

α. Ως τροφός (nurturant-caregiver) σε επεισόδια φαγητού και ανησυχίας του βρέφους (distress) και

β. Ως κοινωνική σύντροφος (social interactant) κατά τη διάρκεια του ελεύθερου παιχνιδιού.

Μοντέλο θεωρητικής αναφοράς της πρότασης, αποτελεί η θεωρία της προσκόλλησης της Ainsworth (1987) και του J. Bowlby (1969, 1973, 1982).

Τα συμπεράσματα αυτής ανάγονται και συσχετίζονται με τις νεώτερες έρευνες των Grossman (1982, 1986), Emde (1984), Stern (1985) και Trevarthen (1990).

Αιτιολόγηση της επίδοσης και γνωστική ανάπτυξη του παιδιού

Γεωργίου Ν. Στέλιος, Πανεπιστήμιο Κύπρου

Η έρευνα αυτή αποτελεί συνέχεια μιας ευρύτερης προσπάθειας που αποσκοπεί στη διερεύνηση των κοινωνικών παραμέτρων της γνωστικής ανάπτυξης του παιδιού, και ιδιαίτερα της σχολικής επίδοσης. Απόδοση λόγου ή αιτιολόγηση (attribution) είναι η προσπάθεια ερμηνείας ή/και αξιολόγησης συγκεκριμένης συμπεριφοράς, είτε από το ίδιο το άτομο είτε από άλλους κριτές. Στόχος της έρευνας ήταν να εξετάσει τους παράγοντες στους οποίους αποδίδουν οι Κύπριοι γονείς την επιτυχία ή αποτυχία του παιδιού τους στο σχολείο. Προηγούμενες έρευνες έδειξαν πως οι παράγοντες αυτοί μπορεί να είναι εσωτερικοί (έμφυτοι, βιολογικά καθορισμένοι) ή εξωτερικοί (συμβολή γονέων, δασκάλων, συνομηλίκων, της τύχης κ.λπ.), μόνιμοι ή μεταβαλλόμενοι, ελεγχόμενοι ή μη ελεγχόμενοι από το ίδιο το άτομο ή από το περιβάλλον του. Διαπολιτισμικές έρευνες αποκάλυψαν διαφορές ως προς την έμφαση στους παράγοντες αυτούς σε διαφορετικές κοινωνίες (π.χ. έμφαση στις ικανότητες ή έμφαση στην προσπάθεια). Επίσης, αναφέρονται ενδιαφέρουσες διαφορές μεταξύ κριτών (μητέρες, πατέρες, δάσκαλοι), μεταξύ κρινόμενων αποτελεσμάτων (επιθυμητά-μη επιθυμητά, επιτυχία-αποτυχία), μεταξύ χαρακτηριστικών των γονιών (μορφωτικό επίπεδο) και χαρακτηριστικών των παιδιών (ηλικία, φύλο). Υπάρχουν ενδείξεις στη διεθνή βιβλιογραφία για το ότι η γονεϊκή απόδοση της επίδοσης σε συγκεκριμένους παράγοντες επηρεάζει την ίδια την επίδοση του μαθητή είτε άμεσα είτε έμμεσα, αλλάζοντας τον τρόπο που οι γονείς συμπεριφέρονται προς το παιδί ή που εκφράζουν σχετικά συναισθήματα.

Στην έρευνα πήραν μέρος 800 περίπου μαθητές Στ' τάξης δημοτικού, οι γονείς τους και οι δάσκαλοί τους. Όλοι οι συμμετέχοντες συμπλήρωσαν ειδικά ερωτη-

ματολογία που στόχο είχαν να ποσοτικοποιήσουν τους παράγοντες στους οποίους αποδίδουν, ο καθένας από την πλευρά του, τη σχολική επίδοση των παιδιών στο γλωσσικό μάθημα (Ελληνικά) και στα μαθηματικά. Συλλέγηκαν επίσης δεδομένα που αφορούν τη βοήθεια που προσφέρουν οι γονείς στη σχολική εργασία του παιδιού στο σπίτι, την εμπλοκή τους στην όλη εκπαιδευτική διαδικασία (σχέσεις σχολείου-οικογένειας) και τις προσδοκίες τους για το μέλλον του παιδιού. Η αλληλεπίδραση των διαφόρων παραγόντων που περιλαμβάνονται στην έρευνα εξετάζεται με τη βοήθεια δομικού ερμηνευτικού μοντέλου.

Ταυτότητα του ρόλου του φύλου στην εφηβική και μετεφηβική ηλικία

Γεωργουλέας Γεώργιος, Πανεπιστήμιο Αθηνών

Στην ανακοίνωση αυτή παρουσιάζονται τα πορίσματα μιας ερευνητικής μελέτης σχετικής με την ταυτότητα του ρόλου του φύλου στην εφηβική και μετεφηβική ηλικία.

Συγκεκριμένα, ζητήθηκε από δείγμα Ελλήνων εφήβων και μετεφήβων να συμπληρώσουν την ελληνική μορφή του ερωτηματολογίου ταυτότητας του ρόλου του φύλου της Bem (Bem Sex-Role Inventory). Στο B.S.R.I. η ταυτότητα του ρόλου του φύλου καθορίζεται ως προϊόν της αλληλεπίδρασης δύο ανεξάρτητων μεταβλητών, της αρρενωπότητας (masculinity) και της θηλυκότητας (femininity) και, ανάλογα με τις απαντήσεις του, ένα άτομο κατατάσσεται σε μία από τις ακόλουθες τέσσερις κατηγορίες ταυτότητας ρόλου του φύλου: αρρενωπή (masculine), θηλυκή (feminine), ανδρόγυνη (androgynous) και αδιαφοροποίητη (undifferentiated).

Παρουσιάζεται λοιπόν, η κατανομή της συχνότητας των συμμετεχόντων στην έρευνα ως προς τις τέσσερις κατηγορίες ταυτότητας του ρόλου του φύλου στο συνολικό δείγμα και ως προς το φύλο. Ακόμα, διερευνάται η επίδραση και άλλων μεταβλητών, όπως το μέγεθος της οικογένειας, η σειρά γέννησης και το μορφωτικό επίπεδο των γονιών, στη διαμόρφωση ταυτότητας του ρόλου του φύλου. Τέλος, διερευνάται η πιθανή σχέση της ταυτότητας του ρόλου του φύλου με άλλες μεταβλητές, όπως π.χ. η σχολική επίδοση και γίνεται συγκριτική παρουσίαση των στοιχείων της έρευνάς μας με τα αντίστοιχα στοιχεία της έρευνας στάθμισης του B.S.R.I. στις Η.Π.Α.

Η εξέλιξη της ψυχολογικής έρευνας στην Ελλάδα και την Ευρώπη: Στοιχεία από τα Πανελλήνια και Πανευρωπαϊκά Συνέδρια Ψυχολογίας (1989-1996)

Γεωργουλέας Γεώργιος, Μπαφίτη Τσαμπίκα, Πανεπιστήμιο Αθηνών

Στην ανακοίνωση αυτή γίνεται προσπάθεια να καταγραφεί η εξέλιξη της ψυχολογικής έρευνας στην Ελλάδα και την Ευρώπη κατά τα έτη 1989-1996 μέσα από στοιχεία προερχόμενα από τα Πανελλήνια Συνέδρια Ψυχολογικής Έρευνας και τα Πανευρωπαϊκά Συνέδρια Ψυχολογίας που διεξήχθησαν στο χρονικό αυτό διάστημα. Ειδικότερα, παρουσιάζονται πίνακες με την κατανομή των ανακοινώσεων και των ανακοινώσεων-poster των συνεδρίων κατά κλάδο της Ψυχολογίας και μελετάται η εστίαση του ενδιαφέροντος των ερευνητών σε επιμέρους τομείς. Για την κατάταξη των ανακοινώσεων στους κλάδους της Ψυχολογίας λαμβάνονται υπόψη η θεματική ταξινόμηση κάθε συνεδρίου, καθώς επίσης και ο διαχωρισμός της Ψυχολογίας σε κλάδους, σύμφωνα με την Ε.Ε.Ρ.Α. και την Α.Ρ.Α.

Ακόμα, παρουσιάζονται πίνακες με στοιχεία, που για μεν τον ελληνικό χώρο αφορούν στο φορέα, από τον οποίο προέρχεται ο ερευνητής, για δε τον ευρωπαϊκό χώρο στη χώρα προέλευσης του ερευνητή (ή των ερευνητών).

Τέλος, διατυπώνονται συνοπτικά σχόλια σχετικά με την πορεία, την εξέλιξη και τις πιθανές ομοιότητες και διαφορές που παρατηρούνται στη θεματική της ψυχολογικής έρευνας στην Ελλάδα και την Ευρώπη.

Κλίμακα αξιολόγησης ενδοπροσωπικού - εξωπροσωπικού ελέγχου

Γιαννίτσας Δ. Νικόλαος, Πανεπιστήμιο Αθηνών

Η εισήγηση αυτή αφορά στην κατασκευή μιας κλίμακας ενδοπροσωπικού - εξωπροσωπικού ελέγχου. Μια βασική αναπτυξιακή απαίτηση –και όρος βασικός για μια θετική προσαρμογή– είτε το άτομο να προσπαθεί να ασκεί επαρκή και αποτελεσματικό έλεγχο πάνω στο περιβάλλον. Υπάρχουν άτομα που πιστεύουν στον ενδοπροσωπικό έλεγχο (internal locus of control), άτομα δηλαδή που δέχονται ότι η έκβαση σε κάποιο γεγονός της ζωής τους οφείλεται στη δική τους συμπεριφορά και άτομα που πιστεύουν στον εξωπροσωπικό έλεγχο (external locus of control) των γεγονότων της ζωής. Τα άτομα αυτά δέχονται ότι άλλοι παράγοντες, έξω από τις δυνατότητες του προσωπικού ελέγχου, είναι αυτοί που καθορίζουν την έκβαση κάθε προσωπικού τους γεγονότος. Η διαφορά αυτή μεταξύ του ενδοπροσωπικού και του εξωπροσωπικού ελέγχου των γεγονότων της ζωής, θα μπορούσαμε να πούμε, με άλλα λόγια, ότι εντοπίζεται στο κατά πόσο πιστεύει το άτομο ότι υπάρχει συνάφεια στις ατομικές του προσπάθειες και στα αποτελέ-

σματά τους. Από την ανασκόπηση της διεθνούς βιβλιογραφίας συγκεντρώθηκαν όλες οι ερωτήσεις που αναφέρονται στην αξιολόγηση του ενδοπροσωπικού - εξωπροσωπικού ελέγχου. Σχηματίστηκε εξαντλητικός κατάλογος ερωτήσεων, ο συνολικός αριθμός των οποίων φθάνει περίπου τις 500. Από τις ερωτήσεις αυτές επελέγησαν 150, θεματικώς διαφορετικές, οι οποίες χορηγήθηκαν σε μαθητές της Δ', Ε' και ΣΤ' τάξης του δημοτικού σχολείου, υπό τη μορφή ερωτηματολογίου, με πεντάβαθμη κλίμακα, από 0 έως 4 (0=καθόλου, 4=πάρα πολύ). Οι απαντήσεις των παιδιών υποβλήθηκαν σε ανάλυση παραγόντων, η οποία απέφερε πέντε (5) βασικούς παράγοντες. Τέλος, συζητείται το εννοιολογικό περιεχόμενο και τα ψυχομετρικά χαρακτηριστικά της νέας αυτής κλίμακας.

Severe Developmental Expressive Language Disorder: A Case Study of Treatment with Neurofeedback

Couvadelli M.D. Barbara, O'Callaghan Michael University of North Texas

Electroencephalographic (EEG) neurotherapy is a form of biofeedback treatment that uses extremely sensitive instrumentation to provide clients with information about the frequency and amplitude of their brain wave activity. EEG indications are used to measure brain activity between delta and high beta ranges (2-32 Hertz frequencies). These measurements are then presented instantaneously to the client through both auditory and visual modalities. The ultimate goal of EEG neurofeedback is the self-regulation of brain wave activity in order to obtain "optimal" brain wave patterns.

A case study in which EEG neurotherapy was successfully implemented will be presented. Developmental encephalopathy due to fetal distress syndrome with severe expressive language difficulty and fine motor delays was successfully treated in a 61/2 year old boy using a theta inhibit SMR enhance neurofeedback protocol.

The child presented symptoms of hypoactivity and mild hypotonia around the neck and lower jaw area. He also experienced difficulties in speech articulation (intelligibility), speech production (low volume, output and utterance length) and grammatical structure (immature). Lateralization of language and handedness was difficult to assess due to frequent switching during actions which involved hand usage.

Treatment consisted of theta inhibit, SMR enhance training at CZ. Baseline theta was 15.5 and SMR 9.1 microvolts respectively. There was dramatic improvement noticed in all aspects of speech and muscle tone after the third session (theta=14.9 and SMR=6.7). This change lasted for three days and then dwindled significantly.

After five additional sessions the significant improvement seen at session four was reinstated with an average post session theta of 10.0 and SMR of 4.4 microvolts respectively. These gains in speech output, volume, grammatical, complexity, length of utterance and muscle activity have been maintained to date. Treatment is still in progress.

Μακροβιότητα και προτίμηση χεριού: Ζουν λιγότερο οι αριστερόχειρες από τους δεξιόχειρες;

Γροΐσιος Γιώργος, Ντούμας Ελευθέριος, Ζηκούλη Αργυρώ, Ποδέρη Αναστασία, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Η εργασία αυτή σχεδιάστηκε για να μελετήσει τη σχέση ανάμεσα στη μακροβιότητα και στην προτίμηση χεριού. Πιο ειδικά, να διερευνήσει εάν η αναλογία των απόλυτα αριστερόχειρων και δεξιόχειρων ατόμων, στο γενικό πληθυσμό, παραμένει σταθερή ή διαφοροποιείται με την αύξηση της χρονολογικής τους ηλικίας. Για το σκοπό αυτό συλλέχθηκαν δεδομένα για την προτίμηση χεριού, με το ερωτηματολόγιο της M. D. Lezak (1983), από 868 άτομα, 502 άνδρες και 366 γυναίκες, χρονολογικής ηλικίας 70 έως 104 ετών. Τα δεδομένα που προέκυψαν –και βρίσκονται σε πλήρη συμφωνία με τα διεθνή νευροψυχολογικά στοιχεία που είδαν πρόσφατα το φως της δημοσιότητας– αποκαλύπτουν μια σημαντική μείωση της συχνότητας εμφάνισης των αριστερόχειρων ατόμων στο γενικό πληθυσμό με την αύξηση της χρονολογικής τους ηλικίας. Συγκεκριμένα, βρέθηκε ότι το ποσοστό των απόλυτα αριστερόχειρων και δεξιόχειρων ατόμων, στο δείγμα μας, διακυμάνθηκε ως εξής: α) στις χρονολογικές ηλικίες 70-79 ετών 4.21% αριστερόχειρες και 90.65% δεξιόχειρες, β) στις χρονολογικές ηλικίες 80-89 ετών 1.1% αριστερόχειρες και 95.43% δεξιόχειρες, γ) στις χρονολογικές ηλικίες 90-99 ετών 0% αριστερόχειρες και 89.29% δεξιόχειρες και δ) στις χρονολογικές ηλικίες 100-104 ετών 0% αριστερόχειρες και 100% δεξιόχειρες. Τα παρόντα ευρήματα ενισχύουν τη θεωρία της «μείωσης» του ποσοστού των αριστερόχειρων ατόμων στο γενικό πληθυσμό με την αύξηση της χρονολογικής τους ηλικίας, των Hallpern και Coren (1988) και Coren και Hallpern (1991). Για τη «μείωση» αυτή των αριστερόχειρων ενοχοποιείται ένας αριθμός παραγόντων ο οποίος αναλύεται σε βάθος και τεκμηριώνεται με ισχυρά πειραματικά δεδομένα.

**Διαταραχές της βαρογνώσιας σε αθλητές/τριες της άρσης βαρών:
Συνέχεια της μελέτης 5 χρόνια αργότερα**

*Γρούσιος Γιώργος, Τσορμπατζούδης Χαράλαμπος, Σιδερίδης Γιώργος,
Χατζηνικολάου Κων/νος, Σέμογλου Κλειώ,
Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης*

Το πρώτο μέρος της εργασίας αυτής σχεδιάστηκε, το 1991, για να μελετήσει την επίδραση της προπόνησης με βάρη στη βαρογνώσια. Στην εργασία έλαβαν μέρος 74 άτομα, 40 άνδρες και 34 γυναίκες, ηλικίας 18-28 ετών. Από αυτά 20 άνδρες και 17 γυναίκες ήταν αθλητές/τριες της εθνικής ομάδας άρσης βαρών (Α' πειραματική ομάδα) και τα υπόλοιπα άτομα, 20 άνδρες και 17 γυναίκες, ήταν φοιτητές και φοιτήτριες του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης που δεν γυμνάζονταν συστηματικά με βάρη (Β' πειραματική ομάδα). Για την εκτίμηση της βαρογνώσιας χρησιμοποιήθηκε η τεχνική της διάκρισης διαφοράς βαρών. Βρέθηκαν στατιστικά σημαντικές διαφορές ($p < 0.01$) στην ικανότητα της βαρογνώσιας μόνο μεταξύ Α' και Β' πειραματικής ομάδας, τόσο στους άνδρες όσο και στις γυναίκες. (Δεν παρατηρήθηκαν στατιστικά σημαντικές διαφορές μέσα στις πειραματικές ομάδες). Η αιτία των διαφορών αυτών αποδόθηκε στη μερική ή ολική προσαρμογή των αισθητικών μηχανοϋποδοχέων των αθλητών/τριών της άρσης βαρών –και κατ' επέκταση στην αύξηση του αισθητικού ουδού τους– λόγω της υψηλής αισθητικής επιβάρυνσης που δέχονται καθημερινά στην προπόνησή τους. Το δεύτερο μέρος της εργασίας σχεδιάστηκε πέντε χρόνια αργότερα για να διερευνήσει τα συμπεράσματα του πρώτου μέρους. Για το σκοπό αυτό επανεκτιμήθηκε, με την ίδια τεχνική, η βαρογνώσια 25 ατόμων, 14 ανδρών και 11 γυναικών, από την Α' πειραματική ομάδα (Γ' πειραματική ομάδα), τα οποία είχαν αποχωρίσει από την ενεργό αθλητική δράση τα τελευταία 2-3 χρόνια. Βρέθηκαν στατιστικά σημαντικές διαφορές ($p < 0.01$) στην ικανότητα της βαρογνώσιας τόσο μεταξύ της Α' και Γ' πειραματικής ομάδας, όσο και μεταξύ της Β' και Γ' πειραματικής ομάδας. (Δεν παρατηρήθηκαν στατιστικά σημαντικές διαφορές μέσα στις πειραματικές ομάδες). Τα αποτελέσματα του δεύτερου μέρους της εργασίας αυτής, ενισχύουν τα συμπεράσματα του πρώτου μέρους και επιπλέον συμπληρώνουν ότι, η αύξηση του αισθητικού ουδού των αθλητών/τριών της άρσης βαρών, λόγω της υψηλής αισθητικής επιβάρυνσης που δέχονται καθημερινά, έχει προσωρινό και ανατρέψιμο, μέχρι ενός σημείου, χαρακτήρα.

Οι αντιλήψεις παιδιών προσχολικής ηλικίας για τον εαυτό τους

Γωνίδα Ελευθερία, Κιοσέογλου Γρηγόρης, Πανεπιστήμιο Θράκης

Η έρευνα αποσκοπούσε στη διερεύνηση των αυτο-αντιλήψεων των παιδιών προσχολικής ηλικίας. Καθοδηγήθηκε από τα ευρήματα της έρευνας των Keller, Ford και Meacham (1978), σύμφωνα με τα οποία τα παιδιά διαμορφώνουν την εικόνα για τον εαυτό τους βασισμένα κυρίως στη δράση τους και λιγότερο στα σωματικά τους χαρακτηριστικά. Ειδικότερα, στόχος της παρούσας έρευνας ήταν να διευκρινίσει περαιτέρω το χαρακτήρα της δράσης των παιδιών προσχολικής ηλικίας και να ελέγξει το βαθμό συμμετοχής άλλων διαστάσεων στις αυτο-αντιλήψεις των παιδιών. Επιπλέον, εξετάστηκαν οι αντιλήψεις των παιδιών για την εξέλιξη του εαυτού τους. Συνολικά συμμετείχαν 45 αγόρια και κορίτσια ηλικίας 3, 4 και 5 χρόνων, τα οποία εξετάστηκαν ατομικά. Τα παιδιά κατά τη διάρκεια της εξέτασης καλούνταν να δώσουν απαντήσεις σε τρία είδη μετρήσεων: α) στην ανοιχτή συζήτηση κατά την οποία τα παιδιά παραινούνταν να μιλήσουν ελεύθερα για τον εαυτό τους, β) στις ερωτήσεις «μπορώ/είμαι/έχω/μου αρέσει», και, τέλος, γ) στις εικόνες μωρού-παιδιού-ενήλικα, από τις οποίες το παιδί καλούνταν να διαλέξει μία, αυτήν με την οποία έμοιαζε περισσότερο, καθώς και να δηλώσει αν ήταν πάντα έτσι και αν θα παραμείνει το ίδιο. Οι αναλύσεις των δεδομένων έδειξαν ότι γενικά οι αυτο-αντιλήψεις παιδιών 3-5 χρόνων οργανώνονται γύρω από τις παρακάτω διαστάσεις: ιδιότητες, ικανότητες, δραστηριότητες, σωματικά χαρακτηριστικά, προσωπικές σχέσεις, προσωπικά είδη των παιδιών, συνήθειες, όνομα, φύλο και, τέλος, κάποιες αφηρημένες έννοιες με συχνότερες διαστάσεις τις πέντε πρώτες. Η προτεραιότητα της δράσης στη διαμόρφωση των αυτο-αντιλήψεων των παιδιών δεν επιβεβαιώθηκε. Η συμμετοχή της διάστασης αυτής, όπως και των υπολοίπων, θα πρέπει να εξεταστεί σε σχέση με τον τύπο της μέτρησης που χρησιμοποιείται. Ανάλυση αντιστοιχιών και διακριτική ανάλυση έδειξαν διαφορές ηλικίας και φύλου ως προς τις συστατικές διαστάσεις των αυτο-περιγραφών των παιδιών. Όσον αφορά στις αντιλήψεις τους για την εξέλιξη του εαυτού τους, βρέθηκε ότι γενικά τα παιδιά δηλώνουν τη σωστή εικόνα για τον εαυτό τους, ξέρουν ότι ήταν μωρά και τα περισσότερα δηλώνουν ότι θα μεγαλώσουν κι άλλο. Ωστόσο, τα παιδιά 3 χρόνων σημειώνουν υψηλότερα ποσοστά λανθασμένων απαντήσεων και στις τρεις ερωτήσεις εξέλιξης.

Οι σχέσεις της επίδοσης σε γλωσσικά έργα με κίνητρα, γνωστικούς και μεταγνωστικούς παράγοντες

*Δεμιτζάκη Ειρήνη, Ενκλείδη Αναστασία,
Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης*

Σκοπός της εργασίας αυτής ήταν να διερευνήσει τις σχέσεις της επίδοσης σε γλωσσικά έργα με κίνητρα, γνωστικούς και μεταγνωστικούς παράγοντες που εμπλέκονται στη διαδικασία της μάθησης και επίτευξης. Εκτός από την επίδοση στα γλωσσικά έργα, αξιολογήθηκαν και οι λεκτικές-προτασιακές ικανότητες των υποκειμένων καθώς και η μεταγνωστική εικόνα τους ως προς τις γλωσσικές τους ικανότητες. Συγκεκριμένα, αξιολογήθηκαν τέσσερις διαφορετικές διαστάσεις της αυτο-εικόνας των γλωσσικών τους ικανοτήτων. Αξιολογήθηκαν επίσης μεταγνωστικές μεταβλητές εξειδικευμένες ως προς τα έργα, όπως τα αισθήματα δυσκολίας, ορθότητας της λύσης και προσπάθειας των μαθητών αναφορικά με τα έργα, τόσο πριν όσο και μετά από τη λύση τους, καθώς και η υποκειμενική εκτίμηση της χρήσης στρατηγικών λύσης προβλημάτων. Τέλος, ως γενικότερη μεταβλητή κινήτρου, αξιολογήθηκε ο γενικός προσανατολισμός στόχου των υποκειμένων σε συνθήκες επίτευξης. Η υπόθεση ήταν ότι η επίδοση στα γλωσσικά έργα θα επηρεάζεται κατά κύριο λόγο από το επίπεδο των λεκτικών ικανοτήτων και λιγότερο από τα κίνητρα και την αυτο-εικόνα ικανοτήτων. Επίσης ότι τα τρέχοντα αισθήματα των υποκειμένων θα επηρεάζονται άμεσα από τις επιδόσεις στα γλωσσικά έργα και λιγότερο από τις λεκτικές ικανότητες και τα κίνητρα. Στην έρευνα συμμετείχαν 512 μαθητές από σχολεία αστικής περιοχής και συγκεκριμένα, 159 μαθητές της Α' Γυμνασίου, 168 μαθητές Γ' Γυμνασίου και 185 μαθητές Β' Λυκείου.

Τα δεδομένα υποβλήθηκαν στην ανάλυση του δικτύου των σχέσεων με το στατιστικό πρόγραμμα EQS. Στο μοντέλο που βρέθηκε να αναπαριστά καλύτερα τις σχέσεις μεταξύ των μεταβλητών ($\chi^2(69)=65.852$, $p=59$, $NFI=.983$, $NNFI=1.001$, $CFI=1.000$), το μεγαλύτερο ποσοστό της διακύμανσης της επίδοσης στη γλώσσα εξηγείται από τις λεκτικές ικανότητες των παιδιών, ενώ ο ρόλος των κινήτρων είναι έμμεσος. Ακόμη, δεν υπήρξε σημαντική σχέση της επίδοσης με τα αισθήματα αλλά βρέθηκαν σημαντικές επιδράσεις των λεκτικών ικανοτήτων καθώς και της αυτο-εικόνας στα αισθήματα, και ειδικά στο αίσθημα ορθότητας της λύσης. Παρουσιάζονται αναλυτικά οι σχέσεις μεταξύ των μεταβλητών, καθώς και κάποιες εξελικτικές και ατομικές διαφορές υπό το πρίσμα της σημασίας των αποτελεσμάτων αυτών για τη σχολική μάθηση και επίδοση.

Νευροψυχολογική υπόθεση της «γοητείας» στη βάση της συγκινησιακής διαστρέβλωσης των πληροφοριών

Δημουλάς Β. Κωνσταντίνος

Όλες οι πληροφορίες που μπορούμε να έχουμε περνούν (καθ' οδόν από τους υποδοχείς στους αναλυτές, όπου και η επεξεργασία) από το Θυμικό Σύστημα. Οι περισσότερες δίοδοι είναι στο Θάλαμο που είναι ο πρώτος μεγάλος υποσταθμός των πληροφοριών για όλον τον εγκέφαλο. Αλλά ο υποσταθμός αυτός κατακλύζεται στην κυριολεξία από τις σεξουαλικές ορμόνες. Είναι έτσι φανερή η σύνδεση πληροφοριών και (σεξ)ορμονών του Θαλάμιου. Μ' άλλα λόγια, η «αντιμετώπιση» του περιβάλλοντος (με την ευρεία έννοια) γίνεται πρώτον σεξότροπα και δεύτερον φυλικά. Η διαφορά στον όγκο πυρήνων του Θαλάμιου μεταξύ γυναικών και αντρών δείχνει τη μεγαλύτερη ποσότητα πληροφοριών που ο άντρας μπορεί να έχει ενώ στη γυναίκα φαίνεται πως αυτό καλύπτεται από το μεγαλύτερο αριθμό συνάψεων στην περιοχή. Αλλά, δεν πρόκειται για αντρική ή γυναικεία αλλά για αρσενική ή θηλυκή «αντιμετώπιση» του περιβάλλοντος, αφού η διαφορά στους πυρήνες αυτού φαίνεται να ισχύει προς ένθεν ή προς εκείθεν και στα άτομα που σεξοσυμπεριφορικά κείνται χωρίς σαφή διάκριση μεταξύ των δύο φύλων. Γενικά, όσον πιο πολύ σε «θηλυκό» Θάλαμο αρμόζουσα η «αντιμετώπιση» του «περιβάλλοντος», τόσο περισσότερο οι πληροφορίες κατά τα παραπάνω «θυμοποιούνται». Ο «θηλυκός» εγκέφαλος είναι περισσότερο του «αρσενικού» επιρρεπής στη συγκινησιακή χρώση των πληροφοριών. Η συγκινησιακή όμως περιβολή ήδη οδηγεί, προς επεξεργασία (συγκινησιακά) διαστρεβλωμένη την πληροφορία. Δεδομένου του φυλικού χαρακτήρα της συγκινησιακής αυτής διαστρέβλωσης, στο «θηλυκό» ή στον σε «θηλυκό» προσιδιάζοντα εγκέφαλο ή συγκινησιακά (έτσι κι αλλιώς θηλυκώς) διαστρεβλωμένη πληροφορία δίνει στον αναλυτή το σήμα της ως «θηλυκής» πληροφορίας στην οποία ο οργανισμός μπορεί να προσοικειωθεί. Αυτό σημαίνει ότι, αν η πληροφορία ήδη είναι (από την πηγή της) συγκινησιακή πριν ακόμα πέσει στον εξωτερικό αναλυτή, η παραπέρα συγκινησιακή («θηλυκή») διαστρέβλωσή της στο Θάλαμο θα οδηγήσει σε ακόμα μεγαλύτερη πειθησιότητα το άτομο απέναντι στον εκπορευτή του μηνύματος. Αυτό συνιστά και τη λεγόμενη γοητεία που ασκούν κάποια άτομα απέναντι σε κάποια άλλα ήδη στην έλξη επιρρεπή.

Η αρχαία τραγωδία ως μέσον κοινωνικής επιρροής του κοινού του 5ου αι. π.Χ.: Το παράδειγμα των «Περσών»

Δημουλάς Χρήστος, Πάντειο Πανεπιστήμιο

Η έρευνα που αφορά στους «Πέρσες» του Αισχύλου αποτελεί μέρος ευρύτερης έρευνας στον τομέα της Κοινωνικής Ψυχολογίας, η οποία βρίσκεται σε εξέλιξη. Στη συγκεκριμένη ανακοίνωση παρατίθεται το παράδειγμα των «Περσών», επειδή είναι το πρώτο, κατά χρονολογική σειρά, έργο, αφού το προς έρευνα υλικό αποτελείται από το σύνολο του έργου των τριών μεγάλων τραγικών.

Η μέθοδος που χρησιμοποιείται είναι η ανάλυση περιεχομένου, ποιοτική και ποσοτική.

Το θέμα προσεγγίζεται με βάση το γενετικό μοντέλο κοινωνικής επιρροής. Σύμφωνα με την τρισδιάστατη σχέση εξουσία - πληθυσμός - μειονότητες, εξετάζονται:

— οι φορείς της εξουσίας της εποχής, οι κυρίαρχες αξίες σε δημόσιο και ιδιωτικό επίπεδο καθώς και οι αντίθετες τάσεις.

— το κοινό των θεατρικών αγώνων, οι αξίες και οι αναπαραστάσεις του, το κοινωνικό, οικονομικό και ιστορικό πλαίσιο της εποχής που παραστάθηκε η τραγωδία.

— το θεατρικό έργο και ο συγγραφέας.

Έτσι, αναλύονται και εντοπίζονται οι πόλοι (εξουσία, πληθυσμός, μειονότητα) καθώς και οι σχέσεις που αναπτύσσονται μεταξύ τους, ώστε να κατανοηθούν οι λόγοι της αποδοχής του έργου, πράγμα που αποτελεί και το στόχο της έρευνας.

Βαθμός μάθησης νέων λέξεων και χρονικές διαφορές ενσωμάτωσής τους στη σημασιολογική αναπαράσταση κειμένου

Δόλγυρα Κωνσταντινά

Κατά την ανάγνωση και κατανόηση ενός κειμένου, το γνωστικό σύστημα του αναγνώστη αφού αναγνωρίσει λέξεις του κειμένου δομεί από τη σημασιολογία τους μια συναφή εννοιολογική αναπαράσταση. Στην παρούσα εργασία, μελετήθηκε ο τρόπος με τον οποίο ο βαθμός μάθησης νέων λέξεων διευκολύνει αυτή τη λειτουργία εξετάζοντας αν η ενσωμάτωση των εννοιών αυτών των λέξεων στη σημασιολογική αναπαράσταση του υπό ανάγνωση κειμένου γίνεται τη στιγμή της ανάγνωσής τους (υπόθεση Αμεσότητας) ή στο τέλος της πρότασης (υπόθεση Απώθησης). Για τη μελέτη αυτή πραγματοποιήθηκαν τρεις έρευνες που περιείχαν δύο φάσεις η κάθε μια: α) φάση της μάθησης κατά τη διάρκεια της οποίας

διαφοροποιήθηκε ο αριθμός νέων λέξεων με τους ορισμούς τους (έξι για τις έρευνες 1 και 3α, τέσσερις για τις έρευνες 2 και 3β) και ο αριθμός των αναγνώσεων τους (μια για τις έρευνες 1 και 2, τρεις για την έρευνα 3), β) πειραματική φάση κατά τη διάρκεια της οποίας μετρήθηκαν οι χρόνοι ανάγνωσης αυτών των λέξεων (Νεο-μαθημένων) όπως και των λέξεων Ελέγχου (άγνωστες λέξεις που δεν ορίστηκαν στη φάση της μάθησης). Οι παραπάνω λέξεις είχαν τοποθετηθεί στην αρχή ή στο τέλος της τελευταίας πρότασης μικρών κειμένων. Για τη μέτρηση των χρόνων ανάγνωσης των λέξεων-στόχων χρησιμοποιήθηκε η τεχνική της τμηματικής αυτο-παρουσίασης προτάσεων». Αυτή η τεχνική επέτρεπε στα υποκείμενα, πρωτοετείς και δευτεροετείς φοιτητές κοινωνικών σπουδών, να διαβάζουν στο κέντρο της οθόνης ηλεκτρονικού υπολογιστή τμήματα προτάσεων με ρυθμό ανάγνωσης που όριζαν οι ίδιοι πιέζοντας το πλήκτρο-διάστημα. Τα αποτελέσματα έδειξαν 1) ότι οι χρόνοι ανάγνωσης ήταν μεγαλύτεροι για τις λέξεις-στόχους που βρισκόνταν στην αρχή των προτάσεων, 2) ότι με την αύξηση της μάθησης των νέων πληροφοριών ελαττώνονταν οι χρόνοι ανάγνωσης των Νεο-μαθημένων λέξεων και στις δύο θέσεις μέσα στην πρόταση και 3) ότι οι χρόνοι ανάγνωσης των δύο ειδών λέξεων-στόχων διαφέρανε σημαντικά μεταξύ τους και στις δύο θέσεις μέσα στην πρόταση. Αυτά τα αποτελέσματα συμφωνούν με τις προβλέψεις της υπόθεσης της Αμεσότητας.

Μήνυμα και Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας

Δουλκέρη Τέσσα, Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Η εισήγησή μας θα επικεντρώσει το ενδιαφέρον στο περιεχόμενο των μηνυμάτων (Αξίες-πρότυπα) που στέλνουν τα Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας στις σύγχρονες κοινωνίες με βάση την κλασική διάκριση των λειτουργιών σε ψυχαγωγία, ενημέρωση, επιμόρφωση. Πιο συγκεκριμένα θα αναφερθούμε στο πρόβλημα της «ομογενοποίησης» των μηνυμάτων και στις επιδράσεις στο κοινό και αντίστοιχα στις αντιδράσεις του κοινού στις σύγχρονες κοινωνίες.

Ιδιαίτερη έμφαση θα δώσουμε σε δύο συγκεκριμένες κατηγορίες –ομάδες κοινού– στις γυναίκες και στα παιδιά σύμφωνα με τις διαπιστώσεις που έχουμε από εμπειρικές έρευνες (έρευνες κοινού) που έχουμε διεξάγει τα τελευταία χρόνια.

Η εισήγησή μας θα είναι ένας γενικός προβληματισμός με βάση τις τελευταίες διαπιστώσεις των ερευνών και θα επιδιώξει να ανοίξει ένα διάλογο για συζήτηση.

Προσέγγιση προβλημάτων συμπεριφοράς σε μαθητές ειδικών τάξεων

Δροσινού Μαρία, Πάντειο Πανεπιστήμιο

Οι ειδικές τάξεις λειτουργούν στη χώρα μας από το 1983. Αποτελούν το 70% των προγραμμάτων της Ειδικής Αγωγής που εφαρμόζει το Εκπαιδευτικό και Κοινωνικό Σύστημα της χώρας μας.

Οι περιοχές που υποστηρίζουν σχετίζονται με τις ελλείψεις, δυσλειτουργίες, διαταραχές, μαθησιακές δυσκολίες και προβλήματα στις ακαδημαϊκές περιοχές των γνωστικών αντικειμένων όπως η γλώσσα και τα μαθηματικά. Η τρίτη μεγάλη περιοχή προσεγγίζει προβλήματα συμπεριφοράς των μαθητών των ειδικών τάξεων, η οποία είναι και η πολυπληθέστερη. Οι ηλικίες των παιδιών καλύπτουν κατά κύριο λόγο, τα χρόνια φοίτησης στην πρωτοβάθμια υποχρεωτική εκπαίδευση. Η φιλοσοφία αυτών των προγραμμάτων αναφέρεται στην κοινωνική ενσωμάτωση που παρέχεται μέσα από τις κανονικές τάξεις του σχολείου σε όλα τα παιδιά, είτε έχουν προβλήματα είτε όχι. Στην πράξη, όμως, συναντώνται τεράστιες αντιδράσεις από τη μεριά των γονιών, οι οποίοι στην πλειοψηφία τους αρνούνται να συγκατατεθούν στην απόφαση για να παρακολουθήσει το παιδί τους κάποιο υποστηρικτικό πρόγραμμα σε μια ειδική τάξη, με το φόβο ότι θα «κακοχαρακτηριστεί» και δεν θα μπορέσει να τα βγάλει πέρα στη ζωή του με το στίγμα του «προβληματικού», μια και θα ανήκει σε μελλοντική μειοψηφία η οποία με τα σημερινά δεδομένα δεν μπορεί να έχει ισχυρή επίδραση στους άλλους.

Από την άλλη οι δάσκαλοι είναι δύσπιστοι στο να συνεργαστούν με τα υποστηρικτικά προγράμματα, μια και τα θεωρούν χωρίς παράδοση και αναμφίβολη αποτελεσματικότητα για το πρόβλημα των μαθητών τους.

Έτσι τα προβλήματα συμπεριφοράς περνούν σε δεύτερη εκτίμηση μια και η προτεραιότητα χρεώνεται στη συμμετοχή και πρόοδο του παιδιού κατά κύριο λόγο στα μαθήματα του σχολείου. Μόνο όταν οι διαταραχές της συμπεριφοράς έχουν μορφοποιηθεί και δημιουργούν απειλή για το μαθητικό πληθυσμό, ανησυχούν και επιδιώκουν να απομακρυνθούν τα παιδιά από το σχολείο.

Μια διαφορετική προσέγγιση στα προβλήματα συμπεριφοράς, προσβλέπει στην έγκαιρη ανίχνευση και καταγραφή της παραβατικής συμπεριφοράς, και προτείνει ένα εξατομικευμένο διδακτικό πρόγραμμα για την αντιμετώπισή τους.

Η εστίαση της θεραπείας στις βραχείες ψυχοθεραπείες ψυχαναλυτικής έμπνευσης

Εσαγιάν Γκάρο, Τζαβάρας Νίκος, Πανεπιστήμιο Θράκης

Η εστίαση της θεραπείας αποτελεί χαρακτηριστικό γνώρισμα της βραχείας ψυχαναλυτικής ψυχοθεραπείας. Εκτός από την «πρόσωπο με πρόσωπο» διάταξη θεραπευτή και θεραπευομένου, την προσυμφωνημένη σύντομη διάρκεια της θεραπείας, η εστίαση είναι ο τρίτος παράγοντας που προσδιορίζει με τη σειρά του την πορεία της βραχείας θεραπείας επιδρώντας στα μεταβιβαστικά - αντιμεταβιβαστικά φαινόμενα, στην παλινδρόμηση και στην ερμηνεία.

Όσοι ασχολούνται με τη βραχεία ψυχοθεραπεία αναφέρονται στην έννοια της «εστίασης» που συνίσταται στον καθορισμό ενός κεντρικού προβλήματος (εστία) του οποίου τη θεραπεία αναλαμβάνουν. Εντούτοις, οι απόψεις και οι πρακτικές των συγγραφέων γύρω από την έννοια της εστίασης διαφέρουν σημαντικά. Μερικοί θεωρούν την εστίαση ως το συνειδητό προσανατολισμό της θεραπείας σε ένα κυρίαρχο πρόβλημα ή σύμπτωμα ενώ κατ' άλλους η εστίαση συνίσταται στη διατύπωση μίας βασικής ψυχοδυναμικής υπόθεσης που υποτίθεται ότι εξηγεί και συνοψίζει το μεγαλύτερο μέρος των ενδοψυχικών συγκρούσεων του ασθενούς.

Κατά τη γνώμη μας, η εστίαση της θεραπείας, περιλαμβάνει δύο σκέλη: 1) Το ένα αποσκοπεί στην εστίαση ενός κυρίαρχου συμπτώματος του οποίου η επίλυση ικανοποιεί το θεραπευτικό αίτημα του ασθενούς. 2) Για να επιτευχθεί όμως αυτός ο στόχος θα πρέπει να εντοπιστεί και να επιλυθεί η ασυνείδητη σύγκρουση (το δεύτερο σκέλος της εστίασης) η οποία προκαλεί το σύμπτωμα. Θα πρέπει λοιπόν ο θεραπευτής να διατυπώσει μία βασική ψυχοδυναμική υπόθεση η οποία θα εξηγεί το κυρίαρχο σύμπτωμα και θα αποσαφηνίζει τους λόγους οι οποίοι οδήγησαν τον ασθενή να ζητήσει στη συγκεκριμένη χρονική στιγμή τη βοήθειά του. Θα αποσαφηνίζει δηλαδή το λανθάνον περιεχόμενο του θεραπευτικού αιτήματος. Η προσεκτική εκτίμηση του λανθάνοντος περιεχομένου του θεραπευτικού αιτήματος βοηθά σημαντικά την εστίαση της θεραπείας σε ένα μέρος της ψυχοπαθολογίας του ασθενούς. Σημαντικοί συγγραφείς υποστηρίζουν μάλιστα ότι ο ασθενής από μόνος του, με αυθόρμητο και ασυνείδητο τρόπο, εστιάζει τη θεραπευτική σχέση στην κεντρική προβληματική του. Κατ' αυτόν τον τρόπο, η έννοια της «ενεργητικής» εστίασης της θεραπείας –εξαιτίας της οποίας ασκήθηκε έντονη κριτική από πολλούς κλασικούς αναλυτές στη βραχεία ψυχοθεραπεία– μπορεί να αντικατασταθεί με την ερμηνεία που θα βασίζεται στα πρώτα μεταβιβαστικά στοιχεία.

Τονίζουμε επιπλέον το θεωρητικό ενδιαφέρον της βραχείας ψυχοθεραπείας εφόσον η διαδικασία της συμβάλλει ουσιαστικά στην πληρέστερη μελέτη των μεταβιβαστικών - αντιμεταβιβαστικών εκδηλώσεων στη διάρκεια της πρώτης συνέντευ-

ξης καθώς επίσης και το πρακτικό της ενδιαφέρον ως εναλλακτική θεραπευτική πρόταση σε πληθυσμό εξωτερικού ιατρείου που δεν είναι εξοικειωμένος με την ιδέα μιας μακρόχρονης αναλυτικής θεραπείας.

Διασύνδεση λεξιλογικού και σημασιολογικού συστήματος: η περίπτωση της χαλαρής διασύνδεσης

Ευθυμίου Απόστολος, Π.Ε.Κ. Λάρισας

Η παρούσα εργασία αποτελεί μέρος μιας ευρύτερης μελέτης που διερευνά τον τρόπο με τον οποίο τα παιδιά διασυνδέουν (map) τις λέξεις με την αντίστοιχη σημασία τους. Συγκεκριμένα διερευνά την περίπτωση της χαλαρής διασύνδεσης, δηλ. εκείνη κατά την οποία το παιδί χρησιμοποιεί το σωστό όρο χωρίς ακόμα να έχει κατανοήσει πλήρως τη σημασία του. Υποθέτουμε λοιπόν ότι ένας όρος χρησιμοποιείται στη σωστή θέση χωρίς να έχει κατανοηθεί πλήρως η σημασία του και πριν περάσει στο τελικό στάδιο διασύνδεσης. Για το σκοπό αυτό εξετάστηκαν 150 παιδιά τριών διαφορετικών ηλικιών με την κλινική μέθοδο. Δόθηκαν δυο είδη δραστηριοτήτων. Στο πρώτο το παιδί έπρεπε να βρει τον όρο που αποδίδει τη συγγενική του σχέση προς ένα δικό του συγγενικό πρόσωπο και στο δεύτερο τον όρο που αποδίδει τη συγγενική σχέση μεταξύ τρίτων προσώπων. Εξετάστηκαν 16 όροι συγγένειας συνολικά, οι ίδιοι για όλα τα παιδιά. Τα δεδομένα αναλύθηκαν στατιστικά και αναπαραστάθηκαν σε σχεδιαγράμματα. Τα ευρήματα δείχνουν πως η χαλαρή διασύνδεση μειώνεται με την ηλικία, ενώ η πλήρης διασύνδεση, δηλ. σωστή χρήση του όρου και πλήρης κατανόηση της σημασίας του, αυξάνεται. Το φαινόμενο της μη διασύνδεσης παρατηρείται στους ίδιους όρους σε όλες τις ηλικίες. Οι ίδιοι όροι παρουσιάζουν υψηλότερους μέσους όρους χαλαρής διασύνδεσης στις μεγαλύτερες ηλικίες και μη διασύνδεσης στις μικρότερες. Ο ρυθμός μείωσης της χαλαρής διασύνδεσης είναι μικρότερος από εκείνον της μη διασύνδεσης και ακόμη μικρότερος από εκείνον των υπεγενικεύσεων. Τα ευρήματα μελετώνται περαιτέρω. Τα συμπεράσματα συζητούνται.

Παράγοντες που επηρεάζουν τις αιτιολογικές αποδόσεις κατά τη λύση μαθηματικών προβλημάτων

*Ευκλείδη Αναστασία, Πετροπούλου Μαρίνα, Σαμαρά Αρυλίνα,
Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης*

Όταν οι μαθητές λύνουν προβλήματα μαθηματικών συχνά αποδίδουν την επιτυχία ή μη της επίλυσης σε παράγοντες όπως η γνώση του κανόνα και των πράξε-

ων, η εξάσκηση, η «σκέψη», και η βοήθεια από κάποιον άλλο. Η έρευνα αυτή αποσκοπούσε να διερευνήσει αν οι αποδόσεις αυτές, που γίνονται αρχικά στη φάση σχεδιασμού της λύσης του προβλήματος και στη συνέχεια αμέσως μετά από την επίλυσή του, σχετίζονται με την επίδοση στο πρόβλημα, με την εκτιμώμενη δυσκολία του προβλήματος και με άλλες εκτιμήσεις ή αισθήματα που σχετίζονται με το έργο. Τέτοιες εκτιμήσεις είναι η συχνότητα επαφής με το πρόβλημα, η ορθότητα της λύσης και η βεβαιότητα για τη λύση. Εξετάσθηκαν 274 υποκείμενα 1ης, 2ας και 3ης Γυμνασίου και των δύο φύλων με δύο μαθηματικά προβλήματα, τα οποία διέφεραν ως προς τη συνθετότητά τους. Οι εκτιμήσεις για τα σχετικά με το κάθε έργο αισθήματα και αιτιολογικές αποδόσεις έγιναν σε κλίμακα 4 σημείων. Εφαρμόστηκε ανάλυση του δικτύου των σχέσεων και βρέθηκε ότι υπάρχει περιορισμένη σχέση με την επίδοση, αλλά μεγαλύτερη σχέση με την εκτιμώμενη δυσκολία του έργου και τη βεβαιότητα λύσης. Βρέθηκαν, επίσης, σχέσεις μεταξύ των διάφορων αιτιολογικών αποδόσεων. Οι ατομικές διαφορές ως προς τις αιτιολογικές αποδόσεις διερευνήθηκαν με Ανάλυση Διακύμανσης. Τα αποτελέσματα συζητούνται τόσο από θεωρητική όσο και από πρακτική σκοπιά σε σχέση με την εκπαιδευτική πράξη.

«Ψυχολογιοποίηση και Εθνικισμός»

Ευστρατιάδης Σωτήριος, Πάντειο Πανεπιστήμιο

Η παρούσα ανακοίνωση εντάσσεται στα πλαίσια του γενετικού μοντέλου των διαδικασιών κοινωνικής επιρροής. Το γνωστικό αντικείμενο αφορά το φαινόμενο του εθνικισμού σε σχέση με τη λειτουργία της ψυχολογιοποίησης ως μηχανισμού αντίστασης στη μειονοτική επιρροή. Χρησιμοποιήθηκε η πειραματική μέθοδος έρευνας και σύμφωνα με τα πειραματικά δεδομένα η κανονιστική-ντετερμινιστική λειτουργία της ψυχ/ησης τίθεται σε νέες βάσεις. Συγκεκριμένα, όσον αφορά επίκαιρα εθνικά θέματα και την ακραία υποστήριξή τους καταδεικνύεται η θετική επίδραση της ψυχ/ησης στον εθνικιστικό λόγο είτε αυτός εκφέρεται σε εθνική/ιστορική διάσταση είτε σε εθνική/πολιτική διάσταση. Μάλιστα, αποκαλύπτεται η μεγαλύτερη αποδοχή του εθνικιστικού μηνύματος τόσο στο άμεσο όσο κι έμμεσο επίπεδο. Αντίστοιχα ισχύουν στο επίπεδο των κοινωνικών αναπαραστάσεων όπου η θετική εικόνα της πηγής αποδεικνύεται με τους θετικούς χαρακτηρισμούς που χρησιμοποιούνται για την περιγραφή της εκ μέρους του δέκτη. Αντίθετα όταν ο εθνικιστικός λόγος εκφέρεται σε κοινωνική/οικονομική διάσταση κι ειδικά όταν ψυχολογιοποιείται, μειώνεται η αποδοχή του. Συνοπτικά αναφέρω ότι τα αποτελέσματα ερμηνεύονται και αποδείχνουν την προσπάθεια αντικειμενικοποίησης και γνωστικής επικύρωσης του εθνικιστικού μηνύματος εκ μέ-

ρους του δέκτη. Επίσης καταδεικνύεται τόσο ο ρόλος της επικαιρότητας του θέματος όσο και η ένταση-εμπλοκή του υποκειμένου με το θέμα (κατάσταση συναισθηματικής φόρτισης). Τη συσχέτιση του εθνικιστικού λόγου με την ψυχ/ηση και την κανονιστική εμφάνιση των αντίστοιχων κοινωνικών-ψυχολογικών επιπτώσεων, το αποκαλώ ένα είδος «εθνικιστικού συνδρόμου» από το οποίο κυριεύεται το υποκείμενο που καλείται να ψυχολογιοποιήσει την εθνικιστική πηγή επιρροής.

Αυτοεκτίμηση: Πηγή ενέργειας για δασκάλους και μαθητές

Ζαφειροπούλου Μαρία, Μάτη Ελένη, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

Η εικόνα για τη σωματική διάπλαση, η εντύπωση για τη νοητική μας δυνατότητα, η αντίληψη για την κοινωνικότητά μας και η αυτοεκτίμηση συμπροσδιορίζουν την ιδέα που σχηματίζουμε για τον εαυτό μας (Samuels, 1977).

Η αρνητική ή θετική εκτίμηση του εαυτού είναι προϊόν των διαπροσωπικών σχέσεων του παιδιού, τόσο στην οικογένεια, όσο και στο σχολείο (Horney 1945, Sullivan 1964, Erikson 1963, Rogers 1959).

Η αλληλεπίδραση του παιδιού και των «σπουδαίων άλλων» αποτελεί καθοριστικό παράγοντα για την αυτοεκτίμηση του παιδιού και κατ' επέκταση για την επιτυχία ή την αποτυχία του και μετέπειτα για τον τρόπο με τον οποίο το άτομο αναμένει και ερμηνεύει καταστάσεις του παρόντος και του μέλλοντος, παίρνοντας συγχρόνως αποφάσεις για τη ζωή του.

Το ποσόν και το ποιόν αυτής της αλληλεπίδρασης στο σχολείο προσπαθεί να αξιολογήσει η παρούσα έρευνα, το δείγμα της οποίας αποτέλεσαν 415 μαθητές και μαθήτριες Στ' τάξης δημόσιων δημοτικών σχολείων, καθώς και οι 80 δάσκαλοι των αντίστοιχων τμημάτων.

Σαν βάση για το ερωτηματολόγιο που τους δόθηκε χρησιμοποιήθηκε το ερωτηματολόγιο αυτοεκτίμησης του Coopersmith (1967).

Τα αποτελέσματα επιβεβαίωσαν τις αρχικές μας υποθέσεις: α) Η χαμηλή αυτοεκτίμηση του δασκάλου έχει σαν συνέπεια τη χαμηλή αυτοεκτίμηση των μαθητών και την επίρριψη των ευθυνών για μια αποτυχία τους σε εξωτερικούς παράγοντες. β) Η ενίσχυση είναι ισχυρός παράγοντας που συσχετίζεται θετικά με την αυτοαντίληψη και τη σχολική επίδοση. γ) Η αίσθηση της συμμετοχής στην ομάδα αποτελεί παράγοντα που τροφοδοτεί και ελέγχει συγχρόνως τη στάση του μαθητή απέναντι στην αξία του εαυτού του. δ) Η αίσθηση της ικανοποίησης των επιδιώξεων και των προσδοκιών του, τονώνει το αυτοσυναίσθημα του μαθητή.

Γενικά σε τάξεις όπου υποστηρίζεται η αυτονομία, η αυτοκριτική, ο αυτοέλεγχος και η αυτοαξιολόγηση οι μαθητές εμφανίζονται πιο θετικοί, πιο ικανοί να κρίνουν τους εαυτούς τους, πιο ανταγωνιστικοί και περισσότερο δυναμικοί.

Ικανότητα επίλυσης προβλημάτων σε ασθενείς με καταθλιπτική συμπτωματολογία

Ζαχαροστυλιανάκη-Ρούσσου Ε. Ψυχολόγος, Κωστογιάννη Χ., Ρούσσος Π.Α.

Η ανακοίνωση αυτή διερευνά τη σχέση μεταξύ των στάσεων και συμπεριφορών που υιοθετεί ένα άτομο προκειμένου να αντιμετωπίσει καθημερινά προβλήματα, και της καταθλιπτικής συμπτωματολογίας. Για την έρευνα αυτή χρησιμοποιήθηκε το Ερωτηματολόγιο για την Κατάθλιψη του Beck (BDI), καθώς και η κλίμακα Hamilton, προκειμένου να εκτιμηθεί η καταθλιπτική συμπτωματολογία. Για την εκτίμηση του τρόπου αντιμετώπισης (coping style) χρησιμοποιήθηκε το Ερωτηματολόγιο Επίλυσης Προβλημάτων του Herringer (PSI).

Τα ερωτηματολόγια χορηγήθηκαν σε πενήντα (50) νοσηλεύομενους κατά την πρώτη εβδομάδα της νοσηλείας τους, και οι οποίοι πληρούσαν κριτήρια καταθλιπτικής συμπτωματολογίας. Η έρευνα πραγματοποιήθηκε στο ψυχιατρικό τμήμα της κλινικής Κασταλία. Τα ευρήματα της έρευνας ερμηνεύονται σύμφωνα με σύγχρονες θεωρίες για τον τρόπο επίλυσης προβλημάτων.

Επιπτώσεις του φωνολογικού ελλείμματος στην εκμάθηση του γραπτού λόγου

Ζάχος Γιάννης, Κέντρο Ψυχολογικών Μελετών

Η έρευνα έγινε στο Κέντρο Ψυχολογικών Μελετών σε παιδιά με διαγνωσμένα μαθησιακά προβλήματα στην ανάγνωση και γραφή και κατά τη διάρκεια εφαρμογής αποκαταστασιακού προγράμματος.

Μέσα από την εφαρμογή τεστ ανάγνωσης και τεστ καθ' υπαγόρευση και αυθόρμητης γραφής καταγράφηκαν φωνητικού και φωνολογικού χαρακτήρα σφάλματα και διαχωρίστηκαν σε δύο κατηγορίες: α) σφάλματα από αδυναμία διάκρισης φθόγγων και β) σφάλματα από ελλειμματική ή χαλαρή εγκατάσταση φωνολογικών και αθροτικών προτύπων. Ακολούθησε η εφαρμογή ειδικού προγράμματος φωνολογικής καλλιέργειας με πρωτογενές γλωσσικό υλικό και με εφαρμογή της τεχνικής της διχωτικής ακρόασης.

Η κάλυψη του φωνολογικού ελλείμματος είχε ως αποτέλεσμα την εντυπωσιακή βελτίωση της αναγνωστικής ικανότητας και τη σημαντική μείωση των φωνολογικού χαρακτήρα σφαλμάτων στη γραφή.

Τα συγκεκριμένα αποτελέσματα οδήγησαν στην εξαγωγή συμπερασμάτων για την κατάρτιση εξατομικευμένων προγραμμάτων αποκατάστασης.

Η ανάπτυξη της στρατηγικής σκέψης στο μάθημα της γεωμετρίας σε μαθητές της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης

Ζάχος Ιωάννης

Η προκειμένη έρευνα είχε ως στόχο της να μελετήσει την ανάπτυξη της στρατηγικής σκέψης σε μαθητές Λυκείου στο μάθημα τη γεωμετρίας. Η διεξαγωγή της έρευνας περιλάμβανε δύο φάσεις. Στην πρώτη φάση δόθηκε ένα ερωτηματολόγιο σε 458 μαθητές που φοιτούσαν σε τέσσερα διαφορετικά Λύκεια της περιοχής Αθηνών για τον εντοπισμό του επιπέδου της γεωμετρικής σκέψης των μαθητών αυτών με βάση τη θεωρία van Hiele. Η θεωρία van Hiele διακρίνει 5 επίπεδα γεωμετρικής σκέψης τα οποία κατακτώνται διαδοχικά καθώς ωριμάζει η γεωμετρική σκέψη ενός μαθητή. Συνήθως οι μαθητές φθάνουν έως το 3ο επίπεδο γεωμετρικής σκέψης. Η προκειμένη έρευνα έκανε χρήση μόνον των τεσσάρων πρώτων επιπέδων. Έτσι, από τους 458 μαθητές στους οποίους χορηγήθηκε το ερωτηματολόγιο αυτό επιλέχθηκαν ογδόντα (80) μαθητές –είκοσι από κάθε επίπεδο γεωμετρικής σκέψης. Οι ογδόντα (80) αυτοί μαθητές συμμετείχαν στη δεύτερη φάση της έρευνας. Στη δεύτερη αυτή φάση οι μαθητές αυτοί εξετάστηκαν με τη μέθοδο της συνέντευξης στη λύση γεωμετρικών προβλημάτων. Στην προκειμένη εργασία συζητώνται τα αποτελέσματα της έρευνας που αφορούν τη στρατηγική σκέψη που εκδήλωσαν οι μαθητές των τεσσάρων επιπέδων γεωμετρικής σκέψης κατά τη λύση προβλημάτων γεωμετρίας.

Η χρησιμοποίηση πολυμέσων στη διδασκαλία και οι ψυχολογικές επιδράσεις σε παιδιά δημοτικού

Ζήττα Ελένη, Ζαφειροπούλου Μαρία, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

Η τηλεόραση, το βίντεο, ο ηλεκτρονικός υπολογιστής είναι τα θαύματα της σύγχρονης ηλεκτρονικής που έχουν επηρεάσει σημαντικά τον τρόπο που αντιλαμβανόμαστε τον κόσμο γύρω μας (Ελευθεριάδης και Μαντουβάλου, 1983). Αναγνωρίζοντας το ρόλο τους αυτό και συνειδητοποιώντας ότι όλο και περισσότερο διεισδύουν στο χώρο της εκπαίδευσης πιστεύουμε ότι είναι χρήσιμα μέσα για τη διδασκαλία φυσικών επιστημών, όπως και μια σειρά άλλων δραστηριοτήτων, για να πούμε ότι οι μαθητές δημοτικού «κάνουν φυσική» (Carrè and Ovens, 1994).

Στόχος της έρευνας είναι να διαπιστώσουμε κατά πόσο ο τρόπος διδασκαλίας με τα πολυμέσα επηρεάζει τις γενικότερες γνωστικές λειτουργίες των μαθητών, τα κίνητρα και το βαθμό αυτοεκτίμησής τους, καθώς η μνήμη είναι η συ-

γκράτηση της εμπειρίας ή της μάθησης και η αυτοεκτίμηση των μαθητών εξαρτάται από τη σχολική επιτυχία.

Η μεθοδολογία περιλαμβάνει σε πρώτη φάση διδασκαλία σε τρεις διαφορετικές τάξεις 2-3 ενοτήτων του βιβλίου «Ερευνώ το Φυσικό Κόσμο» με τη χρησιμοποίηση των προτεινόμενων μέσων διδασκαλίας και τον έλεγχο με σταθμισμένα τεστ της μνήμης και της αυτοεκτίμησης.

Η διδακτική αποσταθεροποίηση της κατάταξης των φυτών στα άβια αντικείμενα με βάση το κριτήριο της κίνησης από παιδιά προσχολικής ηλικίας

Ζόγκζα Β., Τυροσβούτη Χρ., Παπαμιχαήλ Γ., Πανεπιστήμιο Πατρών

Είναι γνωστό από πολλές έρευνες διεθνείς και προγενέστερη δική μας στον ελληνικό χώρο, ότι τα μικρά παιδιά χρησιμοποιούν κατά κύριο λόγο το κριτήριο της κίνησης προκειμένου να αποφασίσουν αν κάποιο πράγμα είναι ζωντανό ή όχι. Χρησιμοποιώντας αυτό το κριτήριο (που κατά τη βιολογική επιστήμη είναι δευτερεύον), κρίνουν τα φυτά ως μη ζωντανά ενώ στοιχεία της φύσης με κίνηση ως ζωντανά. Τα στοιχεία αυτά μας οδήγησαν να θεωρήσουμε την κίνηση ως γνωστικό εμπόδιο για την αντίληψη της έννοιας της ζωής. Η έννοια της ζωής περιλαμβάνει πολλές επιμέρους έννοιες, των οποίων η κατανόηση πρέπει να επιδιωχθεί ώστε τα παιδιά να αναγνωρίζουν τη ζωή με αναφορά σε αυτές τις έννοιες και όχι στην κίνηση.

Μετά τη διερεύνηση των απόψεων 46 παιδιών σχετικά με το ζωντανό ή μη ενός ζώου, ενός φυτού, ενός στοιχείου της φύσης κι ενός παιχνιδιού με κίνηση, ξεχωρίσαμε 18 παιδιά που θεωρούσαν το φυτό μη ζωντανό με κριτήριο την απουσία κίνησης. Στα παιδιά της πειραματικής ομάδας έγινε κατάλληλη διδακτική παρέμβαση με στόχο την αλλαγή του εννοιολογικού τους πλαισίου περί ζωής και με εστίαση κυρίως στην ανταλλαγή ενός οργανισμού με το περιβάλλον του. Στη διδακτική παρέμβαση χρησιμοποιήσαμε τη διαδικασία της γνωστικής σύγκρουσης, μέσα από την αντιπαράθεση ενός φυτού κανονικού και ενός φυτού-απομίμηση (κατασκευάσμα) και την επίπτωση στοιχείων του περιβάλλοντος στη διατήρηση της ζωής τους. Στα παιδιά της ομάδας ελέγχου τονίσθηκε ιδιαίτερα η εξωγενής προκαλούμενη κίνηση στο φυτό-απομίμηση.

Τα αποτελέσματα του μετα-ελέγχου μας έδειξαν ότι όλα τα παιδιά της πειραματικής ομάδας θεώρησαν το φυτό ζωντανό χρησιμοποιώντας κριτήρια όπως η εξάρτηση από στοιχεία του περιβάλλοντος και λειτουργίες του φυτού. Τα παιδιά της ομάδας ελέγχου παρέμειναν, με μια εξαίρεση, στην αρχική τους άποψη περί φυτού, απορρίπτοντας την κίνηση που εμείς δώσαμε στα φυτά.

Νευρολογική εκτίμηση στην άνοια

Θεοτοκά Τλια, Ψυχολόγος

Η άνοια είναι ένας κλινικός όρος που χρησιμοποιείται στις περιπτώσεις που υπάρχει σοβαρή σφαιρική διαταραχή των ανωτέρων γνωστικών λειτουργιών, όπως μνήμη, προσανατολισμός, σκέψη, κατανόηση, εκτέλεση πράξεων, ικανότητα μάθησης, γλώσσα, κρίση. Η αύξηση του ποσοστού των ανοϊκών διαταραχών στην προγεροντική και γεροντική ηλικία καθιστά αναγκαία, τόσο από επιστημονική, όσο και από κοινωνικοοικονομική πλευρά την πρόωπη και έγκαιρη διάγνωση. Ένα κύριο μέρος της διαγνωστικής διαδικασίας είναι η νευροψυχολογική εκτίμηση. Παρουσιάζεται μια ολοκληρωμένη γκάμα νευροψυχολογικών τεστ, που στοχεύουν στην ακριβή εκτίμηση του είδους της άνοιας, πορεία και ρυθμό εξέλιξής της, καθώς και εκτίμηση εξειδικευμένων γνωστικών λειτουργιών, όπως διαδικαστική μνήμη, μνήμη ανάκλησης, κωδικοποίηση οπτικοχωρική αντίληψη, προσανατολισμός, εκτελεστικές λειτουργίες, ταχύτητα επεξεργασίας πληροφοριών, οπτικοκινητική ικανότητα, λόγος (MMSE, ADAS, GDS, SKT, HACHINSKI, NAI, BENTON, REY).

Αναπαραστάσεις του ξένου μετανάστη σε ελληνικά σχολεία

Ιατρίδης Τηλέμαχος, Πάντειο Πανεπιστήμιο

Σύμφωνα με τις πρώτες απόπειρες καταγραφής του αντίκτυπου που έχει η μαζική είσοδος ξένων μεταναστών στην Ελλάδα κατά τα τελευταία χρόνια, η πρόσληψη του «ξένου» από τον ελληνικό πληθυσμό φαίνεται να αλλάζει ποιοτικά σε ξενοφοβική κατεύθυνση. Οι παρατηρούμενες αλλαγές εκδηλώνονται παράλληλα με την παραγωγή ενός διαφορετικού λόγου (discourse) περί «ξένου» στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Ένωσης, τουλάχιστον όσον αφορά στην κατασκευή μιας υπερεθνικής, ευρωπαϊκής ταυτότητας.

Υπό το βάρος αυτών των εξελίξεων, το περιεχόμενο των αναπαραστάσεων του «ξένου» από τον ελληνικό πληθυσμό είναι πιθανό να παρουσιάζει αντιφάσεις, ανάλογα τόσο με την εθνική προέλευση των μεταναστών, όσο και με ευρύτερες ομαδοποιήσεις, όπως π.χ. «ευρωπαίοι» ή «τριτοκοσμικοί». Στη διαμόρφωση αυτών των αναπαραστάσεων συμβάλλει ο δημόσιος λόγος περί μεταναστών (είτε ξενόφιλος είτε ξενόφοβος) με τα συστήματα ερμηνείας στα οποία κάθε φορά αναφέρεται: Ανθρωπιστικές, πραγματιστικές και άλλες ερμηνείες χρησιμοποιούνται επιλεκτικά για να στοιχειοθετήσουν την αποδοχή ή την απόρριψη του ξένου μετανάστη.

Σε έρευνα που διεξάγουμε, διαπραγματευόμαστε: α) τις αντιφάσεις στις οποίες εμπλέκονται οι ερωτώμενοι (Έλληνες μαθητές Λυκείων της πρωτεύουσας) όταν αξιολογούν διαφορετικές κατηγορίες μεταναστών, και β) τις συνθήκες παραγωγής και την κατεύθυνση που παίρνει ο λόγος περί μετανάστευσης (ξενόφιλος ή ξενόφοβος) ανάλογα με τα συστήματα ερμηνείας που προτείνονται στους ερωτώμενους. Σε πρώτη φάση, ελέγχουμε πειραματικά την προέλευση των μεταναστών (χώρες της Ε.Ε., χώρες του 3ου Κόσμου) και το προτεινόμενο σύστημα ερμηνείας (ανθρωπιστικά ή πολιτικά/οικονομικά επιχειρήματα υπέρ των μεταναστών). Οι ερωτώμενοι τοποθετούνται σε ζητήματα σχετικά με την εκάστοτε μεταναστευτική κατηγορία και σε γενικότερα ζητήματα περί μετανάστευσης. Οι αναπαραστάσεις των ξένων από τους ερωτώμενους θα διερευνηθούν επιπλέον ποιοτικά, ώστε να είναι δυνατή μία προσεκτικότερη προσέγγιση στις αντιφάσεις του λόγου περί μεταναστών.

Θα ανακοινωθούν τα αποτελέσματα της έρευνας.

Η μελέτη της ηθικής σκέψης ως ψυχολογικό φαινόμενο

Καβαθατζόπουλος Ιορδάνης, Uppsala University

Ο Πιαζέ ήταν αυτός που έθεσε τις βάσεις της ψυχολογίας της ηθικής σκέψης. Όμως, οι μετέπειτα εξελίξεις στον τομέα αυτόν της ψυχολογίας παρεμπόδισαν το συγκεκριμένο πιαζετικό έργο από του να παίξει ένα ρόλο καθοριστικότερο. Η κυριαρχία του Κόλμπεργκ, παρά τους ισχυρισμούς του ίδιου ότι η θεωρία του βασίζεται στον Πιαζέ, κατεύθυνε την έρευνα προς την περιγραφή της ηθικής σκέψης ως μίας διαδικασίας για την ανακάλυψη προϋπαρχόντων παγκόσμιων ηθικών αξιών. Ο Πιαζέ, αντιλαμβανόμενος τις αρνητικές συνέπειες που έχει από πλευράς λογικής και φιλοσοφικής μία τέτοια μίξη του ηθικού παράγοντα με τις πνευματικές διαδικασίες παραγωγής του, επικέντρωσε το ερευνητικό του ενδιαφέρον αποκλειστικά στη μελέτη της γέννησης και ανάπτυξης των λειτουργιών εκείνων που οδηγούν το άτομο σε μία αρμονική σχέση με το κοινωνικό περιβάλλον του. Οι ενδογενείς αδυναμίες της κολμπεργκιανής θεωρίας έγιναν τελικά αντιληπτές από τον κύριο εκπρόσωπό της προς το τέλος της ζωής του. Για να τις αντιμετωπίσει επικέντρωσε την έρευνά του στους τρόπους παραγωγής της ηθικής γνώσης πέρα από κάθε ηθικοφιλοσοφική αρχή. Η στροφή αυτή του Κόλμπεργκ, η σημασία της οποίας δεν έχει γίνει ακόμη αντιληπτή από όσους τον ακολουθούν, ανοίγει το δρόμο για την επιστροφή σε μια καθαρά ψυχολογική προσέγγιση των ηθικών λειτουργιών του ανθρώπου.

«Η ψυχοπαιδαγωγική ως αναπτυξιακή επιστήμη»

Καίλα Μαρία, Θεοδωροπούλου Έλενα, Πανεπιστήμιο Αιγαίου

Η περίπτωση της Ψυχοπαιδαγωγικής μπορεί να αποτελέσει παράδειγμα και μοχλό για έναν ευρύτερο συλλογισμό σχετικό με την αναπτυξιακή διάσταση την οποία θα πρέπει να προσλάβει μια Παιδαγωγική που θέλει να ορίζεται ως μια επιστήμη ανοιχτή, τόσο απέναντι στις υπόλοιπες Επιστήμες της Αγωγής, όσο και απέναντι στις αυξανόμενες, εξελισσόμενες και αλληλένδετες ανάγκες της κοινωνικής και της εκπαιδευτικής πραγματικότητας.

Ο ορισμός της έννοιας της ανάπτυξης έχει άμεση σχέση με τον προσδιορισμό της ίδιας της έννοιας του πολιτισμού, έτσι όπως διηθείται και γίνεται αντικείμενο πολλαπλής επεξεργασίας μέσα από την εκπαιδευτική πράξη, αλλά και έτσι όπως, ως πλαίσιο και υπόβαθρο, υποβασιάζει και προσδιορίζει παιδαγωγικές πρακτικές και εκπαιδευτικές στρατηγικές. Η Παιδαγωγική θα πρέπει να επαναπροσδιορίσει τους στόχους της μέσα από μια πλατειά θεώρηση και συνεξέταση των πολλών και διαφορετικών παραγόντων που διαμορφώνουν σήμερα το γνωστικό αλλά και τον αξιολογικό ορίζοντα της ανάπτυξης του ανθρώπου.

Ο ίδιος ο χώρος της εκπαίδευσης είναι ο ενδεδειγμένος προκειμένου να ελέγξουμε αυτήν ακριβώς την αναπτυξιακή διάσταση της διδακτικής πράξης ως πολυσύνθετης επέμβασης στη διαμόρφωση της προσωπικότητας: αλλά, κυρίως, πρόκειται, για ένα βέλος που οδηγεί από τη σφαιρική ανάπτυξη της προσωπικότητας (πρωταρχικό στόχο του παιδαγωγικού έργου) στην ίδια την ανάπτυξη όλου του οικοσυστήματος το οποίο υποδέχεται την εκπαιδευτική παρέμβαση ως παράγοντα διαμόρφωσης και μετασχηματισμού του.

Η έκβαση της υπερκινητικότητας στην εφηβεία

*Κάκουρος Ευθύμιος, Γεμέλου Β., Τσίτσικα Ε., Μανιαδάκη Κ.,
Παπανικολάου Κ., Μελίστα Γ., ΤΕΙ Αθηνών*

Σκοπός της εργασίας αυτής, ήταν η διερεύνηση των προβλημάτων που ενδεχομένως αντιμετωπίζουν τα παιδιά με Διαταραχή Ελαττωματικής Προσοχής / Υπερκινητικότητα (ΔΕΠ-Υ) όταν αυτά βρεθούν στην εφηβεία. Στην έρευνά μας αυτή, αναζητήσαμε 100 περιπτώσεις εφήβων οι οποίοι –όταν πριν από 7-9 χρόνια– παρεπέμφθηκαν στο Ιατροπαιδαγωγικό Κέντρο αντιμετώπιζαν ειδικές μαθησιακές δυσκολίες και παρουσίαζαν υπερκινητικότητα. Από τις 87 περιπτώσεις που εντοπίστηκαν, διαπιστώθηκε πως όπου οι δυσκολίες υποχώρησαν υπήρξε α προθυμία για προσωπική συμμετοχή στην έρευνα. Στις υπόλοιπες περιπτώσεις βρέ-

θηκε πως η πορεία των παιδιών στο σχολείο ήταν ιδιαίτερα δύσκολη με αποτέλεσμα το 56.1% απ' αυτά να μείνει τουλάχιστο μια φορά στην ίδια τάξη. Στο δείγμα μας παρατηρήθηκε πως στην εφηβεία, συχνά υποχωρούν τα συμπτώματα της ΔΕΠ-Υ, βρέθηκε όμως πως όσοι εξακολουθούν να παρουσιάζουν ΔΕΠ-Υ σε μεγάλο ποσοστό (54.5%) παρουσιάζουν τώρα και διαταραχές διαγωγής. Διαπιστώθηκε επίσης, πως ο δείκτης σχολικής αποτυχίας αυξάνεται δραματικά στις περιπτώσεις όπου η ΔΕΠ-Υ συνοδεύεται με διαταραχές διαγωγής. Βρέθηκε ακόμη υψηλό ποσοστό διαταραγμένων ενδοοικογενειακών σχέσεων στις οικογένειες των εφήβων με διαταραχές διαγωγής.

Διαφορές μεταξύ φοιτητών στους οικογενειακούς παράγοντες και στους παράγοντες προσωπικότητας

Καλαϊτζάκη Ε. Αργυρούλα, Νέστορος Ν. Ιωάννης, Πανεπιστήμιο Κρήτης

Η παρούσα έρευνα αποτελεί μέρος μιας ευρύτερης μελέτης, η οποία έχει σκοπό την εξέταση της επίδρασης των οικογενειακών παραγόντων (στάσεις και συμπεριφορά των γονέων, παρούσα δομή της οικογένειας), στη διαμόρφωση της προσωπικότητας (αυτοεκτίμηση, συγκρότηση και προσανατολισμός στη ζωή, τρόπος συσχέτισης με τους άλλους ανθρώπους) και στην πιθανή παρουσία ψυχοπαθολογικών συμπτωμάτων.

Στην παρούσα φάση δόθηκαν στους πρωτοετείς φοιτητές του Τμήματος Ψυχολογίας και στους πρωτοετείς φοιτητές του Οικονομικού Τμήματος, τα εξής ερωτηματολόγια:

1. Parental Bonding Instrument (PBI) του Parker (1979) (Μετάφραση και προσαρμογή Νέστορος, Καλαϊτζάκη, 1996)
2. Family Environment Scale (FES) του Moos (1974)
3. Symptom Checklist -90 items (SCL-90) του Derogatis (Μετάφραση και προσαρμογή Νέστορος, Χριστοδούλου και Βαλλιανάτου)
4. PROQ2 του Birtchnell (1990) (Μετάφραση και προσαρμογή Νέστορος, Καλαϊτζάκη, Καραγιώργου-Κοντορούση, 1996)
5. Ερωτηματολόγιο Αυτοεκτίμησης των Α. Λιάκου και C. Spielberger (STAI - Gr. X-1 και STAI - Gr. X-2)
6. Συγκρότηση και προσανατολισμός στη ζωή (Μετάφραση και προσαρμογή Βύρας)

Οι φοιτητές του Τμήματος Ψυχολογίας διέφεραν από τους φοιτητές του Οικονομικού Τμήματος τόσο στους οικογενειακούς παράγοντες όσο και στους παράγοντες προσωπικότητας.

Στάσεις των εφήβων απέναντι στους πολιτικούς θεσμούς

Καλαμπαλίκη Φιλώ, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων

Στην παρούσα ανακοίνωση θα παρουσιαστεί μία τυπολογία της πολιτικής πρόσληψης των εφήβων, με κύριο άξονα τις στάσεις τους απέναντι στη θεσμοποιημένη πολιτική εξουσία (Βουλή, κυβέρνηση, νόμοι, συνδικάτα κ.λπ.). Η ανακοίνωση αυτή αποτελεί μέρος γενικότερης μεταπτυχιακής εργασίας, με θέμα την πολιτική κοινωνικοποίηση των εφήβων και το ρόλο του σχολείου σ' αυτή.

Το δείγμα της έρευνας επιλέχθηκε με τυχαία διαστρωματική δειγματοληψία και αποτελείτο από 2530 μαθητές ηλικίας 14-17 χρονών από 52 σχολεία του Λεκανοπεδίου Αττικής (Γυμνάσια και Λύκεια όλων των τύπων). Η έρευνα ολοκληρώθηκε τον Απρίλη του 1993 και διεξήχθη σε περίοδο έξαρσης των μαθητικών κινητοποιήσεων.

Η στατιστική επεξεργασία των δεδομένων έγινε με μεθόδους πολυδιάστατης ανάλυσης δεδομένων (Principal Component Analysis και Hierarchical Clustering). Από την επεξεργασία αυτή προέκυψαν ομάδες υποκειμένων σαφώς διαφοροποιημένες μεταξύ τους, με ομογενή ως προς την πολιτική πρόσληψη σύνολα στάσεων, τα οποία θα συζητηθούν και θα ερμηνευθούν στις εργασίες του Συνεδρίου. Θα συζητηθούν επίσης συσχετίσεις των ομάδων αυτών με το φύλο και με μεταβλητές που αφορούν τη σχολική εμπειρία των υποκειμένων.

Έλληνες και ελληνόφωνοι ξένοι: Do you speak english?

Καμαρούδης Σταύρος, Παιδαγωγικό τμήμα Φλώρινας

Συχνότατα ελληνομαθείς αλλοδαποί, οι οποίοι επισκέπτονται τη χώρα μας ή ζουν μόνιμα εδώ, παραπονούνται ότι οι Έλληνες επιμένουν να απευθύνονται σ' αυτούς στα αγγλικά, ακόμη κι όταν διαπιστώσουν ότι ο συνομιλητής τους χειρίζεται επαρκώς την ελληνική.

Βασισμένοι σε εμπειρική έρευνα αλλά και γραπτές μαρτυρίες προσπαθούμε να ανιχνεύσουμε τις αιτίες του φαινομένου. Κατά την άποψή μας οφείλεται ίσως: α) στην εντύπωση ότι η ελληνική ως μικρή γλώσσα είναι παγκοσμίως περίπου άγνωστη, β) σε «κεκτημένη ταχύτητα» σε τουριστικές κυρίως περιοχές, γ) στο φιλόξενο και φιλότιμο χαρακτήρα των ιθαγενών, δ) σε ξενομανία, ε) σε επίδειξη γνώσεων, ιδίως παρουσία τρίτων.

Οι δυσκολίες επίλυσης ισόμορφων προβλημάτων

Κανελλάκη Σοφία, Πάντειο Πανεπιστήμιο

Με στόχο την κατανόηση των δυσκολιών που αντιμετωπίζουν τα άτομα κατά την επίλυση ενός προβλήματος, δόθηκε μια σειρά από 3 ισόμορφα προβλήματα (που δεν διαφέρουν παρά μόνο στην εντολή) σε 24 ενήλικες 18-20 ετών. Το 1ο πρόβλημα είναι «μετακίνησης», το 2ο πρόβλημα είναι «αλλαγής μεγεθών», το 3ο πρόβλημα είναι «ανταλλαγής μεγεθών». Τα δύο αυτά τελευταία προβλήματα τα ονομάζουμε «προβλήματα αλλαγής της κατάστασης». Το έργο των υποκειμένων δεν είναι η λύση των προβλημάτων αλλά η εκτίμηση για την εγκυρότητα των κινήσεων που προτείνει ο πειραματιστής, λαμβάνοντας υπ' όψιν τους κανόνες της εντολής. Οι υποθέσεις μας είναι: α) για να εκτιμηθεί αν μια αλλαγή της κατάστασης επιτρέπεται ή όχι, τα υποκείμενα θα χρειαστούν περισσότερο χρόνο απ' ότι στο πρόβλημα της «μετακίνησης», β) θα παρατηρήσουμε περισσότερα λάθη για τα προβλήματα που αφορούν την αλλαγή της κατάστασης. Τα αποτελέσματα αναδεικνύουν ότι: 1) όσον αφορά το χρόνο απάντησης οι συνολικές διαφορές που οφείλονται στον παράγοντα του είδους της εκτέλεσης είναι στατιστικά σημαντικές. Χρειάζεται σχεδόν ο διπλάσιος χρόνος για να απαντήσουν στις ερωτήσεις που αφορούν τα προβλήματα αλλαγής της κατάστασης. Αντιθέτως δεν παρατηρούνται στατιστικά σημαντικές διαφορές ανάμεσα στα δύο προβλήματα που αφορούν την αλλαγή, 2) τα υποκείμενα κάνουν τρεις φορές περισσότερα λάθη στα προβλήματα αλλαγής από το πρόβλημα της μετακίνησης. Δεν παρατηρούνται στατιστικά σημαντικές διαφορές στα δύο προβλήματα της αλλαγής. 3) Τα προβλήματα αλλαγής εισάγουν ερμηνείες απαγορευτικές των κανόνων, δηλαδή τα υποκείμενα ερμηνεύουν τις επιτρεπόμενες κινήσεις, που δίνονται υπό την εντολή, σαν κινήσεις απαγορευτικές.

Επαγγελματικό άγχος και επαγγελματική εξουθένωση στους δημόσιους υπαλλήλους

Κάντας Αριστοτέλης, Πανεπιστήμιο Πατρών

Το επαγγελματικό άγχος και η επαγγελματική εξουθένωση (burnout) έχουν αναδειχθεί σε κεντρικό θέμα της ψυχολογίας της εργασίας τα τελευταία χρόνια, λόγω των συνεπειών που θεωρείται ότι έχουν τόσο για τους εργαζόμενους, όσο και τους οργανισμούς.

Στην παρούσα έρευνα, στην οποία έλαβαν μέρος 126 δημόσιοι υπάλληλοι, διερευνήθηκαν: (α) το διαβλεπόμενο επαγγελματικό άγχος με βάση ένα ερωτηματο-

λόγιο αυτοαναφοράς που αναφερόταν κυρίως σε οργανωτικούς παράγοντες (Cooper et al. 1988) και (β) η επαγγελματική εξουθένωση με βάση το ερωτηματολόγιο MBI (Maslach & Jackson, 1986) το οποίο μετράει τρεις επιμέρους διαστάσεις του συνδρόμου της επαγγελματικής εξουθένωσης, τη συναισθηματική εξάντληση, την αποπροσωποποίηση και την προσωπική επίτευξη. Οι κυριότεροι παράγοντες διαβλεπόμενου επαγγελματικού άγχους αναφέρονταν στις διακρίσεις και την ευνοιοκρατία, στον υπερβολικό φόρτο εργασίας, στο μισθό, στις ελλείψεις σε προσωπικό, στη γραφειοκρατία κ.λπ. Δεν ευρέθησαν στατιστικά σημαντικές διαφορές ως προς το φύλο, την ηλικία ή την ιεραρχική θέση στις επιμέρους διαστάσεις του διαβλεπόμενου άγχους (με εξαίρεση το άγχος που συνδέεται με τη δυνατότητα για επιβολή ποινών που ήταν υψηλότερο στους ιεραρχικά ανώτερους).

Όσον αφορά στην επαγγελματική εξουθένωση, οι γυναίκες και οι νεότεροι υπάλληλοι ανέφεραν υψηλότερα επίπεδα συναισθηματικής εξάντλησης και αποπροσωποποίησης, κάτι που έχει βρεθεί και σε άλλες έρευνες, ελληνικές και ξένες. Η ανάλυση παλινδρόμησης έδειξε ότι τα συνθετικά στοιχεία της επαγγελματικής εξουθένωσης ερμηνεύονται από τους αγχογόνους παράγοντες ως εξής: η συναισθηματική εξάντληση ερμηνεύεται κυρίως από το φόρτο εργασίας, τις διαμάχες και συγκρούσεις, τη σπατάλη χρόνου και την ανάγκη για συνεχή διαθεσιμότητα προς εργασία, η αποπροσωποποίηση από τις διαμάχες και συγκρούσεις, την έλλειψη ηθικής στήριξης και τη σπατάλη χρόνου, ενώ η προσωπική επίτευξη από την προσπάθεια για ενημέρωση, την εκτίμηση του έργου, τις διακρίσεις και ευνοιοκρατία και τις λεπτές και διαφορούμενες καταστάσεις.

Οι δημόσιοι υπάλληλοι του δείγματος, συγκρινόμενοι με εργαζόμενους σε άλλους επαγγελματικούς χώρους (εκπαιδευτικούς και εργαζόμενους σε επαγγέλματα υγείας), παρουσίασαν υψηλά επίπεδα επαγγελματικής εξουθένωσης. Τα ευρήματα αυτά συζητούνται με αναφορά στις εργασιακές και οργανωτικές συνθήκες που επικρατούν στο δημόσιο τομέα.

Στρατηγικές Αντιμετώπισης Αγχογόνων Καταστάσεων. Η προσαρμογή σε Ελληνικό πληθυσμό μιας Κλίμακας coping για ενήλικες

Καραδήμας Ενάγγελος, Πανεπιστήμιο Αθηνών

Η παρουσίαση περιλαμβάνει τη διαδικασία προσαρμογής σε ενήλικο πληθυσμό της Κλίμακας “Ways of Coping” των Lasarus και Folkman (1984), ενώ παρουσιάζει ταυτόχρονα τα πρώτα ευρήματα από την εφαρμογή της. Η Κλίμακα στην αρχική της μορφή περιελάμβανε 67 προτάσεις που περιγράφουν πιθανούς τρόπους αντιμετώπισης μικρών ή/και μεγάλων αγχογόνων καταστάσεων. Περίπου 400

άτομα, ηλικίας 20-55 ετών, συμπλήρωσαν την Κλίμακα, σημειώνοντας πόσο συχνά («ποτέ» - «πολύ συχνά») χρησιμοποίησαν τον τελευταίο καιρό τους τρόπους αντιμετώπισης αγχογόνων καταστάσεων που περιγράφουν οι προτάσεις. Κατά την εισήγηση θα παρουσιασθούν τα αποτελέσματα της ανάλυσης παραγόντων και θα σχολιαστεί κάθε παράγοντας με βάση τις σύγχρονες θεωρίες περί coping. Επίσης, θα παρουσιασθούν οι διαφορές που υπάρχουν στη χρήση των παραγόντων - στρατηγικών ως προς το φύλο, την ηλικία και το μορφωτικό - οικονομικό επίπεδο των ατόμων, όπως και η σχέση τους με μείζονα αγχογόνα γεγονότα και καθημερινές καταστάσεις. Τέλος, θα συζητηθούν οι δυνατότητες χρησιμοποίησης της προσαρμοσμένης Κλίμακας σε συναφείς έρευνες μελέτης του στρες και των επιπτώσεών του στην υγεία του ενήλικα πληθυσμού.

Συναισθηματική στέρηση και επιθετικότητα

Καραθανάση Αρετή, Πανεπιστήμιο Αθηνών

Πρόκειται για μία ανάλυση τεσσάρων περιπτώσεων αγοριών σχολικής ηλικίας, τα οποία παρουσιάζουν έντονη επιθετικότητα, τόσο στο σχολείο, όσο και στο σπίτι. Οι συνηθέστερες μορφές επιθετικότητας, οι οποίες εκδηλώνονται σε όλες τις περιπτώσεις ήταν

Στο σχολείο: Κυριαρχούσε η σωματική επιθετικότητα (επιθέσεις στους συμμαθητές τους με κλωτσιές, μπουνιές, αγκωνιές, χτυπήματα) αλλά υπήρχε και σε μικρότερο αλλά αρκετό βαθμό και η λεκτική επιθετικότητα.

Στο σπίτι: Κυριαρχούσε η λεκτική επιθετικότητα, κυρίως απέναντι στη μητέρα με λιγότερα στοιχεία σωματικής επιθετικότητας (χειρονομίες, μικροχτυπήματα).

Η μελέτη αυτή έγινε με σκοπό να ερευνηθούν τα αίτια της επιθετικής συμπεριφοράς αυτών των παιδιών και κυρίως να ερευνηθεί η σχέση μεταξύ συναισθηματικής στέρησης και επιθετικότητας, δεδομένου ότι και τα τέσσερα παιδιά ζούσαν μέσα σ' ένα οικογενειακό κλίμα συναισθηματικής στέρησης (εντονότερες συγκρούσεις των δύο γονέων, μεγάλη εχθρότητα του ενός προς τον άλλο, διάσταση, προσπάθεια προσεταιρισμού των παιδιών, παραμέλησή των).

Οι περιπτώσεις αυτές ερευνήθηκαν και αναλύθηκαν με τη χρήση πολλών ψυχολογικών μεθόδων, όπως συνέντευξη με το παιδί, ιχνογράφημα του σπιτιού και συνέντευξη, προβολικό τεστ του T.A.T., παιχνίδια ρόλων και συνεντεύξεις με τους γονείς.

Από την ανάλυση των στοιχείων που συγκεντρώθηκαν με όλες τις ανωτέρω μεθόδους, φαίνεται ότι υπάρχει σχέση μεταξύ της συναισθηματικής στέρησης και της επιθετικότητας των παιδιών και ότι αυτή αποτελεί μία από τις σημαντικότερες αιτίες της επιθετικότητας των παιδιών.

Τα κριτήρια επιλογής συντρόφου στους νέους ηλικίας 18-30 ετών

Καραθανάση Αρετή, Πανεπιστήμιο Αθηνών

Η έρευνα αυτή πραγματοποιήθηκε στα πλαίσια του μαθήματος της «Ψυχολογίας των Διαφυλικών Σχέσεων», το οποίο διδάσκει, και μετά από τη διαπίστωση ότι ενδιαφέρει ιδιαίτερα τους νέους, έχοντας ως βασικούς σκοπούς:

- Τη διερεύνηση των κριτηρίων επιλογής συντρόφου των σημερινών νέων.
- Τη μελέτη της σχέσης μεταξύ φύλου και κριτηρίων επιλογής.
- Τη σχέση μεταξύ κοινωνικο-μορφωτικού επιπέδου και κριτηρίων επιλογής.

Η έρευνα αυτή πραγματοποιήθηκε σε φοιτητές και νέους της περιοχής Αθηνών, αλλά και άλλων περιοχών της Ελλάδας, με τη μέθοδο του ερωτηματολογίου.

Από την ανάλυση των απαντήσεων φαίνεται ότι:

- Τα κριτήρια επιλογής συντρόφου και για τα δύο φύλα είναι:
 - Η εξωτερική εμφάνιση, η αγάπη, η σεξουαλικότητα, το οικονομικό επίπεδο, το μορφωτικό επίπεδο, η προσωπικότητα και κυρίως τα στοιχεία της πνευματικότητας και της συναισθηματικής ευαισθησίας, τα κοινά ενδιαφέροντα.
- Το φύλο φαίνεται να σχετίζεται:
 - Με την εξωτερική εμφάνιση: Περισσότερο ευαίσθητοι είναι οι άνδρες, οι οποίοι δίνουν έμφαση στα χαρακτηριστικά του σώματος και του προσώπου, ενώ οι γυναίκες είναι λιγότερο ευαίσθητες στον τομέα αυτό, δίνοντας κυρίως έμφαση στο στυλ και το ντύσιμο.
 - Με το οικονομικό επίπεδο: Περισσότερο ευαίσθητες στον τομέα αυτό είναι οι γυναίκες.
 - Με τα χαρακτηριστικά της προσωπικότητας. Οι άνδρες φαίνεται ότι είναι περισσότερο ευαίσθητοι όσον αφορά τη συναισθηματικότητα και την πνευματικότητα, ενώ οι γυναίκες φαίνεται ότι είναι περισσότερο ευαίσθητες όσον αφορά τα «ανδρικά χαρακτηριστικά».
 - Η ηλικία δεν φαίνεται να αποτελεί σημαντικό κριτήριο και για τα δύο φύλα.
 - Το μορφωτικό επίπεδο δεν φαίνεται να αποτελεί σημαντικό κριτήριο και για τα δύο φύλα.
 - Οι γονεϊκές εικόνες φαίνεται να καθορίζουν σε σημαντικό βαθμό την αναζήτηση και την επιλογή συντρόφου.

**«Βέβηλος ερωτισμός»: όψεις του καρναβαλικού στοιχείου
στη νεοελληνική λαϊκή αφήγηση**

Καραμανώλη Βασιλική

Με αφετηρία ένα σώμα λαϊκών παραμυθιών (αντλημένων από τις συλλογές Καφαντάρη, Μελισσουράκη, Παπαρουσοπούλου και Κάσση) εξετάζεται η λειτουργία του «καρναβαλικού στοιχείου» (πρβ. Bakhtin) όπως αυτό εκδηλώνεται στο νεοελληνικό λαϊκό αφηγηματικό λόγο, σε συνάφεια ειδικότερα με τις εκδηλώσεις του «βέβηλου ερωτισμού». Συγκεκριμένα εντοπίζονται χαρακτηριστικά δείγματα λαϊκού λόγου, όπου «υψηλές» καθιερωμένες αξίες και κοινωνικές πρακτικές εντάσσονται αφηγηματικά σε ένα «βέβηλο» πλαίσιο, καθώς οι φιγούρες των τυπικών φορέων τους εμπλέκονται σε ένα απροκάλυπτο (και «άνομο») σεξουαλικό παιχνίδι.

Με βάση την ανάλυση περιεχομένου του υλικού μας (σε αντιπαραβολή και με στοιχεία άλλων εκφάνσεων του λαϊκού λόγου και της λαϊκής τελετουργίας) απευθύνονται ερωτήματα αφενός ως προς την εικόνα της σεξουαλικότητας που επικρατεί στην παραδοσιακή αγροτική κοινωνία (όπως αυτή προκύπτει από τη λαϊκή αφήγηση) και αφετέρου ως προς την κοινωνική λειτουργία της ίδιας της αφηγηματικής δραστηριότητας, υπό το πρίσμα ειδικότερα του καρναβαλικού στοιχείου. Η αντίστιξη του «υψηλού» προς το «βέβηλο» που χαρακτηρίζει το υλικό μας καταδεικνύει ότι ούτε η κοινωνική παράσταση της σεξουαλικότητας που αποτυπώνει η λαϊκή αφήγηση ούτε η ίδια η κοινωνική λειτουργία της αφήγησης μπορούν να ερμηνευθούν μονοσήμαντα στα πλαίσια του παραδοσιακού πολιτισμού. Οι κοινωνικά παραδεδεγμένοι κανόνες σεξουαλικής συμπεριφοράς ενδυναμώνονται αλλά και αμφισβητούνται ταυτόχρονα. Το κύρος των φορέων της κοινωνικής ηθικής διακυβεύεται ενώ υπάρχει ζωντανή η αντίφαση της μυθοπλασίας προς την πραγματικότητα. Η ορθότητα της κοινωνικής ηθικής δοκιμάζεται. Η λαϊκή αφήγηση στο σύνολό της λειτουργεί ως φορέας ανατροφοδότησης αλλά και εκτόνωσης παράλληλων «απαγορευμένων» επιθυμιών που αντίκεινται στο κοινωνικά επιτρεπτό.

Επιμένοντας ακολούθως στην ψυχολογική διάσταση η ανακοίνωση επιχειρεί να επισημάνει την ψυχολογική σημασία αυτών των πολλαπλών λειτουργιών. Η συλλογική συνείδηση ως δημιουργός και αποδέκτης της λαϊκής αφήγησης φαντασιώνεται την παρέκκλιση από τον «κανόνα» για να την απορρίψει και να την τιμωρήσει στη συνέχεια. Επιχειρεί να απενοχοποιήσει την ύπαρξη παράνομων ορμών, τάσεων, επιθυμιών. Προσδίδει διαφορετική ερωτική συμπεριφορά, λειτουργία και στόχους στα δυο φύλα καταδεικνύοντας τη διάσταση των ψυχολογικών παραμέτρων που τα επικαθορίζουν.

Συγκριτική Μελέτη της Πρόγνωσης Δύσκολων Ασθενών κατά MMPI και της Έκβασης της Θεραπείας τους

Καραολίδου Μαρία, Κλ. Ψυχολόγος

Η έρευνα αυτή αναφέρεται στη σύγκριση μεταξύ της προβλεπόμενης πορείας και έκβασης της θεραπείας, δύσκολων ασθενών, σύμφωνα με το MMPI και της πραγματικής πορείας και έκβασης της θεραπείας των εν λόγω ασθενών. Από τους ασθενείς μιας ανοικτής, ψυχιατρικής μονάδας επελέγησαν ασθενείς που είχαν, συμφώνως προς το MMPI, αυξημένες πιθανότητες για απότομη διακοπή (Drop Out). Εν συνεχεία, δημιουργήθηκε μία ομάδα ελέγχου, η οποία αποτελείτο από ασθενείς, των οποίων η πρόγνωση ήταν αντιστοίχως θετική για μακρόχρονη θεραπεία. Μελετάται και σχολιάζεται η σύγκριση της θεραπευτικής πορείας και έκβασης των δύο ομάδων ασθενών, σε σχέση με το είδος της θεραπευτικής αγωγής που ακολούθησαν (Ομαδική Ανάλυση, Θεραπευτική Κοινότητα, Φαρμακοθεραπεία κ.ά) ή το συνδυασμό αυτών. Ένα αρχικό εύρημα είναι ότι ένα σημαντικό ποσοστό των ασθενών με βεβαρυμένη πρόγνωση, κατά MMPI, ολοκλήρωσαν ή συνεχίζουν τη θεραπεία τους, χωρίς να διακόψουν απότομα.

Γνωσιοσυμπεριφορική παρέμβαση σε μαθητές με μαθησιακές δυσκολίες και η επίδρασή της στην απόδοση αυτών

Κάρμπα-Σχοινιά Χ., Ζαφειροπούλου Μ., Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

Τα τελευταία τριάντα χρόνια η Συμπεριφορική θεωρία είχε θετική επίδραση στην κατανόηση της συμπεριφοράς του παιδιού στο σπίτι, στο σχολείο και στο ευρύτερο κοινωνικό του περιβάλλον. Ωστόσο οι πλέον πρόσφατες εξελίξεις στη θεραπεία της συμπεριφοράς κινούνται πλέον και πέρα από τη μελέτη της παρατηρήσιμης συμπεριφοράς, ενθαρρύνοντας την παράλληλη μελέτη των διαμεσολαβητικών γνωστικών διαδικασιών στο παιδί.

Ταυτόχρονα εμφανίζεται ένα αυξανόμενο ενδιαφέρον μελέτης του ρόλου και της επίδρασης των γνωστικών λειτουργιών τόσο με σκοπό την πρόβλεψη των δυσκολιών μάθησης, αλλά και με σκοπό την υπόδειξη τρόπων ανάπτυξης και βελτίωσης των γνωστικών λειτουργιών. Οι γνωστικο-συμπεριφορικές τεχνικές παρέμβασης, δηλ. η επίδραση του ρόλου των γνωστικών διεργασιών στην τροποποίηση ακατάλληλων συμπεριφορών, κατέχουν εξέχουσα θέση στις προσπάθειες βελτίωσης του τρόπου με τον οποίο οι μαθητές αποκτούν ένα ευρύ φάσμα ακαδημαϊκών δεξιοτήτων.

Στόχος της έρευνας στην παρούσα φάση της είναι η μελέτη της επίδρασης της

ακαδημαϊκής παρέμβασης δια μέσου των τεχνικών της γνωστικής τροποποίησης της συμπεριφοράς (αυτοκαθοδήγηση, αυτοέλεγχος, αυτοενίσχυση) στη σχολική επίδοση των μαθητών με μαθησιακές δυσκολίες. Το δείγμα της έρευνάς μας αποτελείται από μαθητές 3 δημόσιων Δημοτικών σχολείων. Η επιλογή και η διερεύνηση του δείγματος έγινε δια μέσου α) ερωτηματολογίου για την αρχική καταγραφή του δείγματος, β) της κλίμακας WISC-III για νοομετρικό έλεγχο, γ) ερωτηματολογίου κοινωνικών δεδομένων και ιστορικό μαθητή, δ) ερωτηματολογίου ψυχικής διαταραχής (Rutter, Tizard and Whitmore, 1970) και εκτίμησης της διαταραχής ελλειμματικής προσοχής σύμφωνα με το Διαγνωστικό Στατιστικό Εγχειρίδιο Ψυχικών Διαταραχών (DSM-IV).

Η μέθοδος Think aloud χρησιμοποιείται α) ως διαγνωστικό μέσο και β) ως παρεμβατικό. Στην πρώτη φάση το πρόβλημα μετατοπίζεται από το πόσες σωστές απαντήσεις έδωσε ο μαθητής κατά τη διάρκεια της εκτέλεσης του ζητούμενου έργου (task), στο πώς κατέληξε σ' αυτές τις απαντήσεις. Αυτό οδηγεί στη δεύτερη φάση, στον εντοπισμό του προβλήματος σε γνωστικό επίπεδο και στην κατάστροψη του κατάλληλου παρεμβατικού προγράμματος στο πλαίσιο της γνωστο-συμπεριφορικής θεραπείας. Η αντιμετώπιση βασίζεται στην ποιοτική ανάλυση.

Οι κοινωνικές αναπαραστάσεις μιας μαθησιακής δυσκολίας της δυσλεξίας σε δασκάλους - γονείς - μαθητές

Κοκκάλας Ιωάννης, Πάντειο Πανεπιστήμιο

Μελετούνται οι κοινωνικές αναπαραστάσεις που αναδύονται από ένα παιδαγωγικό-κοινωνικό πρόβλημα, τη δυσλεξία. Είναι ένα πρόβλημα που τα τελευταία χρόνια στη χώρα μας απασχολεί την εκπαιδευτική κοινωνική ομάδα και κατ'επέκταση και την ελληνική κοινωνία. Η έρευνά μας διεξάγεται κάτω από κοινωνιοψυχολογικό βλέμμα έχοντας ως σκοπό τη μελέτη της τριπολικής σχέσης: ΓΟΝΕΙΣ - ΔΑΣΚΑΛΟΙ - ΜΑΘΗΤΕΣ.

Εξετάζονται οι σχέσεις που εγκαθιδρύονται μεταξύ τους.

Πραγματοποιήθηκαν 30 ημικατευθυνόμενες συνεντεύξεις:

1. Σε 6 δυσλεξικούς μαθητές δημοτικού, γυμνασίου και λυκείου. Αντίστοιχα και σε 6 συμμαθητές τους.
2. Σε 6 γονείς δυσλεξικών και 6 μη δυσλεξικών.
3. Σε εκπαιδευτικούς, 2 από κάθε βαθμίδα εκπαίδευσης.

Στη συνέχεια κάνοντας ανάλυση περιεχομένου των συνεντεύξεων μελετήθηκαν τα συναισθήματα, οι πληροφορίες και οι στάσεις των υποκειμένων του δείγματος. Έτσι συγκεντρώθηκε πλούσιο υλικό γύρω από το θέμα, που αποτέλεσε τη

βάση και τον κορμό ενός ερωτηματολογίου γνώμης από 26 ερωτήσεις.

Δόθηκε για δοκιμαστική εφαρμογή με σκοπό τη χρονομέτρηση συμπλήρωσής του, όπως και παρατηρήσεις που έγιναν για τον τρόπο απάντησής του. Δομήθηκε ένα τελικό ερωτηματολόγιο που εφαρμόζεται σε μαθητές, φοιτητές, γονείς και εκπαιδευτικούς πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.

Τα πρώτα αποτελέσματα εμφανίζουν:

Πώς βιώνουν οι δυσλεξικοί μαθητές την αναγκαστική τους ένταξη σε μια μειοψηφική ομάδα στον εκπαιδευτικό χώρο. Επιπτώσεις στην κοινωνική τους ταυτότητα. Την εγκατάλειψη των δυσλεξικών μαθητών στην τύχη τους αφού κρατική μέριμνα πέραν της διάγνωσης δεν υπάρχει. Η έρευνα συνεχίζεται.

Η συνεισφορά της μίμησης στη διυποκειμενική σχέση βρέφους-μητέρας και βρέφους-πατέρα σε δυο πολιτισμούς

Κοκκινάκη Θεανώ, Πανεπιστήμιο Εδμβούργου

Η παρούσα διαχρονική, διαπολιτισμική, νατουραλιστική μελέτη εστιάστηκε στην ανάπτυξη της μίμησης και των κινήτρων της στο φυσικό πλαίσιο αλληλεπίδρασης πατέρα-βρέφους και μητέρας-βρέφους, από το δεύτερο έως τον έκτο μήνα μετά τον τοκετό.

Στη μελέτη έλαβαν μέρος 31 βρέφη, 15 από την Ελλάδα και 16 από τη Σκωτία, μαζί με του δύο γονείς τους - σύνολο 93 άτομα. Από τα 31 βρέφη τα 15 ήταν κορίτσια και τα 16 ήταν αγόρια ενώ τα 17 ήταν πρωτότοκα, τα 12 δευτερότοκα και τα δύο τριτότοκα. Η συλλογή του υλικού έγινε στα σπίτια των βρεφών, σε χώρο που επέλεξαν οι γονείς με το βρέφος ξεκούραστο και ταϊσμένο. Η καταγραφή των αυθόρμητων αλληλεπιδράσεων του βρέφους με τη μητέρα και στη συνέχεια με τον πατέρα (σειρά που αλλάζει κάθε 15ήμερο), έγινε με ειδική κάμερα, άρχισε όταν το βρέφος ήταν 60 ημερών, επαναλαμβανόταν κάθε 15 ημέρες μέχρι τον έκτο μήνα, η δε αλληλεπίδραση με κάθε γονέα διαρκούσε οκτώ έως δέκα λεπτά. Η οδηγία προς τους γονείς ήταν «Παίξτε με το παιδί σας όπως συνήθως παίζετε». Η συλλογή του υλικού οδήγησε σε 558 δεκάλεπτες καταγραφές αλληλεπιδράσεων των βρεφών με τους δύο γονείς - 279 με τη μητέρα και 279 με τον πατέρα.

Της στατιστικής ανάλυσης προηγήθηκε μικρο-ανάλυση των φωνητικών και εκφραστικών συμπεριφορών των δύο κάθε φορά επικοινωνούντων συντρόφων. Η μικρο-ανάλυση έγινε με ειδικά προγράμματα μέσω της συντονισμένης χρήσης πολυμέσων (H/Y, ειδικό «βίντεο» και τηλεόραση) τα οποία παρέχουν τη δυνατότητα ανίχνευσης, καταγραφής, χρονομέτρησης και ακουστικής ανάλυσης των υπό μελέτη μεταβλητών στο 1/25ο του δευτερολέπτου. Η βρεφική, μητρική και πατρική μίμηση αναλύθηκαν μέσα σε σαφώς ορισμένα επικοινωνιακά πλαίσια,

στα οποία υπάρχει δυνατότητα μικροανάλυσης σωματικών και στοματικών κινήσεων, κινήσεων του οπτικού συστήματος και μικρο-ανάλυση των συναισθηματικών καταστάσεων πριν, κατά και μετά την εμφάνιση των μιμητικών επεισοδίων.

Στην εισήγηση θα παρουσιαστούν η μεθοδολογία, ο τρόπος μικρο-ανάλυσης και στατιστικής ανάλυσης, παραδείγματα «βιντεοσκοπημένων» μιμητικών επεισοδίων και τα βασικά αποτελέσματα τα οποία θα συζητηθούν μέσα από τις σύγχρονες θεωρίες της ανάπτυξης της ανθρώπινης μίμησης, όπως αυτή αναδύεται και εξελίσσεται σε φυσικά και διαπολιτισμικά πλαίσια αλληλεπίδρασης και με τους δύο γονείς.

Η βίωση των ψυχιατρικών χώρων. Το Ψυχιατρικό Νοσοκομείο της Κέρκυρας (1838-1992)

Κόκκορη Τατιάνα-Παρασκευή, Κλ. Ψυχολόγος

Η παρουσίαση αυτή αναφέρεται σε μία έρευνα πεδίου (field research) σχετικά με τη βίωση του ψυχιατρικού χώρου και ειδικότερα σε μια έρευνα που διεξήχθη στο εσωτερικό των ψυχιατρικών νοσοκομείων της Κέρκυρας. Η μεθοδολογία που χρησιμοποιήθηκε ήταν πολυσθενής, έτσι ώστε να υπάρξει η δυνατότητα καθορισμού μιας στρατηγικής τέτοιας που θα επέτρεπε να περιγραφεί η βίωση των χώρων και οι εξελικτικές φάσεις που αυτή ακολούθησε.

Τα δεδομένα που καταγράφησαν είναι αποτέλεσμα ενός πεδίου διερεύνησης που αφορά: 1) την έρευνα αρχείου, 2) την ιστοριογραφική ανάλυση της περιόδου 1838-1992, 3) μια σειρά συνεντεύξεων (>200) και 4) την άμεση και συμμετοχική παρατήρηση. Επίσης, η έρευνα πλαισιώθηκε από: α) την αρχιτεκτονική καταγραφή και αποτύπωση συγκεκριμένων δομών καθώς επίσης κι από την τοπογραφική αποτύπωση των ίδιων, β) από τη φωτογραφική καταγραφή μέρους των δομών του ψυχιατρείου. Η καταγραφή των δεδομένων επέτρεψε: α) τη συγκριτική ανάλυση δύο κλινικών που διαφοροποιούνται σε μια σειρά σημαινουσών παραμέτρων (αρχιτεκτονικών και μη), β) τη θεσμική ανάλυση στοιχείων της πραγματικότητας του ψυχιατρικού νοσοκομείου, γ) τη μελέτη των επικοινωνιακών συνιστωσών της βίωσης του χώρου των κλινικών και του ευρύτερου ψυχιατρικού χώρου, δ) την παρατήρηση και καταγραφή της πρώτης φάσης εξέλιξης του ψυχιατρικού νοσοκομείου μετά από τις σύγχρονες προσπάθειες αποασυλοποίησης.

Η χρήση του προφυλακτικού: κοινωνική αναπαράσταση και κοινωνικό νοερό σχήμα, συνέπειες για τις εκστρατείες προφύλαξης από τα Σεξουαλικά Μεταδιδόμενα Νοσήματα

Κορδούτης Π., Λουμάκου Μ., Σαραφίδου Γ. Ο., Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Διερευνήθηκαν οι κοινωνικές αναπαραστάσεις (νοούμενες ως «γνωσήματα κοινωνικής μέθεξης» (socially shared cognitions) της χρήσης προφυλακτικού κατά την ερωτική επαφή σε δείγμα νέων (N=250, άνδρες, γυναίκες, ηλικίας 18-25 ετών). Χρησιμοποιήθηκε η μέθοδος της γνωστικής απόκρισης. Ζητήθηκε από τα άτομα να παραθέσουν, μέσα σε λίγα λεπτά, τις λέξεις ή φράσεις που πιστεύουν ότι περιγράφουν τις σκέψεις, τα συναισθήματα και τις πράξεις των περισσότερων συνομηλίκων τους όταν σκέφτονται τη χρήση του προφυλακτικού κατά τη σωματική ερωτική επαφή. Οι αποκρίσεις υποβλήθηκαν σε ανάλυση περιεχομένου, από την οποία προέκυψαν οι εξής κατηγορίες οι οποίες παρατίθενται εδώ σύμφωνα με τη σειρά συχνότητας των λέξεων ή φράσεων που τις αντιπροσώπευαν αλλά και την ποικιλία των υποκατηγοριών τους: 1. Λειτουργίες (α) Αντισύλληψη, (β) Προφύλαξη από σεξουαλικά μεταδιδόμενα νοσήματα (ΣΜΝ), (γ) Προφύλαξη με ιδιαίτερη αναφορά στο AIDS. 2. Συναισθηματικές αντιδράσεις στις λειτουργίες (α) Άμεση Αξιολογική Απόρριψη, Φόβος και άγχος, (β) Έμμεση αξιολογική αποδοχή. 3. Γνωστικές αντιδράσεις κατά τη διαπραγμάτευση της χρήσης (α) καχυποψία, (β) ευθύνη, (γ) αποδόσεις του αιτίου της απόρριψης της χρήσης, (δ) αποδόσεις του αιτίου της αποδοχής. 4. Συνθήκες χρήσης/μη χρήσης. 5. Διαπραγμάτευση-Ρολοί (ποιον αφορά, εισαγωγικές, νοερές ή μη, ατάκες). 6. Διαθεσιμότητα: λαϊκά ονόματα κι εμπορικές επωνυμίες, μηνύματα προώθησης, μέθοδοι προώθησης, τιμή, σχετικοί ψυχολογικοί ανασταλτικοί παράγοντες. 7. Υποκειμενική αντίληψη: (α) αρνητική (αφή, οσμή, πίεση), (β) μη αρνητική («τεχνικές» εντυπώσεις). 8. Περιγραφικά στοιχεία (χρώμα, σχήμα, οσμή). 9. Εναλλακτικοί τρόποι αντισύλληψης και προφύλαξης. 10 Σχέση με μέρη και λειτουργίες του σώματος. Συζητείται η διαμόρφωση της κοινωνικής αναπαράστασης της χρήσης του προφυλακτικού με βάση τις κατηγορίες αυτές και η σημασία της για το σχεδιασμό εκστρατειών προώθησης του προϊόντος αυτού, ικανότερων στον περιορισμό της μετάδοσης ΣΜΝ. Προτείνεται μέθοδος που ίσως δύναται να περιγράψει τη σχέση του ατομικού κοινωνικού νοερού σχήματος (κοινώς της ατομικής αντίληψης) της χρήσης προφυλακτικού, με την αντίστοιχη κοινωνική αναπαράσταση. Συζητούνται σχετικά αποτελέσματα και σχολιάζεται η χρησιμότητα της διάκρισης κοινωνικό σχήμα / κοινωνική αναπαράσταση στην εφαρμοσμένη κοινωνική ψυχολογία και δη στο σχεδιασμό εκστρατειών προώθησης της προφύλαξης.

Η διεκδίκηση Κοινωνικής Ταυτότητας από τους χούλιγκαν: συνέπειες για την αυτοαντίληψή τους και την αντίληψη που έχουν οι άλλοι γι' αυτούς

Κορδούτης Π., Σαραφίδου Γ. Ο., Χλιαουτάκης Γ., Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Προηγούμενη έρευνα (Kordoutis et al. 1995) έδειξε ότι οι χούλιγκαν, περισσότερο από τους μη-χούλιγκαν ποδοσφαιρόφιλους, υποτιμούν τους οπαδούς αντίπαλων ποδοσφαιρικών ομάδων, πιστεύοντας πως έχουν σε χαμηλότερη απ' τους ίδιους εκτίμηση τις προκοινωνικές αξίες (π.χ. αλληλοβοήθεια, ισότητα κ.λπ., αποσπασμένες από την κλίμακα αξιών του Rokeach 1973). Το εύρημα ερμηνεύτηκε στα πλαίσια της Θεωρίας της Κοινωνικής Ταυτότητας (Θ.Κ.Τ.), ως διεργασία γνωστικής κοινωνιοψυχολογικής φύσεως χάρη στην οποία οι χούλιγκαν αφ' ενός «διεκδικούν» κοινωνική ταυτότητα διαφοροποιούμενοι από τους λοιπούς φιλάθλους και το κοινωνικό σώμα, αφ' ετέρου «αποπροσωποποιούν» τους φιλάθλους αντίπαλων ομάδων, πράγμα που μάλλον διευκολύνει την εκδήλωση βίας εναντίον τους. Η παρούσα έρευνα εξήτασε εάν όντως, η επιχειρούμενη από τους χούλιγκαν κοινωνική διαφοροποίηση, έχει σύστοιχες, κι εμπειρικά προσδοκώμενες συνέπειες γνωστικού κοινωνιοψυχολογικού τύπου, τις εξής: (α) εάν διαφέρει η αυτοαντίληψη των χούλιγκαν ως προς την εκτίμηση των προκοινωνικών αξιών από άλλων μη-χούλιγκαν φιλάθλων, και μη φιλάθλων, (β) εάν η διαφοροποίηση ως προς τις συγκεκριμένες αξίες γίνεται γενικότερα αντιληπτή από τους συνομηλικούς τους μη φιλάθλους. Οι προσδοκίες αυτές ελέγχθηκαν σε δείγμα 300 αρρένων (ηλικίας 16-23) το οποίο απαρτιζόταν από χούλιγκαν ($n_1=100$), μη-χούλιγκαν φιλάθλους ($n_2=100$) και μη-φιλάθλους ($n_3=100$), από την Αθήνα και τη Θεσσαλονίκη. Οι δύο προσδοκίες επιβεβαιώθηκαν σε μεγάλο βαθμό. Η επιβεβαίωσή τους στηρίζει την ερμηνεία των αρχικών ευρημάτων από τη σκοπιά της Θ.Κ.Τ., γιατί δείχνει ότι η απόπειρα των χούλιγκαν να διεκδικήσουν ξεχωριστή κοινωνική ταυτότητα, στέφεται από επιτυχία εφ' όσον όντως διαφέρει η αυτοαντίληψή τους ως προς τις προαναφερθείσες αξίες από αυτές των άλλων· η δε διαφοροποίησή τους αντανακλάται στην εικόνα που έχουν οι άλλοι για αυτούς. Επόμενες έρευνες πρέπει να εξετάσουν κατά πόσον η διεκδίκηση κοινωνικής ταυτότητας με τον τρόπο αυτό αποτελεί διαμεσολαβητή ή πρόδρομο της εκδήλωσης βίας.

Η Διδασκαλία του Μεταγνωστικού στο Δημοτικό Σχολείο

Κουλουμπαρίση Αλεξάνδρα, Πανεπιστήμιο Αθηνών

Σκοπός της ανακοίνωσής μας είναι να παρουσιάσει τα πρώτα συμπεράσματα

από την πειραματική εφαρμογή στο δημοτικό σχολείο ενός «συνδυαστικού» (infused) προγράμματος διδασκαλίας της κριτικής σκέψης, που εφαρμόζεται από το Σεπτέμβριο 1996. Κύρια επιδίωξη του προγράμματος είναι να διδάξει τα δομικά στοιχεία της κριτικής σκέψης κινούμενο πάντοτε μέσα στα πλαίσια του Αναλυτικού Προγράμματος. Το πρόγραμμα εφαρμόζεται στη ΣΤ' τάξη στα μαθήματα Γλώσσα, Ιστορία και Κοινωνική & Πολιτική Αγωγή και επικεντρώνεται τόσο στο περιεχόμενο, όσο και στη διαδικασία μάθησης. Από τα αρχικά στάδια εφαρμογής του προγράμματος παρατηρήσαμε πως οι μαθητές που έχουν αναπτύξει μεταγνωστικές δεξιότητες και στάσεις είναι σε θέση να ενεργοποιήσουν νοητικές λειτουργίες ανώτερης τάξης, όπως είναι π.χ. η συσχέτιση και η υπέρβαση δεδομένων. Η διαπίστωση αυτή επιβεβαιώνει τη θέση του προγράμματος που εφαρμόζουμε, ότι το μεταγνωστικό είναι βασικό στοιχείο της σκέψης το οποίο παρέχει στο άτομο δυνατότητες αυτόνομης επεξεργασίας των δεδομένων. Αποδεχόμενοι τη γενικότερη άποψη ότι είναι δυνατή η διδασκαλία μεταγνωστικών δεξιοτήτων και στάσεων, θεωρήσαμε ότι η άμεση διδασκαλία διαδικασιών συλλογής και οργάνωσης δεδομένων είναι ένας καλός τρόπος ανάπτυξης του μεταγνωστικού. Η μέθοδός μας στηρίζεται σε ερωτήσεις, τόσο του επίσημου Αναλυτικού Προγράμματος, όσο και σε ερωτήσεις δομημένες ειδικά για το παρόν πρόγραμμα. Έτσι, δίνουμε αρχικά στους μαθητές μία γενική ερώτηση που έχει τη μορφή προοργανωτή (advance organizer). Στη συνέχεια, αναλύουμε την ερώτηση σε επιμέρους συγκεκριμένες ερωτήσεις κάνοντας χρήση τοπικών, χρονικών, τροπικών επιρρημάτων ή προσωπικών αντωνυμιών. Οι ερωτήσεις αυτές καθοδηγούν την αναζήτηση και την αναγνώριση των στοιχείων που είναι αναγκαία για να απαντήσουν οι μαθητές στο αρχικό, γενικό ερώτημα. Αυτές οι δραστηριότητες απαρτίζουν την πρώτη φάση εργασίας. Στη δεύτερη φάση οι μαθητές αποδίδουν έναν ονοματικό προσδιορισμό στα διάφορα είδη των επιμέρους ερωτήσεων (π.χ. τροπικές, χρονικές). Μετά από εξάσκηση στις δύο πρώτες φάσεις οι μαθητές αναγνωρίζουν σε ορισμένες περιπτώσεις κάποια μοτίβα στις επιμέρους ερωτήσεις και έτσι μοντελοποιούν, κατά κάποιον τρόπο, την αναζήτηση δεδομένων. Τέλος, δίνουμε στους μαθητές γενικές ερωτήσεις και τους ζητάμε να επιλέξουν οι ίδιοι τον τρόπο που θα αναζητήσουν τα αναγκαία στοιχεία. Τα πρώτα ευρήματα από την πειραματική εφαρμογή του προγράμματος είναι ενθαρρυντικά και επιβεβαιώνουν τις βασικές υποθέσεις της εργασίας μας.

Συνιστώσες της Σχολικής Αυτοαντίληψης Ελλήνων μαθητών Γυμνασίου και ενδείξεις για την κατασκευή κλίμακας μέτρησης της μεταβλητής

Κουμή Ιωάννα, Πανεπιστήμιο Κρήτης

Έρευνες σε διάφορες χώρες έχουν δείξει ότι η Σχολική Αυτοαντίληψη (η αξιολόγηση που κάνει ο μαθητής για τις ικανότητές του στο σχολείο) αποτελεί έγκυρη ψυχολογική έννοια και παρουσιάζει υψηλότερες και σταθερότερες συσχετίσεις με τη Σχολική Επίδοση των μαθητών από ότι η Σφαιρική Αυτοεκτίμηση. Σε προσπάθεια διερεύνησης των παραγόντων σχηματισμού και της εσωτερικής δομής της Σχολικής Αυτοαντίληψης σε έλληνες εφήβους, 168 μαθητές της Β' τάξης Γυμνασίου συμπλήρωσαν τα ερωτηματολόγια γενικής και ειδικής Σχολικής Αυτοαντίληψης Brookover, καθώς και σφαιρικής Αυτοεκτίμησης Rosenberg, προσαρμοσμένα στα ελληνικά. Τα αποτελέσματα (μέσω πρωτογενούς και δευτερογενούς ανάλυσης παραγόντων) επαλήθευσαν την υπόθεση ότι, σε αυτήν την ηλικία, οι Αυτοαντιλήψεις σε κάθε μάθημα του σχολείου αλλά και η γενική Σχολική Αυτοαντίληψη έχουν έγκυρη εννοιολογική υπόσταση και λειτουργούν σε μερική αλληλοεξάρτηση, καθώς και ότι η Σχολική Αυτοαντίληψη είναι πολυδιάστατη και ιεραρχικά δομημένη εννοιολογική κατηγορία. Αξιολογήθηκαν τα ψυχοκοινωνικά κριτήρια της κοινωνικής σύγκρισης, αντανακλαστικής αξιολόγησης και ψυχολογικής κεντρικότητας Rosenberg, για το σχηματισμό της Σχολικής Αυτοαντίληψης. Συνεντεύξεις με 64 από τους μαθητές του δείγματος επαλήθευσαν τη χρήση του κριτηρίου της ψυχολογικής κεντρικότητας (αυτοαξίες των μαθητών αναφορικά με συγκεκριμένα σημαντικά μαθήματα και με την εκπαίδευση και μόρφωση γενικότερα). Τα στοιχεία αυτά μπορούν να βοηθήσουν στην κατασκευή κλίμακας Σχολικής Αυτοαντίληψης για μαθητικούς πληθυσμούς στην Ελλάδα, απαραίτητης για τη μελλοντική έρευνα στο χώρο αυτό.

Οι έφηβοι ενάντια στον καρκίνο: Πρόγραμμα πρόληψης του καπνίσματος

Κουμή Ι., Μακρή Ι., Καλούδη Α., Τσιάντης Ι., Νοσ. Παίδων «Αγία Σοφία»

Το πρόγραμμα πρόληψης του καπνίσματος στην εφηβεία, συνέχεια προηγούμενου πιλοτικού προγράμματος, πραγματοποιείται στα πλαίσια διακρατικής συνεργασίας με ερευνητικά κέντρα από την Ουαλία και την Πορτογαλία. Πρόκειται για παρέμβαση στα πλαίσια του σχολείου από τους ίδιους τους μαθητές. Οι μαθητές εργάστηκαν σε ομάδες και συντονίστηκαν από ειδικούς της ψυχικής υγείας, με στόχο την παραγωγή οπτικο-ακουστικού υλικού με αντικαπνιστικά μηνύματα. Το υλικό αυτό παρουσιάστηκε στους υπόλοιπους μαθητές των 2 scho-

λείων. Αξιολόγηση της παρέμβασης πραγματοποιείται μέσω της συμπλήρωσης ερωτηματολογίων από όλους τους μαθητές και των 2 σχολείων (444), πριν και μετά την παρέμβαση (πρώτη και δεύτερη φάση αντίστοιχα). Εξετάζεται η αλλαγή στην καπνιστική συμπεριφορά μαθητή και γονέων, στη στάση απέναντι στο κάπνισμα, πρόθεση για κάπνισμα στο μέλλον, γνώση για τους κινδύνους υγείας και εθισμού, καθώς και την άποψη των μαθητών για το χαρακτήρα του καπνιστή/μη καπνιστή. Σύγκριση γίνεται επίσης ανάμεσα στην πειραματική αυτή ομάδα και ομάδα ελέγχου από τρίτο σχολείο (298 μαθητές). Ανάλυση αποτελεσμάτων της πρώτης φάσης αξιολόγησης έδειξαν ότι η «κρίσιμη» τάξη για την έναρξη της καπνιστικής συμπεριφοράς και τη μείωση της αντικαπνιστικής στάσης είναι η Β' Γυμνασίου και ότι ο πιθανότερος καπνιστής στην οικογένεια είναι ο πατέρας. Επίσης ότι η ηλικία και το φύλο διαφοροποιούν σημαντικά την πρόθεση για κάπνισμα στο μέλλον (η πρόθεση αυξάνεται με την ηλικία και κυρίως στα κορίτσια). Η γνώση για τους κινδύνους του καπνίσματος (υγεία και εθισμός), καθώς και η αυτοεκτίμηση των μαθητών κυμάνθηκαν σε υψηλά επίπεδα. Θα συζητηθούν επίσης τα αποτελέσματα της δεύτερης φάσης αξιολόγησης, η οποία θα ολοκληρωθεί τον Ιανουάριο 1997, προκειμένου να εκτιμηθεί η αποτελεσματικότητα της παρέμβασης. Αξιολόγηση του παλαιότερου προγράμματος-πλότου έχει δείξει ότι παρεμβάσεις που στοχεύουν στην αλλαγή των στάσεων μέσω της προβολής επιθυμητών συμπεριφορών μπορούν να βοηθήσουν στην καθυστέρηση της έναρξης του καπνίσματος.

Γλωσσικά παιχνίδια: Μια ψυχολinguιστική προσέγγιση

Κούρτη Ευαγγελία, Πανεπιστήμιο Κρήτης

Στην ανακοίνωση αυτή εξετάζεται σε ποια έκταση, με ποιους τρόπους, και για ποιους λόγους τα παιδιά προσχολικής ηλικίας παίζουν με τη γλώσσα και κάνουν χρήση γλωσσικών παιχνιδιών στις μεταξύ τους καθημερινές αλληλεπιδράσεις.

Ο σκόπιμος «χειρισμός» στοιχείων και σχέσεων της γλώσσας με στόχο τη δημιουργία ενός ιδιαίτερου γλωσσικού είδους, ενός διαφορετικού κώδικα ή ύφους είναι το κύριο χαρακτηριστικό του γλωσσικού παιχνιδιού. Ο σκόπιμος «χειρισμός» συνεπάγεται μια συνειδητότητα και επιλεκτικότητα διαφορετική από τη συνήθη χρήση του λόγου και προσδίδει στο γλωσσικό παιχνίδι μια λειτουργία ανάλογη με την κατά τον Jakobson «ποιητική» ή «αισθητική» λειτουργία της γλώσσας. Μια κατάσταση δηλαδή κατά την οποία το μήνυμα γίνεται αυτό καθαυτό το επίκεντρο της προσοχής για να εξυπηρετήσει διάφορους σκοπούς.

Χρησιμοποιώντας υλικό το οποίο προέρχεται από τη βιβλιογραφία της παιδικής Λαογραφίας και από καταγραφές οι οποίες έχουν διενεργηθεί σε νηπιαγωγεία

της πόλης του Ρεθύμνου θα παρουσιάσουμε μια ψυχολinguιστολογική προσέγγιση του γλωσσικού παιχνιδιού όπου θα αναλύσουμε και θα περιγράψουμε όχι μόνο τις γλωσσολογικές ιδιότητες των διαφόρων γλωσσικών παιχνιδιών (λαχνίσματα, παρωδίες, ανιγμάτα, λογοπαίγνια, λεκτικές αντιπαραθέσεις, παρατσούκλια, συνθηματικές γλώσσες...) αλλά και τον τρόπο με τον οποίο τα παιδιά, παίζοντας με τη γλώσσα σε διάφορα επίπεδα (φωνολογικό, συντακτικό, σημασιολογικό, πραγματολογικό), αναπτύσσουν τις γλωσσικές και μεταγλωσσικές τους ικανότητες. Τα συμπεράσματα της μελέτης αυτής αναδεικνύουν το γλωσσικό παιχνίδι ως μια σημαντική πηγή πληροφοριών τόσο για την κατάκτηση της γλώσσας και την ανάπτυξη της γλωσσικής δημιουργικότητας στο παιδί όσο και για την ανάλυση των γλωσσικών δομών της γλώσσας από την οποία προέρχονται.

Επαγγελματική εξουθένωση και ικανοποίηση από την εργασία Εκπαιδευτικών της Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης

Κουστέλιος Αθανάσιος, Κουστέλιον Ιωάννα, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

Η επαγγελματική εξουθένωση (burnout) είναι ένα φαινόμενο που έχει αρνητικές επιπτώσεις για τους εργαζόμενους και για τους οργανισμούς στους οποίους εργάζονται. Οι πρώτες έρευνες του φαινομένου αυτού διεξήχθησαν κυρίως με ιατρικό προσωπικό, εκπαιδευτικούς και με προσωπικό κοινωνικών υπηρεσιών. Σκοπός της έρευνας αυτής είναι: α) να καταγράψει το βαθμό της επαγγελματικής εξουθένωσης των εκπαιδευτικών στην Ελλάδα και β) να προβλέψει την επαγγελματική εξουθένωση των εκπαιδευτικών μέσα από την επαγγελματική τους ικανοποίηση. Το δείγμα αποτέλεσαν 202 εκπαιδευτικοί από την πόλη της Θεσσαλονίκης. Οι εκπαιδευτικοί χωρίστηκαν σε δύο κατηγορίες: α) σε εκπαιδευτικούς πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης και β) σε εκπαιδευτικούς δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Για τη μέτρηση της επαγγελματικής εξουθένωσης χρησιμοποιήθηκε το Ερωτηματολόγιο Καταγραφής της Επαγγελματικής Εξουθένωσης της Maslach (Maslach Burnout Inventory - MBI, Maslach & Jackson, 1986). Το ερωτηματολόγιο αυτό μετρά τρεις διαστάσεις της επαγγελματικής εξουθένωσης: α) την αποπροσωποποίηση (depersonalization), β) τη συναισθηματική εξάντληση (emotional exhaustion) και γ) την έλλειψη προσωπικών επιτευγμάτων (personal accomplishment). Για τη μέτρηση της επαγγελματικής ικανοποίησης χρησιμοποιήθηκε το Employee Satisfaction Inventory - ESI (Koustelios & Bagiatis, in press). Το ερωτηματολόγιο αυτό μετρά έξι πλευρές της επαγγελματικής ικανοποίησης: α) την ίδια τη δουλειά, β) το μισθό, γ) τον προϊστάμενο, δ) τις προαγωγές, ε) τις συνθήκες εργασίας και στ) τον οργανισμό ως μία ολότητα. Για την ανάλυση των δεδομένων χρησιμοποιήθηκε παλινδρομική ανάλυση (stepwise method). Τα απο-

τελέσματα έδειξαν ότι η επαγγελματική εξουθένωση των Ελλήνων εκπαιδευτικών είναι ακόμα χαμηλή σύμφωνα με τις νόρμες των Maslach & Jackson (1986). Επίσης τα αποτελέσματα έδειξαν ότι η προβλεπτική ικανότητα των διαστάσεων της επαγγελματικής ικανοποίησης είναι διαφορετική ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.

Η εκπαιδευτική και κοινωνική ένταξη των ατόμων με ειδικές ανάγκες: το παράδειγμα της κινητικής αγωγής

Κουτσούκη Δήμητρα, Πανεπιστήμιο Αθηνών

Το εύρος των ατομικών διαφορών στη σύγχρονη κοινωνική πραγματικότητα και το διαρκώς μεταβαλλόμενο σύστημα αξιών της, μας οδηγεί σε μια επανεξέταση και έναν επαναπροσδιορισμό των αρχών με τις οποίες ορίζουμε «το φυσιολογικό» και το «μη φυσιολογικό», και συνεπώς το τι εννοούμε με τον όρο «άτομα με ειδικές ανάγκες». Αντίστοιχα όροι όπως «ενσωμάτωση», «ένταξη», «επανένταξη» και «αποκατάσταση» προσλαμβάνουν διαφορετικές διαστάσεις και ερμηνείες.

Η εκπαιδευτική και κοινωνική ένταξη των ατόμων με ειδικές ανάγκες (ΑΜΕΑ), πέρα και πάνω από τις υπάρχουσες θεωρητικές και πρακτικές προσεγγίσεις, έχει και τη φιλοσοφική της διάσταση η οποία «στιγματίζει» και οριοθετεί την εκάστοτε κοινωνική και δεκπαιδευτική πολιτική. Στην Ευρώπη του 2000 η φιλολογία για τα ανθρώπινα δικαιώματα, τις ίσες ευκαιρίες στην εκπαίδευση και επαγγελματική αποκατάσταση, και την καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού έχει προσλάβει γιγαντιαίες διαστάσεις. Στην Ελλάδα φθάνει μόνον ο απόηχος αυτής της φιλολογίας.

Η εκπαιδευτική ένταξη των ΑΜΕΑ στην «κανονική» εκπαίδευση είναι ένα πείραμα μερικών τολμηρών εκπαιδευτικών, με όλους τους κινδύνους που ενέχουν όλα τα μη οργανωμένα πειράματα. Η μελέτη και θεσμοθέτηση «κοινών εκπαιδευτικών προγραμμάτων» (integrated educational curricula) είναι μια αναγκαιότητα, έτσι όπως υπαγορεύεται από τη διεθνή εμπειρία. Είναι όμως και ένα μέσο για την καταπολέμηση του ρατσισμού και του κοινωνικού αποκλεισμού που υφίστανται τα ΑΜΕΑ και οι οικογένειές τους.

Η παρούσα εισήγηση έχει στόχο να παρουσιάσει ένα παράδειγμα εκπαιδευτικής και κοινωνικής ένταξης των ΑΜΕΑ μέσα από κοινά (integrated) προγράμματα κινητικής δραστηριότητας σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης. Επίσης να εξετάσει και να επισημάνει τις ψυχολογικές και κοινωνικές επιπτώσεις και οφέλη που μπορεί να έχει ένα ανάλογο εκπαιδευτικό πρόγραμμα στη χώρα μας.

Ψυχο-κοινωνικά προβλήματα της σημερινής Ελληνίδας και η κοινωνική συμπαράσταση που δέχεται

Κυριακίδης Παύλος, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων

Η έρευνα επικεντρώνεται στα βασικά προβλήματα που αντιμετωπίζει η σύγχρονη Ελληνίδα γυναίκα και στις δυνατότητες συμπαράστασης που έχει. Τα κοινωνικά - Ψυχολογικά αυτά προβλήματα είναι οι αιτίες και οι λόγοι που οδηγούν στην εσωστρέφεια, στον απομονωτισμό, στη μελαγχολία αλλά και σε εκρήξεις ψυχικές και ακόμα στην αυτοχειρία και στο έγκλημα.

Είναι σημαντική η βίωση κάθε προβλήματος, αφού το ίδιο πρόβλημα βιώνεται διαφορετικά από κάθε γυναίκα.

Οι ταχύτατες κοινωνικές αλλαγές στη δομή της Ελληνικής κοινωνίας αποδομούν παραδοσιακές οικογενειακές σχέσεις, ενώ σωρεύουν νέα προβλήματα διαπροσωπικών σχέσεων τόσο μέσα στην οικογένεια όσο και έξω από αυτή.

Αποκλείστηκε ως αιτία πόνου και ψυχικών προβλημάτων ο θάνατος, αφού είναι ειδικό θέμα.

Στην έρευνα έλαβαν μέρος 400 υποκείμενα σχεδόν από όλη την Ελλάδα από ηλικία 18 ετών και πάνω. Αφού γίνεται ανάλυση των αιτίων - προβλημάτων που προκαλούν ψυχικό πόνο, παρουσιάζονται στη συνέχεια οι δυνατότητες κοινωνικής συμπαράστασης που έχει κάθε γυναίκα. Δίνεται έμφαση στην αναζήτηση κοινωνικής συμπαράστασης και αναλύονται οι λόγοι ποια γυναίκα δέχεται κοινωνική συμπαράσταση και από πού.

Η δύναμη της φαντασίας και η ιχνογραφική ικανότητα

Λοΐζου Λοΐζος, Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Από τα μέσα της δεκαετίας του '70 κυριαρχούν μεταξύ των ερευνητών δύο αντικρουόμενες απόψεις, όσον αφορά τη σχέση νοερής απεικόνισης και ιχνογραφικής ικανότητας. Πιο συγκεκριμένα, οι απόψεις αυτές εστιάζτηκαν στη δυνατότητα ή μη αποτύπωσης των νοερών εικόνων στα παιδικά ιχνογραφήματα.

Η παρούσα έρευνα στόχευσε στη διαπίστωση της σχέσης και της αλληλεπίδρασης μεταξύ των νοερών εικόνων και των ιχνογραφημάτων, ιδιαίτερα όταν οι επιδόσεις είναι πολύ υψηλές ή πολύ χαμηλές. Οι υποθέσεις που διατυπώθηκαν ήταν ότι: α) Υπάρχει στενή σχέση μεταξύ νοερής απεικόνισης και ιχνογραφικής απόδοσης των νοερών εικόνων. β) Μεγάλες επιδόσεις στην ιχνογραφία σημαίνουν και μεγάλες επιδόσεις στη νοερή απεικόνιση, δηλ. ενάργεια φαντασίας, ενώ αδυναμία στην ιχνογραφία ίσως να υποδηλώνει και αδυναμία χειρισμού των νοερών

εικόνων. γ) Αντιστρόφως, ενώ η ικανότητα χειρισμού των νοερών εικόνων αναμένεται να οδηγεί σε ρεαλιστικότερη ιχνογραφική απόδοση αυτών των εικόνων, αδυναμία νοερού χειρισμού τους θα οδηγεί σε χαμηλές ιχνογραφικές επιδόσεις. Στην έρευνα έλαβαν μέρος 167 υποκείμενα και των δύο φύλων, ηλικίας 10-17 χρόνων, προερχόμενα από χαμηλό ΚΟΙΕ. Εξετάστηκαν σε γνωστικά έργα νοερής απεικόνισης και σε έργα ιχνογραφικής ικανότητας.

Για τη στατιστική επεξεργασία των δεδομένων χρησιμοποιήθηκε κυρίως η μέθοδος MANOVA με επαναληπτικές μετρήσεις και έγιναν συγκρίσεις των Μ.Ο. των επιδόσεων. Τα αποτελέσματα επιβεβαίωσαν τη στενή σχέση νοερών εικόνων και ιχνογραφημάτων και τη δυνατότητα αποτύπωσης των νοερών εικόνων στα ιχνογραφήματα. Ορισμένες διαφορές από τις αρχικές υποθέσεις θα συζητηθούν διεξοδικά.

Η ερωτική επαφή μεταξύ των νέων: Σκηνικό-Τελετουργίες-Διαδικασία-Γνωστικές ερμηνείες-Συναισθήματα

Λουμάκου Μαρία, Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης

Διερευνήθηκαν οι κοινωνικές αναπαραστάσεις της ερωτικής συνεύρεσης σε δείγμα νέων (N=250, άνδρες, γυναίκες ηλικίας 18-25 ετών). Χρησιμοποιήθηκε η μέθοδος της γνωστικής απόκρισης. Ζητήθηκε από τα άτομα να παραθέσουν, σε σύντομο χρονικό διάστημα, τις λέξεις ή φράσεις που πιστεύουν ότι περιγράφουν τις σκέψεις, τα συναισθήματα και τις πράξεις των περισσότερων συνομηλίκων τους όταν σκέφτονται τη σωματική-σεξουαλική ερωτική επαφή. Οι αποκρίσεις υποβλήθηκαν σε ανάλυση περιεχομένου, από την οποία προέκυψαν οι εξής κατηγορίες: συναισθηματικό κλίμα (εγγύτητα, ενοχική διέγερση, σαρκική επαφή), επιθυμία χωρίς αντικείμενο, λεκτικά τελετουργικά (κάλεσμα-παρότρυνση-υποδαύλιση, «περιγραφές» επανατροφοδότησης της εικόνας του συντρόφου, «λεκτικές πράξεις»), άμεση συναισθηματική απόκριση στη διαδικασία-διέγερση, άμεσες γνωστικές ερμηνείες της γενικευμένης διέγερσης, κοινωνικά κλισέ (κοινωνικά αποδεκτές αιτιολογήσεις, απομυθοποιητική εξοικείωση), έμμεσες συναισθηματικές αποκρίσεις στη διαδικασία: α) αξιολογήσεις (θετικές-αρνητικές), β) άγχη (επίδοσης, τροποποίησης της σχέσης), ολοκλήρωση και διεύρυνση εαυτού, προϋποθέσεις α) ετοιμότητα, β) συναισθηματική επαφή, αναστολές, προδιαγραφές ηδονής, προφύλαξη, σημεία του σώματος ερωτογενή α) άμεσα, β) έμμεσα, σωματική εκτόνωση, σωματική ευεξία, αυτοεπιβεβαίωση, σκηνικό, ματαιώση, απώλεια ορίων εαυτού.

Συζητείται η διαμόρφωση της κοινωνικής αναπαράστασης της ερωτικής συνεύρεσης με βάση τις κατηγορίες αυτές.

GABA-Εργικό σύστημα και αγχώδεις διαταραχές

Μαζαράκης Α. Νεκτάριος, Νέστορος Ν. Ιωάννης, Πανεπιστήμιο Κρήτης

Η βασική άποψη που συσχετίζει το GABAεργικό σύστημα νευρικής μεταβίβασης (που είναι το κυριότερο ανασταλτικό νευροδιαβιβαστικό σύστημα στον εγκέφαλο) με τις αγχώδεις διαταραχές βασίζεται στο ότι οι βενζοδιαζεπίνες και άλλα αγχολυτικά φάρμακα (βαρβιτουρικά και αιθανόλη) δρουν στο σύμπλεγμα υποδοχέων GABAα. Εφόσον λοιπόν η χορήγηση των ουσιών αυτών προκαλεί, μεταξύ άλλων, αγχόλυση, έχει προταθεί (Costa, 1974; Haefely, 1974) ότι το άμεσο βιολογικό υπόστρωμα των αγχωδών διαταραχών εμπλέκει, πιθανώς, το GABAεργικό νευροδιαβιβαστικό σύστημα.

Μετά από συνοπτική αναφορά σε βασικές πληροφορίες για το GABA (γ-αμινοβουτυρικό οξύ) –όσον αφορά στην κατανομή του στο Κ.Ν.Σ., στη σύνθεση, στο μεταβολισμό και στην απελευθέρωσή του– παρέχονται οι βασικές πληροφορίες για το επίπεδο των σημερινών γνώσεων για τους τύπους υποδοχέων GABA με έμφαση στο σύμπλεγμα υποδοχέων GABAα. Αφού παρουσιαστούν κάποια σύγχρονα δεδομένα για τις φαρμακολογικές ιδιότητες των συγκεκριμένων υποδοχέων (αυθόρμητη ταλάντευση της ευαισθησίας τους, έννοια εσωτερικής αποτελεσματικότητας, θετική και αρνητική τροποποίηση και πλαστικότητα) δίνεται έμφαση σε πειραματικά δεδομένα που συσχετίζουν άμεσα τους υποδοχείς GABAα με το άγχος: επιδράσεις αγωνιστών, ανταγωνιστών, αντιστρεπτών αγωνιστών και επιδράσεις πειραματικά προκαλούμενου άγχους. Θα γίνει αναφορά στην αλληλοσυσχέτιση άγχους, κατάθλιψης και GABAεργικού συστήματος, δεδομένου ότι στις περισσότερες περιπτώσεις το άγχος συνυπάρχει με την κατάθλιψη. Στη συνέχεια, θα παρουσιαστούν δεδομένα όσον αφορά στην επίδραση ορισμένων ορμονών, κυρίως στεροειδών, πάνω στο άγχος διαμέσου του GABAεργικού συστήματος. Τέλος, θα αναπτυχθούν τέσσερις θεωρίες - μοντέλα εξηγήσεις του άγχους με βιολογικούς όρους. Συγκεκριμένα, θα αναπτυχθούν οι απόψεις σχετικά με: 1) την ύπαρξη μιας ενδογενούς αγχογενετικής ουσίας, 2) την ανεπάρκεια μιας ενδογενούς αγχολυτικής ουσίας, 3) τη δυσλειτουργία της ευαισθησίας των θέσεων δέσμευσης των βενζοδιαζεπινών και τέλος, 4) την επίδραση της υπερδιέγερσης GABAεργικών νευρώνων.

Αναπτυξιακές διαφορές της αυτοαντίληψης

Μπότσαρη-Μακρή Εύη, Πανεπιστήμιο Αθηνών

Η παρούσα μελέτη διερευνά τις εξελικτικές διαφορές στη δομή και το επίπεδο

της αυτοαντίληψης μεταξύ μαθητών ηλικίας από 11 μέχρι 18 ετών.

Το δείγμα της έρευνας αποτελέσθηκε από 2.105 παιδιά της έκτης δημοτικού, της πρώτης γυμνασίου, της τρίτης γυμνασίου, της δευτέρας λυκείου και της τρίτης λυκείου.

Η μελέτη της αυτοαντίληψης έγινε χρησιμοποιώντας τις εκδοχές της Κλίμακας Αυτοαντίληψης της Ικανότητας της Harter για παιδιά της πρώτης (11-15 ετών) και της δεύτερης (16-18 ετών) εφηβείας. Η εκδοχή της κλίμακας αυτής για μαθητές γυμνασίου και των τελευταίων τάξεων του δημοτικού αποτυπώνει πέντε ειδικούς τομείς αυτοαντίληψης (σχολική ικανότητα, σχέσεις με συνομηλίκους, αθλητική ικανότητα, φυσική εμφάνιση, διαγωγή), καθώς και τη σφαιρική αυτοαξία (αυτοεκτίμηση) των παιδιών. Η εκδοχή της κλίμακας για μαθητές λυκείου περιλαμβάνει τρεις πρόσθετους τομείς, εκείνους των στενών φίλων, των αισθηματικών σχέσεων και της εργασιακής ικανότητας.

Τα ευρήματα της μελέτης δείχνουν ότι:

α) Τα ελληνόπουλα κάθε ηλικιακής ομάδας είναι σε θέση να κάνουν σαφείς και ουσιαστικές διακρίσεις μεταξύ των ειδικών τομέων αυτοαντίληψης που αποτυπώνονται στην αντίστοιχη κλίμακα.

β) Οι συσχετίσεις μεταξύ των βαθμών αυτοαντίληψης στους τομείς που είναι κοινοί και στις δύο εκδοχές της κλίμακας, εξασθενούν από την έκτη δημοτικού προς την τρίτη λυκείου, παρέχοντας υποστήριξη στην υπόθεση της αυξανόμενης με την ηλικία διαφοροποίησης.

γ) Το επίπεδο αυτοαντίληψης στους τομείς της σχολικής ικανότητας και των σχέσεων με τους συνομηλίκους δεν παρουσιάζει ουσιαστικές διαφοροποιήσεις κατά τη διάρκεια της εφηβείας, δηλαδή για τις ηλικίες από 11 μέχρι 18 ετών.

δ) Η αυτοαντίληψη της φυσικής εμφάνισης και η σφαιρική αυτοαξία εμφανίζουν βαθμιαία και σαφή πτώση από την έκτη δημοτικού προς την τρίτη γυμνασίου, σταθεροποιούμενες σε χαμηλότερα επίπεδα, όταν τα παιδιά εισέρχονται στην ύστερη εφηβεία, δηλαδή στο λύκειο.

ε) Η αυτοαντίληψη της διαγωγής είναι σταθερή στις ηλικίες μεταξύ 11-15 ετών και μεταξύ 16-18 ετών, παρουσιάζοντας σαφή πτώση κατά τη μετάβαση των παιδιών από το γυμνάσιο στο λύκειο.

στ) Σε όλη την περίοδο της εφηβείας, η αυτοαντίληψη της φυσικής εμφάνισης σχετίζεται σε υψηλότερο επίπεδο με τη σφαιρική αυτοαξία απ' ό,τι οι άλλοι ειδικοί τομείς, με την τάση αυτή να ισχυροποιείται σταθερά από την έκτη δημοτικού προς την τρίτη λυκείου.

ζ) Οι συσχετίσεις μεταξύ της σφαιρικής αυτοαξίας και των αυτοαντιλήψεων της σχολικής ικανότητας και της διαγωγής εξασθενούν με την πάροδο του χρόνου, ενώ αντίθετα η σχέση μεταξύ σφαιρικής αυτοαξίας και αποδοχής από τους συνομηλίκους ισχυροποιείται, έτσι ώστε στην ύστερη εφηβεία ο κοινωνικός τομέας

είναι εκείνος που εμφανίζει τη δεύτερη υψηλότερη συσχέτιση με τη σφαιρική αυτοξία, με πρώτο πάντα τον τομέα της φυσικής εμφάνισης.

Γνωστική επίδοση, Γνωστικό ύφος και εικόνα για το γνωστικό εαυτό

Μακρής Νικόλαος, Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Στόχος της έρευνας ήταν η διερεύνηση της σχέσης μεταξύ γνωστικής επίδοσης σε έργα που απευθύνονται σε ποσοτικές, πειραματικές και εικονικές δεξιότητες, γνωστικού ύφους (παρορμητικού/αναλογιζόμενου) και ενημερότητας για τον εαυτό ως παρορμητικό ή αναλογιζόμενο ον. 102 υποκείμενα ηλικίας 12 έως 16 χρόνων εξετάστηκαν με δύο συστοιχίες έργων. Η πρώτη περιελάμβανε έξι γνωστικά έργα τα οποία απευθύνονταν, ανά δύο, σε πειραματικές, ποσοτικές και εικονικές δεξιότητες. Η δεύτερη αποτελούνταν από 21 προτάσεις σχετικές με τα χαρακτηριστικά του παρορμητικού ή του αναλογιζόμενου τρόπου επεξεργασίας των περιβαλλοντικών ερεθισμάτων. Για τον προσδιορισμό του γνωστικού ύφους των υποκειμένων χρησιμοποιήθηκε το Τεστ Ταύτισης Οικείων Μορφών. Το Τεστ αυτό χρησιμοποιείται για τον προσδιορισμό του παρορμητικού ή του αναλογιζόμενου τρόπου οργάνωσης των πληροφοριών. Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι δεν υπάρχει σημαντική διαφορά των δύο γνωστικών τύπων ως προς την επίδοση στα διάφορα γνωστικά έργα. Αντίθετα, σαφής διάκριση των δύο γνωστικών τύπων εντοπίζεται στην ενημερότητα για το γνωστικό εαυτό. Συγκεκριμένα, η έρευνα έδειξε ότι τα αναλογιζόμενα άτομα διαμορφώνουν μια πιο σαφή αντίληψη για τον εαυτό ως γνωστική ύπαρξη σε σχέση με τα παρορμητικά άτομα. Τα αποτελέσματα της έρευνας ερμηνεύονται με αναφορά στις σύγχρονες θεωρητικές προσεγγίσεις στη λειτουργία του γνωστικού συστήματος.

Μορφές επικέντρωσης στην αντικαπιναστική επιχειρηματολογία και διαδικασίες κοινωνικής επιρροής

Μαντόγλου Άννα, Προδρομίτης Μάκης, Πάντειο Πανεπιστήμιο

Στην πειραματική έρευνα πεδίου η οποία παρουσιάζεται ελέγχονται οι τρόποι επεξεργασίας και αναπαραγωγής της αντικαπιναστικής επιχειρηματολογίας με γνώμονα την επίδραση βασικών παραγόντων των διαδικασιών κοινωνικής επιρροής, όπως η ψυχολογική και κοινωνική εγγύτητα μεταξύ πηγής και στόχου, καθώς και η επικέντρωση σε διαφορετικές διαστάσεις του μηνύματος της πηγής. Τα αποτελέσματα εξετάζονται με βάση τη θεωρία και τα ευρήματα του γενετικού μοντέλου των διαδικασιών κοινωνικής επιρροής.

Τεχνικές που μπορούν να κινητροποιήσουν θετικά τους μαθητές προς τη μαθησιακή πράξη σε ξενόγλωσσα τάξη (Αγγλικά) δημοσίου Γυμνασίου

Μανωλοπούλου-Σεργή Ελένη, Εκπαιδευτικός

Σκοπός της εργασίας αυτής είναι να παρουσιάσει τα αποτελέσματα ενός πειράματος που σκοπό έχει να ελέγξει κατά πόσο συγκεκριμένες τεχνικές μπορούν να κινητροποιήσουν τους μαθητές θετικά, με αποτέλεσμα τη μεγαλύτερη συμμετοχή τους στο μάθημα.

Η επιλογή των συγκεκριμένων τεχνικών σε σχέση με την κινητροποίηση συζητούνται στο θεωρητικό μέρος της παρουσίασης.

Στο πείραμα συμμετείχαν 23 μαθητές της Γ' Γυμνασίου. Έγινε κατά το Α' τρίμηνο του σχολ. έτους 1996-97 στο μάθημα των Αγγλικών.

Οι τεχνικές που εφαρμόστηκαν είναι:

- 1) τεχνική της υπογραφής της εργασίας (SIGN OFF)
- 2) ελεγχόμενο από το μαθητή σχήμα βαθμολόγησης
- 3) ομαδικές εργασίες.

Τα αποτελέσματα του πειράματος είναι θετικά ως προς τη συμμετοχή των μαθητών στις εργασίες, στο ενδιαφέρον τους και στην επίδοσή τους στο μάθημα των Αγγλικών.

Η μεταβλητότητα της αναπαράστασης λεκτικών εννοιών στη μακροπρόθεσμη μνήμη: μια αναπτυξιακή προσέγγιση

Μαριδάκη-Κασσωτάκη Αικ., Πανεπιστήμιο Αθηνών

Έρευνες που έγιναν κατά τα τελευταία χρόνια σε ενηλίκους έδειξαν ότι τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα με τα οποία αναπαρίστανται έννοιες φυσικών αντικειμένων στη μακροπρόθεσμη μνήμη μεταβάλλονται από τη μια χρονική στιγμή στην άλλη. Με βάση τη διαπίστωση αυτή διατυπώθηκε η θεωρία ότι η δομή της μακροπρόθεσμης μνήμης, αντίθετα απ' ότι υποστηρίζονταν παλαιότερα, δεν είναι σταθερή. Μέχρι σήμερα δεν έχει διερευνηθεί εάν εμφανίζεται το φαινόμενο της μεταβλητότητας της αναπαράστασης των εννοιών και σε έννοιες μη φυσικών αντικειμένων. Το θέμα αυτό αποτέλεσε αντικείμενο πειραματικής έρευνας μας, η οποία πραγματοποιήθηκε σε νήπια ηλικίας 4/5 ετών, παιδιά ηλικίας 8/9 ετών και εφήβους. Η έρευνα αποσκοπούσε στο να εξετάσει το βαθμό στον οποίο τα παραπάνω άτομα συμφωνούσαν ως προς τους ορισμούς που έδιναν σε διαφορετικά χρονικά διαστήματα σε ορισμένο αριθμό λεκτικών ή ονοματικών εννοιών όπως διακοπές, θείος, διαφήμιση, κ.ά. Από τα αποτελέσματα προέκυψε ότι τα ευρήμα-

τα παλαιότερων ερευνών σε ενηλίκους ισχύουν σε μεγαλύτερο ακόμη βαθμό για τα παιδιά. Διαπιστώθηκε, δηλαδή, ότι η μεταβολή στον τρόπο ορισμού των εννοιών αυξάνεται όσο μικραίνει η ηλικία και ποικίλλει ανάλογα με τον αριθμό των χαρακτηριστικών γνωρισμάτων που αποτελούν τον εννοιολογικό πυρήνα της αναπαριστώμενης έννοιας. Όσο σταθερότερα παραμένουν διαχρονικά τα γνωρίσματα του πυρήνα μιας έννοιας τόσο μικρότερος ο βαθμός μεταβλητότητας αναπαράστασης της έννοιας αυτής. Οι διαπιστώσεις αυτές ενισχύουν και διευρύνουν ανάλογα συμπεράσματα προηγούμενων ερευνών και στηρίζουν πρόσφατες θεωρίες σχετικές με τη δομή και λειτουργία της μακροπρόθεσμης μνήμης.

Η διδασκαλία της κριτικής σκέψης στο δημοτικό σχολείο: Η λειτουργικότητα ενός προγράμματος

Ματσαγγούρας Ηλίας, Πανεπιστήμιο Αθηνών

Σκοπός της ανακοίνωσης αυτής είναι να παρουσιάσει τα ερευνητικά συμπεράσματα από την πειραματική εφαρμογή στο δημοτικό σχολείο ενός προγράμματος διδασκαλίας της κριτικής σκέψης. Η ανάπτυξη της κριτικής σκέψης συμπεριλαμβάνεται στις άμεσες επιδιώξεις της σύγχρονης εκπαίδευσης και στο χώρο της διδακτικής έχει τα τελευταία χρόνια αναπτυχθεί ένα διεθνές κίνημα με πλούσια θεωρητική και ερευνητική βιβλιογραφία και ποικιλία προγραμμάτων διδασκαλίας της κριτικής σκέψης. Τα προγράμματα αυτά διαφοροποιούνται στις παραδοχές τους και τις πρακτικές τους και διαμορφώνουν σαφείς τάσεις μέσα στο ευρύτερο κίνημα. Το πρόγραμμα που παρουσιάζουμε ανήκει στην κατηγορία των προγραμμάτων τα οποία είναι γνωστά ως «infusion programmes» και επιχειρούν να συνυψάνουν στο σώμα του καθημερινού μαθήματος που προβλέπει το ισχύον αναλυτικό πρόγραμμα τη διδασκαλία γνώσεων και σκέψης.

Γι' αυτό προτείνει ένα πλαίσιο ανάλυσης της κριτικής σκέψης στα δομικά στοιχεία και τα γνωστικά προϊόντα της και ένταξης των στοιχείων και των προϊόντων της σκέψης στη διαδικασία και το περιεχόμενο της διδασκαλίας, αντίστοιχα.

Η πειραματική εφαρμογή έγινε με την εθελοντική συμμετοχή 12 δασκάλων τετάρτης, πέμπτης και έκτης δημοτικού σχολείου, τους οποίους παρακολουθήσαμε πριν και μετά την επιμόρφωσή τους στις αρχές και τις πρακτικές του προγράμματος. Από τη σύγκριση των δεδομένων προκύπτει ότι παρουσίασαν στατιστικά σημαντική διαφορά σε ό,τι αφορά τη διαδικασία της διδασκαλίας. Απομένει να διερευνηθεί κατά πόσον επέτυχαν ανάλογη βελτίωση και στο περιεχόμενο της διδασκαλίας.

Η σωματοποίηση ως ψυχοπαθολογική εκδήλωση. Κλινικές και πολιτιστικές παράμετροι

*Μαύρου Ε., Τουλίκας Σ., Λειβαδίτης Μ., Σαμακουρή Μ., Τζαβάρας Ν.,
Πανεπιστημιακή Ψυχιατρική Κλινική του Δ.Π. Θράκης*

Η σωματοποίηση αποτελεί ένα συνηθισμένο τρόπο έκφρασης της ψυχικής οδύνης σε μη βιομηχανικές κοινωνίες. Τα συμπτώματα συχνά είναι εντυπωσιακά και ο συμβολισμός τους καταφανής. Κατά τη σύγχρονη εποχή οι κλινικές αυτές εικόνες στην ψυχιατρική κλινική πρακτική είναι σπάνιες, λιγότερο σαφείς και κινούν το ενδιαφέρον και την περιέργεια.

Παρουσιάζεται η κλινική περίπτωση ενός ιρακινού λαθρομετανάστη ο οποίος μετά τη σύλληψή του από την αστυνομία ύστερα από καταξίωση στα σύνορα, παρουσίασε πλήρη αφωνία, παράλυση των κάτω άκρων και νοσηλεύτηκε επί μακρόν στην Πανεπιστημιακή Ψυχιατρική Κλινική. Η υποχώρηση του κλινικού αυτού συνδρόμου συνδυάστηκε με εμφάνιση κατάθλιψης αργότερα δε και με παρορμητικές αυτοκαταστροφικές εκδηλώσεις συμπεριφοράς.

Συζητείται η κλινική εξέλιξη του περιστατικού αυτού σε σχέση με: α) τον προστατευτικό-αμυντικό ρόλο των σωματοποιητικών εκδηλώσεων στην οικονομία του ψυχισμού, β) τη συμβολή πολιτιστικών παραγόντων στην εμφάνιση των ψυχιατρικών συμπτωμάτων, γ) τα προβλήματα στην κατανόηση ασθενών που προέρχονται από διάφορα πολιτιστικά περιβάλλοντα.

Γνωστικές και μεταγνωστικές επιδράσεις στη διαδικασία απόδοσης αιτιολογικών προσδιορισμών

Μεταλλίδου Παναγιώτα, Ευκλείδη Αναστασία, Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Στόχος της παρούσας έρευνας ήταν να διερευνήσει (α) τις επιδράσεις που ασκούν ορισμένοι γνωστικοί και μεταγνωστικοί παράγοντες στην απόδοση αιτιολογικών προσδιορισμών, (β) την ανάπτυξη αυτών των προσδιορισμών και (γ) τις ατομικές διαφορές σε αυτούς. Στην έρευνα έλαβαν μέρος 411 μαθητές και μαθήτριες της Α', Β', Γ' Γυμνασίου και Α' και Β' Λυκείου. Η εξέτασή τους περιλάμβανε τη λύση 4 γνωστικών προβλημάτων, τα οποία διαφοροποιούνταν ως προς την περιοχή σκέψης στην οποία απευθύνονταν και ως προς το επίπεδο συνθετότητας. Τα υποκείμενα καλούνταν, επίσης, να εκτιμήσουν με βάση μια τετράβαθμη κλίμακα την ορθότητα της λύσης που έδωσαν στο κάθε έργο και την ικανοποίησή τους από την παραχθείσα λύση. Τέλος, ζητήθηκε από τα υποκείμενα να δηλώσουν με βάση μια τετράβαθμη κλίμακα πόσο θεωρούν ότι ορισμένοι αιτιο-

λογικοί παράγοντες (π.χ. ικανότητα, δυσκολία έργου) επηρέασαν την επίδοσή τους στο κάθε πρόβλημα. Η ανάλυση του δικτύου των σχέσεων έδειξε ότι τα υποκείμενα κατά την απόδοση των αιτιολογικών προσδιορισμών, από τη μια, λαμβάνουν υπόψη τους κάποια αιτιώδη σχήματα για τη συνδυασμένη δράση των επιμέρους αιτιολογικών παραγόντων. Από την άλλη, οι εκτιμήσεις τους επηρεάζονται τόσο από τη γνωστική τους ικανότητα όσο και από τις εκτιμήσεις τους για την ορθότητα της λύσης και τα αισθήματα ικανοποίησης που απορρέουν από αυτήν. Επίσης, βρέθηκε ότι με την πρόοδο της ηλικίας επιτυγχάνεται μεγαλύτερη διαφοροποίηση της συμβολής των επιμέρους αιτιών ενώ είναι εμφανής η τάση των υποκειμένων να αποδίδουν την υψηλή τους επίδοση σε δυνάμεις που δρουν μέσα τους (π.χ. ικανότητα) και όχι σε εξωτερικές αιτίες (π.χ. τύχη). Το φύλο και το ΚΟΙΕ δεν αποδείχθηκαν σημαντικοί παράγοντες ατομικών διαφορών.

Το «Δίκτυο Συναισθημάτων»: Μια Μελέτη της Επεξεργασίας Συγκινησιακά Φορτισμένων Πληροφοριών

Μισσηλίδη Πλουσία, Πανεπιστήμιο Λονδίνου

Το «δίκτυο συναισθημάτων» (affective network) κατά τη θεωρία του Bower (1981, 1983), ευθύνεται για την επεξεργασία συγκινησιακά φορτισμένων πληροφοριών. Μία από τις βασικές υποθέσεις σχετικά με τη λειτουργία αυτού του δικτύου προτείνει ότι, τα συναισθήματα (χαρά, λύπη, οργή κ.ά.) ενός ατόμου, παρεμβαίνουν στο στάδιο της πρόσληψης, καθορίζοντας τη συγκινησιακή χροιά των πληροφοριών που επιλέγονται για επεξεργασία. Μια δεύτερη υπόθεση υποστηρίζει ότι, η ενεργοποίηση του δικτύου εξαρτάται από τις συνθήκες επεξεργασίας και θέτει ως απαραίτητη συνθήκη η κωδικοποίηση του υλικού να γίνεται με αναφορά στο ίδιο το άτομο. Οι υποθέσεις αυτές διερευνήθηκαν σε ένα δείγμα 44 ατόμων ηλικίας 19-29 ετών. Αρχικά χρησιμοποιήθηκε μία τεχνική υποβολής συναισθημάτων χαράς ή λύπης (η Mood Induction Procedure του Velten). Στη συνέχεια δόθηκαν έργα που απαιτούσαν την κωδικοποίηση θετικών και αρνητικών λέξεων κάτω από 2 συνθήκες: α. αναφορικά με το ίδιο το υποκείμενο και β. αναφορικά με ένα δεύτερο άτομο (ένα αστυνομικό). Τα δεδομένα της έρευνας αναλύθηκαν κυρίως με τη μέθοδο της πολυπαραγοντικής ανάλυσης (ANOVA). Τα αποτελέσματα επιβεβαίωσαν την πρώτη από τις υποθέσεις. Διαπιστώθηκε δηλαδή ότι, τα χαρούμενα υποκείμενα επεξεργάζονται περισσότερες θετικές λέξεις, ενώ τα λυπημένα άτομα πιο πολλές αρνητικές πληροφορίες. Η ανάλυση των δεδομένων, ωστόσο, απέτυχε να επαληθεύσει τη δεύτερη υπόθεση της έρευνας. Αποδείχτηκε ότι και οι δύο συνθήκες επεξεργασίας που εφαρμόστηκαν, ενεργοποιούν στον ίδιο βαθμό το «δίκτυο συναισθημάτων».

«Θεωρία του Νου» και αναπαραστασιακές προθέσεις στο σχέδιο των παιδιών προσχολικής ηλικίας

Μισσηλίδη Πλουσία, Μπονώτη Φωτεινή, Πανεπιστημίο Θεσσαλίας

Στα πρώτα χρόνια της ζωής του το παιδί αναπαράγει μη αναπαραστασιακά σχέδια, ενώ από το 4ο έτος αρχίζει να έχει αναπαραστασιακές προθέσεις, τις οποίες και ανακοινώνει σε άλλα άτομα (Thomas & Silk, 1990. Cox, 1992). Παράλληλα, στην ηλικία των 4 χρόνων, το παιδί αρχίζει να αναπαριστά νοερά τις νοητικές του στάσεις, καθώς και τις νοητικές στάσεις των άλλων (Perner, Leekam & Wimmer, 1987) - ικανότητα γνωστή ως «Θεωρία του Νου» (Wellman, 1991. Astington, Harris & Olson, 1988). Σκοπός της παρούσας έρευνας είναι να διερευνηθεί το βαθμό, στον οποίο οι αναπαραστασιακές προθέσεις των παιδιών στο σχέδιο αποτελούν μια ακόμη εκδήλωση της ικανότητας αναπαράστασης στο νου. Στην έρευνα συμμετείχαν 75 παιδιά, ηλικίας 2 1/2 - 5 ετών. Δόθηκαν δυο έργα που εξέταζαν την ικανότητα αναγνώρισης εσφαλμένων πεποιθήσεων (Wimmer & Perner, 1983), ούτως ώστε να διαμορφωθούν δυο πειραματικές ομάδες: υποκείμενα α) που δεν έχουν «Θεωρία του Νου» και β) που έχουν αναπτύξει «Θεωρία του Νου». Στη συνέχεια παρατηρήθηκε η σχεδιαστική συμπεριφορά των δυο ομάδων και καταγράφηκαν οι αναπαραστασιακές προθέσεις τους πριν την έναρξη και μετά την ολοκλήρωση των ελεύθερων σχεδίων τους. Η επεξεργασία των δεδομένων βρίσκεται σε εξέλιξη και η συζήτηση των αποτελεσμάτων θα επικεντρωθεί στη συσχέτιση της λειτουργίας της «Θεωρίας του Νου» με την ανάπτυξη της σχεδιαστικής ικανότητας στην προσχολική ηλικία.

Η επιρροή των μειονοτήτων πάνω στην πλειονότητα της σχολικής τάξης

Μίτλης Αχιλλέας, Πάντειο Πανεπιστήμιο

Η συνεχώς αυξανόμενη και εντεινόμενη παρουσία μειονοτήτων στα ελληνικά σχολεία επιβάλλει την προσεκτικότερη αντιμετώπισή τους και τη λεπτομερέστερη επεξεργασία των κοινωνικών σχέσεων, στάσεων και συμπεριφορών που αναπτύσσονται. Περισσότερο επιτακτική είναι η ανάγκη της πειραματικής διερεύνησης των φαινομένων αυτών, και για τον πρόσθετο λόγο ότι η προηγούμενη δραστηριότητα και βιβλιογραφία είναι, για τα ελληνικά τουλάχιστον δεδομένα, εξαιρετικά ανεπαρκής.

Μια προσπάθεια προς την κατεύθυνση αυτή αποτελεί και η πειραματική διερεύνηση της αλληλεπίδρασης ανάμεσα στην πλειονότητα και τις μειονότητες, η οποία επεκτάθηκε σε 90 διαφορετικές σχολικές τάξεις και 1839 πειραματικά

υποκείμενα από διάφορες περιοχές της Αττικής, όπου υπήρχε παρουσία των τεσσάρων μειονοτήτων (Βορειοηπειρώτες, Πόντιοι, Μουσουλμάνοι και Τσιγγάνοι) που απασχόλησαν την έρευνα. Μέσα από την πειραματική διεργασία, αλλά και τη συμπλήρωση ερωτηματολογίων από τους μαθητές, ελέγχθηκαν αρκετές μεταβλητές με σημαντικά ευρήματα και αποτελέσματα.

Πιο συγκεκριμένα ελέγχθηκε η στάση της πλειονότητας απέναντι στις μειονότητες, όταν οι εκπρόσωποι των μειονοτήτων μέσα στην τάξη περιβάλλονταν από καθεστώς ενισχυμένου κύρους ύστερα από τη διάκρισή τους σε ένα Test I. Q., που είχε συμπληρωθεί από όλους τους μαθητές της τάξης. Σε μια παραλλαγή της παραπάνω διαδικασίας επιχειρήθηκε πειραματική διαπραγμάτευση της έντασης της σύγκρουσης που προκαλούσε η μειονότητα και οι επιπτώσεις της στη διαμόρφωση της στάσης της πλειονότητας απέναντί της.

Η διαίρεση του πειραματικού δείγματος σε υπο-ομάδες με βάση την ηλικία, το φύλο, το είδος της μειονότητας κ.λπ. επέτρεψε την εξαγωγή χρήσιμων συμπερασμάτων σχετικά με τη διαμόρφωση της φυλετικής στάσης κατά την παιδική ηλικία, το ρόλο του σχολείου σ' αυτή τη διαδικασία, καθώς επίσης και τη μελέτη των διάφορων ιδιαιτεροτήτων που παρατηρήθηκαν στη στάση της πλειονότητας απέναντι σε μερικές κατηγορίες μειονοτήτων. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν επίσης ο χειρισμός της μειονοτικής ακαμψίας/ευλυγισίας και η σύνδεση της στάσης της πλειονότητας προς τις μειονότητες με τη σχολική επίδοση των πειραματικών υποκειμένων.

Οι Λειτουργικές Κεφαλαλγίες στα παιδιά: Ανάλυση Περιπτώσεων στο Γενικό Νοσοκομείο Παίδων Πεντέλης

*Μιχοπούλου Α., Δημησιάνος Π., Γιακουμή Μ., Σκαμούτσου Π.,
Νοσοκομείο Παίδων Πεντέλης*

Η ψυχολογική συνιστώσα της κεφαλαλγίας έχει αποτελέσει αντικείμενο επιστημονικού ενδιαφέροντος όσον αφορά τους ενήλικες. Σχετικά με τις κεφαλαλγίες του παιδιού δεν υπάρχουν πολλές έρευνες στη διεθνή βιβλιογραφία, αν και στην κλινική πράξη αντιμετωπίζουμε αρκετά συχνά παιδιά που πάσχουν από την ως άνω διαταραχή και κυρίως με την έναρξη της σχολικής ζωής.

Η έρευνα αυτή αφορά 18 παιδιά ηλικίας 6-14 ετών που παραπέμφθηκαν στην ψυχολογική υπηρεσία από παιδίατρος για διάγνωση και ψυχοθεραπευτική αντιμετώπιση ψυχογενούς κεφαλαλγίας αφού διαπιστώθηκε απουσία ανιχνεύσιμης ιατρικής αιτίας. Μελετήθηκε η προσωπικότητα και συμπεριφορά των παιδιών καθώς και η δυναμική της οικογένειας με συνεντεύξεις γονέων και παιδιών, προβλητικές και ψυχομετρικές δοκιμασίες και ερωτηματολόγια.

Τα αποτελέσματα μελετήθηκαν από ψυχοδυναμική και ψυχοκοινωνική σκοπιά. Διαπιστώθηκε ότι τα 2/3 των περιστατικών ήταν κορίτσια που ανήκαν σε οικογένειες της μεσαίας τάξης που είχαν υπερεπενδύσει στη σχολική τους επίδοση. Από ψυχοδυναμική θεώρηση η αναζήτηση δευτερογενούς οφέλους αποδείχθηκε συχνή και τότε έχει αξία σωματικής μετατροπής, όπως ακριβώς και στις περιπτώσεις οικογενειακών συγκρούσεων, μέσα στις οποίες το παιδί αισθάνεται ανίκανο να αντιδράσει διαφορετικά. Στις πιο σοβαρές περιπτώσεις η κεφαλαλγία προκαλείται από την ένταση που φέρνει μια σύγκρουση ανάμεσα στην επιθυμία αυτονομίας και επιβεβαίωσης (μέσω της επιτυχημένης σχολικής ζωής) και το φόβο ή άγχος (ευνοουχισμού) που κινητοποιεί το μηχανισμό της αναστολής. Τότε η κεφαλαλγία ισοδυναμεί με «επώδυνη αναστολή της πράξης της σκέψης».

Η ανάπτυξη της μνήμης συμπερασμών σε παιδιά προσχολικής και πρώτης σχολικής ηλικίας

Μπαμπλέκου Ζωή, Χατζηγεωργιάδου Σοφία, Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Στην ανακοίνωση παρουσιάζεται το προκαταρκτικό-πilotικό μέρος μιας μελέτης σχετικά με την ικανότητα μιας ομάδας παιδιών προσχολικής και πρώτης σχολικής ηλικίας να δημιουργούν εννοιολογικούς συμπερασμούς και στη συνέχεια να τους ανακαλούν. Ο στόχος της μελέτης ήταν (α) να διερευνήσει τις εξελικτικές τάσεις που χαρακτηρίζουν το φαινόμενο της μνήμης συμπερασμών (inferential memory) και (β) να εξετάσει ορισμένες σημασιολογικές και «εποικοδομούμενες» (constructive) πλευρές της μνήμης και της κατανόησης. Συμμετείχαν 60 υποκείμενα (30 αγόρια, 30 κορίτσια) ηλικίας 4:08-7:08 ετών, κατανεμημένα σε τρεις ηλικιακές ομάδες: παιδιά νηπιαγωγείου (56-75 μήνες, Μ.Ο.=67:03 μήνες), πρώτης δημοτικού (72-92 μήνες, Μ.Ο.=79:08 μήνες) και δεύτερας δημοτικού (84-93 μήνες, Μ.Ο.=88:07 μήνες). Δόθηκαν στα παιδιά δύο σερτ ιστοριών από εικόνες, χωρίς λέξεις, και στη συνέχεια εξετάσαμε την ανάκληση των ιστοριών αυτών. Μελετήσαμε την ικανότητα των παιδιών να συνάγουν αυθορμήτως συμπεράσματα βασισμένα σε πληροφορίες που παρέχονταν από τις εικόνες. Τα δεδομένα της εργασίας αναλύονται καταρχήν υπό το πρίσμα των ερευνών του Paris και των συνεργατών του (1976, 1977, 1979). Συζητούνται επίσης ορισμένα σημεία που συνδέονται με αναπτυξιακές αλλαγές στη σημασιολογική και «εποικοδομούμενη» μνήμη.

Θεματικός Άξονας: Γνωστική και Εξελικτική Ψυχολογία.

Χαρακτηριστικά προσωπικότητας παιδιών 6 και 12 ετών: Διαφορές ηλικίας και φύλου

Μπεξεβέγκης Γ. Ηλίας, Πανεπιστήμιο Αθηνών

Η εισήγηση αυτή αποτελεί μέρος ενός ευρύτερου ερευνητικού προγράμματος το οποίο μελετά τα χαρακτηριστικά προσωπικότητας παιδιών 3-12 ετών, όπως τα αξιολογούν οι γονείς. Με βάση τις ελεύθερες περιγραφές γονέων (πρώτη φάση του προγράμματος), κατασκευάστηκαν δύο ερωτηματολόγια για την αξιολόγηση της προσωπικότητας παιδιών 6 και 12 ετών, αντίστοιχα. Το πρώτο ερωτηματολόγιο δόθηκε σε 521 πατέρες και μητέρες (παιδιών 6 ετών) και το δεύτερο σε 509 γονείς παιδιών 12 ετών. Από τους γονείς ζητήθηκε να σημειώσουν, σε μια κλίμακα από το 0 (καθόλου) μέχρι το 4 (πάρα πολύ), πόσο καθένα από τα χαρακτηριστικά που παρουσιάζονται στο ερωτηματολόγιο (102 για τα 6 χρόνια, 98 για τα 12 χρόνια) ταιριάζει στο παιδί τους, πόσο αντιπροσωπεύει τη συμπεριφορά του. Αναλύσεις παραγόντων έδειξαν ότι οι ατομικές διαφορές στην παιδική προσωπικότητα μπορούν να περιγραφούν με βάση πέντε (5) παράγοντες/διαστάσεις, τόσο στα 6 όσο και στα 12 έτη. Οι τρεις από τους παράγοντες αυτούς (Ευσυνειδησία, Εξωστρέφεια/Κοινωνικότητα και Δεκτικότητα σε εμπειρίες/Ευφυΐα) είναι παρόμοιοι ως προς το περιεχόμενο και στις δύο ηλικιακές ομάδες. Αντίθετα, ο παράγων Προσήνεια στα 6 έτη έχει αρνητικό περιεχόμενο (χαρακτηριστικά του «δύσκολου», με κακές διαπροσωπικές σχέσεις, παιδιού) ενώ στα 12 έτη το περιεχόμενό του είναι θετικό (χαρακτηριστικό του «καλού» παιδιού). Τέλος, ο πέμπτος παράγων στα μικρά παιδιά έχει έντονο το στοιχείο της ανασφάλειας/άγχους, ενώ στα μεγάλα παιδιά το κύριο στοιχείο του είναι η συναισθηματική αντιδραστικότητα. Οι διαφορές φύλου που παρατηρήθηκαν ήταν προς την αναμενόμενη κατεύθυνση: περισσότερη ευσυνειδησία στα κορίτσια παρά στα αγόρια και περισσότερη συναισθηματική αστάθεια στα αγόρια παρά στα κορίτσια. Οι δύο γονείς δεν διέφεραν ως προς τις εκτιμήσεις τους για την παιδική προσωπικότητα.

Το μαύρο ψωμί: Ένα παράδειγμα υλοποίησης προγραμμάτων διατροφικής αγωγής στο δημοτικό σχολείο

Μπεμπές Παύλος, Αθανασίου Κ., Πάντειο Πανεπιστήμιο

Σκοπός της διατροφικής αγωγής είναι η θεμελίωση διατροφικών στάσεων και η προαγωγή υγιεινών συνηθειών στους νέους κυρίως ανθρώπους και κατ' επέκταση στο σύνολο της κοινωνίας. Για την επίτευξη αυτού του σκοπού χρειαζόμαστε μια αποτελεσματική μέθοδο για το Δημοτικό Σχολείο που να κινητοποιεί και ευ-

αισθητοποιεί τα παιδιά. Μια τέτοια μέθοδος παρουσιάζεται σ' αυτή την εισήγηση μέσω του παραδείγματος. «Το Μαύρο Ψωμί». Επίσης παρουσιάζεται ένας τρόπος σύνδεσης της διατροφής με άλλες διδακτικές ενότητες του Δημοτικού Σχολείου (Μαθηματικά, Ιστορικά, Τεχνικά κ.λπ.) βοηθώντας έτσι στο ξεπέραςμα ενός βασικού προβλήματος που αντιμετωπίζουν οι εκπαιδευτικοί λόγω της περιχαράκωσης των γνωστικών αντικειμένων.

Το παιδικό σχέδιο ως μέσο αξιολόγησης του ψυχολογικού κλίματος της σχολικής τάξης

Μπονώτη Φωτεινή, Μάτη Ελένη, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

Η σχέση δασκάλου - μαθητή μπορεί να θεωρηθεί ως σχέση αμοιβαίας αλληλεξάρτησης, όπου ο δάσκαλος λόγω του κοινωνικού του ρόλου και της εξουσίας που έχει αποδοθεί σε αυτόν, επηρεάζει αποτελεσματικά τη συμπεριφορά των μελών της ομάδας του (Lewin, 1948, Γεώργας, 1986). Σκοπός της παρούσας έρευνας είναι να διερευνήσει τη σχέση δασκάλου - μαθητή, όπως αυτή εκφράζεται μέσα από το παιδικό σχέδιο, δεδομένου ότι αυτό μπορεί να αποτελέσει τη βάση για την ανάλυση της κοινωνικής διαβάθμισης στην ιεραρχία ενήλικα - παιδιού, όπως αντανακλάται στα σχετικά μεγέθη των αναπαραστάσεων δασκάλου - μαθητή (Burns & Kaufman, 1972. Colomb, 1992. Aronsson & Anderson, 1996). 400 μαθητές ηλικίας 10-12 ετών, που προέρχονταν από 20 τάξεις Δημόσιων Δημοτικών Σχολείων σχεδίασαν εικόνες που έδειχναν «τον εαυτό τους μέσα στη σχολική τάξη». Παράλληλα με ερωτηματολόγιο που χορηγήθηκε στους δασκάλους αυτών των μαθητών διερευνήθηκε το ψυχολογικό κλίμα της κάθε τάξης. Για την ανάλυση των σχεδίων αναπτύχθηκαν τέσσερις διαφορετικοί δείκτες με σκοπό τη διερεύνηση της σχέσης δασκάλου μαθητή: αναλογία ανθρώπινων φιγούρων δασκάλου - μαθητή, αριθμός λεπτομερειών, κεντρικότητα στην αναπαράσταση και κοινωνική απόσταση. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι τα σχέδια των παιδιών μπορούν να αντικατοπτρίσουν το ψυχολογικό κλίμα της τάξης τους αποκαλύπτοντας την ποικιλία των παιδαγωγικών πρακτικών από το αυστηρό δασκαλοκεντρικό μοντέλο έως την εξατομικευμένη ή ομαδική μέθοδο διδασκαλίας.

Αναπτυξιακές διαφορές της αυτοαντίληψης

Μπότσαρη-Μακρή Εύη, Πανεπιστήμιο Αθηνών

Η παρούσα μελέτη διερευνά τις εξελικτικές διαφορές στη δομή και το επίπεδο

της αυτοαντίληψης μεταξύ μαθητών ηλικίας από 11 μέχρι 18 ετών.

Το δείγμα της έρευνας αποτελέστηκε από 2.105 παιδιά της έκτης δημοτικού, της πρώτης γυμνασίου, της τρίτης γυμνασίου, της δευτέρας λυκείου και της τρίτης λυκείου.

Η μελέτη της αυτοαντίληψης έγινε χρησιμοποιώντας τις εκδοχές της Κλίμακας Αυτοαντίληψης της Ικανότητας της Harter για παιδιά της πρώτης (11-15 ετών) και της δεύτερης (16-18 ετών) εφηβείας. Η εκδοχή της κλίμακας αυτής για μαθητές γυμνασίου και των τελευταίων τάξεων του δημοτικού αποτυπώνει πέντε ειδικούς τομείς αυτοαντίληψης (σχολική ικανότητα, σχέσεις με συνομηλίκους, αθλητική ικανότητα, φυσική εμφάνιση, διαγωγή), καθώς και τη σφαιρική αυτοαξία (αυτοεκτίμηση) των παιδιών. Η εκδοχή της κλίμακας για μαθητές λυκείου περιλαμβάνει τρεις πρόσθετους τομείς, εκείνους των στενών φίλων, των αισθηματικών σχέσεων και της εργασιακής ικανότητας.

Τα ευρήματα της μελέτης δείχνουν ότι:

α) Τα ελληνόπουλα κάθε ηλικιακής ομάδας είναι σε θέση να κάνουν σαφείς και ουσιαστικές διακρίσεις μεταξύ των ειδικών τομέων αυτοαντίληψης που αποτυπώνονται στην αντίστοιχη κλίμακα.

β) Οι συσχετίσεις μεταξύ των βαθμών αυτοαντίληψης στους τομείς που είναι κοινοί και στις δύο εκδοχές της κλίμακας, εξασθενούν από την έκτη δημοτικού προς την τρίτη λυκείου, παρέχοντας υποστήριξη στην υπόθεση της αυξανόμενης με την ηλικία διαφοροποίησης.

γ) Το επίπεδο αυτοαντίληψης στους τομείς της σχολικής ικανότητας και των σχέσεων με τους συνομηλίκους δεν παρουσιάζει ουσιαστικές διαφοροποιήσεις κατά τη διάρκεια της εφηβείας, δηλαδή για τις ηλικίες από 11 μέχρι 18 ετών.

δ) Η αυτοαντίληψη της φυσικής εμφάνισης και η σφαιρική αυτοαξία εμφανίζουν βαθμιαία και σαφή πτώση από την έκτη δημοτικού προς την τρίτη γυμνασίου, σταθεροποιούμενες σε χαμηλότερα επίπεδα, όταν τα παιδιά εισέρχονται στην ύστερη εφηβεία, δηλαδή στο λύκειο.

ε) Η αυτοαντίληψη της διαγωγής είναι σταθερή στις ηλικίες μεταξύ 11-15 ετών και μεταξύ 16-18 ετών, παρουσιάζοντας σαφή πτώση κατά τη μετάβαση των παιδιών από το γυμνάσιο στο λύκειο.

στ) Σε όλη την περίοδο της εφηβείας, η αυτοαντίληψη της φυσικής εμφάνισης σχετίζεται σε υψηλότερο επίπεδο με τη σφαιρική αυτοαξία απ' ό,τι οι άλλοι ειδικοί τομείς, με την τάση αυτή να ισχυροποιείται σταθερά από την έκτη δημοτικού προς την τρίτη λυκείου.

ζ) Οι συσχετίσεις μεταξύ της σφαιρικής αυτοαξίας και των αυτοαντιλήψεων της σχολικής ικανότητας και της διαγωγής εξασθενούν με την πάροδο του χρόνου, ενώ αντίθετα η σχέση μεταξύ σφαιρικής αυτοαξίας και αποδοχής από τους συνομηλίκους ισχυροποιείται, έτσι ώστε στην ύστερη εφηβεία ο κοινωνικός τομέας

είναι εκείνος που εμφανίζει τη δεύτερη υψηλότερη συσχέτιση με τη σφαιρική αυτοαξία, με πρώτο πάντα τον τομέα της φυσικής εμφάνισης.

**Το πρότυπο για τη σοφία ως γνωστική διάσταση.
Σύγκριση των άδηλων θεωριών ενήλικων και νέων**

Μωραΐτου Δ., Ευκλείδη Α., Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Η έρευνα αποσκοπούσε να διαπιστώσει, πρώτον, αν υπάρχει ένα διακριτό πρότυπο για τη σοφία, καθώς και να προσδιορίσει τα συστατικά του, σε σύγκριση με άλλες έννοιες, όπως η ευφυΐα, η δημιουργικότητα αλλά και ο ανθρωπισμός. Για το σκοπό αυτό κατασκευάστηκε το ερωτηματολόγιο «Γνωστικών Ικανοτήτων» που περιλάμβανε 61 κλειστές ερωτήσεις, εκ των οποίων η καθεμιά αντιστοιχούσε σε ένα διαφορετικό γνωστικό χαρακτηριστικό. Δείγμα 417 υποκειμένων, ηλικίας 12-85 χρόνων, κλήθηκαν να απαντήσουν σε μια κλίμακα από το 1 (καθόλου απαραίτητο γνώρισμα) ως το 4 (πολύ απαραίτητο γνώρισμα), και για τα 4 πρότυπα ανθρώπων («σοφός», «έξυπνος», «δημιουργικός», «ανθρωπιστής»). Στα δεδομένα που συγκεντρώθηκαν από τις 8 ομάδες ηλικίας του δείγματος, εφαρμόστηκαν: 1) Διερευνητική Ανάλυση Παραγόντων, προκειμένου να διερευνηθεί η ύπαρξη διακριτού γνωστικού προτύπου για τη σοφία, σε σύγκριση με την ευφυΐα, τη δημιουργικότητα και τον ανθρωπισμό. 2) Με την εφαρμογή ANOVA, διερευνήθηκαν, επίσης, οι ατομικές διαφορές ως προς το γνωστικό πρότυπο του σοφού ατόμου και ως προς τα υπόλοιπα τρία. Όσον αφορά στο γνωστικό προφίλ του σοφού, οι αναλύσεις έδειξαν την ύπαρξη ενός κύριου παράγοντα, που εξηγεί το 24,2% της συνολικής διακύμανσης. Αυτός προσδιορίζεται από τις φορτίσεις (>0.5) γνωστικών χαρακτηριστικών που συνιστούν τις σύνθετες διαδικασίες μετατυπικής σκέψης του ενήλικα, όπως ο σχετικισμός, η διαλεκτική ικανότητα, η ικανότητα εύρεσης νέων προβλημάτων κ.λπ. Σε σύγκριση με τα λοιπά 3 πρότυπα ανθρώπων, ο σοφός εκτιμάται ότι έχει 1) σημαντικά ισχυρότερη ικανότητα σύνθετης σκέψης, 2) πολύ ευρύτερο επίπεδο γνώσης, 3) καλύτερη λεκτική ικανότητα. Τέλος, η ηλικία, το κοινωνικοοικονομικό επίπεδο και το είδος εργασίας αποδεικνύονται σημαντικοί παράγοντες διαμόρφωσης των άδηλων θεωριών για το γνωστικό προφίλ του σοφού ατόμου.

Ψυχοθεραπεία ατόμων με σχιζοφρενικά συμπτώματα με το συνθετικό μοντέλο: ερευνητική προσέγγιση

*Νέστορος Ν. Ιωάννης, Καλαϊτζάκη Ε. Αργυρούλα, Ζγαντζούρη Α. Κωνσταντία,
Πανεπιστήμιο Κρήτης*

Η ψυχοθεραπεία ατόμων με σχιζοφρενικά συμπτώματα αποτελεί ένα από τα πεδία έρευνας, στο οποίο εστιάζονται οι προσπάθειες του Εργαστηρίου Κλινικής και Κοινωνικής Ψυχολογίας του Τμήματος Ψυχολογίας του Πανεπιστημίου Κρήτης. Μελετάται πληθυσμός 52 ατόμων με σχιζοφρένεια παρανοϊκού τύπου ή σχιζοσυναισθηματική ψύχωση που η ψυχοθεραπεία τους κράτησε περισσότερο από δύο (2) χρόνια (μ.ο. ετών ψυχοθεραπείας=4.58, S.D.=2.33). Οι ασθενείς αυτοί αντιμετωπίστηκαν με το Συνθετικό μοντέλο ψυχοθεραπείας σε ατομικές συνεδρίες των 50 λεπτών και με συχνότητα συνεδριών μία (1) φορά την εβδομάδα (από 56 έως 353 συνεδρίες, μ.ο.=156.35, S.D.=77.81). Στις περισσότερες περιπτώσεις χορηγείται παράλληλη φαρμακοθεραπεία με νευροληπτικά. Όταν κρίνεται σκόπιμο, γίνεται παράλληλη οικογενειακή ψυχοθεραπεία. Οι συνεδρίες μαγνητοφωνούνται ή βιντεοσκοποούνται με τη γραπτή συγκατάθεση των ενδιαφερομένων. Τόσο ο θεραπευόμενος, όσο και οι συγγενείς του αξιολογούνται με τις ακόλουθες κλίμακες: i) προσωπικότητας (MMPI, Ερωτηματολόγιο Αυτοεκτίμησης, Συγκρότηση και προσανατολισμός στη ζωή, PROQ2), ii) ψυχοπαθολογίας (SANS και SAPS, SCL-90, BPRS), iii) αξιολόγησης της οικογένειας (PBI, FES) και iv) στάσεων απέναντι στη σχιζοφρένεια.

Μέρος της έρευνας αφορά στη συστηματική αξιολόγηση της επίδρασης της οικογένειας πάνω στα σχιζοφρενικά συμπτώματα, καθώς και των σχιζοφρενικών συμπτωμάτων στην οικογένεια, η οποία γίνεται με ανάλυση των συνεδριών, βάση πρωτοκόλλων που έχουν αναπτυχθεί στο εργαστήριο για το σκοπό αυτό.

Επίσης οι ψυχοθεραπευτικές διαδικασίες αυτές καθ' εαυτές μελετούνται με διάφορα εργαλεία, που εστιάζονται στους μηχανισμούς συναισθηματικής υποστήριξης και μείωσης του άγχους, στους μηχανισμούς γένεσης και αντιμετώπισης των παραληρηματικών ιδεών, στην αλλαγή της σχέσεως θεραπευτή - θεραπευόμενου κατά τις διάφορες φάσεις της ψυχοθεραπείας και σε άλλους παράγοντες.

Οι έννοιες απόστασης, χρόνου και ταχύτητας: Ο ρόλος των γραφικών αναπαραστάσεων ως διδακτικά βοηθήματα στα παιδιά 5-12 ετών

Νικολοπούλου Χρυσάνθη

Η παρούσα έρευνα ασχολείται με την εξέλιξη της αντίληψης εννοιών της κινημα-

τικής, συγκεκριμένα της απόστασης, του χρόνου και της ταχύτητας. Σκοπός της έρευνας είναι η δημιουργία εκπαιδευτικών βοηθημάτων για την κατανόηση αυτών των εννοιών από τα παιδιά ηλικίας 5 έως 12 ετών. Το πειραματικό υλικό αποτελείται από πέντε προβλήματα τα οποία περιγράφουν την παράλληλη πορεία δύο κινητών (κλασικό παράδειγμα των Piaget, Siegler, Montagero, κ.λπ.). Η πληροφορία σχετικά με το διανυόμενο διάστημα δίνεται υπό μορφήν γραφικού σχεδίου (διανύσματος). Η πληροφορία σχετικά με τις χρονικές σχέσεις δίνεται προφορικά. Τα υποκείμενα καλούνται να κρίνουν τη χρονική διάρκεια των κινητών και να τεκμηριώσουν την απάντησή τους. Στην έρευνα συμμετείχαν παιδιά που κατατάσσονται σε τρεις ηλικιακές ομάδες: 30 παιδιά 5 χρόνων, 30 παιδιά 8 χρόνων και 30 παιδιά 12 χρόνων. Τα βασικά ερωτήματα είναι: Ποια η σημασία του γραφικού, υπό μορφήν σχεδίου χώρου στο συλλογισμό των χωρο-χρονικών εννοιών; Ποιες είναι οι στρατηγικές που χρησιμοποιούν τα παιδιά για την επίλυση παρομοίων προβλημάτων; Πόσο βοηθά η γραφική αναπαράσταση του προβλήματος στην κατανόηση και την επίλυσή του, καθώς και στην αντίληψη του φυσικού κόσμου. Ποια είναι η ιεραρχική σχέση μεταξύ των εννοιών του χρόνου, της απόστασης και της ταχύτητας; Τα πρώτα αποτελέσματα δείχνουν ότι οι κύριοι παράγοντες που επηρεάζουν τις επιδόσεις είναι δύο τύπων: Η ηλικία και η δομή των προβλημάτων, ως προς τις χρονικές πληροφορίες (ισόχρονα και ετερόχρονα προβλήματα). Φαίνεται ότι τα μικρά παιδιά χρησιμοποιούν την στρατηγική που οδηγεί στην απάντηση «πιο μακριά στο χώρο = πιο γρήγορα = πιο πολύ χρόνο τρέχει». Τα μεγαλύτερα παιδιά χρησιμοποιούν πιο αποτελεσματικούς κανόνες και οδηγούνται στη σωστή απάντηση. Περαιτέρω ανάλυση των αποτελεσμάτων θα διευκρινίσει την ιεραρχική σχέση των εννοιών και την ανάπτυξη των συλλογιστικών ικανοτήτων των παιδιών ως προς αυτές, ώστε να διαμορφωθούν κριτήρια της γνωστικής τους ανάπτυξης και συμπεριφοράς.

Σύγκριση της θεωρίας της κοινωνικής μάθησης έναντι της θεωρίας απόδοσης αιτίων του Weiner: Η σημασία του αρχικού επιπέδου των κινήτρων

Ξενικού Αθηνά

Η παρούσα έρευνα αφορά τη σύγκριση της θεωρίας της κοινωνικής μάθησης του Rotter (1966) έναντι της θεωρίας απόδοσης αιτίων του Weiner (1986) σχετικά με την πρόβλεψη της επίδρασης που ασκεί η απόδοση αιτίων για την αποτυχία στο επίπεδο των κινήτρων για ενασχόληση με ανάλογο έργο στο μέλλον. Στόχος της έρευνας ήταν η σύγκριση των δύο θεωριών μετά τη βελτίωση της θεωρίας του Weiner. Η βελτίωση της θεωρίας του Weiner αναφέρεται στο ότι το αρχικό ενδιαφέρον για ενασχόληση με ένα έργο καθορίζει (moderates) τη σχέση μεταξύ της

σταθερότητας αιτίων (causal stability) και των μετά-της-αποτυχίας κινήτρων. Πιο συγκεκριμένα, όταν το αρχικό ενδιαφέρον είναι υψηλό, η σταθερότητα των αιτίων επηρεάζει τα μετά-της-αποτυχίας κίνητρα για ενασχόληση με ανάλογο έργο στο μέλλον. Η υπόθεση της έρευνας ήταν ότι η σταθερότητα των αιτίων προβλέπει τα κίνητρα μετά την αποτυχία εφόσον το αρχικό ενδιαφέρον είναι υψηλό, ενώ η έδρα ελέγχου (locus of control) δεν προβλέπει τα μετά-της-αποτυχίας κίνητρα ανεξαρτήτως του αρχικού ενδιαφέροντος. Τα αποτελέσματα στήριξαν την υπόθεση δείχνοντας ότι μόνο η σταθερότητα των αιτίων ήταν σε θέση να προβλέψει τα μετά-της-αποτυχίας κίνητρα υπό την προϋπόθεση ότι το αρχικό ενδιαφέρον ήταν υψηλό. Επομένως, η παρούσα έρευνα δείχνει την ανωτερότητα της θεωρίας απόδοσης αιτίων του Weiner (ύστερα από τη λήψη της μεταβλητής του αρχικού ενδιαφέροντος ως καθοριστικού παράγοντα) έναντι της θεωρίας της κοινωνικής μάθησης στην πρόβλεψη των μετά-της-αποτυχίας κινήτρων για ενασχόληση με ανάλογο έργο. Τα ευρήματα ερμηνεύονται με τη χρήση της θεωρίας της προσδοκίας-αξίας του Feather (1982).

Η Αναπαράσταση του Χώρου σε παιδιά 3,5-5,5 Ετών

Οικονόμου Ανδρέας, Ραφτόπουλος Αθανάσιος

Το αντικείμενο της μελέτης μας είναι η αναπαράσταση του χώρου από παιδιά 3,5 έως 6,5 ετών. Ο τρόπος αναπαράστασης ελέγχεται πειραματικά με δύο έργα εντοπισμού και τοποθέτησης «αντικειμένων» σε κενές lego-βάσεις. Σκοπός μας ήταν ο έλεγχος πρώτον, της κλασικής θεωρίας των Piaget και Inhelder για την αναπαράσταση του χώρου και, δεύτερον, νεότερων θεωριών (Case, Deloache, Δημητρίου). Σύμφωνα με τις θεωρίες αυτές το παιδί των 3,5 ετών έχει ήδη αποκτήσει μια στοιχειώδη αναπαράσταση του χώρου, η οποία του επιτρέπει να εντοπίζει αντικείμενα, η αναπαράσταση του χώρου με αναφορά σε έναν άξονα εμφανίζεται στην ηλικία των 6 ετών και η ικανότητα λογικού πολλαπλασιασμού δύο διαστάσεων εμφανίζεται στην ηλικία των δέκα ετών.

Στο πρώτο πείραμα συμμετείχαν 45 παιδιά 3,5 έως 6,5 ετών τα οποία κλήθηκαν να τοποθετήσουν κομμάτια lego πάνω σε βάση ακριβώς στην ίδια θέση που τα τοποθέτησε ο πειραματιστής στη δική του βάση. Στο δεύτερο πείραμα συμμετείχαν 49 παιδιά 3,5 έως 6,5 ετών και ελέγχθηκαν σε έργα στα οποία υπήρχε μόνο σε ένα κομμάτι τοποθετημένο σε δύο χαρακτηριστικές τοπολογικές θέσεις (γωνίες). Τα ευρήματά μας για τις ηλικίες 3,5-4,5 και 4,5-5,5 δείχνουν ότι

a) το παιδί των 3,4 ετών έχει αποκτήσει ένα πρωτογενές «σχήμα εντοπισμού αντικειμένων». Αυτό το σχήμα είναι πρωτογενές με την έννοια ότι δεν είναι μια διδιάστατη αναπαράσταση του χώρου. Είναι όμως πλούσια αρκετά ώστε να επιτρέπει

στα παιδιά να τοποθετούν σωστά τα αντικείμενα στο χώρο. Τα παιδιά αυτής της ηλικίας μπορούν να ξεχωρίσουν ευκρινώς μεταξύ μακριά-κοντά (ή πάνω-κάτω), και αριστερά-δεξιά, δεν μπορούν όμως να συνδυάσουν τις δύο αυτές διαστάσεις ταυτόχρονα.

b) παιδιά 4,5-5,5 αναπαριστούν το χώρο με αναφορά σε έναν άξονα.

c) τα παιδιά 5-5,5 ετών εκδηλώνουν δείγματα ικανότητας λογικού πολλαπλασιασμού δύο διαστάσεων.

d) σε κάθε ομάδα ανιχνεύονται στρατηγικές που αλληλοεπικαλύπτονται.

Διαπιστώνουμε ότι σε κάθε ηλικιακή ομάδα εκδηλώνονται περισσότερες από μία στρατηγικές, ενώ σε κάθε ομάδα υπάρχει μία κυρίαρχη στρατηγική.

Διαχείριση της καθημερινής ζωής των ατόμων με HIV/AIDS

*Πάντζου Πολίνα, Τσελέπη Χρύσα, Μεταλληνού Όλγα,
Αργαφιώτης Δημοσθένης, Εθνική Σχολή Δημόσιας Υγείας*

Στο πλαίσιο της Γενικής Διεύθυνσης V της Ευρωπαϊκής Κοινότητας εκπονήθηκε ερευνητικό έργο με σκοπό τη μελέτη 1) των κυρίων αναγκών των ασθενών με HIV/AIDS, 2) τον τρόπο με τον οποίο βιώνουν τα άτομα την οροθετικότητα/αορώστιά τους, 3) των αλλαγών που έχουν πραγματοποιήσει στην καθημερινή τους ζωή. Πραγματοποιήθηκαν 40 συνεντεύξεις από ασυμπτωματικά και συμπτωματικά προς τον HIV άτομα. Η ανεύρεση των οροθετικών ατόμων έγινε με τη συνεργασία Νοσοκομείων της Αθήνας και της Θεσ/νίκης και εθελοντικών οργανώσεων στήριξης. Ακολούθηθηκε η τεχνική της ημικατευθυνόμενης συνέντευξης βασισμένη σε οδηγό που περιελάμβανε τις εξής θεματικές ενότητες: Α. Ανακοίνωση οροθετικότητας, Β. Διαχείριση της οροθετικότητας, Γ. Διαχείριση της καθημερινής ζωής, Δ. Δημογραφικά στοιχεία. Η επεξεργασία του υλικού βασίστηκε στη θεματική ανάλυση περιεχομένου. Διακρίθηκαν τρεις βασικές τάσεις σε σχέση με την αντίληψη, πρόσληψη, στάση στη διαχείριση της καθημερινής ζωής. Η πρώτη τάση συνοψίζεται στην πρόταση «Η ζωή μου τελειώνει μετά το AIDS». Κύριο χαρακτηριστικό της πρώτης τάσης είναι η αντίληψη ότι το AIDS έρχεται να διακόψει και να καταστρέψει μια πορεία ζωής. Η μόλυνση αποδίδεται σε ατυχία και αδικία και επικρατεί το αίσθημα ότι «φταίνει οι άλλοι». Το μυστικό της οροθετικότητας δεν κοινοποιείται στο περιβάλλον λόγω του φόβου απόρριψης και στιγματισμού. Η δεύτερη τάση «Η ζωή μου συνεχίζεται μετά το AIDS». Το χαρακτηριστικό είναι ότι δεν έχουν επέλθει σημαντικές αλλαγές στη ζωή. Τα εμπόδια και οι δυσκολίες που συναντούν στην καθημερινότητα δεν τους αποδιοργανώνουν, καταβάλλουν προσπάθειες να τα αντιμετωπίσουν και συνήθως τα ξεπερνούν. Το μυστικό της οροθετικότητας συνήθως κοινοποιείται σε μικρό αριθμό ατόμων του φιλικού και

οικογενειακού περιγυρου. Και η τρίτη τάση «Το AIDS αλλάζει θετικά τη ζωή μου» αφορά τη θετική σκέψη, αντίληψη και στάση ζωής. Η οροθετικότητα δεν κρατείται «μυστική» αλλά την μοιράζονται με τον κοινωνικό τους περιγυρο. Τα άτομα αναζητούν νέες πηγές στήριξης, και κάνουν σχέδια για το μέλλον τους.

«Θεσοθετημένη» Εκδραματίση στην Ομαδικοαναλυτική Θεραπεία

Παπαδάκης Θαλής, Κλ. Ψυχολόγος

Η προκαταρκτική αυτή μελέτη επεξεργάζεται την επίδραση που έχουν επί της θεραπευτικής διαδικασίας οι εξω-ομαδικές συναντήσεις των ασθενών - μελών αναλυτικών ομάδων. Είναι γνωστό ότι οι ασθενείς ενίοτε συναντώνται τυχαία εκτός των ομάδων, π.χ. όταν φτάνουν στο χώρο της ομάδας πιο νωρίς από την προκαθορισμένη ώρα ή τελειώνοντας η συνεδρία να συνεχίζουν τη συζήτηση τους ή να αναχωρούν μαζί. Αυτές οι εκδραματίσεις είναι δυνατόν να είναι τυχαίες ή σκόπιμες.

Παρατηρήσαμε ότι παρ' ότι τα γεγονότα αυτά αποτελούν σαφή παραβίαση των ορίων της ομάδας, ορισμένες φορές μπορεί να έχουν ιδιαίτερη θεραπευτική επίδραση στην ομάδα ως σύνολο, αλλά και ιδιαίτερος σε κάθε μέλος της.

Σημαντικό είναι τα θέματα αυτά να έρχονται στην ομάδα και να συζητώνται επαρκώς.

Στάσεις των Μαθητών Λυκείου απέναντι στην Ψυχολογία ως Μάθημα και ως Επιστήμη

*Παπαδόπουλος Ν.Γ., Σταμπουλίδης Π.Γ., Τριανταφύλλου Θ.Σ.,
Πανεπιστήμιο Κρήτης*

Το μάθημα της ψυχολογίας στη μέση εκπαίδευση είναι μονόωρο και γίνεται μόνο στη Β' Λυκείου. Με σκοπό τη διαπίστωση των απαιτήσεων που υπάρχουν εκ μέρους των μαθητών και τη διερεύνηση των προοπτικών για τη βελτίωση των συνθηκών διεξαγωγής του μαθήματος, έγινε μια εκτεταμένη αντιπροσωπευτική πανελλήνια έρευνα με τη χρήση μιας σειράς ερωτηματολογίων σε λύκεια (αλλά και γυμνάσια) από όλη τη χώρα.

Στην εισήγηση παρουσιάζεται μόνο το τμήμα που αφορούσε στους μαθητές της Γ' Λυκείου. Το ερωτηματολόγιο συμπληρώθηκε από 2.101 μαθητές και αποσκοπούσε στην αξιολόγηση των στάσεων απέναντι στην Ψυχολογία ως επιστήμη και ως μάθημα.

Υψηλό ποσοστό των μαθητών έδειξε απλό μέχρι έντονο ενδιαφέρον για το μάθημα (82,5%). Ενδιαφέρον για σπουδές στην ψυχολογία παρουσίασε ένα αξιοπρόσεκτο ποσοστό (30%) το οποίο μάλιστα στην περίπτωση των κοριτσιών ανέρχεται στα 42%.

Οι ώρες διδασκαλίας του μαθήματος θεωρήθηκαν λίγες (73,2%). Ζητήθηκε μάλιστα η αύξησή τους, τόσο στην ίδια τάξη, όσο και η συνέχιση του μαθήματος και στη Γ' λυκείου (59,7%). Αξιοσημείωτο είναι το ότι 74,5% δήλωσε συμφωνία με τη διδασκαλία της ψυχολογίας στο γυμνάσιο.

Οι συσχετίσεις της ψυχολογίας με άλλες επιστήμες και ψευδοεπιστήμες, είχαν την ίδια παραγοντική δομή με το ευρύ κοινό. Σε σύγκριση με αντίστοιχη έρευνα στο ευρύ κοινό πιο μεγάλη σχέση με την ψυχολογία εμφάνισαν οι περιοχές: Παιδαγωγική, Κοινωνιολογία, Παραψυχολογία, Φιλοσοφία και Φιλολογία.

Η διδασκαλία του μαθήματος διεξάγεται σε καθαρά παραδοσιακά πλαίσια. Χαρακτηριστικό είναι το ότι 44% των μαθητών ανέφερε ότι ο πίνακας δεν χρησιμοποιήθηκε ποτέ κατά τη διεξαγωγή του μαθήματος, πράγμα που έκανε περιττές τις ερωτήσεις που αναφέρονταν σε άλλα μέσα διδασκαλίας.

Τα αποτελέσματα δηλώνουν ότι η ψυχολογία είναι ένα μάθημα επιθυμητό και ενδιαφέρον για τους μαθητές, το οποίο όμως δεν τυγχάνει της προσοχής που χρειάζεται στο αναλυτικό πρόγραμμα, όπως πολλαπλά διαπιστώθηκε και στις δηλώσεις των μαθητών.

Δείκτης Νοημοσύνης και εμπειρία μαθητών από χορήγηση ενός τεστ νοημοσύνης

Παπαλόη Βάνα, Αλεξόπουλος Δημήτριος, Πανεπιστήμιο Πατρών

Σκοπός της παρούσας έρευνας είναι να ερευνήσει τη σχέση μεταξύ του δείκτη νοημοσύνης και της εμπειρίας των μαθητών από τη χορήγηση ενός τεστ νοημοσύνης. Χορηγήθηκε το ομαδικό τεστ νοημοσύνης ΑΗ4 της ΗΕΙΜ, που αποτελείται από το 1ο Μέρος - ένα προφορικό τεστ και το 2ο Μέρος - ένα εκτελεστικό τεστ. Καθένα από τα δύο αυτά τεστ απαρτίζεται από 65 ερωτήσεις. Επίσης σε ένα φύλλο χαρτιού ζητήθηκε από τους μαθητές να περιγράψουν την εμπειρία τους από τη χορήγηση του πιο πάνω τεστ νοημοσύνης. Το δείγμα αποτελούνταν από 90 μαθητές της 3ης τάξης τριών Γυμνασίων. Βρέθηκε ότι οι μαθητές με υψηλό Δ.Ν. αξιολογούν την προσωπική τους εμπειρία χωρίς άγχος και φόβο. Η εμπειρία τους αυτή ενισχύει την εμπιστοσύνη στον εαυτό τους και τις ικανότητές τους και αποτελεί πρόκληση για την κατάκτηση νέας εμπειρίας στη ζωή. Οι μαθητές με χαμηλό Δ.Ν. βιώνουν συναισθήματα έκπληξης, άγχους, φόβου και αγωνίας από την εμπειρία τους κατά τη δοκιμασία. Χρησιμοποιούν επίσης ως πλαίσιο για την

αξιολόγηση της εμπειρίας τους την οπτική γωνία του εξεταστή και της κοινωνίας παρά τον εαυτό τους. Οι μαθητές πάλι με μέσο Δ.Ν. χρησιμοποιούν ως πλαίσιο για την αξιολόγηση της εμπειρίας τους την οπτική γωνία των παιδιών της ηλικίας τους. Επίσης χρησιμοποιούν το μέσο δείκτη δυσκολίας του τεστ (αλλού εύκολο - αλλού δύσκολο) προκειμένου να αξιολογούν θετικά την προσωπική τους εμπειρία.

Συγκριτική θεώρηση κοινωνικών στάσεων: ένα μοντέλο ποιοτικής ανάλυσης

*Papalois Vana, The London School of Economics, Θεοδοσοπούλου Κ. Μαρία,
Πανεπιστήμιο Αθηνών*

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι η σύνδεση του φαινομένου των κοινωνικών στάσεων με δυο από τις κεντρικότερες έννοιες της θεωρίας του Piaget: γενετικός στρουκτουλισμός και συγκριτική αντίληψη. Με βάση τα ερευνητικά δεδομένα πενταετούς ποιοτικής μελέτης με αντικείμενο το φαινόμενο λεκτικής επικοινωνίας των στάσεων, επισημαίνεται ο διαλεκτικός και διυποκειμενικός χαρακτήρας των στάσεων και παράλληλα προτείνεται ένα νέο θεωρητικό και μεθοδολογικό πλαίσιο για την κατανόηση και μελέτη των ανθρώπινων στάσεων. Το πλαίσιο αυτό στηρίζεται στην αρχή ότι το γλωσσικό υλικό που χρησιμοποιείται για την επικοινωνία των στάσεων εκφράζει όχι μόνο την ποιότητα ή την ένταση αλλά επιπλέον τη λογική της αξιολόγησης που διαθέτουν διαφορετικοί άνθρωποι (άτομα, ομάδες) ως προς ένα συγκεκριμένο κοινωνικό αντικείμενο. Το ανωτέρω πλαίσιο λειτουργεί σε τέσσερα στάδια. Στο πρώτο στάδιο, επισημαίνονται τα επίκεντρα προσοχής στα οποία στηρίζεται η αξιολόγηση. Στο δεύτερο στάδιο, περιγράφεται η ποιότητα, η ένταση και η λογική αξιολόγησης που συνδέεται με κάθε επίκεντρο προσοχής. Στο τρίτο στάδιο, αναλύεται η συνολική λογική που συνδέει τα επίκεντρα προσοχής μεταξύ τους. Τέλος, στο τέταρτο στάδιο χαρτογραφείται η λογική αρχή στη βάση της οποίας παρατηρούνται οι μετασχηματισμοί του γλωσσικού υλικού κατά την επικοινωνία των στάσεων. Μέσα από τη χρήση ενός παραδείγματος, καταδεικνύεται σε πρακτικό επίπεδο η λειτουργία του ανωτέρω πλαισίου και περιγράφεται η ερμηνεία του με βάση τις έννοιες του γενετικού στρουκτουραλισμού και της συγκριτικής αντίληψης. Οι θεωρητικές και πρακτικές συνέπειες που προκύπτουν μέσα από τη σύνδεση των στάσεων με τις ανωτέρω έννοιες συζητούνται σε επιστημολογικό και κοινωνικό επίπεδο.

Συγκρότηση των εννοιών στην πρώτη σχολική ηλικία: Το πρόβλημα της διεπιστημονικότητας στην εκπαιδευτική ψυχολογία και τη διδακτική

Παπαμιχαήλ Γιάννης, Πανεπιστήμιο Πατρών

Η μελέτη του προβλήματος της εννοιολογικής αλλαγής και της νοητικής ανασυγκρότησης των αυθόρμητων νοητικών παραστάσεων των μικρών μαθητών θέτει, με διαφορετικούς τρόπους στην ψυχολογία της μάθησης και τη διδακτική των φυσικών επιστημών και των μαθηματικών, το πρόβλημα των σχέσεων μεταξύ της ανάπτυξης της λογικής των γνώσεων και της εξέλιξης της λογικής του μαθητή θεωρούμενου ως κοινωνικού υποκειμένου. Στο σημερινό επίπεδο ανάπτυξης των επιστημονικών αυτών περιοχών, οι προσπάθειες αντιμετώπισης του φαινομένου της μάθησης μέσα από τα δομικά μοντέλα για την οικοδόμηση της νοημοσύνης, αλλά και τα εκπαιδευτικά προγράμματα που βασίστηκαν σε αυτά, δεν φαίνεται ότι έδωσαν γόνιμα αποτελέσματα. Η κριτική των αναλυτικών προγραμμάτων για τους μαθητές αυτής της ηλικίας συμβαδίζει άλλωστε με μια πληθώρα σύγχρονων ερευνητικών ευρημάτων που δείχνουν ότι η λογική του υποκειμένου της μάθησης δεν ταυτίζεται με τη λογική του επιστημικού υποκειμένου στη διάσταση που του αποδόθηκε από τον πιαζετικό δομισμό.

Από την άλλη, μια γνωστική ψυχολογία πιο επικεντρωμένη στη λειτουργία του ατόμου που μαθαίνει, παρά τα ενδιαφέροντα πορίσματα όσον αφορά τις διαδικασίες επεξεργασίας των πληροφοριών και του μετασχηματισμού των εννοιών, παραμένει, ως σήμερα, δέσμια της μελέτης των διαδικασιών ελέγχου της ατομικής γνωστικής δραστηριότητας από τις εσωτερικευμένες παραστάσεις που ήδη διαθέτει το υποκείμενο. Τομέας της κοινωνικής γενετικής ψυχολογίας, η εκπαιδευτική ψυχολογία όπως έχει ορισθεί ως πιθανό ερευνητικό πεδίο από ψυχολόγους όπως ο Vygotsky, ο Bruner, ο Wallon ή πιο πρόσφατα ο Wertsch, αποτελεί ένα θεωρητικό πλαίσιο συσχέτισης της μάθησης με τη γνωστική ανάπτυξη, πρόσφορο σε διεπιστημονικές συνεργασίες με τη διδακτική των φυσικών και μαθηματικών ιδιαίτερα εννοιών και της γλώσσας, και ως εκ τούτου, ιδιαίτερα γόνιμο στην αρχική κατάρτιση των εκπαιδευτικών όλων των βαθμίδων.

Στόχος της εισήγησης είναι να θέσει αυτούς τους προβληματισμούς σε συνάρτηση με την οργανωτική και θεσμική εμπειρία και τα ερευνητικά πορίσματα ενός Εργαστηρίου διεπιστημονικώς στελεχωμένου με ψυχολόγους, διδακτικούς και φιλοσόφους των φυσικών επιστημών: του Εργαστηρίου Πειραματικής Ψυχολογίας της Εκπαίδευσης και Διδακτικής των Επιστημών του Παιδαγωγικού Τμήματος Νηπιαγωγών του Πανεπιστημίου Πατρών.

Στρατηγικές Αντιμετώπισης και Λειτουργικότητα στις οικογένειες παλιννοστούντων Ελλήνων

Παπαστυλιανού Αντωνία, Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών (ΑΣΟΕΕ)

Οι οικογένειες Ελλήνων ομογενών παλιννοστούντων που εγκαθίστανται τα τελευταία χρόνια στην Ελλάδα με διαφορετικά κίνητρα μετακίνησης (διώξεις, οικονομικά προβλήματα, νοσταλγία) διέρχονται επιπολιτιστικές διεργασίες για τις οποίες επιστρατεύονται διάφοροι μηχανισμοί αντιμετώπισης των δυσκολιών. Στην έρευνα με δείγματα από τις ομάδες παλιννοστούντων από τις Η.Π.Α., Καναδά, Αυστραλία, Αλβανία και πρώην Σοβιετική Ένωση, μελετώνται οι τακτικές ψυχολογικής προσαρμογής στην Ελλάδα, η λειτουργικότητα του εκτεταμένου συστήματος συγγενών ως υποστηρικτικού μηχανισμού, και με την ειδική κλίμακα των Mc. Cubbin et al. μελετώνται οι στρατηγικές αντιμετώπισης των προβλημάτων σε σχέση με το Χρόνο παραμονής στην Ελλάδα, τη φάση του Κύκλου Ζωής της οικογένειας, τη Χώρα Φιλοξενίας και το Φύλο. Για τη σύγκριση χρησιμοποιήθηκε ομάδα ελέγχου από Έλληνες γηγενείς. Η ερμηνεία των αποτελεσμάτων στηρίζεται στο οικοσυστημικό μοντέλο θεώρησης και στις εφαρμογές του στη θεραπεία οικογενειών μεταναστών.

Γνωστικές δραστηριότητες και φυσιολογικές αντιδράσεις

Πάσσα Κατερίνα

Σκοπός της παρούσας έρευνας ήταν να διερευνήσει, εάν οι γνωστικές λειτουργίες της κατανόησης και της απομνημόνευσης συνδέονται με φυσιολογικού τύπου αντιδράσεις, όπως είναι η ηλεκτροδερματική δραστηριότητα.

Η έρευνα έγινε το 1995 υπό την εποπτεία του κ. R. Ghiglione, και σε συνεργασία με τους κ. N. Chantrier και κ. J.F. Lombert.

Εντάξαμε την ηλεκτροδερματική αντίδραση στις έρευνές μας πάνω στην κατανόηση-απομνημόνευση-αναπαραγωγή κειμένου, ελπίζοντας σε μια συσχέτιση των παραπάνω γνωστικών λειτουργιών με εξωτερικά μετρήσιμες ενδείξεις, με απώτερο σκοπό την (έστω εν γένει) κάλυψη γνωσιακών κενών που δημιουργούνται, όταν η αναπαραγωγή κειμένου αποτελεί και το μόνο μέσο διερεύνησης της κατανόησης και της απομνημόνευσης.

Για τις ανάγκες της έρευνας αναλύθηκαν τα πρωτόκολλα της ηλεκτροδερματικής δραστηριότητας κατά τη φάση της ανάγνωσης, καθώς και τα πρωτόκολλα της ανασύστασης κειμένου.

Τα αποτελέσματα της μέχρι τώρα έρευνας έδειξαν ότι:

Η ηλεκτροδερματική δραστηριότητα δεν είναι τυχαία κατανομημένη κατά τη διάρκεια της ανάγνωσης, αλλά συνδέεται με την προσπάθεια που καταβάλλεται για την κατανόηση ενός συγκεκριμένου κειμένου, και από ένα συγκεκριμένο αναγνώστη. Ως εκ τούτου, μπορεί να αποτελέσει μια εξωτερικά μετρήσιμη ένδειξη κάποιων γνωστικών λειτουργιών.

Με βάση τα πρωτόκολλα της αναπαραγωγής του κειμένου, καθοριστικός φαίνεται να είναι ο ρόλος της «μακρο-δομής» του κειμένου και των χαρακτηριστικών του αναγνώστη στις «στρατηγικές επεξεργασίας» του κειμένου που θέτει σε λειτουργία αυτός κατά τη φάση της ανάγνωσης.

Το Φαινόμενο «Εκφοβισμού» στο Δημοτικό Σχολείο και τα Χαρακτηριστικά θυτών και θυμάτων: Προκαταρκτικά ευρήματα

Πατεράκη Ε., Χουντουμάδη Α., Χατζή Χ.

Η παρούσα εμπειρική μελέτη διερευνά το φαινόμενο «εκφοβισμού» ή άσκησης βίας από ορισμένους μαθητές προς άλλους μέσα στα πλαίσια του ορισμού που δίνεται από τον Dan Olweus και σύμφωνα με τον οποίο ένας μαθητής είναι θύμα εκφοβισμού, όταν εκτίθεται επαναληπτικά για ένα χρονικό διάστημα σε αρνητικές ενέργειες που εκτελούνται από έναν ή περισσότερους μαθητές. Παρουσιάζονται ευρήματα που προέρχονται από την ανάλυση των απαντήσεων σε ερωτηματολόγια που δόθηκαν σε 450 μαθητές και μαθήτριες, καθώς και τους δασκάλους τους στις τάξεις Γ' έως και ΣΤ' δημοτικών σχολείων της περιοχής Αθηνών. Καταγράφεται η έκταση του φαινομένου, εντοπίζονται τα παιδιά που είναι θύτες ή θύματα και ακολούθως εξετάζονται τα διαφοροποιά χαρακτηριστικά τους. Τέλος τα ευρήματα συγκρίνονται με παρόμοιες μελέτες στη διεθνή βιβλιογραφία.

«Ο καταναγκασμός της καθαριότητας στις Ελληνίδες: μια προσέγγιση εθνοψυχιατρικής»

Πεγκλίδου Αθηνά, Ecole des Hautes Etudes en Sciences Sociales (E.H.E.S.S.)

Επιχειρώντας ουσιαστικά μια αποσαφήνιση του τρόπου με τον οποίο το κοινωνικό και κατ' επέκταση το πολιτισμικό στερέωμα διαμορφώνει τη συμπτωματολογία της ψυχικής παθολογίας, η συγκεκριμένη έρευνα αποπειράθηκε:

— κατά πρώτο λόγο, να διερευνήσει τις πρακτικές καθαριότητας σ' ένα αστικό πεδίο, όπου υπό συνθήκες συνοίκησης (πολυώροφες πολυκατοικίες) παρουσιά-

ζει εξαιρετικό ενδιαφέρον ο συμβολικός διαχωρισμός μεταξύ δημόσιου και ιδιωτικού (χρήση του μπαλκονιού, της εισόδου, της σκάλας και των διαδρόμων του κτιρίου) και να τις συσχετίσει με αυτόχθονες συμβολικές κατασκευές όπως του καθαρού και του βρώμικου, του αγνού και του καθαρού, του τακτικού και ακατάστατου, του ωραίου και του άσχημου, του ιδιωτικού και του δημόσιου, του μέσα και του έξω, του θηλυκού και του αρσενικού.

— κατά δεύτερο λόγο, να προτείνει ένα παραλληλισμό ανάμεσα σ' αυτές τις λειτουργικές δραστηριότητες που πλαισιώνουν τον καθημερινό βίο και την καταναγκαστική συμπεριφορά της καθαριότητας που χαρακτηρίζει ένα πληθυσμό κατά κύριο λόγο γυναικείο.

Έτσι, επιτόπια παρατήρηση, διάρκειας τριών μηνών, σε μια συνοικία της Θεσ/νίκης συνδυάστηκε με δέκα ημικατευθυνόμενες συνεντεύξεις, διάρκειας μίας ώρας περίπου, που πραγματοποιήθηκαν με επτά γυναίκες και τρεις άντρες, διαφόρων ηλικιών που προέρχονται από μέσο κοινωνικό-οικονομικό περιβάλλον. Επιπλέον, η εξέταση του ιστορικού κάποιων περιπτώσεων καταναγκαστικής νευρώσης που ειπράττουν τις ψυχοθεραπευτικές υπηρεσίες του Κέντρου Ψυχικής Υγιεινής του ανατολικού τομέα της Θεσ/νίκης, αποτέλεσε αξιόλογο μέσο διαπιστώσεων. Για την πληρέστερη διαχείριση και αποκωδικοποίηση του υλικού που συλλέχθηκε χρησιμοποιήθηκαν τρεις άξονες ανάλυσης:

α. το σπίτι-το σώμα (συγκεκριμένες πρακτικές που αφορούν το καθαρό σπίτι και σώμα)

β. ο χώρος-ο χρόνος (η διαφοροποίηση των καθαριστικών συνηθειών σε σχέση με το μέσα/έξω καθώς και με παρελθόν/παρόν)

γ. το θηλυκό-το αρσενικό (η συσχέτιση των παραπάνω πρακτικών με το προφίλ της γυναίκας και του άντρα ιδιαίτερα μέσα στο ενδοοικογενειακό περιβάλλον, έτσι όπως καθορίζεται από το δεδομένο κοινωνικό-πολιτισμικό στερέωμα).

Τελειώνοντας, η συμβολική γεωγραφία του καθαρού και του βρώμικου παραπέμπει σε συμπαγείς διχοτομικές διακρίσεις τότε/τόρα, οικιακό/δημόσιο, γυναίκα/άντρας. Μέσα σ' αυτό το σύμπλοκο αναπαραστάσεων, οι γυναίκες αναδεικνύονται ως αυτές που ελέγχουν τη μαροτιά, τη δική τους και των υπόλοιπων μελών της οικογένειάς τους και που διατηρούν τον οίκο σε μικρόκοσμο ευταξίας. Ωστόσο, αναλαμβάνοντας το ρόλο της «νοικοκυράς», κάποιες γυναίκες εκδηλώνουν μια υπερβολική (κατά το χαρακτηρισμό των υποκειμένων που συμμετείχαν στις συνεντεύξεις) συμπεριφορά σε σχέση με την καθαριότητα του οικιακού χώρου. Ο οικογενειακός και ο κοινωνικός περίγυρος φαίνεται ανεκτικός ως προς το στιγματισμό των περιπτώσεων αυτών ως νευρωσικών. Ενδεχομένως ένα άλλο κοινωνικό-πολιτισμικό περιβάλλον μπορεί να οδηγούσε τις γυναίκες αυτές στον ειδικό (ψυχίατρο ή κλινικό ψυχολόγο). Έτσι ο ρόλος της κοινωνικο-πολιτισμικής παρακαταθήκης στην κλινική εικόνα των νευρώσεων αναδεικνύεται σημαντι-

κός. Αξίζει να σημειωθεί ότι σ' αυτό το σημείο χρησιμοποιήθηκαν οι θεωρητικές κατευθύνσεις του G. Devereux, κυρίως όπως τις εξέθεσε ο ίδιος στο «Essais d'ethnopsychiatrie generale», Paris, Gallimard, 1977.

Είναι η παραπλάνηση αναγκαία και επαρκής συνθήκη για την ανακατασκευή της μνήμης;

Πετρουλάκη Κυριακή, Πανεπιστήμιο Κρήτης

Επιχειρείται μια κριτική προσέγγιση της άποψης που έχει εκφραστεί από την E. Loftus για την επίδραση των παραπλανητικών πληροφοριών στη μνημονική «διαστρέβλωση». Με βάση πειραματικά ευρήματα, στηρίζεται η άποψη ότι η παραπλάνηση δεν φαίνεται να είναι ούτε αναγκαία ούτε επαρκής συνθήκη για τη μνημονική διαστρέβλωση, η οποία μάλλον είναι ο κανόνας και όχι η εξαίρεση στον τρόπο της μνημονικής λειτουργίας.

Γίνεται επίσης προσπάθεια μέτρησης του περιεχομένου γνωστικών σχημάτων για σκηνές και διερεύνησης της επίδρασής τους στην ανακατασκευή της μνήμης. Τέλος, επιχειρείται, με πειραματικά δεδομένα, μια κριτική προσέγγιση των διαφόρων ειδών μνημονικής εξέτασης που χρησιμοποιούνται για τη μελέτη της μνημονικής «διαστρέβλωσης».

Πρώιμες αναμνήσεις φοιτητών ψυχολογίας

*Πλατρίτης Ν. Κυριάκος, Λαμπρόπουλος Κ. Γεώργιος, Καλαϊτζάκη Ε. Αργυρούλα,
Νέστορος Ν. Ιωάννης, Πανεπιστήμιο Κρήτης*

Οι πρώιμες αναμνήσεις αποτελούν ένα οργανικό συστατικό της Αντλεριανής θεωρίας. Σύμφωνα με τον Adler (1978), οφείλουμε να τις αντιμετωπίσουμε σαν το πιο σημαντικό μέσο για την ανίχνευση του «στυλ ζωής». Οι απόψεις του Adler πυροδότησαν σημαντικό αριθμό ερευνών μερικές από τις οποίες εξετάζουν τις πρώιμες αναμνήσεις κάτω από το πρίσμα διαφόρων παραγόντων που συνθέτουν το στυλ ζωής, όπως η διαμόρφωση της προσωπικότητας, η επιλογή επαγγέλματος, κ.ά. (Bauserman & Rule, 1988, Watkins, 1992).

Η καταγραφή της σειράς προτίμησης που κατείχε το τμήμα Ψυχολογίας του Πανεπιστημίου Κρήτης στο μηχανογραφικό των επιτυχόντων του τα τελευταία χρόνια, δείχνει ότι η ψυχολογία αποτελεί γι' αυτούς συνειδητή επιλογή (πρώτη προτίμηση σε ποσοστό μεγαλύτερο του 95% ετησίως των επιτυχόντων του τμήματος στις προεισαγωγικές εξετάσεις για τα ΑΕΙ Ελλάδος).

Στόχος της παρούσας έρευνας είναι η διερεύνηση ενδεχόμενων συσχετίσεων ανάμεσα στην επιλογή του επαγγέλματος του ψυχολόγου και τις πρώτες αναμνήσεις. Για το σκοπό αυτό καταγράφηκαν οι πρώτες αναμνήσεις 80 φοιτητών του τμήματος Ψυχολογίας του Πανεπιστημίου Κρήτης. Η υπόθεση που διατυπώσαμε είναι η ακόλουθη: εφόσον αποτελεί χαρακτηριστικό των φοιτητών ψυχολογίας η συνειδητή επιλογή επαγγέλματος, που αποτελεί μια από τις ουσιαστικές εκφράσεις του στυλ ζωής, είναι πιθανό να εξευρεθούν κοινά σημεία στις πρώιμες αναμνήσεις τους, εφόσον αυτές θεωρούνται σημαντικές στη διαμόρφωση του στυλ ζωής. Για τη δοκιμασία της υπόθεσης αυτής, αξιολογούνται παράμετροι όπως το ηλικιακό φάσμα στο οποίο εντοπίζονται οι πρώτες αναμνήσεις, το συναισθηματικό τους περιεχόμενο, το πλαίσιο αναφοράς τους, τα εμπλεκόμενα πρόσωπα και άλλοι παράγοντες.

Η μελέτη του συστήματος βραχύχρονης μνήμης ως προς τη δομή, την εξέλιξη και τη λειτουργία του

Πλαταΐδου Μαρία, Πανεπιστήμιο Κρήτης

Στην εργασία αυτή η βραχύχρονη μνήμη εξετάζεται επισταμένα και με τις δύο έννοιες που της έχουν αποδοθεί από τους διαφόρους ερευνητές: ως απλή βραχύχρονη αποθήκευση και ως εργαζόμενη μνήμη. Επιπλέον, η δομή και η λειτουργία της εξετάζεται με αναφορά σε διαφορετικά είδη μονάδων πληροφορίας όπου εφαρμόζεται: σε μονάδες που προέρχονται από το λεκτικό, το αριθμητικό και το εικονικό σύστημα αναπαράστασης. Οι στόχοι της έρευνας ήταν, πρώτο, να μελετηθεί η ανάπτυξη της βραχύχρονης μνήμης, με αναφορά στο είδος των μονάδων που αφορά, και να διερευνηθεί αν το μνημονικό σύστημα λειτουργεί με ενιαίο τρόπο ή εξειδικεύεται σε επιμέρους δομές ανάλογα με το σύστημα αναπαράστασης που εμπλέκεται. Δεύτερο, η έρευνα στόχευε να εξετάσει την επίδραση που έχουν στη λειτουργία της βραχύχρονης μνήμης ορισμένα χαρακτηριστικά των μονάδων πληροφορίας, όπως είναι το μήκος των λέξεων και η σημασιολογική κωδικοποίηση.

Στην έρευνα εξετάστηκαν 120 παιδιά, ηλικίας 8-14 ετών. Χρησιμοποιήθηκαν 3 έργα που εξέτασαν τη βραχύχρονη αποθήκευση και περιλάμβαναν απλές και πιο σύνθετες μονάδες από το λεκτικό, το αριθμητικό και το εικονικό σύστημα αναπαράστασης, αντίστοιχα. Χρησιμοποιήθηκαν, επίσης, 3 έργα που εξέταζαν την εργαζόμενη μνήμη και το καθένα περιλάμβανε μονάδες που προέρχονταν από δύο από τα παραπάνω συστήματα αναπαράστασης.

Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι η μνημονική ικανότητα βελτιώνεται με την πρόοδο της ηλικίας και η επίδραση αυτής είναι πιο έντονη στην απλή αποθήκευση παρά

στην εργαζόμενη μνήμη. Τα παιδιά ανακαλούσαν με μεγαλύτερη ευκολία τις μονάδες του λεκτικού και του αριθμητικού συστήματος αναπαράστασης από ό,τι τις μονάδες από το εικονικό σύστημα. Τέλος, οι απλές μονάδες ανακαλούνταν ευκολότερα από τις πιο σύνθετες. Τα συμπεράσματα που εξάγονται από τα παραπάνω είναι ότι, πρώτο, η μνημονική ικανότητα διακρίνεται στις δύο δομές που υπέδειξαν οι Baddeley & Hitch (1974), το αρθρωτικό κύκλωμα και την οπτικοχωρική πλάκα εγγραφής. Επιπλέον, η λειτουργία των επιμέρους δομών συντονίζεται από έναν ανώτερης τάξης εκτελεστικό μηχανισμό που ευθύνεται για τον κεντρικό έλεγχο του μνημονικού συστήματος. Δεύτερο, οι διαφορές στην ανάκληση των μονάδων πληροφορίας ερμηνεύονται με αναφορά και στα δύο χαρακτηριστικά που έχουν διερευνηθεί, την επίδραση του μήκους των λέξεων και της σημασιολογικής κωδικοποίησης.

«ΜΜΕ: Εξατομίκευση-ατομισμός και πολιτισμός της διαφοράς»

Πλειός Γεώργιος, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων

Χαρακτηριστικό της σύγχρονης οπτικοακουστικής επικοινωνίας είναι η εξατομίκευση. Η εξατομίκευση συνδέεται με ένα νέο ατομισμό. Αυτός δεν είναι μόνο καταναλωτικός, αισθητικός, μυθοκεντρικός και ατομοκεντρικός σε αναφορά με τον πολίτη του εθνικού κράτους. Είναι και παραγωγικός, ηθικός, γνωσιοκεντρικός σε αναφορά με το πραγματικό ή φανταστικό παρελθόν του ατόμου. Αυτό αναπροσανατολίζει τόσο το περιεχόμενο των ΜΜΕ όσο και τη θεσμική τους οργάνωση. Οδηγεί σε μεταβολές στη δομή της προσωπικότητας και των κοινωνικών σχέσεων που αποκτά τη μορφή μιας ιδιότυπης σύνθεσης μικροκοινωνικού εγκλιματισμού και μακροκοινωνικού ατομισμού. Μεταβάλλει τη δομή των πολιτισμικών ταυτοτήτων, των θεσμικών τους εκφράσεων και των κοινωνικών πρακτικών.

Η μη-λεκτική επικοινωνία στο Νηπιαγωγείο. Μια εμπειρική έρευνα

Πολεμικός Νικήτας, Κουτάκος Αναστάσιος, Πανεπιστήμιο Αιγαίου

Σκοπός της έρευνας αυτής είναι η διερεύνηση και αξιολόγηση της σχέσης Νηπιαγωγού και Νηπίου με κριτήριο τη μη-λεκτική επικοινωνία και την επίδρασή της στην παιδαγωγική-μαθησιακή διαδικασία και αποτελεσματικότητα.

Είναι γεγονός ότι τις δύο μεταδικτατορικές δεκαετίες έχουν γίνει σημαντικές πρόοδοι στον εκδημοκρατισμό της ελληνικής κοινωνίας γενικά και του εκπαι-

δευτικού συστήματος ειδικότερα. Εντούτοις, υπάρχει διάχυτη η εντύπωση ότι ένα σημαντικό μέρος των εκπαιδευτικών εξακολουθεί να υιοθετεί ένα αυταρχικό - εξουσιαστικό σύστημα διδασκαλίας και διαπαιδαγώγησης το οποίο αντικατοπτρίζεται όχι τόσο στο επίπεδο της λεκτικής επικοινωνίας, όπου φαίνεται να το ελέγχει σε μεγάλο βαθμό, αλλά κυρίως στο επίπεδο της αυθόρμητης μη-λεκτικής επικοινωνίας.

Οι κύριες υποθέσεις που διατυπώνονται είναι ότι οι εκπαιδευτικοί του Νηπιαγωγείου χρησιμοποιούν μη λεκτικούς τρόπους συμπεριφοράς που:

- α. συγκρούονται με το λεκτικό μήνυμα,
- β. εκφράζουν αυταρχικότητα,
- γ. χαρακτηρίζονται από μονοδρομική επικοινωνία.

Η συλλογή των στοιχείων θα γίνει με βιντεοσκοπήσεις σε νηπιαγωγεία της Ρόδου.

Θα ακολουθήσει ποσοτική και ποιοτική ανάλυση με ειδικό για το σκοπό αυτό κωδικοποιητικό εργαλείο. Τέλος, θα γίνει στατιστική επεξεργασία με το πρόγραμμα Statview II.

Νευρωνικά δίκτυα και η έμφυτη γλωσσική ικανότητα

Ραφτόπουλος Αθανάσιος

Κατά τη διάρκεια της δεκαετίας 1965-75 ο Chomsky αμφισβήτησε άμεσα τις συμπεριφορικές-εμπειριστικές θεωρίες για την απόκτηση της γλωσσικής δεξιότητας. Η θέση του Chomsky ότι το παιδί πριν ξεκινήσει τη διαδικασία μάθησης μιας γλώσσας έχει έμφυτες νοητικές δομές που ανταποκρίνονται στη δομή της γραμματικής της γλώσσας, και ότι αυτή η δομή είναι καθολική έρχονται σε άμεση σύγκρουση με τη συμπεριφορική-εμπειριστική αντίληψη για τη μάθηση της γλώσσας, ότι η μάθηση αυτή είναι αποτέλεσμα αποκλειστικά των γλωσσικών περιβαλλοντικών ερεθισμών.

Για αρκετό διάστημα η κυριαρχία των απόψεων του Chomsky ήταν πλήρης και συνεισέφερε στην οριστική εγκατάλειψη του συμπεριφορικού μοντέλου των γνωστικών φαινομένων. Από τα μέσα της δεκαετίας του '80 όμως, ένα νέο μοντέλο της νόησης άρχισε να αναπτύσσεται, και σήμερα αποτελεί μια σοβαρή εναλλακτική θεώρηση στην κλασική αντίληψη, ο Κοννεξιονισμός.

Στο πεδίο της γλώσσας, ο κοννεξιονισμός έχει να παρουσιάσει μια σειρά από εντυπωσιακά αποτελέσματα. Νευρωνικά δίκτυα έχουν εκπαιδευθεί επιτυχώς στην απόκτηση μερικών θεμελιωδών γλωσσικών ικανοτήτων, όπως η συντακτική ανάλυση. Οι εμπειριστές γλωσσολόγοι ισχυρίζονται ότι η γνώση που αποθηκεύεται στο σύστημα συνάγεται αποκλειστικά από τα εμπειρικά δεδομένα με τα

οποία τροφοδοτείται το σύστημα χωρίς αναφορά σε καθολικές γραμματικές και προϋπάρχουσες έμφυτες δομές. Έτσι, ο κοννεξιονισμός μπορεί να εκληφθεί ως μια σοβαρή πρόκληση στην κυριαρχία του μοντέλου του Chomsky.

Στην εργασία μου αυτή θα προσπαθήσω να απαντήσω στο ερώτημα αναφορικά με το κατά πόσο ο κοννεξιονισμός προσφέρει μια εναλλακτική εξήγηση του φαινομένου της γλωσσικής ικανότητας. Θα αρχίσω εξετάζοντας τα σύγχρονα ψυχολογικά και γλωσσολογικά δεδομένα. Το συμπέρασμά μου θα είναι ότι αυτά τα τελευταία παρέχουν σαφείς ενδείξεις υπέρ της θεωρίας του Chomsky. Εν συνεχεία θα αναφερθώ στα αποτελέσματα των πειραμάτων και προσομοιώσεων με νευρωνικά δίκτυα και θα εξετάσω τον ισχυρισμό ότι ο κοννεξιονισμός αποτελεί μια αναβίωση του γλωσσολογικού εμπειρισμού. Το συμπέρασμα είναι ότι η κοννεξιονιστική θεώρηση είναι συμβατή με την ύπαρξη έμφυτων δομών και με τον ορθολογισμό της θεωρίας του Chomsky.

Μικρόκοσμοι: Ένα νέο παράδειγμα έρευνας ανάμεσα στο πείραμα και την πολυπλοκότητα της πραγματικότητας

Ρήγας Γεώργιος, Uppsala University

Η επιστημονική ψυχολογία από την αρχή αναγνώρισε την ύπαρξη μιας κανονικότητας στη φύση που είναι απρόσιτη στους οργανισμούς, οι οποίοι είναι συνήθως εκτεθειμένοι σε πολύπλοκους και άτακτους σχηματισμούς ερεθισμάτων. Μια μεθοδολογική επιλογή ήταν λοιπόν αναγκαία. Ή θα έπρεπε να μελετηθεί η σχέση οργανισμού-περιβάλλοντος όπως ο οργανισμός αντιλαμβάνεται το περιβάλλον, δηλαδή μέσα από πολύπλοκα και ανακριβή επιφανειακά γεγονότα που ελέγχονται όμως από νόμους, ή απογυμνώνοντας τα φαινόμενα από όλες τις συμπληρωματικές συνθήκες (ελεγχόμενες μεταβλητές). Η πειραματική ψυχολογία ακολουθώντας τον Wundt διάλεξε την απογύμνωση των φαινομένων. Εκτός από μερικές εξαιρέσεις, όπως ο Brunswik και ο Hammond, η άλλη μέθοδος που στόχευε στη χρησιμοποίηση πειραματικών σχεδίων με οικολογική εγκυρότητα δεν είχε ιδιαίτερη απήχηση. Τα τελευταία 10-15 χρόνια ένα νέο παράδειγμα έρευνας, ιδεολογικά συγγενές με τις ιδέες του Brunswik, αναπτύχθηκε κυρίως στη Γερμανία. Χρησιμοποιώντας μικρόκοσμους (όπως ονομάστηκαν από τον Brehmer, που είναι προσομοιώσεις πολύπλοκων δυναμικών συστημάτων, όπως μια πόλη, μια χώρα αναπτυσσόμενη ή ένα φλεγόμενο δάσος), μπορούν να μελετηθούν όχι μόνο κάποιες γνωστικές διαδικασίες σε απομόνωση, κατά τη διάρκεια της προσπάθειας ελέγχου κάποιου τέτοιου συστήματος, αλλά και η δυναμική τους αλληλεπίδραση με τα συστήματα κινήτρων και με τα συναισθήματα. Οι μικρόκοσμοι είναι δυναμικοί, πολύπλοκοι και συχνά αδιαφανείς. Δυναμικοί γιατί η κατάσταση

ση του συστήματος αλλάζει είτε αυτόνομα είτε σαν αποτέλεσμα κάποιας παρέμβασης. Πολύπλοκοι γιατί συνήθως αποτελούνται από πολλές μεταβλητές. Αδιαφανείς γιατί η κατάσταση κάποιου μέρους του συστήματος δεν είναι παρατηρήσιμη. Φυσικά ο απόλυτος έλεγχος που έχει συνήθως ο ερευνητής στα ερεθίσματα δεν είναι εφικτός εδώ. Στον έλεγχο του ερευνητή είναι τα χαρακτηριστικά και η αρχική κατάσταση του συστήματος. Αυτό σημαίνει πως είναι δυνατόν να μελετηθεί η ανθρώπινη συμπεριφορά σε συστήματα με υψηλή οικολογική εγκυρότητα διατηρώντας επαρκή πειραματικό έλεγχο. Οι μικρόκοσμοι τέλος είναι κατάλληλα περιβάλλοντα για τη δοκιμή σύνθετων ψυχολογικών μοντέλων.

Σώμα, χώρος και κοινωνικές αναπαραστάσεις: Το ερώτημα των αισθήσεων

Ρίκου Ελπίδα

Πεδίο αναζήτησης για τον προσδιορισμό του ορίου ανάμεσα στο υποκειμένο και τον κόσμο (ορίου που καθορίζει τις σχέσεις της συμβολικής τάξης, των υλικών περιορισμών του πραγματικού και της δημιουργικής διάστασης του φαντασιακού), το βίωμα του σώματος στις μοντέρνες κοινωνίες φαίνεται να θέτει, καθημερινά και συγκεκριμένα, υπό ερώτηση την ίδια την οροθετική λειτουργία της «αναπαράσταση» στην οργάνωση του αντι-κειμένου κόσμου.

Στο κομβικό αυτό σημείο ανάμεσα στην επιστήμη και την κοινή λογική, ο λόγος εκείνων που, στην ερευνητική μας πορεία, δέχτηκαν να συνομιλήσουν μαζί μας για θέματα σχετικά με το χώρο και το θάνατο, μας κατέδειξε επανειλημμένα το όριο του «άρρητου», του μη λεκτικού, του τελικά καθοριστικού.

Τηρώντας προσωρινά κάποια απόσταση από συνολικές θεωρητικές τοποθετήσεις σχετικές με το θέμα αυτό, εμμένουμε σε μια εγγύτερη εξέταση κοινότυπων λεπτομερειών, λόγων και πρακτικών της καθημερινότητας, ιδιαίτερα εκείνων –κατ' εξοχήν, νομίζουμε, αποκαλυπτικών– που σχετίζονται με τους χώρους όπου διάγουν τη ζωή τους υποκειμένα «με σάρκα και οστά», δηλαδή, με το υλικό και φαντασιακό «περιβάλλον» μέσα στο οποίο κινούνται πρόσωπα, νοσηματοδοτούνται οι σχέσεις τους στο χρόνο και δημιουργούνται, στο παρόν, νέες συνθήκες διαχείρισης του κόσμου. Οι συνομιλητές μας επικαλούνται μια «ατμόσφαιρα», κάποια συγκεκριμένη εικόνα, περιγράφουν, όταν ερωτηθούν –και όχι χωρίς αντίσταση– όχι μόνο οπτικές αλλά και οσφρητικές ή ακουστικές αναμνήσεις, κινήσεις και συν-κινήσεις στις οποίες ριζώνουν ανεξήγητες και ανεξίτηλες «μυθικές» βεβαιότητες υποκειμενικών και συλλογικών ταυτοτήτων.

Ελπίζουμε ότι μια σύντομη παρουσίαση ενός τέτοιου υλικού θα αναδείξει τη σημασία του ερωτήματος –«άμεσου» και διαρκώς ανανεούμενου– που θέτουν οι αισθήσεις στη σχέση με τον κόσμο, θα υποδείξει σημεία θεωρητικής και μεθοδολο-

γικής αναζήτησης και κριτικής στο πεδίο των κοινωνικών αναπαραστάσεων, συναφή με προβλήματα εθνικής και τοπικής ταυτότητας και ταυτότητας φύλου, σχέσεων εξουσίας, εικόνας και μνήμης και θα υπογραμμίσει την ανάγκη μιας ανανεωμένης προσέγγισης της «αισθητικής» διαχείρισης του καθημερινού.

Η στάθμιση του Ερωτηματολογίου Επίλυσης Προβλημάτων (PSI) στον ελληνικό πληθυσμό

Ρούσσος Π.Α., Ζαχαροστυλιανάκη-Ρούσσου Ε., Πανεπιστήμιο Κρήτης

Σκοπός του Ερωτηματολογίου Επίλυσης Προβλημάτων (Problem Solving Inventory - PSI) είναι η αξιολόγηση της αντίληψης ενός ατόμου σχετικά με την ικανότητά του να επιλύει προβλήματα. Το ερωτηματολόγιο κατασκευάστηκε από τον P. Paul Herrner και αντικατοπτρίζει την εκτίμηση του ατόμου για τις ικανότητές του στην επίλυση προβλημάτων παρέχοντας με αυτό τον τρόπο μια συνολική εικόνα για το άτομο αυτό ως λύτη προβλημάτων.

Το Ερωτηματολόγιο περιέχει 35 ερωτήσεις και αποτελείται από τρεις κλίμακες που προήλθαν από παραγοντική ανάλυση: Αυτοπεποίθηση για Επίλυση Προβλημάτων, Στυλ Προσέγγισης-Αποφυγής και Προσωπικός Έλεγχος. Επιπλέον, ένα συνολικό σκορ χρησιμοποιείται για να δώσει μια γενική εικόνα για την ικανότητα του ατόμου.

Η αναρτημένη αυτή εργασία παρουσιάζει τη στάθμιση του Ερωτηματολογίου στον ελληνικό πληθυσμό.

Λειτουργίες των κοινωνικών αναπαραστάσεων σε συνθήκες ασυμμετρίας της πληροφόρησης. Ένα παράδειγμα από το χώρο της οικονομίας

Σακαλάκη Μαρία, Πάντειο Πανεπιστήμιο

Τα οικονομικά αντικείμενα δεν είναι εξ ορισμού απλά. Κατ' αρχήν οι έννοιες, οι μέθοδοι και οι θεωρίες που μπορούν να βοηθήσουν στην κατανόησή τους αγνοούνται από τους μη ειδικούς, και κατά δεύτερο λόγο πρόκειται για αντικείμενα που περιέχουν, συνήθως, μεγάλη ποσότητα πληροφόρησης, την οποία οι οικονομικοί δράστες (agents) αδυνατούν να επεξεργαστούν στο σύνολό της.

Οι συνθήκες αυτές ευνοούν την ανάδυση κοινωνικών αναπαραστάσεων. Πώς λειτουργούν οι κοινωνικές αναπαραστάσεις όταν τα υποκείμενα ή οι ομάδες που εμπλέκονται στις οικονομικές συνδιαλλαγές έχουν άνιση πληροφόρηση; Η έρευνα αυτή προσπαθεί να αναλύσει τη ρυθμιστική και πραγματιστική λειτουργία

των κοινωνικών αναπαραστάσεων σε παρόμοιες συνθήκες ασυμμετρίας της πληροφοφορίας.

Αντιλήψεις εφήβων αγοριών και κοριτσιών για την πατρότητα, στα πλαίσια της μεταβαλλόμενης κοινωνικής θέσης των γυναικών

*Σακκά Δέσποινα, Δεληγιάννη Βασιλική, Αποστόλου Κατερίνα,
Δαλακούρα Κατερίνα, Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης*

Η εργασία αυτή παρουσιάζει αποτελέσματα που προέκυψαν από το ερευνητικό πρόγραμμα «Αριάδνη: διευρύνοντας τους ορίζοντες αγοριών και κοριτσιών μέσα από τη διερεύνηση της ανδρικής ταυτότητας», το οποίο χρηματοδοτείται από την Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων. Αφετηρία της έρευνας είναι η αντίληψη ότι οι διαφορές των φύλων στην εκπαίδευση, την αγορά εργασίας και την οικογένεια συνδέονται κριτικά με τη δόμηση της ανδρικής ταυτότητας. Κεντρικής σημασίας για την ανάπτυξη των γυναικών ως ίσων πολιτών είναι η διάκριση ανάμεσα στη δημόσια και την ιδιωτική σφαίρα που επηρεάζει σημαντικά τη διαμόρφωση της ανδρικής ταυτότητας, η σύνδεση της φροντίδας κατεξοχήν με το γυναικείο ρόλο και όχι με τον ανδρικό στην οικογένεια και την εργασία καθώς και οι τυπικοί ως ένα σημείο επαγγελματικοί ορίζοντες που περιορίζουν τις προσδοκίες των αγοριών. Πρόκειται για μια έρευνα δράσης στην οποία παίρνουν μέρος τέσσερα δευτεροβάθμια σχολεία της περιοχής Θεσσαλονίκης.

Στην παρούσα εργασία εξετάζεται ο τρόπος με τον οποίο αντιλαμβάνονται τα αγόρια και τα κορίτσια εφηβικής ηλικίας την έννοια της πατρότητας. Τα Υποκείμενα απάντησαν σε ερωτηματολόγια και συμμετείχαν σε δραστηριότητες από τις οποίες συγκεντρώθηκαν ποσοτικά και ποιοτικά δεδομένα. Στο σύνολό της η μελέτη συμβάλλει στην καλύτερη κατανόηση της ανδρικής ταυτότητας κατά την εφηβική ηλικία και στον εντοπισμό των παραγόντων εκείνων οι οποίοι απαιτούν παρέμβαση στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Κύριος στόχος της παρέμβασης θα είναι η βελτίωση των σχέσεων των φύλων και η διεύρυνση του ορίζοντα αγοριών και κοριτσιών στα πλαίσια της μεταβαλλόμενης ελληνικής κοινωνίας.

Η δράση της συνεχιζόμενης εκπαίδευσης ως μηχανισμού επιπολιτισμού μειονότητας

Σακκή Μαρία

Η διαδικασία επιπολιτισμού των νοσούντων ελληνικής καταγωγής από την

πρώην ΕΣΣΔ μελετάται δια μέσου της συνεχιζόμενης εκπαίδευσης. Δεδομένου ότι έχει διαμορφωθεί από την πλευρά των ν. Ποντίων το αίτημα για εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας, σε μια προσπάθεια διαπραγμάτευσης από μέρους τους των καινούργιων δεδομένων που διαμορφώθηκαν μετά την είσοδό τους στην ελληνική πραγματικότητα και έχει αποδειχθεί η ιδιαίτερη σημασία που αποκτά η γλώσσα στο κοινωνικό επίπεδο, αφού λειτουργεί τόσο ως κώδικας επικοινωνίας, όσο και ως μέσο δόμησης και ερμηνείας του περιβάλλοντος (Rosenthal, 1987), διαμορφώνεται η υπόθεση ότι η συνεχιζόμενη (μη-τυπική) εκπαίδευση είναι ο κατάλληλος μηχανισμός, που με τη συμβολή του, οδηγεί με λιγότερες «τριβές» στην ανα-εναρμόνιση της συγκεκριμένης ομάδας. Υιοθετείται η τυπολογία του J. Berry που αφορά τις ψυχολογικές αντιδράσεις κατά την πορεία του επιπολιτισμού, η οποία με κατάλληλες μετατροπές, σηματοδοτεί την πορεία ανα-εναρμόνισης της μειονότητας σε σχέση με την εκμάθηση της ελληνικής.

Η παρούσα μελέτη βασίζεται σε δείγμα που έχει ληφθεί από νοσούντες της τελευταίας 5ετίας και έχει διαμορφωθεί σε δύο ομάδες, που διαφέρουν μόνο ως προς τη συμμετοχή τους ή όχι σε πρόγραμμα εκμάθησης ελληνικών. Ως δείκτες ανα-εναρμόνισης συμπεριλήφθηκαν στην αρχική υπόθεση οι εξής κατηγορίες παραγόντων, σε σχέση με την ικανοποιητική χρήση της ελληνικής: η κοινωνική ένταξη, η οικονομική ένταξη, η συμμετοχή στα κοινά και τέλος, η σταθερότητα επιθυμίας για εγκατάσταση στην Ελλάδα.

Τα μεθοδολογικά εργαλεία που χρησιμοποιήθηκαν ήταν η ημι-δομημένη συνέντευξη και το ερωτηματολόγιο. Έγιναν διαδοχικές μετρήσεις που προσδιορίζονται από: α) την οριστική σύσταση της επιμορφωτικής ομάδας, β) τη λήξη του επιμορφωτικού προγράμματος.

Η σύγκριση των αποτελεσμάτων μεταξύ των δύο ομάδων έδειξαν διαφορές που συνδέονται με τη λειτουργία της συνεχιζόμενης εκπαίδευσης.

Ψυχολογία της θρησκείας: ψυχολογική επιστήμη ή θεραπευτική της Θεολογίας;

Σαρόγλου Βασίλειος

Η προτεινόμενη ανακοίνωση στοχεύει να αποδείξει ότι η σύντομη ιστορική επισκόπηση της έρευνας στο χώρο της Ψυχολογίας της θρησκείας οδηγεί στη διαπίστωση της ανάγκης ενός σαφούς διαχωρισμού μεταξύ 1) της Ψυχολογίας της θρησκείας ως καθαρά ψυχολογικής επιστήμης και 2) της διεπιστημονικής προσέγγισης των αμφίδρομων σχέσεων μεταξύ Ψυχολογίας και θρησκείας ή Ψυχολογίας και Θεολογίας. Η ανάγκη αυτή υπαγορεύεται από λόγους επιστημολογικής αυστηρότητας και επιστημονικής-μεθοδολογικής εντιμότητας αλλά και από

λόγους κοινωνικής ευθύνης έναντι ενός κοινωνικού συνόλου το οποίο δεν αποδέχεται την αποκλειστικότητα που η περιβάλλουσα θεολογική «κουλτούρα» ενίοτε διεκδικεί ως προς τη διαμόρφωση της λανθάνουσας ανθρωπολογίας των μελών αυτού του συνόλου.

Η ανάγκη για τον ανωτέρω διαχωρισμό μεταφράζεται κυρίως στην ανάγκη για σαφή προσδιορισμό των συγκλίσεων και των αποκλίσεων μεταξύ των εννοιών που χρησιμοποιούνται ή μπορεί να χρησιμοποιηθούν στα πλαίσια της θρησκευτο-ψυχολογικής έρευνας και των εννοιών που προέρχονται από την περιβάλλουσα θεολογική κουλτούρα (πβλ. για παράδειγμα ναρκισσισμός-εγωισμός). Μεταφράζεται επίσης στη συνειδητοποίηση της επιδράσεως ενίοτε των θεολογικών ιδεών στη διατύπωση των υποθέσεων έρευνας στο χώρο της Ψυχολογίας της θρησκείας.

Στη συνέχεια θα αναλυθεί η σημασία αυτού του διαχωρισμού με βάση τα πορίσματα εκείνων των θρησκευτοψυχολογικών ερευνών που έχουν ως αφετηρία τους την έννοια του «Πατέρα» [παράσταση του Θεού ως Πατέρα και επιπτώσεις στον ψυχισμό, σημασία της σχέσης παιδιού-πατέρα για τη διαμόρφωση της θρησκευτικότητας (βλ. μεταξύ άλλων Vergote, 1981), ρόλος της πατρικής «λειτουργίας» για την ψυχική δόμηση και ανάπτυξη της θρησκευτικής εμπειρίας (βλ. Saroglou, 1996)]. Θα εξεταστεί κατά συνέπεια κατά πόσο ανθίστανται στον κριτικό έλεγχο τον βασιζόμενο σε ψυχολογικά κριτήρια διακρίσεις κοινωνικά «αυτονόητες» όπως η διάκριση μεταξύ θρησκευτικής κοινότητας ή Εκκλησίας και σέχτας ή η διάκριση μεταξύ του γκουρού και ενός θρησκευτικού αρχηγού ή «πνευματικού πατέρα».

Πλάνη και σαγήνη του συμπτώματος

Σιδέρης Νίκος, Ψυχίατρος - Ψυχαναλυτής

Το σύμπτωμα συγκροτείται ως μορφοποίηση μιας μεταφοράς, που αρνείται την υπόστασή της ως μεταφορά. Και αποκτά συνεκτικότητα, στερεότητα και λειτουργικότητα καλλιεργώντας την ειδοποιό του πλάνη –την ψευδαίσθηση της κυριολεξίας.

Ιδιοφυής σχηματισμός, διατυπωμένος σε πλαστικό ιδιόλεκτο, το σύμπτωμα αποκαλύπτει και συγκαλύπτει ταυτόχρονα μια βαθύτερη απόλαυση-και-δυσφορία, που «επιστρέφει» ενδεδυμένη με μορφές διάφανα επίπλαστες. Η συνακόλουθη παραγνώριση λειτουργεί ασκώντας μια τυφλωτική σαγήνη και γοητεία.

Η τυφλωτική σαγήνη του συμπτώματος είναι συνάρτηση και της απόλαυσης, που εμπεριέχεται στη λειτουργικότητά του (η «φρικτή απόλαυση», την οποία αγνοούσε ότι βίωνε ο φροϋδικός «Άνθρωπος των ποντιζών»). Και αντιπροσω-

πέυει έναν ακόμη τρόπο διατύπωσης της άρνησης, που διατυπώνεται συστηματικά στο σύμπτωμα, αναφερόμενη στην υπολανθάνουσα ασυνείδητη φαντασίωση και μορφοποιούμενη με τους τρόπους της πρωτογενούς διαδικασίας, δηλαδή με κώδικες αναλογικούς.

Πλάνη και σαγήνη του συμπτώματος συνδέονται με την παράδοξη θέση και τροφοδοτούνται από την απορία του Εγώ, που βρίσκεται αντιμέτωπο με κάτι, το οποίο «οφείλει να μην έχει νόημα» –καλλιεργώντας, όπως μπορεί, την «άνευ νοήματος» ψευδαίσθηση της κυριολεξίας. Η τυφλωτική σαγήνη του συμπτώματος μετέχει σ' αυτή την επιχείρηση, η οποία επιτρέπει στην belle indifférence του υστερικού να συναντά το «Δεν έχετε τίποτε!» του γιατρού, που «δεν βλέπει τίποτε» στο σύμπτωμα (του υστερικού –και όχι μόνο).

Η ερμηνεία επιχειρεί ανάταξη της πλάνης και αποδέσμευση της απόλαυσης, που συγκροτούν το σύμπτωμα, αναδεικνύοντας τη διάσταση της μεταφοράς και υπερβαίνοντας τις παραγνωρίσεις –παραφθορά και παρεκθορά– που διαιωνίζουν την αδιέξοδη σύγκρουση μεταξύ ενορμητικού και αμυντικού πόλου του ψυχισμού, στο πλαίσιο μιας ποιητικής ανακατασκευής του προσωπικού σημειωτικού ιδιώματος και του κόσμου του υποκειμένου.

Στατιστική Αυτοσυσχέτιση στην Εφαρμοσμένη Ανάλυση της Συμπεριφοράς. Μια Πειραματική Ανάλυση

Σιδερίδης Γεώργιος, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Ο σκοπός της παρούσας έρευνας ήταν να διερευνήσει την παρουσία της αυτοσυσχέτισης σε δεδομένα από έρευνες περίπτωσης στο χώρο της εφαρμοσμένης ανάλυσης της συμπεριφοράς. Η παρουσία υψηλών επιπέδων αυτοσυσχέτισης έχει σαν αποτέλεσμα την αδυναμία χρησιμοποίησης στατιστικού ελέγχου. Σύμφωνα με την ανασκόπηση της βιβλιογραφίας, πολλές έρευνες δεν ελέγχουν τη δύναμη ελέγχου των τεστ και την παρουσία αρνητικού συντελεστή συσχέτισης όταν ο αριθμός των δεδομένων είναι μικρός. Στην παρούσα έρευνα, όλες οι γραφικές παραστάσεις αρχικών τιμών (baseline) που εμφανίστηκαν στο περιοδικό Journal of Applied Behavior Analysis (JABA) μεταξύ του 1968 και του 1993 και είχαν περισσότερα από 30 αρχικές τιμές σημεία στο βασικό επίπεδο ξετάστηκαν για την παρουσία επιπέδων αυτοσυσχέτισης ($N = 103$). Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι 12% των γραφημάτων είχαν στατιστικά σημαντικά επίπεδα αυτοσυσχέτισης και 83% αυτών είχαν συντελεστές αυτοσυσχέτισης μικρότερο ή ίσο του $+25$. Η κατανομή των συντελεστών αυτοσυσχέτισης είχε τιμή .10. στο πρώτο διάστημα (lag-1). Σε μεγαλύτερα διαστήματα μεταξύ των αρχικών τιμών, οι μέσοι όροι των συντελεστών αυτοσυσχέτισης μειώθηκαν. Αν και η παρουσία της αυτοσυσχέτισης

δεν αποτελεί συχνό φαινόμενο σε δεδομένα από έρευνες περίπτωσης, η παρουσία της πρέπει να εξετάζεται πριν τη χρησιμοποίηση στατιστικών αναλύσεων. Ως εναλλακτικές λύσεις στην παρουσία υψηλών συντελεστών αυτοσυσχέτισης προτείνονται τα τεστ randomization (Edgington, 1992), και οι Ποιοτικά Ελεγχόμενες Γραφικές Παραστάσεις (Pfadt et al., 1994).

Εγκυρότητα διάκρισης της Δοκιμασίας Αναγνωστικής Επίδοσης (ΔΑΕ) ως προς την αναγνώριση παιδιών με Αναγνωστικές Δυσκολίες

*Σιδερίδης Γεώργιος, Παντελιάδου Σουζάνα,
Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης*

Στόχος αυτής της εργασίας ήταν η διερεύνηση της εγκυρότητας διάκρισης της Δοκιμασίας Αναγνωστικής Επίδοσης (ΔΑΕ), μιας νέας δοκιμασίας που σχεδιάστηκε με στόχο την αξιολόγηση της αναγνωστικής επίδοσης μαθητών του δημοτικού σχολείου. Το δείγμα αποτελούνταν από 146 μαθητές, που παρακολουθούσαν τις έξι τάξεις δύο δημοτικών σχολείων στην πόλη της Θεσσαλονίκης. Η ΔΑΕ θεωρήθηκε ότι αξιολογεί έξι εννοιολογικές μεταβλητές: γνώση γραμμάτων, σύνθεση φωνημάτων, ανάγνωση λέξεων, γνώση μορφολογίας, γνώση συντακτικού και κατανόηση παραγράφου. Χρησιμοποιώντας το κριτήριο της τυπικής απόκλισης, δημιουργήθηκαν τρεις ομάδες μαθητών: Η πρώτη ομάδα, των «χαμηλών αναγνωστών» (N=21), αποτελούνταν από τους μαθητές οι οποίοι συγκέντρωσαν βαθμολογία χαμηλότερη κατά 1 τυπική απόκλιση από το μέσο όρο του συνόλου. Η δεύτερη ομάδα, των μαθητών «σε επικινδυνότητα για αναγνωστικές δυσκολίες» (N=12) σχηματίστηκε από όσους συγκέντρωσαν βαθμολογία χαμηλότερη κατά 1,5 τυπική απόκλιση από το μέσο όρο του συνόλου. Τέλος, η τρίτη ομάδα, των μαθητών που αντιμετωπίζουν «σοβαρές αναγνωστικές δυσκολίες», σχηματίστηκε από εκείνους τους μαθητές (N=6), που συγκέντρωσαν βαθμολογία χαμηλότερη κατά 2 τυπικές αποκλίσεις από το μέσο όρο. Στη συνέχεια, με διακριτική ανάλυση (discriminant analysis), αξιολογήθηκαν οι 15 ασκήσεις που αποτελούν τη ΔΑΕ, ως προς την ισχύ διάκρισης των μαθητών με διαφορετικές αναγνωστικές δυνατότητες. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα, το ποσοστό της ορθής κατηγοριοποίησης ήταν 96,5% για τους «χαμηλούς αναγνώστες», 97,2% για τους μαθητές «σε επικινδυνότητα για αναγνωστικές δυσκολίες», και 98,6 για όσους αντιμετωπίζουν «σοβαρές αναγνωστικές δυσκολίες». Συμπεραίνουμε λοιπόν, ότι η ΔΑΕ, μπορεί να χρησιμοποιηθεί για αναγνώριση των χαμηλών αναγνωστών, των μαθητών σε επικινδυνότητα για αναγνωστικές δυσκολίες και εκείνων με σοβαρές αναγνωστικές δυσκολίες, ενώ η έρευνα χρειάζεται να επεκταθεί για να αποφασισθεί η διακριτική ισχύς της ΔΑΕ σε μαθητές που ανήκουν σε ειδικές κατηγορίες.

Οι καθηγητές απέναντι στις θεωρίες μάθησης

Σουσαμίδου-Καραμπέρη Αικατερίνη

Η έρευνα αποσκοπεί να μελετήσει ποια θεωρία μάθησης εφαρμόζουν οι καθηγητές διαφόρων ειδικοτήτων, χρόνων υπηρεσίας, ηλικίας και φύλου, όταν διδάσκουν. Ποια σημεία των θεωριών μάθησης ελκύουν περισσότερο το ενδιαφέρον τους, αν μπορούν να τα εφαρμόσουν στη σχολική πραγματικότητα, και αν η επαφή ή η επαναπροσέγγιση με τις θεωρίες μάθησης οδηγεί σε κάποια μορφή αναθεώρησης της μεθόδου διδασκαλίας που χρησιμοποιούσαν ως σήμερα.

Στην έρευνα πήραν μέρος 190 καθηγητές διαφόρων ειδικοτήτων, οι οποίοι παρακολουθούσαν επιμορφωτικά μαθήματα στο Παιδαγωγικό Ινστιτούτο Κύπρου κατά το σχολικό έτος 1995-96. Ως ύλη της έρευνας χρησιμοποιήθηκε ένα ερωτηματολόγιο 17 ερωτήσεων, οι οποίες εμπεριείχαν τις διάφορες θέσεις των τριών θεωριών μάθησης: Συμπεριφορισμού, θεωρίας της Μορφολογικής Ψυχολογίας και θεωρίας της Αλληλεπίδρασης. Η συμπλήρωση του ερωτηματολογίου γινόταν ατομικά μέσα στην τάξη και ακολουθούσε η παρουσίαση των θεωριών μάθησης σε δύο πεντάωρες διαλέξεις. Μετά την παρουσίασή τους τα υποκείμενα έπρεπε να απαντήσουν γραπτώς και κατοίκον σε ένα φυλλάδιο τριών ανοικτών ερωτήσεων, που αφορούσαν το ποιες θέσεις των θεωριών μάθησης ελκύουν το ενδιαφέρον των καθηγητών, αν μπορούν να τα εφαρμόσουν στην πράξη, και αν η παρουσίαση των θεωριών επηρέασε τον τρόπο της μέχρι τώρα διδασκαλίας τους. Οι απαντήσεις των υποκειμένων στο ερωτηματολόγιο κυμαίνονταν σε μια κλίμακα εφαρμογής του περιεχομένου της ερώτησης από το 1 (ελάχιστο βαθμό) έως το 7 (μέγιστο βαθμό). Η στατιστική ανάλυση των απαντήσεων, που έγινε με το στατιστικό πακέτο SPSS, έδειξε ότι οι καθηγητές εφαρμόζουν σε μεγαλύτερο βαθμό τις θέσεις του Συμπεριφορισμού, όταν διδάσκουν, ανεξαρτήτως ειδικότητας, χρόνων υπηρεσίας, ηλικίας και φύλου.

Οι προτιμήσεις τους στρέφονται γύρω από τη θεωρία της Αλληλεπίδρασης και πιστεύουν ότι αυτή μπορεί να εφαρμοστεί σε μικρό βαθμό μέσα στη σχολική πραγματικότητα, εξαιτίας των κακών συνθηκών εργασίας και του όγκου της διδασκαλίας.

Η επαφή με τις θεωρίες μάθησης ενισχύουν θεωρητικά τη μέθοδο διδασκαλίας που χρησιμοποιούν οι καθηγητές στην τάξη και οδηγεί σε κάποια μορφή αναθεώρησης, κυρίως όσον αφορά την αντιμετώπιση των μαθητών και την ανάπτυξη σχέσεων μαζί τους.

Δημιουργική Σκέψη και Προβληματική Συμπεριφορά Παιδιών Σχολικής Ηλικίας

Στασινός Δημήτρης, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων

Σκοπός της έρευνας ήταν η αξιολόγηση της δημιουργικής σκέψης και της προβληματικής συμπεριφοράς παιδιών σχολικής ηλικίας και ο προσδιορισμός της πιθανής συνάφειας μεταξύ τους καθώς και της ενδεχόμενης συσχέτισής τους με το φύλο, την εξέλιξη της ηλικίας, τη σχολική επίδοση και την κοινωνική διαστρωμάτων του παιδιού.

Το δείγμα της έρευνας περιλάμβανε 120 υποκείμενα των δυο φύλων, μαθητές κανονικής νοημοσύνης που φοιτούσαν στις τρεις ανώτερες τάξεις δημοτικών σχολείων και 100 υποκείμενα των δυο φύλων, μαθητές κανονικής νοημοσύνης, των ίδιων τάξεων και δημοτικών σχολείων της πόλης των Ιωαννίνων.

Χορηγήθηκαν το Τεστ Δημιουργικής Σκέψης του E. P. Torrance και το Ερωτηματολόγιο Συμπτωμάτων Προβληματικής Συμπεριφοράς του I.N. Παρασκευόπουλου για τη μέτρηση της δημιουργικής σκέψης και της προβληματικής συμπεριφοράς του παιδιού, αντίστοιχα. Η σχολική επίδοση του παιδιού αξιολογήθηκε με βάση την καταχωρημένη στο αρχείο του σχολείου μέση βαθμολογία του στα μαθήματα των Ελληνικών, της Αριθμητικής και της Φυσικής.

Η επεξεργασία και ανάλυση των δεδομένων έγινε με την εφαρμογή στατιστικού πακέτου στον κεντρικό Η/Υ του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων. Τα αποτελέσματα της ανάλυσης έδειξαν ότι υφίσταται συνάφεια μεταξύ της δημιουργικής σκέψης και ορισμένων από τις προαναφερόμενες παραμέτρους αποδεικνύοντας έτσι την καθολικότητα του φαινομένου της δημιουργικής σκέψης και την ενδεχόμενη συμβολή της στην προαγωγή της ψυχικής υγείας του παιδιού.

Προσπάθεια εκπαίδευσης και ενσωμάτωσης τυφλού και αυτιστικού νηπίου στα πλαίσια της προσχολικής αγωγής

Σταύρου Λάμπρος, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων

Η συγκεκριμένη μελέτη βασίζεται στην προσπάθεια εκπαίδευσης και ενσωμάτωσης ενός εκ γενετής τυφλού και αυτιστικού νηπίου, ηλικίας τριών ετών και οκτώ μηνών, για τέσσερα συνεχή σχολικά έτη.

Η παιδαγωγική παρέμβαση στηρίχτηκε στην εξατομικευμένη εκπαίδευση με βασικό στόχο την επίτευξη της επικοινωνίας, υπόβαθρο της οποίας αποτελεί η γλώσσα.

Η ψυχοπαιδαγωγική παρέμβαση της Νηπιαγωγού πραγματοποιήθηκε με τη

βοήθεια της ψυχοκινητικής αγωγής. Οι βασικές λειτουργίες της ψυχοκινητικής οργάνωσης (σωματικό σχήμα, κινητική εκτέλεση, χώρος, χρόνος και συναισθηματική σχέση του παιδιού με το περιβάλλον) ενεργοποίησαν τη λειτουργία της προσοχής και της αντίληψης και θεμελίωσαν τα πρώτα στάδια της εξελικτικής πορείας της νοημοσύνης για να πραγματοποιηθεί στη συνέχεια η σωματοψυχο-διανοητική ωρίμανση του τυφλού - αυτιστικού νηπίου.

Οι συγκεκριμένες δραστηριότητες που οργανώθηκαν από τη Νηπιαγωγό αφορούν την αυτονομία, την αντιμετώπιση της αυτιστικής συμπεριφοράς, τη γενική και λεπτή κινητικότητα, την αντίληψη, την επικοινωνία και την κοινωνικοποίηση.

Οι διδακτικές αρχές που χαρακτηρίζουν αυτές τις δραστηριότητες είναι η επανάληψη, τα κίνητρα, η ποικιλία, η αποφυγή της αποτυχίας και η αναπλήρωση της όρασης.

Μέσω αυτών των δραστηριοτήτων και με τη βοήθεια της Νηπιαγωγού η οποία αποτελούσε το «Βοηθητικό Εγώ» του τυφλού - αυτιστικού παιδιού, ευνοήθηκε η είσοδος του νηπίου «στον κόσμο των σχέσεων», διευκολύνθηκε η επίτευξη της ψυχοκινητικής του ωρίμανσης και πραγματοποιήθηκε σε ικανοποιητικό βαθμό η μάθηση.

Μέσω της εξατομικευμένης εκπαίδευσης δόθηκε στο τυφλό - αυτιστικό παιδί η δυνατότητα της εξερεύνησης, της ανακάλυψης και της προσαρμογής σε νέες καταστάσεις, ώστε να μάθει αυτό να χρησιμοποιεί όλες τις ψυχοσωματικές του δυνάμεις, να παίρνει πρωτοβουλίες, να κάνει αληθινές επιλογές και να καταφέρει να νιώσει αναπόσπαστο κομμάτι της ομάδας των νηπίων.

Όμως είναι γνωστό ότι το τυφλό - αυτιστικό παιδί χρειάζεται ειδική και μεγάλη βοήθεια για να επιτύχει να παράγει και να χρησιμοποιεί δημιουργικό - λειτουργικό προφορικό λόγο.

Με σκοπό να επιτευχθεί η μετατροπή της ηχολαλικής γλώσσας σε λειτουργικό προφορικό λόγο, η Νηπιαγωγός χρησιμοποίησε τη μέθοδο της αφήγησης επιλεγμένων ιστοριών και παραμυθιών και στη συνέχεια τη δραματοποίησή τους. Επίσης, πραγματοποιήθηκε μέσω αυτών των ιστοριών και παραμυθιών μία σειρά συγκεκριμένων δραστηριοτήτων, προφορικών αντιληπτικών απαιτήσεων.

Στην όλη προσπάθεια εκπαίδευσης και ενσωμάτωσης του τυφλού - αυτιστικού νηπίου στο κανονικό Νηπιαγωγείο, διαπιστώθηκε ότι η παρουσία του έπαιξε σημαντικό ενεργητικό ρόλο στην όλη εκπαιδευτική διαδικασία.

Από τη μια πλευρά, προβληματίσε, πληροφόρησε και ευαισθητοποίησε τα βλέποντα νήπια για τις ειδικές ανάγκες του τυφλού - αυτιστικού νηπίου, ανέπτυξε την ιδέα της ανοχής και του σεβασμού της διαφοράς, της συνεργασίας και της αλληλεγγύης.

Από την άλλη, προκάλεσε βασικές αλλαγές και στη συμπεριφορά του εκπαιδευ-

τικού. Αύξησε την προσοχή και την επαγγελματική απαίτηση, παρότρυνε την παιδαγωγική του αναζήτηση και άλλαξε την αντίληψη και την παιδαγωγική του συμπεριφορά, προς μία καλύτερη αναγνώριση, κατανόηση και συνειδητοποίηση της ατομικότητας του κάθε παιδιού και κυρίως του παιδιού που παρουσιάζει μαθησιακές δυσκολίες.

Πεδίο κινήτρων και επαγγελματική ικανοποίηση των εκπαιδευτικών που πλαισιώνουν τις ειδικές τάξεις και τα ειδικά σχολεία στην Ελλάδα

Σταύρου Λάμπρος, Χριστοφορίδου Καλυψώ, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων

Η συγκεκριμένη παρουσίαση έχει ως στόχο την κοινοποίηση των πρώτων αποτελεσμάτων μιας έρευνας, διαμέσου της οποίας, μεταξύ άλλων, επιχειρείται μια προσπάθεια αξιολόγησης του βαθμού επαγγελματικής ικανοποίησης των εκπαιδευτικών που πλαισιώνουν τις ειδικές τάξεις και τα ειδικά σχολεία στην Ελλάδα. Στηριζόμενοι στη θεωρία των «δύο παραγόντων» του Herzberg καθώς επίσης και στο μοντέλο που προτείνουν οι L.W. Porter και E.E. Lawler (το οποίο βασίζεται στη θεωρία των «προσδοκιών» του Vroom), προσπαθήσαμε να οριοθετήσουμε το «πεδίο των κινήτρων» των εκπαιδευτικών που πλαισιώνουν την Ειδική Αγωγή στην Ελλάδα και επιπλέον, τις επαγγελματικές τους «προσδοκίες» με στόχο:

α) να επιχειρήσουμε την εξαγωγή σχέσεων μεταξύ του βαθμού επαγγελματικής ικανοποίησης και:

— της πραγματοποίησης ή όχι από τον εκπαιδευτικό, μιας εξειδίκευσης στο αντικείμενο της Ειδικής Αγωγής

— του «πεδίου των κινήτρων» του συγκεκριμένου εκπαιδευτικού

— των επαγγελματικών «προσδοκιών» του

β) να επιχειρήσουμε στη συνέχεια, την εξαγωγή σχέσεων μεταξύ του βαθμού επαγγελματικής ικανοποίησης και:

— από τη μια πλευρά, την αναπαράσταση που ο εκπαιδευτικός διατηρεί αναφορικά με το εκπαιδευτικό του έργο και την αποτελεσματικότητά του και

— από την άλλη πλευρά, την αναπαράσταση που ο εκπαιδευτικός διατηρεί όσον αφορά γενικότερα, στο μηχανισμό της Ειδικής Αγωγής έτσι όπως αυτός λειτουργεί σήμερα στην Ελλάδα.

Προκειμένου να γίνει δυνατή η επίτευξη του παραπάνω στόχου πραγματοποιήσαμε μια έρευνα σε πανελλαδικό επίπεδο, η οποία υιοθέτησε ως μεθόδους συλλογής δεδομένων την ερευνητική μη κατευθυνόμενη συνέντευξη και το ερωτηματολόγιο (επί δείγματος αποτελούμενου από το 67% του συνολικού πληθυσμού) την πρώτη γιατί επιτρέπει την πρόσβαση στο επίπεδο των αναπαραστάσε-

ων και τη δεύτερη ως ικανή να συλλέξει δεδομένα από ένα μεγάλο αριθμό μονάδων.

Η επεξεργασία τόσο ποιοτική, όσο και ποσοτική των ερευνητικών δεδομένων, οδήγησε στη διαπίστωση ότι παρουσιάζεται μια ισχυρή σχέση μεταξύ:

- α) της εξειδίκευσης (είτε πραγματοποιήθηκε, είτε όχι) στην Ειδική Αγωγή και του βαθμού επαγγελματικής ικανοποίησης,
- β) του «πεδίου των κινήτρων», διαφοροποιημένου ωστόσο ανάμεσα σε ένα «πριν» και σε ένα «μετά» και του βαθμού επαγγελματικής ικανοποίησης,
- γ) της αναπαράστασης που ο εκπαιδευτικός διατηρεί αναφορικά με την αποτελεσματικότητα του παιδαγωγικού του έργου και της επαγγελματικής ικανοποίησης την οποία μαρτυρεί.

Γνωστικοί χάρτες και σχολικό πλαίσιο

Συγκολλίτον Ευθυμία, Πλακάκη Όλγα, Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Η παρούσα έρευνα επιχειρεί να διερευνήσει το σχηματισμό του γνωστικού χάρτη σε παιδιά ηλικίας 10-12 ετών. Πιο συγκεκριμένα, στόχος της έρευνας είναι να εντοπιστούν τα «σήματα» ή τα στοιχεία εκείνα του περιβαλλοντικού χώρου τα οποία κυρίως υποβοηθούν το παιδί στη νοητική αναπαράσταση από τη μια της διαδρομής που κάνει για τη μετάβασή του στο σχολείο, καθώς και του χτιστού σχολικού πλαισίου με το οποίο έρχεται σε επαφή καθημερινά, και από την άλλη ενός μη οικείου περιβαλλοντικού πλαισίου (μιας άγνωστης πόλης, μέσω χάρτη). Το δείγμα αποτέλεσαν 302 παιδιά, μαθητές επτά Δημοτικών Σχολείων της Θεσσαλονίκης, ηλικίας 10-12 ετών και των δύο φύλων. Η εξέταση έγινε προς το τέλος της σχολικής χρονιάς με ερωτηματολόγιο το οποίο περιελάμβανε ερωτήσεις για την αναπαράσταση α) των «σημάτων» της διαδρομής που ακολουθείται για τη μετάβαση στο σχολείο, β) των διαδρομών μέσα στο σχολικό κτίριο και γ) των «σημάτων», μέσω χάρτη, μη οικείου περιβαλλοντικού πλαισίου. Με αντίστοιχες ερωτήσεις προβλέφτηκε η μελέτη του συναισθήματος δυσκολίας που τυχόν συνόδευε τις απαντήσεις των υποκειμένων (μεταγνώση). Η στατιστική ανάλυση με ANOVA, καθώς και με τις μη παραμετρικές μεθόδους Mann-Whitney, χ^2 , Kruskal-Wallis και συντελεστή συσχέτισης Spearman, έδειξε ότι: α) Ως προς την αναπαράσταση της διαδρομής προς το σχολείο προέχουν οι διασταυρώσεις δρόμων, τα σπίτια στις γωνίες και τα ψηλά ή ασυνήθιστα κτίρια. β) Ως προς τις διαδρομές μέσα στο σχολικό κτίριο εκείνο που αναφέρεται πρώτο, και συνήθως με ακρίβεια, είναι ο προσανατολισμός, και ακολουθεί η αναφορά στους ορόφους. γ) Ως προς την αναπαράσταση μη οικείου περιβαλλοντικού πλαισίου, μέσω χάρτη, προέχουν οι κόμβοι (nodes) και τα ορόσημα (landmarks). Ως προς το συναίσθημα δυσκολίας φαίνεται να μειώνεται όσο οι

απαντήσεις τείνουν προς την ορθή αναπαράσταση. Τα αποτελέσματα συζητώνται τόσο ως προς τις δυνατότητες των παιδιών για αφηρημένες αναπαραστάσεις του περιβάλλοντος, όσο και ως προς τις παιδαγωγικές τους προεκτάσεις.

Αλτουσέρ και ψυχανάλυση: αναζητώντας τη διαχωριστική γραμμή ανάμεσα σε επιστήμη και ιδεολογία

Σωτήρης Γ. Παναγιώτης, Πάντειο Πανεπιστήμιο

Αντικείμενο της ανακοίνωσής μας είναι η περίπλοκη και αντιφατική σχέση του Λουί Αλτουσέρ με την ψυχανάλυση και η προσπάθειά του να μιρορέσει, στα πλαίσια μιας υλιστικής φιλοσοφικής πρακτικής, να ορίσει το ειδικό αντικείμενο της ψυχανάλυσης και να απαντηθεί το σε πιο βαθμό αποτελεί επιστήμη, να αναζητηθεί η ειδική σχέση της με άλλες θεωρητικές πρακτικές, να ψηλαφηθεί ο αναγκαστικά αντιφατικός χαρακτήρας της. Κι αυτό στο βαθμό που η ψυχανάλυση αποτέλεσε μετά την επιστήμη του ιστορικού υλισμού το κατεξοχόν πεδίο, όπου δοκίμασε ο Λουί Αλτουσέρ να χαράξει τη διαχωριστική γραμμή ανάμεσα σε επιστήμη και ιδεολογία, πέρα και αντίθετα σε ψυχολογίζουσες, κοινωνιολογίζουσες, ή βιολογίζουσες αναγωγιστικές απόψεις, αποτελώντας, έτσι, όχι μόνο μια πρώτης τάξης υπεράσπιση της ψυχανάλυσης, αλλά και ίσως η δημιουργικότερη προσπάθεια επαφής μαρξιστικής θεωρίας και φροϋδικής ψυχανάλυσης, ακριβώς γιατί στηρίζεται στην παραδοχή της αυτοτέλειας του ασυνειδήτου ως διακριτού, μη αναγώγιμου θεωρητικού αντικειμένου, άρα και θεωρητικής πρακτικής της ψυχαναλυτικής θεωρίας, και κατά συνέπεια στον αναγκαστικά συγκρουσιακό χαρακτήρα της, τόσο με προγενέστερες ή σύγχρονες ιδεολογικές τοποθετήσεις, όσο και στο ίδιο το σώμα της ψυχαναλυτικής θεωρίας.

Η ανακοίνωση προσπαθεί να προσεγγίσει όλη αυτή την απόπειρα του Αλτουσέρ (που πέρα από επίπονη ήταν και οδυνηρή –αυτή ενός αναλυόμενου) σε όλη την πορεία της από τις αρχικές τοποθετήσεις και την ειδική σχέση με τις Λακανικές απόψεις, στην προσπάθεια αναζήτησης της σχέσης ανάμεσα σε ασυνείδητο, γλώσσα και ιδεολογία, στη μεταγενέστερη αμφισβήτησή τους, στις αντιφατικές τοποθετήσεις της δεκαετίας του '70 (τα κείμενα της περιφήμης «υπόθεσης της Τιφλίδας»), στα ύστερα κείμενά του, αξιοποιώντας και τις δυνατότητες που μας δίνει η έκδοση μεγάλου όγκου από ανέκδοτα κείμενα.

Ανάγνωση - Μαθηματικά: μια σύγκριση

Τάνταρος Σπύρος, Πανεπιστήμιο Κρήτης

Παραδοσιακά, τόσο σε παιδαγωγικό όσο και σε ερευνητικό επίπεδο, η ανάγνωση και τα μαθηματικά αποτελούν δύο διαφορετικά αντικείμενα, είτε όσον αφορά στη διαδικασία τους, είτε σε σχέση με την αξιολόγησή τους. Αυτό οδηγεί στην υιοθέτηση ξεχωριστών εκπαιδευτικών και ερευνητικών πρακτικών, κάτι που φαίνεται πως επηρεάζει και τις απόψεις για την έρευνα πάνω στα αναγνωστικά προβλήματα. Ωστόσο, σειρά δεδομένων που προέρχονται από τη γαλλική κυρίως πραγματικότητα, οδηγούν στη διαπίστωση ισχυρών συσχετίσεων ανάμεσα στα δύο αυτά αντικείμενα και στην ακόλουθη διατύπωση απόψεων σχετικά με ότι χάνεται ερευνητικά από την προσήλωση στον παραπάνω διαχωρισμό.

Η έρευνα που παρουσιάζεται θέλει να ελέγξει την ισχύ αυτής της διαπίστωσης στην ελληνική πραγματικότητα. Ελέγχονται τα αποτελέσματα σε δοκιμασίες στην ανάγνωση και στα μαθηματικά τυχαίου δείγματος παιδιών του τέλους της πρώτης τάξης του δημοτικού (N=180) στο Ρέθυμνο. Παρουσιάζεται ο σχετικός προβληματισμός, αποτελέσματα που επιβεβαιώνουν τα γαλλικά δεδομένα και διατυπώνονται προτάσεις.

Η επινοημένη γραφή από παιδιά νηπιαγωγείου και δημοτικού σχολείου

Τάνταρος Σπύρος, Βάμβονκας Μιχάλης, Πανεπιστήμιο Κρήτης

Η αντιμετώπιση των δυσκολιών που εμφανίζονται στα παιδιά στην προσπάθειά τους να οικειοποιηθούν τη γραπτή γλώσσα, δε μπορεί παρά να περνά και από τη μελέτη των μηχανισμών που τα οδηγούν στο να κατανοούν αυτό που αντιπροσωπεύει η γραφή. Ο ξεχωριστός χαρακτήρας της γραφής ως αναπαραστατικού συστήματος αποτελεί ένα σοβαρό γνωστικό πρόβλημα για το παιδί, η καλύτερη κατανόηση του οποίου θα μπορούσε να οδηγήσει στην επίτευξη τριών στόχων: α) στην καλύτερη γνώση αυτών των μηχανισμών, β) στην ανάπτυξη, σε δεύτερη φάση, ενός εργαλείου μάθησης και γ) στην κατασκευή οργάνων αξιολόγησης του βαθμού κατοχής των μηχανισμών αυτών, τόσο από παιδιά του δημοτικού όσο και από ενήλικους που μαθαίνουν να διαβάζουν. Όλα τα παραπάνω έχουν γίνει αντικείμενο ερευνητικής προσπάθειας στη Γαλλία.

Η έρευνας-πιλότος που διεξάγεται στην Κρήτη σε παιδιά του νηπιαγωγείου και της πρώτης τάξης του δημοτικού σχολείου έχει ως στόχο να επαληθεύσει και, αν είναι δυνατόν, να επεκτείνει τα γαλλικά δεδομένα στην ελληνική πραγματικότητα. Παρουσιάζονται το θεωρητικό υπόβαθρο και τα πρώτα αποτελέσματα.

Η φωνολογική ενημερότητα των παιδιών κατά την προσχολική ηλικία ως κριτήριο προσδιορισμού του επιπέδου της αναγνωστικής τους ικανότητας κατά τη σχολική ηλικία

Τάφα Ευφημία, Πανεπιστήμιο Κρήτης

Η διαχρονική αυτή μελέτη εξετάζει αν το επίπεδο της αναγνωστικής ικανότητας κατά το τέλος της φοίτησης των παιδιών στην Α' τάξη του δημοτικού σχολείου, σχετίζεται με το επίπεδο της φωνολογικής ενημερότητας και της αναγνώρισης των γραμμάτων κατά το τέλος της φοίτησής τους στο νηπιαγωγείο.

Έρευνες έχουν δείξει ότι η ικανότητα αναγνώρισης των γραμμάτων και η γνώση ότι ο προφορικός λόγος αποτελείται από φωνήματα είναι εξαιρετικά σημαντικοί δείκτες για την ικανότητα των παιδιών να μάθουν να διαβάσουν.

Στην έρευνα έλαβαν μέρος 58 υποκείμενα τα οποία φοιτούσαν σε τέσσερα τμήματα νηπιαγωγείου και τα οποία συγκρότησαν 2 ομάδες. Τα 31 υποκείμενα της πειραματικής ομάδας (δύο τμήματα νηπιαγωγείου) εκπαιδεύτηκαν από τους ερευνητές, για 4 μήνες, 2 φορές την εβδομάδα, με ειδικές δραστηριότητες που εντάχθηκαν στο ημερήσιο πρόγραμμα του νηπιαγωγείου, για να ενισχυθεί το επίπεδο της φωνολογικής τους ενημερότητας και της ικανότητας αναγνώρισης των γραμμάτων. Ενώ τα 27 υποκείμενα της ομάδας ελέγχου (δύο τμήματα νηπιαγωγείου) παρακολούθησαν μόνο τις δραστηριότητες του κανονικού ημερήσιου προγράμματος του νηπιαγωγείου.

Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι: α) η επίδοση των υποκειμένων της πειραματικής ομάδας στη φωνολογική ενημερότητα και στην αναγνώριση των γραμμάτων κατά το τέλος της φοίτησής τους στο νηπιαγωγείο ήταν μεγαλύτερη και στα πέντε κριτήρια από την επίδοση της ομάδας ελέγχου, και β) η φωνολογική ενημερότητα των νηπίων φαίνεται να σχετίζεται με το επίπεδο της αναγνωστικής ικανότητας κατά το τέλος της φοίτησής τους στην Α' τάξη του δημοτικού σχολείου.

Η Επίδραση της Συναισθηματικής Κατάστασης του Θεραπευτή στα Αρχικά Στάδια της Θεραπείας

Τεργλίδου Χριστίνα, Κλ. Ψυχολόγος

Εξετάζονται οι επιπτώσεις της ψυχολογικής κατάστασης του θεραπευτή κατά την έναρξη της θεραπευτικής διαδικασίας, όσον αφορά στη συνέχιση ή μη της θεραπευτικής διαδικασίας.

Μέσω της κλίμακας Συμβάντων Ζωής των Holmes και Rahe, αξιολογήθηκε αναδρομικά η συναισθηματική κατάσταση των θεραπευτών, για μια ορισμένη χρονι-

κή περίοδο, η οποία συσχετίστηκε κατόπιν με την εξέλιξη των ψυχοθεραπευτικών συνεντεύξεων, που πραγματοποιήσαν.

Τα πρώτα αποτελέσματα έδειξαν μία θετική συσχέτιση: η δυσμενής συναισθηματική κατάσταση των θεραπευτών, λόγω σημαντικών γεγονότων στη ζωή τους, συνδέεται άμεσα με την «απροθυμία» των ασθενών να συνεχίσουν θεραπεία.

Μια περίπτωση μουσικογενούς ψύχωσης;

Τσαγκαράκης Ο. Μιχαήλ, Νέστορος Ν. Ιωάννης, Πανεπιστήμιο Κρήτης

Κάποιες μορφές μουσικής, ιδιαίτερα τα πιο επιθετικά rock σχήματα, χαρακτηρίζονται από αφιερώματα σε ψυχικά διαταραγμένους δολοφόνους. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί το συγκρότημα των Slayer, που έχει αναφερθεί στιχουργικά στις περιπτώσεις των δολοφόνων Edward Gein (του οποίου η περίπτωση είναι παρόμοια μ' αυτήν του ήρωα της ταινίας «Η Σιωπή των Αμνών») και Jeffery Dahmer (τον «κανίβαλο με το αγγελικό πρόσωπο» από το Μιλγουόκι).

Δεδομένης της λειτουργίας των rock stars ως κοινωνικών προτύπων, παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον η περίπτωση νεαρού άνδρα 19 ετών, ο οποίος είχε έντονες φαντασιώσεις σχετικά με το θάνατο και τη νεκροφιλία και απέδιδε τα ψυχωσικά του συμπτώματα σε υπερβολική ενασχόληση με τη μουσική των Slayer, που άκουγε τουλάχιστον οκτώ ώρες κάθε μέρα.

Ο νεαρός Θωμάς (ψευδώνυμο) προέρχεται από μεσοαστική οικογένεια που ζει σε προάστιο των Αθηνών. Στην οικογένειά του υπάρχει προηγούμενο ψυχιατρικό ιστορικό (οξύ ψυχωσικό επεισόδιο) του πατέρα του. Οι διαταραχές στη συμπεριφορά του Θωμά άρχισαν στην 3η Λυκείου και ήταν οι εξής: α) αδυναμία συγκέντρωσης και προσοχής, β) καχυποψία απέναντι στους συμμαθητές του και γ) επιθυμίες να σκοτώσει και να έχει νεκροφιλικές σεξουαλικές σχέσεις. Δικαιολογούσε τη νεκροφιλία του πιστεύοντας ότι όταν ο ερωτικός του σύντροφος θα ήταν νεκρός, τότε αυτός θα σκεφτόταν και θα αισθανόταν και για τους δύο, χωρίς ο σύντροφος να μπορεί να τον βαρεθεί, ούτε να του φύγει. Επίσης ο Θωμάς είχε συνεχή διάλογο με ένα φανταστικό πρόσωπο, την Έλενα, ηλικίας 6 ετών, που άλλοτε θεωρούσε κόρη του και άλλοτε ερωμένη του.

Η κλινική εξέταση καθώς και το MMPI καθιστούν πιθανότερη διάγνωση τη σχιζοφρένεια, ενώ δείχνουν και κοινωνική απόσυρση, φτωχή σεξουαλική προσαρμογή και ανωριμότητα για την ηλικία του.

Με αφορμή την περίπτωση αυτή, θα γίνει ανασκόπηση της βιβλιογραφίας για να εξεταστεί πώς μπορεί να επηρεάζει η μουσική την ψυχοπαθολογία.

Η ομαδική θεραπεία των ασθενών με οριακή διαταραχή προσωπικότητας

Τσαμπαρλή-Κιτσαρά Αναστασία, Πανεπιστήμιο Αιγαίου

Η θεραπεία των ασθενών με οριακή διαταραχή προσωπικότητας φαίνεται συχνά να παρουσιάζει ανυπέρβλητες δυσκολίες οι οποίες οφείλονται κυρίως στους εξής παράγοντες:

— Στη μεγάλη γκάμα αντιθετικών συμπεριφορών που αυτή η ομάδα ασθενών επιδεικνύει.

— Στην εχθρικότητα, η ύπαρξη της οποίας δημιουργεί αρνητικές αντιδράσεις προς τον θεραπευτή και επομένως παρεμποδίζει την επιτυχή έκβαση της θεραπευτικής διαδικασίας.

Οι κεντρικοί άξονες της παρουσιάσής μου είναι οι εξής:

— Οι δυσκολίες που αντιμετωπίζει ο ασθενής με οριακή διαταραχή προσωπικότητας και ο θεραπευτής κατά τη διάρκεια της ομαδικής θεραπείας.

— Τους ιδιαίτερους θεραπευτικούς παράγοντες οι οποίοι αποδεικνύονται ευνοϊκοί κατά τη διάρκεια της ομαδικής θεραπευτικής αντιμετώπισης.

— Την επισήμανση κριτηρίων αποκλεισμού των ασθενών με οριακή διαταραχή προσωπικότητας από το ομαδικό θεραπευτικό πλαίσιο.

Η θεωρία των πέντε παραγόντων (Big-Five) στον ελληνικό πληθυσμό: Το τεστ χαρακτηριστικών προσωπικότητας (ΤΕΧΑΠ)

Τσαούσης Ιωάννης

Σ' αυτή την έρευνα παρουσιάζουμε τη δημιουργία ενός Ελληνικού τεστ προσωπικότητας βασισμένο στη θεωρία των πέντε παραγόντων (Big-Five model of personality).

Η δημιουργία του ΤΕΧΑΠ (Τεστ Χαρακτηριστικών Προσωπικότητας) βασίζεται στους ορισμούς των πιο αποδεκτών διαστάσεων στη θεωρία των Πέντε Παραγόντων (Εξωστρέφεια, Νευρωτισμός, Δεκτικότητα στην Εμπειρία, Καλωσύνη και Συνέπεια) όπως αυτοί διατυπώθηκαν από τους Costa & McCrae (1985), λαμβάνοντας, ταυτόχρονα, υπ' όψιν τα ιδιαίτερα εθνικά και πολιτισμικά χαρακτηριστικά του Ελληνικού πληθυσμού.

Η δημιουργία των προτάσεων (items) βασίστηκε τόσο σε λογικές (rational) όσο και σε παραγοντικές (factor analytic) ψυχομετρικές τεχνικές. Η τελική μορφή του ΤΕΧΑΠ περιλαμβάνει 180 προτάσεις που μετρούν τους πέντε βασικούς παράγοντες της προσωπικότητας, καθώς και 26 προτάσεις εγκυρότητας, που μετρούν κοινωνικά αποδεκτές απαντήσεις lying and social desirability responses). Επι-

πλέον, καθένας παράγοντας περιλαμβάνει 6 ξεχωριστές υποκλίμακες, οι οποίες μετρούν πιο λεπτά χαρακτηριστικά του συγκεκριμένου παράγοντα δίνοντας συνολικά 30 υποκλίμακες.

Η στάθμιση του ερωτηματολογίου στηρίχθηκε σε περισσότερους από 1000 φοιτητές από πανεπιστήμια όλης της χώρας, ενώ κατασκευάστηκαν ξεχωριστές νόρμες (T scores και εκατοστιαίες τιμές) και για τα δύο φύλλα, τόσο για τους άνδρες όσο και για τις γυναίκες.

Τέλος, στην προσπάθειά μας να μελετήσουμε την εσωτερική δομή (factor structure) του καινούργιου ερωτηματολογίου, χρησιμοποιήσαμε τόσο διερευνητική (exploratory) όσο και επιβεβαιωτική (confirmatory) παραγοντική ανάλυση. Τα αποτελέσματα έδωσαν τέτοια επαρκή ψυχομετρικά κριτήρια (π.χ. εγκυρότητα περιεχομένου, εγκυρότητα εννοιολογικής κατασκευής (convergent και discriminant), εσωτερική συνοχή (internal consistency), αξιοπιστία διπλής χορήγησης, αξιοπιστία των δύο ημίσεων, κ.λπ.) που αποδεικνύουν τόσο την ύπαρξη του μοντέλου των πέντε παραγόντων ως αυτό που ερμηνεύει καλύτερα τις βασικές διαστάσεις της προσωπικότητας στον Ελληνικό πληθυσμό, όσο και την κατοχύρωση του ερωτηματολογίου (ΤΕΧΑΠ) ως ένα έγκυρο και αξιόπιστο τεστ.

Οι κοινωνικές αναπαραστάσεις του κακού στη λαϊκή ελληνική παράδοση:

Ο ρόλος του ετέρου

Τσαρούχα Γεωργία, Πάντειο Πανεπιστήμιο

Στόχος αυτής της έρευνας είναι να μελετηθούν οι κοινωνικές αναπαραστάσεις του Κακού μέσα από το λαϊκό αφηγηματικό λόγο. Σ' ένα δεύτερο επίπεδο θα επιχειρήσουμε ν' αποκωδικοποιήσουμε τα στοιχεία που μας δίνει η λαϊκή φαντασία και ν' αναλύσουμε με ποιον τρόπο η πρόσληψη κάποιων συγκεκριμένων ενεργειών ή φαινομένων ως εκδήλωση του Κακού σημασιοδοτεί την κοινωνική εμπειρία των υποκειμένων και συμβάλλει στη διαμόρφωση μιας ψυχοκοινωνικής ταυτότητας.

Η μέθοδος που ακολουθήθηκε είναι η ανάλυση περιεχομένου που εφαρμόστηκε σ' ένα τυχαίο δείγμα από το λαογραφικό υλικό των Παραδόσεων του Ν. Πολίτη. Η κύρια υπόθεση αυτής της έρευνας είναι πως οι Παραδόσεις έχουν μια λειτουργία ανάλογη μ' αυτή του μεταβατικού φαινομένου (Winnicott), αποτελούν δηλαδή έναν ενδιάμεσο χώρο μεταξύ κοινωνικής και ψυχικής πραγματικότητας.

Το κακό αποπέμπεται συστηματικά σε κάποιον Έτερο από τον οποίο τα υποκείμενα αποστασιοποιούνται με διάφορες τεχνικές. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο η ταυτότητα δομημένη σ' αντιστοιχία μ' ένα σύστημα αναπαραστάσεων για το Κακό παίρνει την υπόστασή της από τη διαφοροποίηση Ετέρου - Εαυτού.

Ο τρόπος, λοιπόν, με τον οποίο δομούνται οι κοινωνικές αναπαραστάσεις όσο και οι σχέσεις που διατηρούν τα διάφορα δομικά στοιχεία μεταξύ τους είναι ενδεικτικά του τρόπου δόμησης της ταυτότητας.

Κοινωνικές αναπαραστάσεις για τους ψυχολόγους. Η ταυτότητα του ψυχολόγου στην ελληνική πραγματικότητα

*Τσαρούχα Γεωργία, Βαρβιτσιώτη Παναγιώτα, Κωστοπούλου Ιωάννα,
Πάντειο Πανεπιστήμιο*

Η διεξοδικότερη μελέτη των κοινωνικών αναπαραστάσεων για τους ψυχολόγους και ειδικότερα η εξέταση της δυνατότητας μεταβολής αυτών και του ρόλου που προσλαμβάνει σ' αυτή τη διαδικασία μεταβολής η πληροφόρηση για το εν λόγω επάγγελμα αποτελεί το σκοπό της έρευνάς μας. Ως μέσο επίτευξης του συγκεκριμένου στόχου χρησιμοποιήθηκε η μέθοδος της λήψης συνεντεύξεων από ένα δείγμα υποκειμένων «κοντινών» (ατόμων που στο οικογενειακό ή φιλικό τους περιβάλλον έχουν ψυχολόγο ή σπουδαστή ψυχολογίας) και «μακρινών» (ατόμων χωρίς καμία ιδιαίτερη ενημέρωση για το αντικείμενο της ψυχολογίας που γι' αυτό λειτουργούν ως ομάδα ελέγχου της έρευνας).

Η επικέντρωση των υποκειμένων στην κλινική διάσταση των ψυχολόγων και η επίμονη απόδοση ανθρωπιστικών κυρίως χαρακτηριστικών σ' αυτούς με τη μείωση της επιστημονικότητας και του κύρους τους που συνεπάγεται αυτή η απόδοση –τουλάχιστον σ' ένα λανθάνον επίπεδο– αποτελούν ένα μικρό δείγμα των αποτελεσμάτων μας. Η επικράτηση μιας σύγχυσης με την αφομοίωση κάθε καινούριας πληροφορίας για τους ψυχολόγους στις ήδη υπάρχουσες διαστρεβλώνοντας πολλές φορές την κοινωνική πραγματικότητα θέτει την απαρχή ενός έντονου προβληματισμού για το θέμα. Αρκεί εν τέλει η πληροφόρηση για το επάγγελμα του ψυχολόγου να ανοίξει νέους δρόμους στην αγορά εργασίας και την ελληνική νοοτροπία γενικότερα; Αυτό το ερώτημα επιχειρούμε να απαντήσουμε μέσα από την έρευνά μας.

Ψυχοκοινωνικά χαρακτηριστικά ασθενών με βρογχικό άσθμα

*Τσελεμπής Αθανάσιος, Αναγνωστοπούλου Τάνια,
Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης*

Η έρευνα εξετάζει τη σχέση των δημογραφικών χαρακτηριστικών και των χαρακτηριστικών ασθένειας με την κατάθλιψη, το άγχος, την αλεξιθυμία, την έκφραση

ση θυμού, τον κυνισμό και τη μοιρολατρεία σε δείγμα 38 εξωνοσοκομειακών ασθματικών ασθενών από το Νοσοκομείο Νοσημάτων Θώρακος στην Αθήνα. Το δείγμα αποτελούσαν 32% άντρες και 68% γυναίκες ηλικίας 18-64 ετών. Το 64% των ασθενών ήταν παντρεμένοι και η πλειοψηφία τους είχε δευτεροβάθμια εκπαίδευση (52%), ενώ 32% ήταν πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης και 16% ανωτάτης. Ο χρόνος από τη διάγνωση κυμαίνεται από 2 μήνες έως και 25 χρόνια με ΜΟ τα 9,23 έτη. Η σοβαρότητα της ασθένειας ήταν ήπια για 32%, μέτρια για 37% και σοβαρή για το 31%. Για τη συλλογή των δεδομένων χρησιμοποιήθηκαν ερωτηματολόγια και συμπληρώθηκε ιατρικό δελτίο από τον θεράποντα ιατρό. Στα αποτελέσματα θα παρουσιαστούν οι συσχετίσεις ανάμεσα στις μεταβλητές ασθένειας και των δημογραφικών χαρακτηριστικών με τις επιδόσεις στα ερωτηματολόγια.

Ηθικοποίηση. Η χρήση ηθικών όρων και η επενέργειά τους στη μειονοτική επιρροή

Τσιάμης Γεώργιος, Πάντειο Πανεπιστήμιο

Σκοπός της έρευνας είναι να διαπιστώσουμε τις επιπτώσεις που έχει η «ηθικοποίηση» στη μειονοτική επιρροή. Με τον όρο «ηθικοποίηση» εννοούμε τη χρήση ηθικών όρων στα φαινόμενα της κοινωνικής επιρροής. Συγκεκριμένα θέλουμε να διαπιστώσουμε αν η ηθικοποίηση είναι ένα φαινόμενο που ενεργοποιείται αυτόματα στις διαδικασίες επιρροής ή αν πρέπει να συντρέχουν ιδιαίτερες προϋποθέσεις. Και όταν ενεργοποιείται αυτό είναι θετικό ή αρνητικό για τη μειονοτική επιρροή;

Προκειμένου να μελετήσουμε το φαινόμενο της ηθικοποίησης στη μειονοτική επιρροή χρησιμοποιήσαμε την πειραματική μέθοδο. Οι κύριες στατιστικές μέθοδοι που χρησιμοποιήσαμε είναι η ανάλυση διακύμανσης (ANOVA) και η παραγοντική ανάλυση (factor analysis).

Η έρευνα που πραγματοποιήθηκε μας δείχνει ότι πρέπει να συντρέχουν κάποιες ιδιαίτερες προϋποθέσεις προκειμένου να έχει επιπτώσεις η ηθικοποίηση στα φαινόμενα της κοινωνικής επιρροής. Η ηθικοποίηση επιλύει τη σύγκρουση στο σχεσιολογικό επίπεδο κατά τρόπο που ευνοεί τη μειονοτική επιρροή. Η ηθική διάσταση δε διευκολύνει να αποσυνδεθεί η διαδικασία της κοινωνικής σύγκρουσης από τη διαδικασία της επικύρωσης. Τέλος φαίνεται πως η ηθική εικόνα παραμένει στην αξιοπιστία και τη αυτονομία της πηγής ενώ αντίθετα μια μειονότητα που έχει χαρακτηριστεί ως αήθης προσλαμβάνεται μέσα από ένα πιο ψυχολογιοποιητικό φίλτρο και τονίζεται το χαρακτηριστικό της ακαμψίας της.

«Η συναισθηματική εξουθένωση των εκπαιδευτικών»

Τσιναρέλης Γεώργιος, Κολιάδης Εμμανουήλ, Πανεπιστήμιο Αθηνών

1. Η σημασία της έρευνας

Η έρευνα για τον προσδιορισμό του stress που βιώνεται στους χώρους της εργασίας, αποτελεί ένα από τα πιο πρόσφατα πεδία έρευνας της Ψυχολογίας κυρίως και κατά δεύτερο λόγο επίσης στις Οικονομικές Επιστήμες.

Ο όρος του επαγγελματικού stress ως επαγγελματικής εξουθένωσης (burnout), προσδιορίστηκε για πρώτη φορά από τον Freudenberger το 1974, επί παρατηρήσεών του σε επαγγελματίες στο χώρο της υγείας.

Σύγχρονα δεδομένα δείχνουν πως τα επαγγέλματα που εμπεριέχουν:

- α. Υψηλό βαθμό υπευθυνότητας
 - β. Σχέσεις με ανθρώπους
 - γ. Ικανότητα στη λήψη αποφάσεων
- είναι τα πλέον στρεσογόνα.

Η δράση του άγχους δεν αναφέρεται μόνο σε ατομικές περιπτώσεις αλλά και σε ομαδικές.

Σκοπός της ερευνητικής μας εργασίας είναι η μελέτη των παραμέτρων που δημιουργούν άγχος και επιφέρουν επαγγελματική εξουθένωση στους εκπαιδευτικούς των τριών πρώτων βαθμίδων της εκπαίδευσης.

Παράλληλα γίνεται διερεύνηση του βαθμού επαγγελματικής αυτοαντίληψης των εκπαιδευτικών του δείγματος και της συνάφειάς του με το stress και την επαγγελματική εξουθένωση.

Επίσης διερευνάται κατά πόσο οι εργασιακές συνθήκες στο χώρο του σχολείου ασκούν επίδραση όχι μόνο στους εκπαιδευτικούς αλλά άμεσα στους μαθητές στους συναδέλφους και το άλλο ειδικό προσωπικό και έμμεσα στις οικογένειες των μαθητών.

Το stress, όμως, μπορεί να λειτουργήσει και ως παράγοντας διέγερσης και κινητοποίησης, παρέχοντας στους εκπαιδευτικούς τη δυνατότητα έκφρασης ή ελέγχου των συναισθημάτων τους.

Οι σοβαρές περιπτώσεις stress μπορεί να έχουν ως συνέπεια την εμφάνιση προσαρμοστικών μηχανισμών άμυνας. Ένας από τους πιο συνηθισμένους μηχανισμούς άμυνας στον έντονο συναισθηματικό πόνο είναι η άρνηση.

2. Η μεθοδολογία

Για την έρευνα χρησιμοποιήθηκαν τρία ερωτηματολόγια.

- α. Ερωτηματολόγιο Καταγραφής Επαγγελματικής Εξουθένωσης

Στηρίχτηκε κυρίως στο ερωτηματολόγιο που κατασκεύασαν οι Maslach και Jackson και χρησιμοποιήθηκε ως μέσο αξιολόγησης της επαγγελματικής εξουθέ-

νωσης που θεωρείται ως η εξαρτημένη μεταβλητή της έρευνας.

β. Ερωτηματολόγιο Επαγγελματικής Ικανοποίησης

γ. Ερωτηματολόγιο Επαγγελματικής Αυτοαντίληψης

Τα δυο τελευταία είναι ένα αυτοσχέδια ερωτηματολόγια που στηρίχτηκαν στα δεδομένα της διεθνούς βιβλιογραφίας.

Ως βασική κλίμακα απαντήσεων ελήφθη η κλίμακα Likert.

Το δείγμα που χρησιμοποιήθηκε ήταν εκπαιδευτικοί της προσχολικής, της πρωτοβάθμιας και της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης από την Ελλάδα και την Κύπρο. Υπηρετούν σε σχολικές μονάδες του δημοσίου και σε ιδιωτικά σχολεία.

Η μέθοδος επιλογής του δείγματος ήταν τυχαία κατά στρώματα δειγματοληψία.

Η επεξεργασία των απαντήσεων έγινε με το στατιστικό πακέτο SPSS.

3. Αποτελέσματα

Τα αποτελέσματα ανταποκρίνονται σε αντίστοιχα άλλων ερευνών που πραγματοποιήθηκαν στο εξωτερικό. Στη γενική αξιολόγησή τους φυσικά λαμβάνονται πολύ σοβαρά υπ' όψη οι υφιστάμενες κοινωνικοοικονομικές συνθήκες καθώς και το πολιτισμικό επίπεδο της Ελληνικής κοινωνίας.

Εξελικτική πορεία της μνημονικής ικανότητας με εφαρμογή της κλίμακας Wechsler

Τσολάκη Μάγδα, Ευκλείδη Αναστασία, Τάτα Δέσποινα, Τζιμοτόλη Αγγελική, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Η παρούσα έρευνα αποτελεί τμήμα ερευνητικού προγράμματος που πραγματοποιείται από το τμήμα Ψυχολογίας και το τμήμα Ιατρικής (Γ' Νευρολογική Κλινική) του Α.Π.Θ. Σκοπός της παρούσας εργασίας ήταν να μελετήσει την εξέλιξη της μνημονικής ικανότητας και να προσδιορίσει τις διαφορές μεταξύ των ηλικιωμένων σε σχέση με ομάδες νεαρών ατόμων και ενήλικες. Τα 192 υποκείμενα που έλαβαν μέρος στην έρευνα χωρίζονταν στις παρακάτω ομάδες, α) μαθητές και μαθήτριες της Ε' Δημοτικού, Α' και Γ' Γυμνασίου καθώς και της Β' Λυκείου (N=128), β) ενήλικες 40-59 ετών (N=32) και γ) ηλικιωμένοι 60-79 ετών (N=32). Τα υποκείμενα της β' και γ' ομάδας δεν παραπονούνταν για διαταραχές μνήμης.

Βασικά εργαλεία εξέτασης ήταν οι δοκιμασίες μνήμης Wechsler Memory Scale Form II και Wechsler Memory Scale-Revised, μαζί με ακόμη δύο δοκιμασίες εκτίμησης της γενικής νοητικής ικανότητας, το Cambridge Cognitive Examination και το Mini Mental State Examination. Χορηγήθηκε, επίσης, στα ενήλικα άτομα η δοκιμασία Geriatric Depression Scale, προκειμένου να αποκλεισθούν από το δείγμα άτομα με κατάθλιψη.

Με την εφαρμογή της ανάλυσης διακύμανσης (ANOVA) θα διερευνηθεί πως η ηλικία, το φύλο και το μορφωτικό επίπεδο επηρεάζουν την ικανότητα μνημονικής συγκράτησης. Συσχετίσεις και αναλύσεις παλινδρόμησης μεταξύ των διαφόρων δοκιμασιών θα αναδείξουν το βαθμό στον οποίο οι γνωστικές κλίμακες μπορούν να προβλέψουν την επίδοση σε κάποια από τις παραπάνω μνημονικές δοκιμασίες.

Η μνημονική ικανότητα σε ενήλικες φυσιολογικούς, καταθλιπτικούς και με διαταραχές μνήμης

Τσολάκη Μάγδα, Ευκλείδη Αναστασία, Τζιμοτόλη Αγγελική, Τάτα Δέσποινα, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Σκοπός της εργασίας αυτής ήταν να διερευνηθεί η μνημονική ικανότητα καταθλιπτικών ατόμων και ατόμων με διαταραχές μνήμης σε σχέση με φυσιολογικά υποκείμενα. Ο βασικός στόχος ήταν να εξεταστεί εάν οι διαταραχές μνήμης που παρατηρούνται στους καταθλιπτικούς ασθενείς είναι ποσοτικά και ποιοτικά ίδιες με αυτές που παρατηρούνται σε ηλικιωμένα άτομα με διαταραχές μνήμης. Στην έρευνα πήραν μέρος 164 υποκείμενα μέσης (40-59 χρονών) και προχωρημένης ηλικίας (60-79 χρονών). Το σύνολο των υποκειμένων χωριζόταν ανάλογα με την κλινική τους εικόνα σε τρεις κατηγορίες: α) φυσιολογικά άτομα (N=64), β) άτομα με διαταραχές μνήμης λόγω ηλικίας (N=64) και γ) άτομα με κατάθλιψη (N=32). Τα υποκείμενα του δείγματος ήταν εξισωμένα ως προς την ηλικία και το μορφωτικό επίπεδο.

Η εξέταση των υποκειμένων περιλάμβανε τη χορήγηση των γνωστικών δοκιμασιών εκτίμησης της γενικής νοητικής ικανότητας Cambridge Cognitive Examination και Mini Mental State Examination. Σε όλα τα υποκείμενα, επίσης, δόθηκε η δοκιμασία Geriatric Depression Scale, προκειμένου να αποκλεισθεί η πιθανότητα ύπαρξης κατάθλιψης στις δύο πρώτες ομάδες και να αξιολογηθεί η βαρύτητά της στα καταθλιπτικά υποκείμενα. Σε ένα επόμενο στάδιο χορηγήθηκαν οι δύο δοκιμασίες μνήμης Wechsler Memory Scale Form II και Wechsler Memory Scale-Revised.

Η στατιστική ανάλυση με ANOVA θα ελέγξει την επίδραση της ηλικίας, του φύλου και του μορφωτικού επιπέδου στις μνημονικές επιδόσεις των τριών παραπάνω ομάδων. Επιπρόσθετα, θα συγκριθούν οι επιδόσεις των τριών ομάδων προκειμένου να διαπιστωθεί ο βαθμός έκπτωσης της μνημονικής ικανότητας σε κάθε μια από αυτές. Τα δεδομένα θα συζητηθούν μέσα στα πλαίσια των σύγχρονων νευροψυχολογικών θεωριών σε σχέση με τις γνωστικές διαταραχές μνήμης σε άτομα φυσιολογικά και μη.

Αξιολόγηση της συνοχής στην καλαθοσφαίριση και το ποδόσφαιρο με το GEQ

*Τσορμπατζούδης Χ., Μπαρκούκης Β., Γρούσιος Γ., Ιορδάνογλου Δ.,
Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης*

Η συνοχή της ομάδας αποτελεί μία από τις παραμέτρους, που έχουν μελετηθεί διεξοδικά στο χώρο του αθλητισμού. Με βάση το θεωρητικό μοντέλο που διατύπωσε ο Carron (1982), οι Carron, Widmeyer και Brawley (1985) δημιούργησαν ερωτηματολόγιο (Group Environmental Questionnaire) για την πολυδιάστατη προσέγγιση της συνοχής. Σκοπός της έρευνας αυτής είναι η εξέταση της εγκυρότητας και αξιοπιστίας της ελληνικής έκδοσης του ερωτηματολογίου αυτού. Το ερωτηματολόγιο συμπληρώθηκε από 123 παίκτες καλαθοσφαίρισης και ποδοσφαίρου. Η παραγοντική ανάλυση επιβεβαίωσε την ύπαρξη 4 παραγόντων, που ερμηνεύουν περίπου το 53% της διακύμανσης. Οι παράγοντες αυτοί ονομάστηκαν Ατομικές έλξεις στην ομάδα σε ότι αφορά τις κοινωνικές σχέσεις, Ατομικές έλξεις στην ομάδα σε ότι αφορά τον αντικειμενικό σκοπό, Ενοποίηση της ομάδας ως προς τις κοινωνικές σχέσεις και Ενοποίηση της ομάδας ως προς τον αντικειμενικό σκοπό. Η αξιοπιστία των παραγόντων εξετάστηκε με το δείκτη Cronbach α και βρέθηκε σε ικανοποιητικά επίπεδα. Η επεξεργασία των αποτελεσμάτων επιτρέπει τη διατύπωση προτάσεων για μεθοδολογικές κυρίως παρεμβάσεις στη χρήση του ερωτηματολογίου και στη μελλοντική μελέτη της συνοχής στο χώρο των ομαδικών αθλημάτων.

Διαντιληπτικός Συντονισμός κατά τη Βρεφική Ηλικία

Τσούρτου Βασιλική, Κουγιουντζάκης Γιάννης, Πανεπιστήμιο Κρήτης

Στην εισήγηση θα γίνει σύντομη περιγραφή των αποτελεσμάτων μίας πειραματικής, συγχρονικής μελέτης, η οποία εστιάστηκε στη διερεύνηση της ανάπτυξης της βρεφικής ικανότητας για οπτικο-ακουστικό συντονισμό σε ένα δείγμα 70 βρεφών, ηλικίας πέντε μηνών (N=25), επτά μηνών (N=23) και εννέα μηνών (N=22). Κατά την πειραματική διαδικασία διάρκειας επτά περίπου λεπτών, το βρέφος, σε κατάσταση ήρεμης ετοιμότητας, καθισμένο στα γόνατα της μητέρας του, παρατηρούσε 34 ζευγάρια εικόνων (slides). Κάθε ζευγάρι εικόνων προβάλλονταν σε λευκή οθόνη, με χαμηλό φωτισμό, για 10 δευτερόλεπτα, με τη μια εικόνα να προβάλλεται στο δεξιό και την άλλη στο αριστερό μέρος του οπτικού πεδίου του βρέφους, σε μια απόσταση δύο μέτρων από το πρόσωπό του. Στη μια εικόνα υπήρχε ένα αντικείμενο και στην άλλη δύο αντικείμενα, ή ένα και τρία ή

δύο και τρία ή τέλος, ένα αντικείμενο και ένα πρόσωπο (μητέρας ή ξένης). Από το τέταρτο μέχρι το έκτο δευτερόλεπτο της προβολής κάθε ζευγαριού των οπτικών ερεθισμάτων το παιδί άκουγε για δύο δευτερόλεπτα είτε ένα, είτε δύο είτε τρία ακουστικά ερεθίσματα (τη νότα ΛΑ από το πιάνο, τη μαγνητοφωνημένη φωνή της μητέρας να προσφέρει τη νότα ΛΑ ή τη μαγνητοφωνημένη φωνή μιας ξένης γυναίκας να προσφέρει τη νότα ΛΑ, μία, δύο ή τρεις φορές ανάλογα με την πειραματική συνθήκη). Απέναντι από το παιδί υπήρχε μια κάμερα που κατέγραφε τις αντιδράσεις του στα οπτικοακουστικά ερεθίσματα καθώς και τα προβεβλημένα οπτικά ερεθίσματα μέσω ενός καθρέπτη που βρισκόνταν πίσω από το κάθισμα της μητέρας.

Η μικρο-ανάλυση των δεδομένων, με ειδικό πρόγραμμα που παρέχει τη δυνατότητα ανίχνευσης αντιδράσεων στο 1/25ο του δευτερολέπτου, εστιάστηκε: α) στη βλεμματική προτίμηση του βρέφους μετά το ακουστικό ερεθίσμα προκειμένου να απαντήσουμε στο ερώτημα της λειτουργίας και της ανάπτυξης του διαντληπτικού συντονισμού και β) στην ανάλυση των εκφράσεων του προσώπου και του σώματος του βρέφους κατά την πειραματική διαδικασία γενικά και κατά το χρόνο αντίδρασης ειδικά, για να απαντήσουμε στην ερώτηση της συλλειτουργίας γνωστικού, συγκινησιακού, αντιληπτικού και κινητικού συστήματος. Στην εισήγηση θα αναφερθούν τα βασικά ευρήματα και θα προταθούν πιθανές αναπτυξιακές ερμηνείες.

Επικοινωνία μεταξύ μαθητών προσχολικής ηλικίας και ανάπτυξη της μεταγνωστικής σκέψης

Φιλιππάκη Νίκη, Παπαμιχαήλ Γιάννης, Πανεπιστήμιο Πατρών

Στόχος της έρευνας αυτής είναι να συμβάλει στη μελέτη της αλληλεπίδρασης μεταξύ μαθητών και της κοινωνικής δυναμικής που χαρακτηρίζει τη γνωστική ανάπτυξη των μαθητών προσχολικής ηλικίας.

Στη βάση αυτής της οπτικής η θέση που προτείνεται είναι η εξής: ένας μαθητής σε θέση καθοδηγητή ενός άλλου μαθητή, άρα έχοντας ως έργο να εξηγήσει τη διαδικασία επίλυσης ενός προβλήματος, υποχρεώνεται από την κατάσταση να πραγματοποιήσει ένα έργο μεταγνωστικής φύσης που συντελεί στη γνωστική πρόοδο και την ανάπτυξη πιο αφαιρετικού τύπου σκέψης.

Στο θεωρητικό πεδίο, η επιλογή των πειραματικών συνθηκών ανταποκρίνεται στην πρόθεσή μας να συγκροτήσουμε ένα σχέδιο έρευνας κατάλληλο και σε σχέση με τις υποθέσεις μας. Ο συνδυασμός των πειραματικών καταστάσεων επιτρέπει, πράγματι, τη σύγκριση της δυναμικής του ρόλου του δασκάλου σε δύο συνθήκες όμοιες ως προς τους στόχους τους αλλά διαφορετικές όσον αφορά το μηχανισμό επικοινωνίας τον οποίο επικαλούνται.

Με βάση τα παραπάνω επιλέξαμε ένα έργο που κάνει επίκληση στο σχήμα της συμμετρίας. Τόσο οι οδηγίες όσο και το πειραματικό υλικό, έχουν στόχο την κινητοποίηση του «καθοδηγητή» να διατυπώσει προφορικά τον κανόνα συγκρότησης της σκακιέρας και όχι τη θέση του κάθε κύβου.

Η πειραματική παρέμβαση διεξάχθηκε σε ένα δείγμα από παιδιά προσχολικής ηλικίας. Το έργο συνίσταται στην καθοδήγηση ενός άλλου μαθητή στην τοποθέτηση, επί μιας σκακιέρας όλων των κύβων ενός μόνο χρώματος.

Τα αποτελέσματα τείνουν στην επιβεβαίωση της υποθέσεώς μας. Αυτός ο τρόπος λειτουργίας οδηγεί πράγματι τα παιδιά που έχουν το ρόλο του «καθοδηγητή» να σκεφτούν πάνω σε διαδικαστικές και στοιχειώδεις έννοιες και να τις εμπλουτίσουν μέσω της ανάπτυξης πιο αναλυτικών στρατηγικών επίλυσης του προβλήματος.

Κοινωνική επιρροή και κατηγοριακή υπαγωγή

Χαντζή Αλεξάνδρα, Πανεπιστήμιο Πατρών

Στόχος της παρούσας έρευνας ήταν η διερεύνηση των αντιφατικών προβλέψεων που απορρέουν από τη Θεωρία της Επεξεργασίας της Σύγκρουσης (ΘΕΣ, Perez & Mugny, 1993) και από τη Θεωρία της Αυτο-Κατηγοριοποίησης (ΘΑΚ, Turner, 1991) όσον αφορά την επιρροή των ενδο-ομαδικών σε σχέση με τις εξω-ομαδικές μειονότητες. Σύμφωνα με τη ΘΕΣ, οι εξω-ομαδικές μειονότητες αναμένεται να ασκούν μεγαλύτερη έμμεση επιρροή (μεταστροφή) σε σχέση με τις ενδο-ομαδικές μειονότητες, ενώ σύμφωνα με τη ΘΑΚ, η μεταστροφή (σε αντίθεση με την ενδοτικότητα, δηλ. την άμεση επιρροή) στηρίζεται στην κοινή κατηγοριακή υπαγωγή πηγής και δέκτη της επιρροής, δηλ. στην κοινή κοινωνική ταυτότητα. Τα ερευνητικά ευρήματα είναι εξίσου αντιφατικά όσο και οι προβλέψεις των δυο θεωριών (π.χ. Volpato et al., 1990, David & Turner, 1996). Στην παρούσα έρευνα χρησιμοποιήθηκε ένα παραγοντικό σχέδιο 2 (μειονότητα - πλειοψηφία) x 2 (ενδο-ομάδα - εξω-ομάδα) x 2 (άμεση - έμμεση επιρροή) με επαναληπτικές μετρήσεις στον τελευταίο παράγοντα. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι τόσο οι ενδο-ομαδικές όσο και οι εξω-ομαδικές πλειοψηφίες, αλλά και οι ενδο-ομαδικές μειονότητες άσκησαν μεγαλύτερη άμεση απ' ό τι έμμεση επιρροή, ενώ οι εξω-ομαδικές μειονότητες άσκησαν μεγαλύτερη έμμεση επιρροή σε σχέση με τις ενδο-ομαδικές μειονότητες. Τα αποτελέσματα, που θεωρούνται συμβατά με τις προβλέψεις της ΘΕΣ, συζητούνται στο πλαίσιο αυτής της θεωρίας.

Ιδιαιτερότητες στην Ψυχοθεραπεία των Γυναικών. Θέματα Μεταβίβασης και Αντιμεταβίβασης

Χαρτοκόλλη Καλλιόπη, Κλ. Ψυχολόγος

Κλινικοί και ερευνητές παραδέχονται πως η δομή της προσωπικότητας είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την έννοια της ταυτότητας του φύλου στην οποία ανήκει κανείς. Στην ψυχοθεραπεία των γυναικών βρισκόμαστε μπροστά σε ιδιαιτερότητες, συγκρούσεις και προβληματισμούς που αφορούν ειδικά τη γυναικεία ψυχολογία.

Κοινωνικές και ψυχολογικές συνθήκες επηρεάζουν την αναπτυξιακή πορεία της γυναίκας καθώς και τον τρόπο που αυτή βιώνει την ικανοποίηση ή μη των αναγκών της, όπως η ανάγκη για εξάρτηση και η προσπάθειά της να αυτονομηθεί, να αποκτήσει δύναμη και ανταγωνιστικότητα.

Δεν είναι μόνο η αναμφισβήτητη διαδικασία κοινωνικοποίησης που προδιαθέτει ένα κορίτσι σε μια λύση εξάρτησης και όχι αυτονομίας. Σ' αυτήν έρχονται να προστεθούν οι δυσκολίες που προκύπτουν κατά την αναπτυξιακή διεργασία αποχωρισμού και ατομικοποίησης από τη μητέρα. Υπάρχει μια ιδιαιτερότητα στη σχέση μητέρας-κόρης. Το κορίτσι παίρνει αντιφατικά μηνύματα από τη μητέρα: να υποτάσει τις ανάγκες της και να είναι δοτική προς τους άλλους, έτσι ώστε να γίνει παραδεκτή και να επιτύχει στις σχέσεις με τους άλλους ιδίως εκείνων του άλλου φύλου. Να είναι προσυνηής και όχι ανταγωνιστική. Συγχρόνως όμως είναι δυσαρεστημένη και θυμωμένη καθώς αισθάνεται πως οι άλλοι αρχίζοντας από τη μητέρα δεν την φροντίζουν. Το μικρό κορίτσι χρειάζεται να ταυτιστεί και συγχρόνως να διαφοροποιηθεί από το αντικείμενο αγάπης του δικού της φύλου, τη μητέρα. Η προκύπτουσα σύγκρουση (conflict), προκαλεί αισθήματα θυμού, ενοχής, φόβου και μια σύγχυση των ορίων μέσα στα οποία αναπτύσσεται μια σταθερή έννοια του εαυτού. Χαρακτηριστικά, η γυναίκα έχει μια μεγάλη δυσκολία να εκφράσει θυμό και επιθετικότητα και αμυντικά γίνεται παθητική, υποταγμένη και υπερδοτική ενώ μέσα της αισθάνεται παραμελημένη και ότι οι άλλοι δεν την κατανοούν. Στην ψυχοθεραπευτική πορεία, οι αναπτυξιακές αυτές ιδιαιτερότητες της γυναίκας αναδύονται στη μεταβίβαση και με έναν τρόπο που διαφέρει ανάλογα με το φύλο του ψυχοθεραπευτή. Παράλληλα συναισθήματα αντιμεταβίβασης καθώς και ο κίνδυνος προβολικής ταύτισης, ιδίως όταν ο ψυχοθεραπευτής είναι γυναίκα, εμφανίζονται συνεχώς. Όταν μια γυναίκα ασθενής αισθάνεται δυσαρεστημένη από την ψυχοθεραπεία και οι δύο, ασθενής και ψυχοθεραπευτής, μπορεί να πέσουν θύμα της εικόνας πως οι γυναίκες είναι ανεπαρκείς.

Φύλο και Εφηβική κατάθλιψη

*Χατζηδόμου Σοφία, Καλαντζή-Αζίζι Αναστασία, Μόττη-Στεφανίδου Φρόσω,
Πανεπιστήμιο Αθηνών*

Σκοπός της παρούσας έρευνας ήταν η μελέτη της σχέσης του συνδρόμου της κατάθλιψης στην εφηβική ηλικία και του φύλου του εφήβου.

Το δείγμα της έρευνας αποτέλεσαν 1117 μαθητές και μαθήτριες που προέρχονταν από τέσσερα δημόσια γενικά Γυμνάσια και τέσσερα δημόσια γενικά Λύκεια της πρωτεύουσας και της περιφέρειας αυτής. Οι μαθητές και οι μαθήτριες, οι οποίοι επιλέχτηκαν με βάση τις αρχές της τυχαίας «κατά επίπεδα» δειγματοληψίας, φοιτούσαν στις τρεις τάξεις του Γυμνασίου και στις δύο πρώτες τάξεις του Λυκείου. (57.3%) έφηβοι διένυαν το στάδιο της κυρίως εφηβείας και 472 (42.3%) έφηβοι το στάδιο της εφηβικής ενότητας. 562 (50.3%) έφηβοι ήταν αγόρια και 555 (49.7%) ήταν κορίτσια. Η DSM Κλίμακα Κατάθλιψης (DSM Diagnostic Scale of Depression) των Roberts, Roberts & Chen, 1994) χρησιμοποιήθηκε για τον εντοπισμό των εφήβων με μείζον καταθλιπτικό επεισόδιο. Η κλίμακα αυτή αποτελείται από εικοσιοκτώ (28) ερωτήσεις που καλύπτουν τα διαγνωστικά κριτήρια του μείζονος καταθλιπτικού επεισοδίου σύμφωνα με το εγχειρίδιο ταξινόμησης των ψυχικών διαταραχών της Αμερικάνικης Ψυχιατρικής Εταιρείας (DSM - IV).

Πενήντα (5.4%) έφηβοι πληρούσαν τον αριθμό και τη σοβαρότητα των συμπτωμάτων του μείζονος καταθλιπτικού επεισοδίου. Εικοσιτρία (46.0%) αγόρια και εικοσιεπτά (54.0%) κορίτσια κρίθηκαν μέσω αυτοαξιολόγησης ως «καταθλιπτικά» ($\chi^2(1) = 0.32, p = 0.57$). Δώδεκα (44.4%) αγόρια και δεκαπέντε (55.6%) κορίτσια στην κυρίως εφηβεία ($\chi^2(1) = 0.33, p = 0.56$) και έντεκα (50.0%) αγόρια και έντεκα (50.0%) κορίτσια στην εφηβική νεότητα ($\chi^2(1) 0.00, p = 1.00$) έλαβαν τη διάγνωση του μείζονος καταθλιπτικού επεισοδίου.

Δεν βρέθηκαν διαφορές φύλου και συχνότητας μείζονος καταθλιπτικού επεισοδίου τόσο στο σύνολο των εφήβων όσο και στους εφήβους που διένυαν την περίοδο της κυρίως εφηβείας καθώς και την περίοδο της εφηβικής νεότητας. Ερμηνεία των αποτελεσμάτων επιχειρείται με βάση τόσο θεωρητικές θέσεις όσο και ερευνητικά ευρήματα.

Αυτοαντίληψη, φύλο και κοινωνικοοικονομικό επίπεδο

Χατζηθεολόγου Αικ., Κολιάδης Εμμ., Πανεπιστήμιο Αθηνών

Στόχος της έρευνας ήταν να διερευνηθεί τη σχέση μεταξύ της αυτοαντίληψης και

του φύλου καθώς και του κοινωνικοοικονομικού επιπέδου της οικογένειας ενός μαθητή της σχολικής ηλικίας.

Η αυτοαντίληψη ή αυτοεικόνα αποτελεί μια σημαντική παράμετρο της προσωπικότητας του ατόμου. Μπορεί να προσδιορισθεί ως ένα σύνολο από γνώσεις, πεποιθήσεις, αντιλήψεις και συναισθήματα που έχει το άτομο για τον εαυτό του. Στις αντιλήψεις αυτές περιλαμβάνονται οι νοητικές ικανότητες του ατόμου, η σωματική του διάπλαση, οι αξίες και η αποδοχή του από τα άλλα άτομα ή η επίδρασή του σε αυτά.

Με την κλίμακα PIERS-HARRIS μετρήθηκε η αυτοαντίληψη 512 μαθητών της Β' και ΣΤ' τάξης του δημοτικού σχολείου. Η επιλογή του δείγματος έγινε με τυχαία διαστρωματική δειγματοληψία. Η έρευνα διεξήχθη σε δημοτικά σχολεία της δημόσιας και ιδιωτικής εκπαίδευσης του λεκανοπεδίου Αττικής.

Η στατιστική ανάλυση των δεδομένων της έρευνας κατέληξε στα εξής συμπεράσματα:

I. Ως προς το φύλο δε σημειώθηκαν στατιστικά σημαντικές διαφορές στην αυτοαντίληψη μεταξύ των αγοριών και των κοριτσιών και στις δύο σχολικές τάξεις.

II. Το μορφωτικό επίπεδο των γονιών των υποκειμένων της έρευνας διαπιστώθηκε ότι συσχετίζεται με την αυτοαντίληψη των μαθητών και των δύο σχολικών τάξεων. Η επαγγελματική δραστηριότητα των γονέων δε βρέθηκε να συσχετίζεται με την αυτοαντίληψη των υποκειμένων της έρευνας παρά μόνον στις κατηγορίες των επαγγελματιών που συσχετίζονται με υψηλό μορφωτικό επίπεδο.

Έφηβοι και «Αγωγή Υγείας»: Παρέμβαση σε θέματα διατροφής, καπνίσματος, αλκοόλ και σωματικής άσκησης με τη μέθοδο «επίλυσης προβλημάτων»

Χατζηλάκου Κátια, Α.Π.Θ.

Ο στόχος της έρευνας ήταν διττός. Αφενός, η αξιολόγηση ενός προγράμματος παρέμβασης «Αγωγής Υγείας» ως προς τη μεθοδολογία και την αποτελεσματικότητά του να παρέχει γνώση και να κινητοποιήσει τους μαθητές του Λυκείου αναφορικά με τις θεματικές ενότητες: διατροφή, κάπνισμα, αλκοόλ και σωματική άσκηση. Αφετέρου η διερεύνηση της σχέσης της αυτοεικόνας με τις προαναφερθείσες ενότητες, ως συνολικότερου τρόπου ζωής. Το δείγμα αποτέλεσαν 115 μαθητές και μαθήτριες (49 αγόρια και 66 κορίτσια) της Α' και Β' τάξης ενός Γενικού Λυκείου του Νομού Χαλκιδικής. Την ομάδα ελέγχου αποτέλεσαν 85 μαθητές και μαθήτριες (45 αγόρια και 40 κορίτσια) των αντίστοιχων τάξεων ενός άλλου Γενικού Λυκείου του ίδιου Νομού. Το πρόγραμμα είχε διάρκεια 3 μήνες και περιελάμβανε συνολικά 7 45λεπτες συναντήσεις με τους μαθητές. Για την έρευνα

χρησιμοποιήθηκε σχέδιο με μέτρηση πριν και μετά την παρέμβαση, με τη χρήση ερωτηματολογίου γνώσης και καταγραφής της αυτοεικόνας των μαθητών και με γραπτές ατομικές αξιολογήσεις του προγράμματος σε 3 στάδια της παρέμβασης. Το σκεπτικό της μεθόδου που επιλέχθηκε για την παρέμβαση απαιτούσε την ενεργητική και δημιουργική συμμετοχή των μαθητών σε μικρές ομάδες μέσα από τεχνικές ελεύθερης έκφρασης. Σκοπός ήταν η «επίλυση προβλημάτων» με την άντληση πληροφοριών μέσα από ένα «πακέτο γνώσεων» και την αξιοποίησή τους σύμφωνα με την κρίση των μαθητών. Η έρευνα βρίσκεται σε εξέλιξη και τα αποτελέσματα θα αξιολογηθούν ως προς την αποτελεσματικότητα της παρέμβασης να παρέχει γνώσεις και κίνητρα στους εφήβους αναφορικά με την πρωτοβάθμια πρόληψη σε θέματα αγωγής υγείας ενταγμένα στο σχολικό πλαίσιο.

Μοντέλο διασύνδεσης εμπειρικών δεδομένων και εναλλακτικών υποστηρικτικών παρεμβάσεων στο σχολείο

Χατζηχρήστου Χρυσή, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

Παρουσιάζεται ένα εναλλακτικό μοντέλο διασύνδεσης θεωρίας, έρευνας και παρέμβασης στο σχολικό χώρο. Το μοντέλο περιλαμβάνει τέσσερις εξελικτικές φάσεις: I) διερεύνηση της σχολικής και ψυχοκοινωνικής προσαρμογής μαθητών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, σύμφωνα με τις εκτιμήσεις των εκπαιδευτικών, των συνομηλίκων τους και των ίδιων των παιδιών, II) διερεύνηση της σχολικής και ψυχοκοινωνικής προσαρμογής ομάδων μαθητών με ιδιαίτερες ανάγκες, III) διερεύνηση των ιδιομορφιών μιας συγκεκριμένης περιοχής και των σχολείων της και IV) εφαρμογή πολυδιάστατων υποστηρικτικών παρεμβάσεων.

Το μοντέλο μπορεί να αποτελέσει μία εναλλακτική πρόταση στις παραδοσιακές σχολικές ψυχολογικές υπηρεσίες. Επισημαίνεται επίσης η πολυπλοκότητα του ρόλου του/της σχολικού ψυχολόγου και η σπουδαιότητα της σχολικής ψυχολογίας ως επιστημονικού και εφαρμοσμένου κλάδου για την προώθηση αλλαγών σε διαφορετικά σχολικά περιβάλλοντα.

«Η προβληματική της μη καταπιεστικής κοινωνίας στον Herbert Marcuse»

Χριστοδουλίδη-Μαζαράκη Α., Πάντειο Πανεπιστήμιο

Η θεωρία του Marcuse για μια μη καταπιεστική κοινωνία στηρίζεται στην όλη προβληματική του για ένα μη καταπιεστικό πολιτισμό που δεν θα καθορίζεται από την επικρατούσα παράδοση της δυτικής διανόησης, την οποία έχει υιοθετή-

σει σε μεγάλο βαθμό ο Freud, και η οποία έχει εγκαθιδρύσει την «αιώνια» ανταγωνιστικότητα μεταξύ της αρχής της ηδονής και της αρχής της πραγματικότητας. Αυτό ακριβώς συνιστά την πολύ μεγάλη θυσία του απόμου στον πολιτισμό (θεωρία της ανταλλαγής ή αμοιβαιότητας).

Αυτή η προβληματική συναντάται στον Freud και στον Marcuse ο οποίος θέτει το ίδιο πρόβλημα ξεκινώντας από τη διαλεκτική των ορμών στον Freud, από τη φύση στον πολιτισμό και από τον πολιτισμό στον υπερ-πολιτισμό. Αλλά ενώ ο Freud θεωρεί την «πρόοδο» του πολιτισμού ως μη αναστρέψιμη, ο Marcuse επιχειρεί να συλλάβει έναν πολιτισμό μη καταπιεστικό τον οποίο, εναντιθέσει προς το σύγχρονο πολιτισμό, προσανατολίζει προς το μέλλον μέσω ενός προηγούμενου προσανατολισμού προς ένα παρελθόν επίσης κανονιστικό.

Πρέπει επομένως να κατανοήσουμε το πώς και το γιατί αυτής της διακίνησης μέσα σ' αυτήν την ανταλλαγή (με τη μορφή της θυσίας) κατά την οποία ο πολιτισμός περνάει από την αρχή της ηδονής στην αρχή της πραγματικότητας με τη συστηματική της μετάθεσης.

«Οικογενειακές σχέσεις και στάσεις φοιτητών προς το διαζύγιο»

Χριστοπούλου Άννα, Πανεπιστήμιο Αθηνών

Η παρούσα έρευνα μελέτησε τις στάσεις φοιτητών προς το διαζύγιο. Συμμετείχαν συνολικά 64 φοιτητές, 32 των οποίων οι γονείς είχαν πάρει διαζύγιο και 32 των οποίων οι γονείς παρέμεναν παντρεμένοι. Οι φοιτητές συμπλήρωσαν το «Ερωτηματολόγιο των Στάσεων προς το Διαζύγιο» του KENNETH HARDY (HARDY DIVORCE SCALE). Από ανάλυση διακύμανσης (ANOVA) προέκυψε ότι οι φοιτητές με μη διαζευγμένους γονείς είχαν πιο θετική στάση προς το διαζύγιο, από ό,τι είχαν φοιτητές από χωρισμένους γονείς. Συγκρίνοντας φοιτητές από χωρισμένους γονείς που ξαναπαντρεύτηκαν και από γονείς που δεν ξαναπαντρεύτηκαν, βρέθηκε ότι φοιτητές από γονείς που δεν ξαναπαντρεύτηκαν είχαν πιο αρνητική στάση από φοιτητές με γονείς που ξαναπαντρεύτηκαν. Τα αποτελέσματα της παρούσας έρευνας διαφέρουν στα αποτελέσματα παρόμοιων ερευνών της διεθνούς βιβλιογραφίας.

Ψυχή και Αρετή την περίοδο των αρχαίων χρόνων

Χωριανοπούλου Μαρία

Ψυχή και Αρετή. Η συνύφανση της αθανασίας και της ηθικής μεστότητας, της

αφθαρσίας και της ψυχικής κάθαρσης. Στην αρχαϊκή εποχή διατυπώνεται η αντίληψη πως ό,τι θεϊκό έχει η φύση του ανθρώπου, το έχει η ψυχή μαζί της και ύστερα από το θάνατο η ψυχή δεν εξαφανίζεται αλλά λογοδοτεί για τις πράξεις της. Στον Όμηρο, η ψυχολογική αιτιολόγηση σχετίζεται με την άτη, την τύφλωση του νου που χτυπά τους ανθρώπους ύστερα από παρέμβαση των θεών. Αυτή η τύφλωση ξεκινά από τον προσωπικό ένοχο εσωτερικό κόσμο του ανθρώπου. Στον Ευριπίδη, οι ήρωες κυριαρχούνται από πάθη και συγκινήσεις που στο πέραςμά τους γκρεμίζουν κάθε ηθικό κανόνα. Αντίθετα, ο Σωκράτης διδάσκει ότι ο άνθρωπος διαπράττει κάτι κακό εξαιτίας της άγνοιάς του και ότι όλοι μπορούν να οδηγηθούν στην αρετή ύστερα από την προσωπική τους προσπάθεια. Ο Θουκυδίδης παρουσιάζει στο έργο του τους ανθρώπους να κυριεύονται από απερίσκεπτα πάθη. Σύμφωνα με το Θουκυδίδη, το στοιχείο της αναγκαιότητας δεν μπορεί να ελεγχθεί ή να κατευθυνθεί. Το ίδιο αναπόφευκτος είναι και ο πόλεμος ως μια διαδικασία που επαναλαμβάνεται στους αιώνες. Αυτή η διαδικασία είναι άμεσα συνδεδεμένη με τη φύση και την ψυχή του ανθρώπου και γι' αυτό αναπόφευκτη. Γενικότερα θα λέγαμε ότι δεν είναι δυνατόν να δώσουμε τον ορισμό της ψυχής. Γιατί η ψυχή δεν είναι μία θεολογική, φιλοσοφική ή μεταφυσική έννοια. Είναι το ιδεώδες που αφυπνίζεται πριν από το πνεύμα του ανθρώπου. Όταν ο άνθρωπος ξεφύγει από τα πλαίσια της αρετής τότε το ηθικό πάθος τροφοδοτείται από την πελοίθηση ότι η ύβρις δε θα μπορέσει να ξεφύγει τη δίκη. Μόνη η ύβρις αποτελεί τη μονομέρεια της ύπαρξης. Ο δρόμος που διανύει η ψυχή από την ύβρη στην καταστροφή δεν είναι μόνο ένα ηθικό παράδειγμα αλλά και ένα κομμάτι γνήσιας τραγικότητας. Αντίθετα, όταν ο δρόμος της ψυχής έχει κατευθυνση προς την αρετή τότε σίγουρα μπορούμε να προσδιορίσουμε και την ουσία της. Ότι δηλαδή αποτελεί την πρώτιστη και αξιέπραστη αιτία της διαφοροποίησης του ανθρώπου από τα άλλα έμβια όντα.

Workshops

WORKSHOP: «ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗ ΠΑΡΑΒΙΑΣΗ - ΑΙΜΟΜΙΞΙΑ - ΨΥΧΟΠΑΘΟΛΟΓΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΜΗΤΕΡΩΝ»

Βασιλιάς Ανδρέας, Τσιμπούκα Βιβή

Πρόκειται για μια κλινική έρευνα η οποία πραγματοποιήθηκε την περίοδο 1992-1995 στο Ινστιτούτο Υγείας του Παιδιού (Ι.Υ.Π.). Η έρευνα αφορούσε στη διερεύνηση της δομής της προσωπικότητας των μητέρων, τα παιδιά των οποίων είχαν υποστεί σεξουαλική παρενόχληση ή παραβίαση, από τον πατέρα ή από κάποιον άλλο άνδρα (φίλο, συγγενή, σύντροφο) ο οποίος συμβολικά κατείχε τη θέση του πατέρα στην οικογένεια.

Η συγκεκριμένη ανακοίνωση-workshop αφορά στην παρουσίαση μέρους της ευρύτερης εργασίας-έρευνας και συγκεκριμένα:

α. Της μεθοδολογίας η οποία τηρήθηκε στη διάρκεια της έρευνας.

β. Στην παρουσίαση σημαντικών κοινωνικών χαρακτηριστικών οικογενειών με αιμομιξία.

γ. Παρουσίαση των κοινών κλινικών χαρακτηριστικών δέκα (10) μητέρων.

δ. Στην παρουσίαση και ανάλυση μιας συγκεκριμένης περίπτωσης μητέρας.

Χρειάζεται να επισημανθεί ότι η παρούσα ανακοίνωση αποτελεί μέρος της διατριβής του κυρίου Α. Βασιλιά, η οποία διεξάγεται στο Τμήμα Ψυχολογίας του Παντείου Πανεπιστημίου.

WORKSHOP: ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗ ΣΩΜΑΤΙΚΗ ΨΥΧΟΘΕΡΑΠΕΙΑ, ΔΙΑΓΝΩΣΗ - ΣΧΕΔΙΟ - ΘΕΡΑΠΕΙΑ

*Γκουρτσούλης Κωστής, Γιαννακοπούλου Λένα,
Κέντρο Μελετών και Ψυχοθεραπείας «Βίλχελμ Ράιχ»*

Η Σωματική Ψυχοθεραπεία είναι μια ολιστική προσέγγιση που προσφέρει ένα σύστημα, για την αναγνώριση της αλληλεπίδρασης ψυχής-σώματος-νου στην

ανθρώπινη λειτουργία και για την ουσιαστική και αποτελεσματική παρέμβαση στα διαφορετικά αυτά επίπεδα.

Θα παρουσιαστούν και θα συζητηθούν μέθοδοι με αφετηρία τη διεξαγωγή ομαδικών συνεδρίων που θα περιλαμβάνουν:

α) Την πρόληψη της νευρώσης με βάση το Ραϊχικό μοντέλο, την εφαρμογή του σε συμβουλευτικό επίπεδο όπως επίσης και σε ομάδες συγκεκριμένου τύπου (π.χ. ομάδες εφήβων, ομάδες εγκύων, ομάδες για κοινωνικά επαγγέλματα).

β) Την εισαγωγή σε σωματικές ασκήσεις για τη μείωση του STRESS και τη χαλάρωση των μυϊκών εντάσεων και στάσεων. Επέμβαση πάνω σε συγκεκριμένα μπλοκαρίσματα με ασκήσεις νευροφυτοθεραπείας και άρα μεγαλύτερη επίγνωση σε ζητήματα που αφορούν τη σωματική κατάσταση.

γ) Διαπροσωπικές ασκήσεις που βοηθούν στην καλύτερη και ουσιαστικότερη επικοινωνία με τους άλλους και τη συνειδητοποίηση των επαναλαμβανόμενων μηχανισμών άμυνας και των παιχνιδιών που χρησιμοποιεί το άτομο στις διαπροσωπικές του σχέσεις και στους ρόλους που το παγιδεύουν.

δ) Απελευθέρωση των δημιουργικών ικανοτήτων με μέσα που βοηθούν στην έκφραση όπως καθοδηγούμενες φαντασίες ζωγραφική, ψυχόδραμα κ.ά.

ε) Συζήτηση με τις εμπειρίες που είναι συνδεδεμένες με τις καταστάσεις που δημιουργούνται σε μια ομάδα, αντιστάσεις, συγκινησιακές καταστάσεις κ.λπ., τη δυναμική της ομάδας και ο ρόλος που ο καθένας έπαιξε σ' αυτή τη δυναμική.

WORKSHOP: ΤΡΟΠΟΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑΣ ΜΕΣΩ ΤΗΣ ΕΝΔΥΝΑΜΩΣΗΣ ΤΩΝ ΠΡΟΣΔΟΚΙΩΝ ΑΥΤΟΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ: ΘΕΩΡΙΑ ΚΑΙ ΠΡΑΞΗ

Καλαντζή-Αζίζι Α., Καραδήμας Ε.Χ., Γαλανάκη Ε., Πανεπιστήμιο Αθηνών

Ο C. L. Hull, από το 1943 ήδη, τόνισε τη σημασία που έχουν οι ενδιάμεσες γνωστικές μεταβλητές για την κατανόηση αλλά και την τροποποίηση της ανθρώπινης συμπεριφοράς. Αρκετά αργότερα, το 1977, ο Bandura εισήγαγε στο χώρο της μελέτης της ανθρώπινης προσωπικότητας την έννοια των Προσδοκιών Αυτοαποτελεσματικότητας. Σύμφωνα με την κοινωνιογνωστική θεωρία κάθε αλλαγή στη συμπεριφορά επέρχεται ως επακόλουθο αντίστοιχων αλλαγών στις Προσδοκίες Αυτοαποτελεσματικότητας. Αποτελούν μάλιστα ένα προνομακό παράγοντα ρύθμισης της συμπεριφοράς, εφόσον καθορίζουν τον τρόπο χειρισμού του περιβάλλοντος. Μια σειρά συναφειικών και πειραματικών ερευνών επιβεβαιώνουν τη θεωρία του Bandura.

Το workshop αυτό περιλαμβάνει: α) Ένα θεωρητικό τμήμα, κατά τη διάρκεια του οποίου θα γίνει αναφορά στα πορίσματα σύγχρονων ερευνών σχετικά με το

ρόλο των Προσδοκιών Αυτοαποτελεσματικότητας στη διαμόρφωση της συμπεριφοράς ενηλίκων αλλά και παιδιών. Ειδική αναφορά θα γίνει σε πρόσφατη ελληνική έρευνα στην οποία μελετήθηκε η σχέση ανάμεσα στις Προσδοκίες Αυτοαποτελεσματικότητας στις αλληλεπιδράσεις με τους συνομήλικους και στο συναίσθημα της μοναξιάς. β) Ένα πρακτικό τμήμα, κατά τη διάρκεια του οποίου θα παρουσιαστεί η εμπειρία του Συμβουλευτικού Κέντρου για Φοιτητές (ΣΚΦ) του Πανεπιστημίου Αθηνών στην τροποποίηση της συμπεριφοράς φοιτητών μέσα από ένα Πρόγραμμα για την ενίσχυση των Προσδοκιών Αυτοαποτελεσματικότητας. Θα παρουσιαστούν αναλυτικά οι ασκήσεις και η όλη παρεμβατική διαδικασία του Προγράμματος. Τέλος, αναφορά θα γίνει στα θετικά πορίσματα σχετικής έρευνας του ΣΚΦ για τη σημασία της ενδυνάμωσης των Προσδοκιών Αυτοαποτελεσματικότητας στη βελτίωση της σωματικής και ψυχικής υγείας.

WORKSHOP: ΠΡΟΛΗΨΗ ΤΟΥ ΚΑΠΝΙΣΜΑΤΟΣ ΣΤΗΝ ΕΦΗΒΕΙΑ

Κόρπα Τ., Αυγερινού Ν., Καρπέτης Γ., Χατζηπέμος Θ., Χριστοδουλάκης Α., Τσιάντης Ι., ΕΨΥΠΕ

Παρουσιάζεται υλικό από το Διακρατικό Πρόγραμμα «Οι Έφηβοι Ενάντια στον Καρκίνο-Πρόγραμμα Πρόληψης Καπνίσματος», όπως εφαρμόστηκε πειραματικά σε γυμνάσια της Αθήνας. Στόχος ήταν η ευαισθητοποίηση εθελοντών μαθητών μέσα από ομάδες δημιουργικής απασχόλησης (δημιουργία βιντεοταινίας, αφισών, κόμικς) και η πραγματοποίηση παρέμβασης στο σύνολο των συμμαθητών τους για πρόληψη του καπνίσματος.

Η παρουσίαση αποσκοπεί στην ενημέρωση των ενδιαφερομένων και στη διερεύνηση των δυνατοτήτων μελλοντικής εφαρμογής του προγράμματος.

WORKSHOP: Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΠΛΑΙΣΙΟΥ ΣΤΗΝ ΑΝΘΡΩΠΙΝΗ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ, ΤΗΝ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗ-ΓΝΩΣΤΙΚΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ, ΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΤΗ ΜΑΘΗΣΗ

Πουρκός Μάριος, Πανεπιστήμιο Κρήτης

Στις φυσικές, καθημερινές καταστάσεις οι άνθρωποι συλλαμβάνουν τη σημασία ή το νόημα μιας επικοινωνιακής πράξης όχι μόνο από τα καθαρά γλωσσικά της λεκτικά στοιχεία (συντακτικά και σημασιολογικά) και τα συνοδευόμενα αυτά μη λεκτικά ή εξωγλωσσικά στοιχεία, αλλά και από την αντίληψη της κατάστασης ή

του πλαισίου που αυτή πραγματοποιείται. Μια επικοινωνιακή πράξη είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την κατάσταση και το πλαίσιο μέσα στο οποίο αυτό υπάρχει η καλύτερη αναδύεται. Από μόνη της δεν μπορεί να έχει μια συγκεκριμένη σημασία ή νόημα γιατί αφήνει τότε πιο ελεύθερη τη φαντασία του άλλου να ανακατασκευάσει την κατάσταση ή το πλαίσιο μέσα στο οποίο αυτή πιθανώς συμβαίνει. Η σημασία μιας πρότασης δεν είναι κάτι παγιωμένο, αναλλοίωτο και καθολικό ανεξάρτητο από το πραγματιστικό πλαίσιο μέσα στο οποίο αυτή παράγεται. Στην παρουσίαση του θέματος γίνεται περιγραφή των βασικών τύπων πλαισίου σε σχέση με τις διαπροσωπικές αλληλεπιδράσεις καθώς και ο ρόλος τους στην ερμηνεία και κατανόηση μιας επικοινωνιακής πράξης. Γίνεται διάκριση πέντε βασικών αλληλοσχετιζόμενων μεταξύ τους τύπων πλαισίου: του πλαισίου του τι προηγείται και τι ακολουθεί, του πλαισίου δραστηριότητας ή έργου, το χωροχρονικού πλαισίου, του διαπροσωπικού πλαισίου και του πραγματιστικού πλαισίου. Παρουσιάζονται επίσης μερικά παραδείγματα επικοινωνιακών πράξεων σε διάφορα πραγματιστικά πλαίσια μελετώντας διάφορες περιπτώσεις αυτών. Το τέλος συζητάμε το ρόλο του πολιτιστικού πλαισίου και τις συνέπειες και εφαρμογές που αποδεικνύεται ότι έχουν οι διάφοροι τύποι πλαισίων σε σχέση τόσο με τις διαδικασίες απόκτησης της γνώσης όσο και με τη μεροληψία των ψυχολογικών ερευνών όσον αφορά τις συνθήκες και τον τρόπο διεξαγωγής τους, αλλά και σε σχέση με τις δυσκολίες και προβλήματα της μαθησιακής διαδικασίας στην εκπαίδευση.

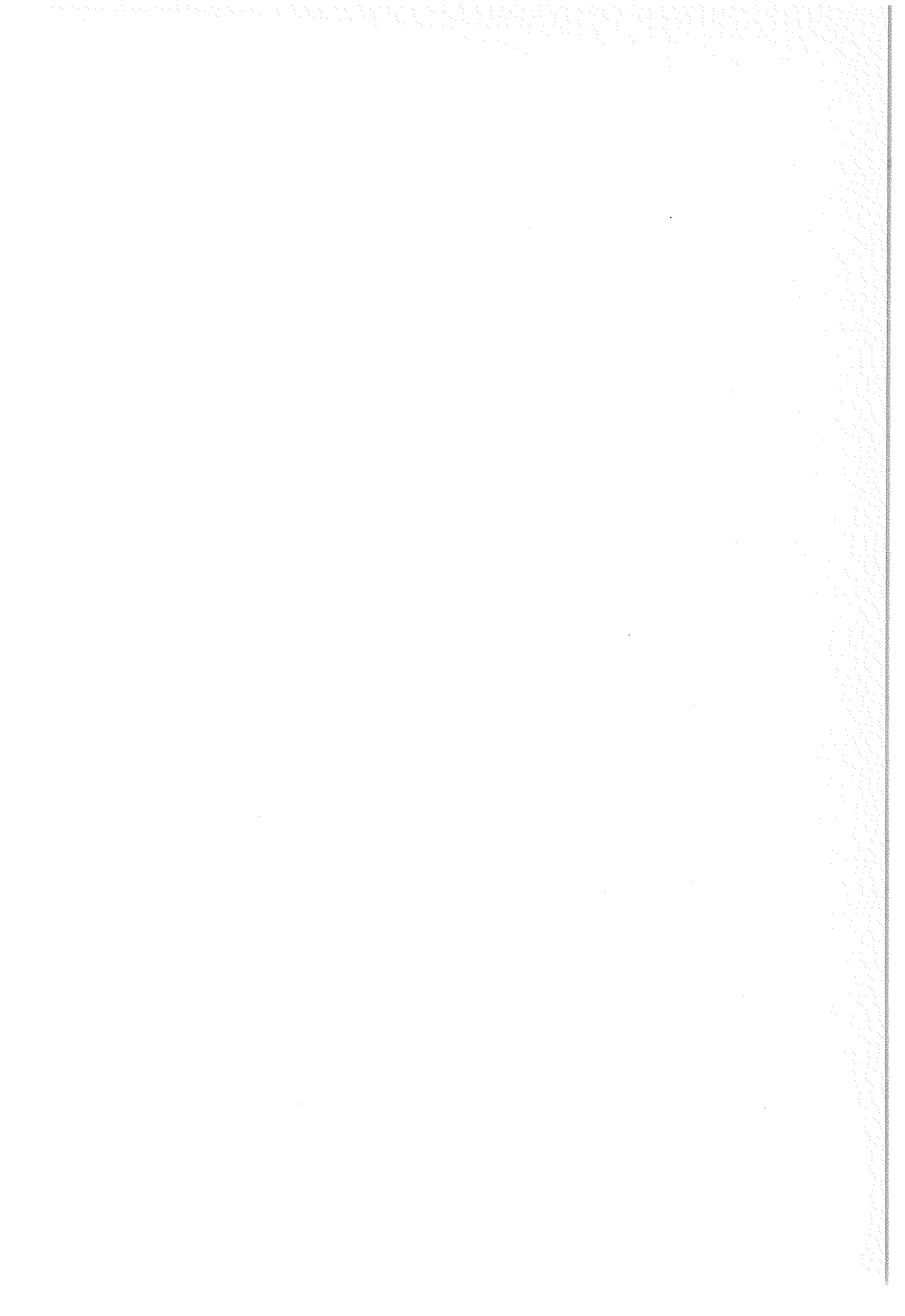
Ευρετήριο

- Αγραφιώτης Δ. 151
Αθανασίου Κ. 144
Αλεξόπουλος Δ. 52, 53, 79, 153
Αλευριάδου Α. 80
Αμπακούμκιν Γ. 81
Αναγνωστάκη Λ. 81
Αναγνωστόπουλος Φ. 22
Αναγνωστοπούλου Τ. 82, 84, 89, 182
Ανδρώνης Α. 83
Αντωνίου Α. 83
Αποστολίδου Ν. 84
Αποστόλου Κ. 166
Αρβανίτη Α. 34, 35
Αργύρογλου Ν. 34, 38
Αρτινοπούλου Β. 77
Αυγερινού Ν. 199
Βάης Π. 79
Βακάλη-Μάνιου Μ. 85, 86
Βαλανίδης Ν. 86
Βάμβουκας Μ. 52, 58, 177
Βαρθιτσιώτη Π. 182
Βασιλάκης Ε. 86
Βασιλειάδου Σ. 89
Βασιλείου Γ. 89
Βασιλείου Ν. 76
Βασιλιάς Α. 197
Βεκιάρη Δ. 22, 24
Βελλή Θ. 13, 16, 17, 22, 58, 59
Βλασσά Ν. 52
Βλάχος Φ. 30, 31
Βλάχου Ο. 79
Βογιατζάκη Ζ. 90
Βοσνιάδου Στ. 41, 43
Βούλγαρη Κ. 30
Γαβριηλίδου Μ. 91
Γαλανάκη Ε. 198
Γαλανού Α. 91
Γεμέλου Β. 113
Γεώργας Δ. 7, 17, 18, 21, 67
Γεωργίου Σ. 92
Γεωργουλέας Γ. 93, 94
Chimient Giovanni 87
Γιακουμή Μ. 142
Γιαννακοπούλου Λ. 197
Γιαννίτσας Ν. 67, 94
Γκέκα Μ. 62, 63
Γκουρτσούλης Κ. 197
Γκουσκουσιζίδης Σ. 89
Γλυκού Μ. 34, 38
Costa P. 8
Counadelli M.D. B. 95
Γρούσιος Γ. 96, 97, 187
Γωνίδα Ε. 98
Δαμιονάκου Σ. 68, 70
Δαλακούρα Κ. 166
Δελιγιάννη Β. 166
Δεμιτζάκη Ε. 99
Δημησιάνος Π. 142
Δημητρίου Α. 8
Δημητροπούλου Μ. 76
Δημουλάς Κ. 100
Δημουλάς Χ. 101
Διαλυνά Μ. 39, 40
Doise W. 9
Δόλγυρα Κ. 101
Δουγκέρη Τ. 102
Δουμάκου Μ. 34, 35
Δροσινού Μ. 103

- Εσαγιάν Γ. 104
Ευθυμίου Α. 105
Ευκλείδη Α. 9, 17, 52, 53, 65, 99, 105, 139, 147, 185, 186
Ευστρατιάδης Σ. 106
Ζαμπεθάνης Β. 30, 31
Ζαφειροπούλου Μ. 107, 109, 121
Ζαχαροστυλιαννάκη-Ρούσου Ε. 108, 165
Ζάχος Γιάννης 108
Ζάχος Ιωάννης 109
Ζγαντζούρη Κ. 148
Ζερβής Χ. 39, 73, 74
Ζηκούλη Α. 96
Ζήτρα Ε. 109
Ζόγτζα Β. 110
Ζώνιου-Σιδέρη Α. 26, 27
Holling W.D. 52, 54
Θεοδοσοπούλου Μ. 154
Θεοδοροπούλου Ε. 113
Θεοτοκά Ι. 111
Ιατρίδης Τ. 111
Ιορδάνογλου Δ. 187
Καβαδατζόπουλος Ι. 112
Καΐλα Μ. 113
Κάκουρος Ε. 113
Καλαϊτζάκη Α. 114, 148, 159
Καλαμπαλίκη Φ. 115
Καλαντζή-Azizi Α. 22, 23, 26, 27, 114, 148, 159, 191, 198
Καλούδη Α. 128
Καλπάκογλου Θ. 28, 29
Καμαρούδης Σ. 115
Κανάκης Ν.Ι. 58, 61
Κανελλάκη Σ. 13, 14, 116
Κάντας Α. 17, 22, 58, 60, 116
Καραδήμας Ε. 117, 198
Καραθανάση Α. 118, 119
Καραμαντοπούλου Ε. 76
Καραμανώλη Β. 120
Καράμπελας Α. 65
Καραολίδου Μ. 121
Καραπέτσας Α. 30, 31, 32, 33
Κάρμπα-Σχονά Χ. 121
Καρπέτης Γ. 199
Κατάκη Ε. 76
Κατερέλος Γ. 62
Κιοσέογλου Γ. 17, 48, 50, 52, 56, 82, 98
Κιουρκτσιή Β. 84
Κλεφτάρας Γ. 44, 45, 47
Κοκκιάς Ι. 122
Κοκκινάκη Θ. 123
Κόκκορη Τ. 124
Κολιάδης Γ. 184
Κολιάδης Ι. 43, 191
Κόλλιας Γ. 29
Κόλλιας Γ. 29
Κολύβη Α. 84
Κοντασιώτης Σ. 76
Κορδούτης Π. 34, 36, 38, 125, 126
Κόρπα Τ. 199
Κορωναίου Α. 76, 77
Κοσκινάς Ε. 39
Κοτσιδάς Φ. 22, 24
Κουγιουμτζάκης Γ. 13, 187
Κουλουμπαρίτση Α. 126
Κουμή Ι. 128
Κούρτη Ε. 129
Κουστέλιος Α. 130
Κουστέλιου Ι. 130
Κουτάζος Α. 161
Κουτσούκη Δ. 131
Κυριαζή Ο. 41
Κυριακίδης Π. 132
Κωστογιάννη Χ. 108
Κωστοπούλου Ι. 182
Λαμπρόπουλος Γ. 159
Λειβαδίτης Μ. 139
Λεκάκης Γ. 66
Λέτσιος Κ. 52
Λιάτσου Μ. 22
Λοΐζου Α. 132
Λουμάκου Μ. 125, 133
Μαζαράκης Ν. 134
Μακρή Ι. 128
Μακρής Ν. 136
Μαλικιώση-Λοΐζου Μ. 44, 45, 47
Μανιαδάκη Κ. 113
Μαντζάνα Μ. 76
Μαντόγλου Α. 62, 63, 136
Μανωλοπούλου-Σεργή Ε. 137

- Μαριδάκη-Κασσωτάκη Α. 137
 Μαρκαντώνης Ι. 68
 Μάτη Ε. 107, 145
 Μασσαγγούρας Η. 138
 Μαύρου Ε. 139
 Μελίστα Γ. 113
 Μενουδάκος Κ. 16
 Μεταλληνού Ο. 151
 Μεταλλίδου Π. 139
 Μισαηλίδη Π. 140, 141
 Μίτιλης Α. 141
 Μιχοπούλου Α. 142
 Μόττη-Στεφανίδη Φ. 22, 48, 49, 191
 Μπαμπλέκου Ζ. 143
 Μπαρκούκης Β. 187
 Μπαφέ Ν. 66, 67
 Μπαφίτη Τ. 22, 23, 94
 Μπεζέ Α. 16
 Μπεξεβέγγης Η. 18, 52, 54, 57, 67, 144
 Μπεμπές Π. 144
 Μπίμπου Ι. 48, 50
 Μπλέτα Μ. 28
 Μπονώτη Φ. 141, 145
 Μπότσαρη-Μακρή Ε. 134, 145
 Μωραΐτου Δ. 147
 Νάκας Θ. 41
 Ναυθίδης Κ. 26, 51, 52
 Νέστορος Ν.Ι. 52, 55, 114, 134, 148, 159,
 179
 Νιάρχος Κ. 21
 Νικολόπουλος Γ. 77
 Νικολοπούλου Χ. 148
 Ντάλλα 18, 20
 Ντούμας Ε. 96
 Ξενικού Α. 149
 Ο'Callaghan Μ. 95
 Οικονόμου Α. 150
 Οικονόμου Β. 48
 Παγοροπούλου Α. 83
 Παγοροπούλου-Αβεντισιάν Α. 44, 46
 Παλατιανού Κ. 34, 36
 Παναγιωτακόπουλος 68, 70
 Παναγιωτοπούλου Π. 18, 19
 Παναγιώτου Μ. 83
 Παντελιάδου Σ. 170
 Πάντζου Π. 151
 Παπαγεωργίου Β. 48
 Παπαγεωργίου Γ. 41, 42
 Παπαδάκης Θ. 65, 152
 Παπαδημητρίου Ε. 41, 43
 Παπαδήμου Α. 18, 20
 Παπαδόπουλος Ν. 52, 58, 60, 152
 Παπαλόη Β. 153, 154
 Παπαμιχαήλ Γ. 110, 155, 188
 Παπανικολάου Κ. 113
 Παπαστάμιου Σ. 16, 52, 62, 65, 76
 Παπαστυλιανού Α. 156
 Παρασκευόπουλος Ι. 10, 65, 66, 67
 Πάσσα Κ. 62, 156
 Πατεράκη Ε. 157
 Παυλόπουλος Β. 18
 Παυλοπούλου Ι. 34, 36
 Πεγλίδου Α. 157
 Πετροπούλου Μ. 34, 38, 105
 Πετρούλακη Κ. 159
 Πλακάκη Ο. 175
 Πλατρίτης Κ. 159
 Πλατσίδου Μ. 160
 Πλειός Γ. 161
 Ποδέρη Α. 96
 Πολεμικός Ν. 161
 Πολονύφης 28, 29
 Πόρποδας Κ. 10
 Πουρκός Μ. 199
 Προδρομίτης Μ. 136
 Ράμμου Β. 76
 Ραφτόπουλος Α. 150, 162
 Ρεντζή Σ. 34, 37
 Ρήγα Α. 68, 69, 70
 Ρήγας Α. 21
 Ρήγας Γ. 163
 Ρήγας Χ. 21
 Ρίκου Ε. 164
 Ροντογιάννης Γ.Π. 17
 Ρούσσοσ Π. 108, 165
 Σακαλάκη Μ. 165
 Σακκά Δ. 52, 166
 Σακκή Μ. 166
 Σαμακουρή Μ. 139
 Σαμαρά Α. 34, 38, 105

- Σαμαρτζή Σ. 13, 15
 Σαραφίδου Γ. 125, 126
 Σαραφίδου Ε. 34, 37
 Σαρόγλου Β. 167
 Sarris V. 52, 54
 Σέμογλου Κ. 97
 Σιδέρης Ν. 168
 Σιδερίδης Γ. 97, 169, 170
 Σκαμούτσου Π. 142
 Σόγιας Α. 79
 Σουσαμίδου-Καραμπέρη Α. 171
 Σπαντιδάκης Ι. 41, 43
 Σταλίκας Α. 17, 72
 Σταμπουλίδης Γ.Π. 58, 60, 152
 Στασινός Δ. 172
 Σταύρου Α. 172, 174
 Σταυρούση Π. 85, 86
 Στεφανάτος Γ. 73, 75
 Στογιαννίδου Α. 48, 50
 Stroebe W. 11
 Συγκολίτου Ε. 175
 Συνοδινού Κ. 73
 Συρμαλή Κ. 85, 86
 Σωτήρης Π. 176
 Σωτηροπούλου Γ. 48
 Τάνταρος Σ. 177
 Τάτα Δ. 85, 86, 185, 186
 Τάφα Ε. 178
 Τερλίδου Χ. 178
 Τζαβάρα Α. 68, 70
 Τζαβάρα Ε. 22
 Τζαβάρας Θ. 51
 Τζαβάρας Ν. 104, 139
 Τζάβελου Ε. 44
 Τζιμοτόλη Α. 85, 86, 185, 186
 Τζονιχάκη Ι. 44, 45, 47
 Τζουβάρης Π. 17
 Τριανταφύλλου Θ. 152
 Τριλίβα Σ. 86
 Τσαγκαράκης Μ. 179
 Τσαλίκογλου Φ. 76
 Τσαμπαρλή-Κιτσαρά Α. 180
 Τσανίρα Ε. 48, 49
 Τσαούσης Ι. 180
 Τσαπουτζόγλου Μ. 85, 86
 Τσαρούχα Γ. 181, 182
 Τσελεμπής Α. 182
 Τσελέπη Χ. 151
 Τσιάμης Γ. 183
 Τσιάντης Ι. 48, 49, 128, 199
 Τσιλίκας Σ. 139
 Τομπούκα Β. 197
 Τσιναρέλης Γ. 184
 Τσομίδου Ε. 71
 Τσίτσικα Ε. 113
 Τσολάκη Μ. 185, 186
 Τσοπανάκης Α. 72
 Τσορμπατζούδης Χ. 97, 187
 Τσούρτου Β. 187
 Τυροσβούτη Χ. 110
 Φαρσασδάκης Ι. 77
 Φιλιππάκη Ν. 188
 Φιλιππακόπουλος Γ. 72
 Φραντζεσκάκης Ι. 21
 Χαλιμούρδας Θ. 28, 30
 Χαντζάρα Β. 48, 49
 Χαντζή Α. 13, 16, 81, 189
 Χαραλαμπίδης Β. 66
 Χαρίλα Ν. 28, 29, 30
 Χαρίτου-Φατούρου Μ. 16, 26
 Χαρτοκόλλη Κ. 190
 Χατζή Χ. 157
 Χατζηγεωργιάδου Σ. 143
 Χατζηδημόν Σ. 191
 Χατζηθεολόγου Α. 191
 Χατζηλάκου Κ. 192
 Χατζηνησιλάου Κ. 97
 Χατζηνταιή Α. 89
 Χατζηπέμος Θ. 199
 Χατζηρηγόστου Χ. 67, 193
 Χλιαουτάκης Γ. 126
 Χουντουμάδη Α. 157
 Χρηστάκης Ν. 51
 Χριστοδουλάκης Α. 199
 Χριστοδουλίδη-Μαζαράκη Α. 193
 Χριστοδούλου Χ. 85, 86
 Χριστοπούλου Α. 194
 Χριστοφορίδου Κ. 174
 Χωριανοπούλου Μ. 194
 Ψάλτη Α. 91

Κυκλοφορούν στη σειρά:
ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ - ΨΥΧΑΝΑΛΥΣΗ - ΨΥΧΙΑΤΡΙΚΗ

ΑΣΚΗΤΗΣ ΘΑΝΟΣ Ε.

Η σεξουαλική αφύπνιση της εφηβείας

ΒΙΝΝΙΚΟΤ ΝΤΟΝΑΛΤ

Το παιδί, η οικογένεια κι ο εξωτερικός του κόσμος
Το παιδί, το παιχνίδι και η πραγματικότητα

ΕΡΙΚΣΟΝ ΕΡΙΚ

Η παιδική ηλικία και η κοινωνία

ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΨΥΧΟΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΥΓΕΙΑΣ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΕΦΗΒΟΥ

«Παιδιά» στο άσυλο της Λέρου - Το ταξίδι της επιστροφής (Αλμπουμι)

Τα «παιδιά» του ΠΙΚΠΑ Λέρου

ΚΕΪΜΕΝ ΠΑΤΡΙΚ

Μαθαίνοντας από τον ασθενή

ΚΟΥΠΕΡ ΝΤΑΙΗΒΙΝΤ

Ο θάνατος της οικογένειας

Η γραμματική της ζωής

ΛΑΙΝΓΚ ΡΟΝΑΛΤ

Ο διχασμένος εαυτός

Η πολιτική της οικογένειας

Ο Εαυτός και οι Άλλοι

Η πολιτική της εμπειρίας και το πουλί του παραδείσου

ΛΑΚΑΝ ΖΑΚ

Η οικογένεια (Τα οικογενειακά συμπλέγματα στη διαμόρφωση του ατόμου)

ΛΟΥΥΕΝ ΑΔΕΞΑΝΤΕΡ

Αγάπη και οργασμός (Επαναστατικός οδηγός για τη σεξουαλική ολοκλήρωση)

ΛΟΥΥΕΡ ΜΑΞ

Χρωμο-τεστ

ΜΑΔΙΑΝΟΣ ΜΙΧΑΛΗΣ

ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΚΑΙ ΨΥΧΙΚΗ ΥΓΕΙΑ - Εισαγωγή στην Κοινωνική Ψυχιατρική Τόμος Α'

Κοινωνική Ψυχιατρική και Κοινωνική Ψυχική Υγιεινή Τόμος Β' - Τεύχος Α'

ΝΤΕ ΜΠΟΡΝΤ ΡΟΜΠΕΡΤ

Δεξιότητες συμβουλευτικής στο χώρο της εργασίας

ΠΙΑΖΕ ΖΑΝ

Η ψυχολογία της νοημοσύνης

ΡΑΪΧ ΒΙΑΧΕΑΜ

Η κοσμική υπέρθεση

Ο σεξουαλικός αγώνας των νέων

Ο θεωρητισμένος άνθρωπος

Άνθρωποι σε μελάδες

Το ένστικτο του θανάτου

Η εισβολή της σεξουαλικής ηθικής

ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΟΥ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑ

1. Η τεχνική

2. Η θεωρία της διαμόρφωσης του χαρακτήρα

3. Από την ψυχανάλυση στη βιοφυσική της οργάνης

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ

Η σύγχρονη εκδοτική παρουσία στα ελληνικά γράμματα

Κυκλοφορούν στη σειρά: ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ - ΨΥΧΑΝΑΛΥΣΗ - ΨΥΧΙΑΤΡΙΚΗ

ΣΑΚΕΛΛΑΡΟΠΟΥΛΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ (Επιμέλεια)
Ελληνογαλλικό συμπόσιο Κοινωνικής Ψυχιατρικής Α'
Ελληνογαλλικό συμπόσιο Κοινωνικής Ψυχιατρικής Β'

ΣΙΔΕΡΗΣ ΝΙΚΟΣ

Η εσωτερική διγλωσσία (*Μορφή και λειτουργία στο φροϋδικό ασυνείδητο*)

ΤΣΙΑΝΤΗΣ ΓΙΑΝΝΗΣ κ.ά. (Επιμέλεια)

ΕΦΗΒΕΙΑ - Ένα μεταβατικό στάδιο σ' ένα μεταβαλλόμενο κόσμο
ΒΑΣΙΚΗ ΠΑΙΔΟΨΥΧΙΑΤΡΙΚΗ - 1. Ερευνητικά και κλινικά κείμενα

ΤΣΙΑΝΤΗΣ Γ. - ΜΑΝΩΛΟΠΟΥΛΟΣ Σ. (Επιμέλεια)

1. Ανάπτυξη Τόμος Α1
2. Προσεγγίσεις στην ταξινόμηση και διάγνωση Τόμος Α2
3. Ψυχοκοινωνικά θέματα Τόμος Α3
4. Ψυχοπαθολογία Τόμος Β1
5. Ψυχοπαθολογία Τόμος Β2
6. Θεραπευτικές προσεγγίσεις Τόμος Γ

ΦΡΟΥΝΤ ANNA

Το εγώ και οι μηχανισμοί άμυνας

ΦΡΟΥΝΤ ΖΗΓΚΜΟΥΝΤ

Δοκίμια μεταψυχολογίας (1915)

ΧΑΡΡΙΣ ΤΟΜΑΣ

Είμαι οκέν - Είσαι οκέν; (*Ψυχολογία των καθημερινών ανθρωπίνων σχέσεων*)

ΧΟΑΝΓΚ-ΤΙ

Τα κλασικά κείμενα του Κίτρινου Αυτοκράτορα (*Εισαγωγή-Μετάφραση-Σημειώσεις: Φ. Ρώσσης*)

ΒΕΡΓΟΠΟΥΛΟΥ ΘΑΛΕΙΑ

Ο φθόνος δείκτης της επιθυμίας

ΣΑΛΤΖΜΠΕΡΓΚΕΡ-ΟΥΙΤΕΝΜΠΕΡΓΚ ΙΣΚΑ

Η αυτογνωσία από ψυχαναλυτική θεώρηση και οι ανθρώπινες σχέσεις. Μια κλαϊνική προσέγγιση

ΣΑΛΤΖΜΠΕΡΓΚΕΡ-ΟΥΙΤΕΝΜΠΕΡΓΚ ΙΣΚΑ - ΧΕΝΡΙ ΤΖΑΝΑ - ΟΖΜΠΙΟΡΝ ΕΛΖΙ

Η συναισθηματική εμπειρία της μάθησης και της διδασκαλίας

ΚΡΑΜΕΡ ΜΠΙΕΡΤΡΑΝ

Επάγγελμα μωρό

ΛΟΦΕΡ ΜΟΖΕΣ

Εφηβική διαταραχή και ψυχικός κλονισμός

ΜΠΙΟΛΜΠΥ ΤΖΩΝ

Δημιουργία και διακοπή των συναισθηματικών δεσμών

ΣΑΛΤΖΜΠΕΡΓΚΕΡ-ΟΥΙΤΕΝΜΠΕΡΓΚ ΙΣΚΑ - ΡΑΝΤΦΟΡΝΤ ΠΑΤ

ΤΑΣΤΙΝ ΦΡΑΝΣΙΣ - ΧΟΞΤΕΡ ΣΙΡΑΕΥΪ

Ο ψυχοθεραπευτής του παιδιού. Προβλήματα που αντιμετωπίζουν παιδιά και νεαρά άτομα

ΣΗΓΚΑΛ ΧΑΝΑ

Μέλανι Κλάιν

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ

Η σύγχρονη εκδοτική παρουσία στα ελληνικά γράμματα

Μόξες Λόφρο

Εφηβική διαταραχή
και ψυχικός κλονισμός

Τζον Μπόλμπυ

Δημιουργία και διακοπή
των συναισθηματικών δεσμών

Μαίρη Μπόστον - Ντίλς Ντος

(Επιμέλεια)

Ο ψυχοθεραπευτής του παιδιού.
Προβλήματα που αντιμετωπίζουν
παιδιά και νεαρά άτομα

Χάνα Σήγκαλ

Μέλνι Κλάιν

Γιάννης Τσιάντης

Ψυχική υγεία του παιδιού
και της οικογένειας (Τόμοι Α' - Β')

Ψυχολογία της πολιτικής σκέψης
και της πολιτικής συμπεριφοράς του σύγχρονου ανθρώπου

•
AIDS, ναρκωτικά:

Ζητήματα σχετικά με την προφύλαξη και την πρόληψη

•
Δικαστική ψυχολογία και εγκληματολογία

•
Σύγχρονες προσεγγίσεις στην επεξεργασία
των πληροφοριών από τον ανθρώπινο νου

•
Ψυχική υγεία στην τριτοβάθμια εκπαίδευση:
πρόληψη και παρέμβαση

•
Η ψυχανάλυση και η ψυχοθεραπεία απέναντι
στην ψυχοπαθολογία τού σήμερα

•
Σπουδές ψυχολογίας και άσκηση του επαγγέλματος
στην Ελλάδα

ISBN 960-03-1848-4

9 789600 318487